O’zbekiston Respublikasi Sog’liqni saqlash vazirligi

Tibbiy ta'limni rivojlantirish markazi

Toshkent farmatsevtika instituti
Ijtimoiy fanlar kafedrasi

S. X. Qodirova, R. M. Nazarova, F.M.Axmedova, N. S. Salimsaqova

“MILLIY ISTIQLOL G’OYASI: ASOSIY TUSHUNCHA VA TAMOYILLAR”

(ma'ruzalar matni)

Toshkent 2008

O’zbekiston Respublikasi Sog’liqni saqlash vazirligi
Tibbiy ta'limni rivojlantirish markazi
Toshkent farmatsevtika instituti

“Tasdiqlayman”
O’zRSSv fan va o’quv yurti
bosh boshqarmasi boshlig’i
professor Sh.E.Ataxanov
____
______   _________ 2008y

“MILLIY ISTIQLOL G’OYASI: ASOSIY TUSHUNCHA VA TAMOYILLAR” FANIDAN MA'RUZALAR MATNI

“Farmatsiya” “kasbiy ta'lim”, “klinik farmatsiya” yo’nalishlarining V kurs talabalari va “sanoat farmatsiyasi”, “biotexnologiya”, “kosmetsevtika” yo’nalishlarining IV kurs talabalari uchun

Toshkent 2008 yil

Tuzuvchilar: dotsentlar S.X.Qodirova, R.M.Nazarova,

katta o’qituvchilar F.M.Axmedova, N.Salimsoqova

Taqrizchilar: Toshkent Moliya instituti, “Falsafa” kafedrasi mudiri, professor N.M.Mamatov
ToshFarmi “Ijtimoiy fanlar ” kafedrasi mudiri, professor X.M.Mamedov

Markaziy uslubiy kengash majlisida ko`rib chiqildi № 3-сонли 14.10.08й
________________ f.f.n. professor, N.Q.Olimov

Toshkent farmatsevtika instituti ilmiy kengashida ________ ko’rib chiqildi, chop etilishga tavsiya etildi.

1 mavzu: «Milliy istiqlol g'oyasi» fanining predmeti, maqsad va vazifalari.

Reja:

1. Milliy istiqlol g'oyasini o'rganishining ob'ektiv zarurati.
2. Milliy istiqlol g'oyasi fanning predmeti, ob'ekti, maqsadi va asosiy vazifalari
3. Fanning asosiy tushunchalari va printsiplari

Adabiyotlar

1.I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T."Ma'naviyat"2008.

2.Karimov I.A. Biz tanlagan yo'l – demokratik taraqqiyot va ma'rifiy dunyo bilan xamkorlik yo'li. 11 jild. – T.O'zbekiston. 2003.

3.Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun xar birimiz mas'uldirmiz. 9 jild. – T., O'zbekiston, 2001.

4.Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy xususiyatlari, falsafiy va tarixiy ildizlari. Mas'ul muharrir E.Nazarov, Toshkent – 2001.

5.G'oya va mafkura. Mas'ul muharrir E.Nazarov. Toshkent – 2001.

6.Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. Mas'ul muharrir E.Nazarov. Toshkent – 2001 y.

7.E.Nazarov. Milliy istiqlol g'oyasining asosiy maqsad va vazifalari. Toshkent 2001.

Tayanch tushunchalar

G'oya, mafkura, fikr, tafakkur, faraz va nazariya, predmet, ob'ekt, tamoyillar, ijtimoiy moxiyat.

Ma'ruza maqsadi.

Xar bir kishi o'zi yashayotgan jamiyat yoki davlatning tarixiy maqsadini ifoda etadigan bosh g'oyalarni bilish, aniq tasavvur etishi kerak. Milliy istiqlol g'oyasi ana shunday ezgu maqsad yo'lida xizmat qiladigan milliy-ma'naviy kuch-qudrat manbaidir.

O'zbekiston fuqarolarini mamlakat oldida turgan tarixiy maqsadlar yo'lida jipslashtiradi.

Shunday ekan, mazkur ma'ruzada milliy istiqlol g'oyasi fan sifatida, uning predmeti, ob'ekti, tamoyillari, maqsadi, ahamiyatini o'rganishni o'zimizga maqsad qilib qo'yamiz.

1 savol.

Mustaqillik tufayli O'zbekiston xalqi o'zini milliy-ma'naviy yangilanishda milliy istiqlol g'oyasiga tayanishga aloqida e'tibor berdi. Sobiq sho'rolar davrida amal qilinib kelingan, xalqimizning milliy-ma'naviy ruhiyatiga tamomila zid bo'lgan «kommunistik g'oya» dan voz kechildi.

Insoniyatning tarixiy taraqqiyoti va tajribasi biron-bir jamiyatning ezgu g'oyalar va mafkurasiz rivojlana olmasligini tasdiqlamoqda. Ana shu ezgu g'oyalar – mamlakatimizda demokratik tamoyillarga asoslangan jamiyatni barpo etishdan iboratdir.

Fikrimizni yanada oydinlashtirish maqsadida ikki tuzum ikki mafkura o'rtasidagi farqni ko'rsatishga xarakat qilamiz.

Totalitar tuzum belgilari	**Demokratik jamiyat qurishning umume'tirof etilgan tamoyillari**
1. Yakka siyosiy partiya xukmronligi.	1. Fuqarolar erkinligi va teng xuquqligi qonunlarda mustahkamlanadi va amalda to'liq ximoyalanadi.
2. Davlat boshqaruvi diktator, markaz tomonidan amalga oshiriladi.	2. Xalq xokimiyatchiligining vosita va shakllari qonunan o'rnatildi

va so'zdagina emas amalda, xayotda to'liq amal qiladi.

3. Ijtimoiy munosabatlar, siyosiy, iqtisodiy, mafkuraviy jismoniy zo'ravonlik asosida tartibga solinadi.

4.Oshkoralik, erkin fikr qat'iyan man qilinadi.

5. OAV, ta'lim tizimi, ijodkor uyushmalari orqali taqiqlash yakka mafkuraga asoslanadi

6.Rasmiy mafkuraga mos kelmaydigan nashriyot man qilinadi (tsenzura).

7. Siyosiy qatag'onliklar. NKVD, GPU tyurma va boshqalar, axoli qo'rquv ostiga olinadi.

3. Inson, uning xuquq va erkinliklari xamda manfaatlari eng oliy qadriyat ekanligi e'tirof etildi, amalda ro'yobga chiqarildi.

4. Insonning o'z xoxish irodasini, erkin bildirishi va uni qonunan amalga oshirish erkinligi kafolatlangan bo'ladi.

5. Konstitutsiya va qonunlarning ustivorligi. Xokimiyatning bo'linishi. Ko'pchilik xokimiyati, ozchilikning ko'pchilikka bo'ysunishi, ozchilikning fikrini xurmat qilish.

6.Ko'ppartiyaviylik, OAV ning erkinligi. Demokratiya xamma sohada xoxlagancha erkinlik emas, konunga asoslangan erikinlik ekanligi.

7.Davlat boshlig'i va vakolatli organlarning xalq tomonidan saylab qo'yilishi, ularning saylovchilar oldida xisobot berishi.

Shunday ekan, O’zbekiston xalqi o’z milliy g’oyasi negizlariga tayangan xolda rivojlanish yo’lini tanladi. Uning o’ziga xos sabablari mavjud. Ular asosan quyidagilardan iborat:

Birinchidan, mustaqillik tufayli xalqimiz o’ziga xos va mos rivojlanish yo’lini tanlash xuquqiga ega bo’ldi.

Ikkinchidan, «mustabid totalitar tuzum» davrida kommunistik mafkura targ’ibotchilari o’zbek xalqining turmush tarzi, dunyoqarashi, tarixi, urf-odatlari, an'analari va milliy xususiyatlarini xisobga olmasdan bizga begona va yot bo’lgan qadriyatlarni, maqsadlarni singdirishga urinib kelgan. Buning asoratlaridan xalos bo’lishga qaratilgan ma'naviy extiyoj paydo bo’ldi.

Uchinchidan, ma'lumki, xar qanday davlat yoki jamiyat maqsadsiz yashay olmaydi. U rivojlanishi uchun ma'naviy asoslarini belgilab oladi. Tarixiy maqsad xalqning milliy-ma'naviy g’oyalarida o’z ifodasini topadi. Shu ma'noda o’zining mustaqil yo’lini tanlab olgan O’zbekistonda milliy g’oyani o’rganishga zarurat bo’lgan deb qaralish lozim.

To’rtinchidan, jamiyat qurilishi tarixida xar xil g’oyalar xukmronligi bo’lgan. g’oyaviy maqsadlar tufayli jamiyat xayotida turli xil voqealar ro’y bergani tabiyy, ular turli xil oqibatlarni keltirib chiqargan. Demak, g’oya bilan g’oyaning, maqsad bilan maqsadning, fikr bilan fikrning farqini bilish va anglash uchun ham milliy istiqlol g’oyasini o’rganish zarur.

Beshinchidan, g’oyalar jamiyatdagi turli insonlar, ijtimoiy guruhlar, qatlamlar, xalqlar, millatlar maqsadi, orzu intilishlari, xayotni idrok etish, ko’nikma va malakalari, xulq-atvor ko’rinishlari, qadriyatlari manfaati bilan uzviy bog’liq bo’ladi. U yoki bu g’oya qaysi manfaatni qanday tamoyillarga asoslangan xolda ifoda etishga va qanday g’oya ekanligiga baho beriladi.

Oltinchidan, g’oyalar ta'sir ko’lami bilan ham bir-biridan farqlanadi. Ayrim g’oya tarafdorlari mutloq xaqiqatni e'tirof etishga da'vo qilishi mumkin. Ular o’z maqsadlarini boshqa xalqlarning milliy xususiyatlarini xisobga olmasdan, qanday yo’l bilan bo’lmasin «singdirishga» urinadi. Demak, bu borada har birimizdan ogoxlik talab etiladi.

Ettinchidan, milliy istiqlol g’oyasini o’rganishning zarurligi bugungi dunyoda mafkuraviy kurashning davom etayotganligi bilan xam bog’liq. Insonlar ongi va qalbini egallash unga ta'sir ko’rsatib, o’z maksad va muddaolarini bir tomonlama amalga oshirishga urinishlar to’xtamayotganligidan ham kelib chiqmoqda. Milliy istiqlol g’oyasini fan sifatida o’rganishning sabablarini mamlakatimiz Prezidenti Islom Karimov quyidagicha ta'kidlaydi: «Oldimizga qo’ygan olijanob maqsad-muddaolarimizga etish, eski mafkuraviy asoratlardan batamom xalos bo’lish, g’oyaviy bo’shliq paydo bo’lishiga yo’l qo’ymaslik, begona va yot g’oyalarning hurujidan ximoyalanish bunday tajovuzlarga qarshi tura oladigan xar tomonlama barkamol insonlarni voyaga etkazish zarurati xalqimiz va jamiyatimiz manfaatlariga mos yangi mafkurani shakllantirishni taqozo etmoqda».[1]

Anna shu xayotiy zarurat «Milliy istiqlol g’oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar»ni fan sifatida o’rganishni taqozo etadi.

2 savol.

Xar qanday fanning o’ziga xos mavzulari, tushunchalari, qonun va kategoriyalari bo’ladi. Biz o’rganishga kirishayotgan fanning xam o’z predmeti, qonun va kategoriyalari, maqsad va vazifalari bor.

«G’oya» va «mafkura» tushunchalari, ularning xalqlar va davlatlar taqdiriga ta'siri, xozirgi zamondagi mafkuraviy jarayonlar, milliy istiqlol g’oyasining mazmun-moxiyati, tushunchalari, shakllanish qonuniyatlari, namoyon bo’lish xususiyatlari, uni xalqimiz qalbi va ongiga singish yo’llari va usullari ushbu fanning predmetini belgilaydi. Uning tushuncha va kategoriyalari bir butun, yaxlit tizim shaklida namoyon bo’ladi.

Milliy istiqlol g’oyasining asosiy tushuncha va tamoyillarini fuqarolarimiz qalbi va ongiga singdirish omillari va vositalari xam ana

---

1.Karimov I.A. «Vatan ravnaqi uchun xar birimiz mas'ulmiz» 9-jild. T:. O’zbekiston, 2001, 220 b.

shu tizimning tarkibiy qismi bo’lib, fanning asosiy tushuncha va kategoriyalari qatorida o’rganiladi.

Sobiq ittifoq davrida g’oyalar dunyosi, uning o’ziga xos qonuniyatlari, ularning jamiyat va inson xayotidagi o’rni va ahamiyatini o’rganuvchi aloqida fan yo’q edi. Buning asosiy sabablarini quyidagicha izohlash mumkin.

Sobiq markscha – lenincha mafkura mutloq xaqiqat sifatida e'tirof etilgan,

G’oyalar to’g’risidagi bilimlarni egallash bu sohaning o’z qonuniyatlari va amal qilish tamoyillari borligini yaqqol ko’rsatib quygan bo’lar edi. Masalan, kommunizm (xayoliy jannat) qurishni tarqib qiladigan sohta ta'limotining asl qiyofasini oshkor qilib qo’yardi,

Sobiq sho’ro davrida bu sohadagi mutahassislarning ongi va dunyoqarashini umuminsoniy tamoyillar, qonun-qoidalar bilan emas, balki totalitar mafkura va mustabid tuzumning maqsadlari yo’lida shakllantirishga xizmat qiladigan ba'zi «fan»lar o’ylab topildi va ta'lim tizimiga kiritildi. Masalan, «Burjua falsafasini tanqid», «Xozirgi zamon qarb sotsiologiyasini tanqid» kabi o’qquv kurslari o’qitilardi. «Ilmiy kommunizm», «Ilmiy ateizm», «Siyosiy iqtisod» bo’yicha dars olib borish barcha oliy o’quv yurtlarini tarkibiy qismi edi.

Mustaqillikka erishganimizdan keyin axvol tubdan o’zgardi. Sotsiologiya, kulturologiya, politologiya kabi fanlar ta'lim tizimining tarkibiy qismiga aylandi.

Yuqorida aytib o’tganimizdek, biz o’rganishga kirishayotgan mazkur fan o’zining kategoriya, tushuncha, qonuniyatlari, vazifalari va maqsadlariga ega.

1) Milliy istiqlol g’oyasining ob'ekti sifatida O’zbekistonning o’ziga xos tabiiy, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, milliy-madaniy rivojlanish hususiyatlarini, qadriyatlarini e'tirof etish mumkin. Shuningdek, fanning ob'ektini O’zbekiston tanlagan taraqqiyot yo’li va ijtimoiy rivojlanishning milliy-ma'naviy negizlari, umumbashariy tamoyillar tashkil etadi. Negaki, O’zbekiston xalqining o’ziga xos shunday milliy-madaniy merosi va qadriyatlari mavjudki, ular mamlkatda yashayotgan xar bir fuqaro, oila, xalq va millat xayotining barcha jabxalaridan chuqur o’rin olgan. Ular orqali shu xalq, millatning «o’zligini», «borligini» boshqa xalqlar yoki millatlar o’xshashligi (umumiyligi) va farqi (ayrimligi)ni anglab olish

mumkin. Shu xususiyatlar saqlab holinsa, O’zbekiston o’ziga xos va mos taraqqiyot yo’lidan rivojlanish mumkin. Buning uchun milliy g’oya jamiyat xayoti sohalari bilan o’zaro uyg’unlashmog’i muhim ayamiyatga ega.

2) Ana shunday ishonch, e'tiqod, milliy g’urur, o’zligini namoyon etish va qadrlash tuyg’ulari milliy istiqlol g’oyasini xalqning ishonch va e'tiqodiga aylanganligini ko’rsatuvchi muxim mezondir.

3) Milliy istiqlol g’oyasining maqsad va vazifalari umuminsoniy qadriyatlar ustuvorligi tamoyiliga to’la-to’kis mos kelishi, demokratik erkinliklar va inson xuquqlarini saqlashga doir xalqaro andozalarga xamohangligi bilan xam insoniyat tarixidagi ko’pgina milliy g’oyalardan farq qiladi.

4) Milliy istiqlol g’oyasi fuqarolarni g’oyaviy jixatdan tarbiyalaydi. G’oya bilan g’oyaning, fikr bilan fikrning, jaxolatdan ma'rifatni farqini anglashga, ma'rifatga ishonch va e'tiqodni mustahkamlashga xizmat qiladi.

5) Milliy istiqlol g’oyasi xech qachon kishilarning ongi va dunyoqarashini boshqarishni, ularni yana allaqanday «g’olipga», «yagona andozaga» solishga qaratilgan emas.

6) U fikrlar, g’oyalar xilma-xilligiga asoslanadi. Milliy istiqlol g’oyasi erkin fikrni uyg’otish va fikr erkinligini kafolatlab berish, o’zgalar fikrini tinglash, eshitish va aytishga imkoniyat yaratadi. Demak, milliy istiqlol g’oyasi «xukmron g’oya»ga intilishdan mutlaqo begona bo’lganligi bilan xam boshqa nosog’lom g’oyalardan farq qiladi.

7) Milliy istiqlol g’oyasi voqea-xodisalarni bilish, taxlil etish, ularga baxo berishga imkoniyat yaratib, bir qator ilmiy, tarbiyaviy va amaliy vazifalarni ham bajaradi. Ulardan:

8) Odamlarimizda mustaqil dunyoqarash va erkin fikrlarini shakllantiradi;

9) Milliy totuvlik, xamjixatlikni eng katta g’oyalardan xisoblanishi, nosog’lom, maxalliychilik, uruh-aymog’chilik deb ataladigan illatlardan xoli;

10) Yosh avlodning dunyoqarashiga yangicha ma'no va mazmun bag’sh etish orqali unda faol xayotiy pozitsiyani, milliy g’oyaga ishonch va e'tiqodni shakllantirish;

11) Jamiyatda sog’lom ijtimoiy muqitni yaratish, kishilar ongiga Vatan taqdiri uchun mas'ullik, yagona Vatan tuyg’usini mustahkamlash.

12) Istibdod davri asoratlarini bartaraf etishda ko’maklashadi. Demak, yangicha fikrlaydigan, mutelik tuyg’usidan xoli bo’lgan avlodni tarbiyalaydi.

3 savol.

Milliy istiqlol g’oyasi muayyan tushunchalarga asoslanadi. Ular turli xil bo’lib, jamiyatda shakllangan va mavjud bo’lgan fikrlar xilma-xilligi bilan kishilarning o’zaro ijtimoiy munosabatlari asosida amaliy xatti-xarakati orqali namoyon bo’ladi.

«G’oya», «G’oyaviy tamoyillar», «G’oyaviy tarbiya», «mafkura», «mafkuraviy tizim», «mafkuraviy poligon», «mafkuraviy immunitet» va boshqalar anna shu fan o’rganadigan tushuncha va kategoriyalar sirasiga kiradi.

G’oyalar to’g’risidagi bilimlarga insoniyat tarixining eng qadimiy davrlaridan boshlab katta e'tibor berilgan. Bu atamaning mazmun-mohiyati qarb mamlakatlarida «ideya» tushunchasi orqali ifodalanadi. «Ideya» grek tizimidagi «idea» so’zidan olingan bo’lib, qadimda u «obraz», «tashqi ko’rinish» degan ma'nolarni anglatar edi. Lekin bu tushunchaning mazmun-moxiyati taraqqiyot davomida o’zgarib borgan va xilma-xil ma'noda ishlatilgan.

Masalan, Platon «g’oyalar dunyosi va soyalar dunyosi» to’g’risidagi ta'limotida, g’oyalarni dunyoning yaratuvchisi deb talqin etadi. Demokrit esa olam tarkibidagi eng mayda va bo’linmas zarra-atomlarni ideyalar deb atagan, Gegel fikricha esa ideya – barcha narsalarning ijodkori, dunyoga keltiruvchisi va asosiy mohiyatidir.

Keyinchalik «g’oya» va «mafkura» tushunchalarining mazmuni va ko’lami kengayib borgan. Katta-katta xududlarda yashaydigan xalqlarni birlashtiradigan g’oya va mafkuralar paydo bo’lgan.

Milliy istiqlol g’oyasi bilan bog’lig’ tushunchalarning o’ziga xos xususiyati shundan iboratki, u, asosan, O’zbekiston xalqining ijtimoiy xayot sohalari rivoji

bilan, uning milliy-madaniy merosi, urf-odatlari, qadriyatlari, tili, madaniyati, tarixi, falsafasi, diniy ruhiyati bilan uzviy bog’liq.

Milliy istiqlol g’oyasi milliylikni, milliy rivojlanishning xususiyatlarini e'tirof etadi va unga hurmat bilan qaraydi.

Milliy istiqlol g’oyasi «sinfiylik», «partiyaviylik» tamoyillariga asoslanmaydi. Boshqa mamlakat xalqlarining xayotiga o’z g’oyalarini singdirishga da'vo qilmaydi. Bu bilan u «kommunistik g’oyadan» tubdan farq qiladi.

Milliy istiqlol g’oyasi o’rganishni taqazo etadigan umumiy va o’ziga xos qonuniyatlar mavjud. Ular quyidagilar:

jamiyat mafkurasiz, maqsadsiz yashay olmaydi, demak, mafkura xar qanday jamiyat xayotida zarur. Mafkura bo’lmasa, odam, jamiyat, davlat o’z yo’lini yo’qotishi muharrar.

Qaerdaki g’oyaviy bo’shliq vujudga kelsa, o’sha erda begona g’oyalar uchun sharoit yaratiladi. Buni isboti uchun tarixda misollar ko’p.

Milliy istiqlol g’oyasining namoyon bo’lish qonunlari xam mavjud.

Bular:

- turli xalqlar, turli jamiyatlar mavjud. Ularning maqsadlari xam, rivojlanish yo’llari xam turli xil, ya'ni rivojlanishning, ijtimoiy taraqqiyotning xilma-xilligi qonuni orqali namoyon bo’ladi;

- dunyoning mafkuraviy manzarasi turli hil maqsadlar, turli-xil manfaatlar, qarashlar bilan bog’liq xolda namoyon bo’lgan va bo’lib qolmoqda. Bu ezgu g’oyalar bilan birga yovuz g’oyalarning xam yashovchanligini, «dunyoda mafkura soqasida kurashning» davom etib kelayotganligining asosida yotgan o’ziga xos jihatidir.

1. - globallashuv jarayonining milliy g’oyaga ta'sir etishi xam o’ziga xos umumiy qonuniyatdir. Bu jarayon turli mamlakatlar, xalqlar xayotida ularning bir-biriga bog’liqligini, o’zaro ta'sirini oshiradi, ma'naviy, g’oyaviy xayotida aks etmasdan qolmaydi.

2. Milliy istiqlol g’oyasining printsiplari mavjud va ular bir-biri bilan uzviy bog’liqdir.

3. Ular o’z navbatida milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg’unligi talablariga mos kelishi bilan uzviy bog’liq. Aniqrog’i:

4. a) Milliy istiqlol g’oyasi insonparvarlik, inson qadr-qimmati, sha'ni va or-nomusi, xaq-xuquqlari hamda manfaatlarini ustuvorligi printsipiga tayanadi. Unda insonning xayoti oliy qadriyatdir.

5. b) Milliy qadriyatlarga sodiqlik – milliy g’oyaning tayanch negizlaridan biridir. Bu printsip O’zbekiston xududida istiqomat qilayotgan xar bir fuqaroning o’z milliy qadriyatlarini asrab-avaylash, kelajak avlodlarga etkazish uchun to’la imkoniyatlar yaratilishini ifodalaydi. O’tmishdan qolgan buyuk madaniy boyliklarimiz, mumtoz qadriyatlarni xurmat qilish, ularni ijodiy jixatdan o’rganish – bu printsipning asosiy jihatidir.

6. Milliy istiqlol g’oyasini insonlar ongiga singdirishda O’zbekistonning o’ziga xos xususiyatlarini inobatga olish lozim, ular:

7. Axolining milliy-turmush va tafakkur tarzi, xalq an'analari va urf-odatlari. (jamoa turmush tarzi - kollektivchilik) oilaning o’rni, Vatanga muhabbat, islom diniga e'tiqod, ma'naviy qadriyatlar.

8. Respublikamizdagi o’ziga xos demografik vaziyat. (tabiiy o’sish, aholining 60% ko’prog’i bolalar, o’smirlar, 25 yoshgacha bo’lgan yigit-qizlar, axolini yarmidan ko’prog’i qishloaq joyda yashaydi).

9. Aholi milliy tarkibining o’ziga xosligidir. (etnik tarkibida tub axoli ustun mavqeni egallaydi va yuzdan ziyod millat vakillari yashaydi).

10.Keyingi o’n yillar mobaynida ma'lum qadriyatlarga ega bo’lgan kishilarning muayyan ijtimoiy ongi shakllanganligi. (ta'limga initilish, boshqa tomondan tayyorga - ayyorlik ruhiyati yuzaga kelgani kuzatiladi).

Oila – jamiyatning negizi. Oila turmush va vijdon qonunlari asosida quriladi, o’zining ko’p asrlik tayanchlariga ega.

Oilada demokratik negizlarga asos solinadi, odamlarning talab-extiyojlari va qadriyatlari shakllanadi. O’zbeklarning aksariyati o’zining shaxsiy farovonligi emas, balki oilasining, qarindosh-urug’lar va yaqin odamlarining, qo’shnilarining omon-esonligi to’grisida hamxo’rlik qilishni birinchi o’ringa qo’yadi.

Milliy istiqlol g'oyasining axamiyati katta.

Milliy istiqlol g'oyasini faqat shu fanni o'rganish asosidagina egallash mumkin deb qarash noto'g'ri. Aksincha milliy istiqlol g'oyasi bilan barcha fanlar, xususan, falsafa, iqtisod, ijtimoiy-siyosiy fanlar uzviy bog'liq.

Bizning vazifamiz barcha yoshlarga milliy istiqlol g'oyasini, uning axamiyating tushuntirishdir.

Демак, Президент И.А.Каримов таъкидланаганидек, «Эндиги

[1]·Каримов И.А. «Ватан равнақи учун хар биримиз масъулмиз» 9-жилд. Т:. Oʼzбекистон, 2001, 224 б.

vazifamiz shundan iboratki, milliy istiqlol g'oyasi tushunchalari asosida keng jamoatchilik, ziyolilarimiz, ilm-fan va madanyait namoyandalari, avvalo, ma'naviy-ma'rifiy soha xodimlari milliy asosiy tamoyillarini odamlar ongi va qalbiga singdirishga qaratilgan ishlarni yangi bosqichga ko'tarishlari zarur»[1]

Takrorlash uchun savollar

1. Milliy istiqlol g'oyasini fan sifatida o'rganishni taqazo etgan hayotiy zaruratni tushuntiringq
2. Milliy istiqlol g'oyasining predmetini nimalar tashkil etadiq
3. Milliy istiqlol g'oyasi fanining ob'ekting nimalar tashkil etadiq
4. Milliy istiqlol g'oyasining tushunchalari nimalardan iboratq
5. Milliy istiqlol g'oyasi qanday printsiplarga tayanadiq
6. Milliy istiqlol g'oyasini tarqib etishda O'zbekistonning o'ziga xos xususiyatlari nimalardan iboratq

2 – Mavzu. Jamiyat taraqqiyotining g’oya va mafkura bilan o’zaro bog’liqligi.

Reja:

1. G’oya va mafkura tushunchalarining mazmun – mohiyati.
2. Inson hamda jamiyat hayotida g’oya va mafkuralarning o’rni.
3. Bunyodkor va vayronkor g’oyalar va mafkuralarning jamiyat hayotiga ta'siri.

Adabiyotlar ro’yxati.

1. I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. “Ma'naviyat”2008.
2. Karimov I.A. Biz kelajagimizni o’z qo’limiz bilan quramiz. 7 jild T. O’zbekiston, 1999
3. Karimov I.A. Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir – T: O’zbekiston, 2000
4. Karimov I.A. Imperiya davrida bizni ikkinchi darajali odamlar, deb hisoblashar edi. (Prezident Islom Karimovning “Nezavisimaya gazeta” muhbirining savollariga javoblari) – T.: O’zbekiston, 2005
5. Milliy istiqlol g’oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar T., - 2001 y.
6. Bunyodkor g’oya. Ma'sul muharrir K.Nazarov. T., - 2001
7. Milliy istiqlol g’oyasi. O’zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim bakalavriat bosqichi uchun darslik. T. “Akademiya” nashriyot 2005.
8. N. Jo’raev Mafkuraviy immunitet. T. “Ma'naviyat” 2000

Tayanch so'zlar

Ideya, ideologiya, bunyodkor va buzg'unchi g'oyalar, ilmiy, falsafiy, diniy, badiiy, ijtimoiy – siyosiy g'oyalar, mafkuraning falsafiy, dunyoviy, diniy, tarixiy, ilzidlari, g'oyaviy bo'shliq, mafkuraviy plyuralizm.

Ma'ruza maqsadi: Inson maqsadlari jamiyat manfaatlariga mos kelishi, taraqqiyot yo'li va istiqbolini belgilab beradigan muayyan ezgu g'oya va mafkurasida aks etishi o'ta muhimdir. Inson va jamiyat hayoti muayyan fikrlar, g'oyalar bilan uzviy bog'liq, mafkura inson hamda jamiyat taraqqiyotida muhim rol o'ynaydi, davrlar o'tishi bilan o'zgarib boradi. Shunday ekan, bugungi ma'ruzamizning maqsadi inson, jamiyat taraqqiyotida g'oya va mafkuraning o'rni hamda ta'sirini o'rganishdir.

1 savol.

Inson va jamiyat hayotida muhim o'zgarishlarni amalga oshirilishida muayyan g'oyalar alohida o'rin tutadi. Insoniyat tarixi – g'oyalar tarixidir, deb bejiz aytilmaydi. Demak, g'oya nima, nega unga bu qadar katta e'tibor va ahamiyat beriladiq G'oya – inson tafakkuri mahsuli, milliy g'oya esa millat tafakkurining maqsulidir. Milliy g'oya – inson va jamiyat hayotiga ma'no - mazmun bag'sh etadigan, uni ezgu maqsad sari etaklaydigan fikrlar majmuidir.

Har qanday millat va xalq, har qanday ijtimoiy tuzum va davlat muayyan bir tamoyillar va qadriyatlar asosida hayot kechiradi hamda o'z manfaatlari, maqsad – muddaolari, orzu – intilishlarini ko'zlab harakat qiladi. Binobarin, ular hayotdagi ma'lum bir mafkuraga tayanadi. Unda mafkura nima, u qanday g'oyalar asosida shakllanadi va qay tarzda jamiyatni harakatga keltiradiq

Mafkura – muayyan ijtimoiy gurug, ijtimoiy qatlam, millat, davlat, xalq va jamiyatning ehtiyojlari, mahsad – muddaolari, manfaatlari, orzu – intilishlari hamda ularni amalga oshirish tamoyillariga o'zida mujassam etadigan g'oyalar

tizimidir. Unda nega ayrim mafkuralar ba'zi millatlarni, yuksalishiga sabab bo'lsa, ayrimlari butun – butun xalqlarni tanazzulga duchor etadiq

Inson – ongli mavjudot. U o'zining ongi, aql – zakovati, iymon – e'tihodi va ijodiy mehnati bilan boshqa barcha tirik jonzotlardan farq qiladi.

Inson tafakkuri voqelikni idrok etish mobaynida turli fikrlar,qarashlar, g'oyalar va ta'limotlar yaratadi. Demak. yuqorida qayd etganimizdek, birinchidan, g'oya inson tafakkurining mahsulidir.

Ikkinchidan, g'oya oldin mavjud bo'lmagan, o'zida yangilikni tashuvchi fikrdir.

Uchinchidan, oldin g'oya paydo bo'ladi, undan keyin g'oya asosida mafkura, mafkura asosida esa tizim, siyosat paydo bo'ladi.

Yuqorida ta'kidlaganimizdek, ilmiy adabiyotlarda "g'oya", "mafkura", "ideya" va "ideologiya" tushunchalari ishlatiladi. Ideya va ideologiya ko'proq qarb davlatlarida hamda rus tilidagi manbalarda uchraydi. "idia" – g'oya, tushuncha, logos – ta'limot. Muayyan bir g'oya dastlab biror – bir shahsning ongida paydo bo'ladi, keyinchalik esa jamiyatning turli qatlamlariga tarqaladi, turli elat va millatlar orasida yoyiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, g'oya deb, inson tafakkurida vujudga keladigan, ijtimoiy harakterga ega bo'lgan, ruhiyatga kuchli ta'sirlar o'tqazib, jamiyat va odamlarni harakatga keltiradigan, ularni maqsad sari etaklaydigan aynan shu fikr g'oyaning muhim fikrga aytiladigan xususiyati hisoblanadi.

Mazmuni va namoyon bo'lish shakliga qarab, g'oyalarni bir qancha turlarini ajratish mumkin.

- ilmiy g'oyalar;
- falsafiy g'oyalar;
- diniy g'oyalar;
- ijtimoiy – siyosiy g'oyalar;
- milliy g'oyalar;
- umuminsoniy g'oyalar va tokazo.

Endi ular haqida qisaqacha to'xtalib o'tamiz.

Ilmiy g'oyalar–fan taraqqiyotining samarasi, ilmiy nashriyotlarning natijasi sifatida paydo bo'ladigan, turli fan sohalarining asosiy tamoyillari, ustuvor qoidalarini tashkil qiladigan ilmiy fikrlardir.

Fan taraqqiyoti uzluksiz va cheksizdir. Bu jarayonda amaliyotda tasdiqlanmagan, eskirgan qarashlar yangi ilmiy g'oyalar bilan o'rin almashaveradi. Kosmik raketalar, kompyuter va uyali telefonlar, televidenie va boshqa sohalardagi yutuqlar bunga yorqin misol bo'ladi.

Falsafiy g'oyalar, Har bir falsafiy ta'limotning asosini tashkil etadigan, olam va odam to'g'risidagi eng umumiy tushuncha va qarashlardir.

Farobiyning fozil shahar to'g'risidagi, tasavvuf daqolarining komil inson qaqidagi, Ibn Sinoning tana va ruq munosabatiga oid, Alisher Navoiyning adolat va insoniylik borasidagi teran fikrlari falsafiy g'oyalarning yorqin namunasidir.

Diniy g'oyalar deb, qar bir diniy ta'limot va oqimning asosini, diniy iymon – e'tiqodning negizini tashkil etuvchi aqidalarga aytiladi. Iloqlarning ko'pligi qaqidagi fikrga tayanadigan politeizm dinlari vaqti kelib, monoteistik – yakkaxudolik g'oyasi asosidagi dinlarga o'z o'rnini bo'shatib bergan.

Badiy g'oyalar –adabiyot va san'at asarlarining asosiy ma'no – mazmunini tashkil etadigan, undan ko'zlangan maqsadga xizmat qiladigan etakchi fikrlardir. Ular qayotdan olinadi, badiiy talqinlar asosida bayon etiladi, talabada muayyan taassurot uyqotadi.

"qaqramon"larni sevish, ularga ergashish qollari qam shu asosda ro'y beradi. Milliy istiqlol g'oyasini tarqib etish, xalqning ongi va qalbiga singdirishda qam bular muqim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Ijtimoiy – siyosiy g'oyalar qar bir xalq va umuman bashariyatning orzu – umidlarini, maqsad – muddaolarini ifodalaydi, erkin va adolatli tuzumni tarannum etadi.

Milliy g'oyalar –xalqning tub manfaatlarini ifoda etadigan, uni o'z oldiga qo'ygan maqsadlari sari birlashtiradigan va safarbar etadigan g'oyalardir.

Ozodlik va mustaqillik, adolat va qaqiqat, tinchliksevarlik va insonparvarlik g'oyalari shular jumlasidandir.

Umuminsoniy yoki ezgu g'oya – inson tafakkurida vujudga keladigan, muayyan fikrlarning ijtimoiy qarakterga ega bo'lgan, ruqiyatga kuchli ta'sir o'tqazib, jamiyat va odamlarni qarakatga keltiradigan, ularni bunyodkor maqsad – muddao sari etaklaydigan uluqvor fikrlardir.

"Mafkura" tushunchasi arab tilidagi "mufakkir", "mufakkiratun" so'zlaridan olingan bo'lib, chuqur ma'noli, teran mazmunli fikr demakdir. "g'oya" va "Mafkura" tushunchalari bir – biriga yaqin bo'lsada, ularni aynanlashtirmaslik kerak. Chunki, mafkura g'oyaga nisbatan mazmunan kengroq tushunchadir.

Mafkura xalq orzusi bilan boqlanmas, uni yoyishga, unga erishishga xizmat qilmas ekan, u tor sinfiy, xatto guruqiy, tabaqaviy darajada qolib ketaveradi. Milliy mafkura darajasiga ko'tarilish uchun milliy g'oya xalq milliy orzusi tevaragida shakllanishi kerak. Mafkura milliy maqom kasb etishi uchun bu orzu jamiyatning barcha a'zolari ongiga etkazilishi, ularni bu orzuga intilib yashashga o'rgatish, tarbiyalashi lozim.

Prezident ta'biri bilan aytganda milliy mafkura "qalqimizga xos bo'lgan eng muqaddas tuyqu va tushunchalarning mujassam ifodasi bo'lishi kerak".

Milliy mafkura tushunchasidagi "milliy" aniqlovchisi etnik mansublikni bildirmaydi, balki mamlakatga, muayyan jamiyatga mansublikni bildiradi. Shuning uchun milliy g'oya va milliy mafkura tushunchalari "Milliy istiqlol", "Milliy xavfsizlik", "Milliy gerb", "Milliy bayroq", tushunchalari kabi O'zbekistonda istiqomat qilayotgan barcha millatlarga tegishlidir, ya'ni milliy g'oya yoki milliy mafkura faqat o'zbeklarning (titul millat) g'oyasi yoki mafkurasi deb tushunmaslik kerak. Keng ma'noda, milliy mafkura milliy g'oya tevaragida shakllanadi va u ifodalagan oliy maqsad yo'lida jamiyat a'zolarini etnik mansubligidan, ijtimoiy aqvolidan, jinsi, yoshi, tilidan qat'iy nazar jipslashtiradi.

Milliy mafkurani tepadan turib yaratib va qayotga joriy etib bo'lmaydi.

Insoniyat tarixi mobaynida turli shakldagi juda ko'plab mafkuralar yaratilgan, beqisob ijtimoiy – siyosiy kuchlar o'z g'oyalari va ta'limotlari bilan maydonga chiqqan, maqsad va niyatlariga etishmoq uchun qarakat qilgan. Biz qar qanday

mafkurani g’oyalar tizimi sifatida talqin qilar ekanmiz, шуни унутмаслик керакки,biror bir mafkuraning moqiyatini anglab taqlil qilishining o’zi etarli emas.

O’tmishda turli kuchlar va guruqlar o’z qarazli niyatlariga erishish, asl maqsadlarini yashirish uchun yuksak va jozibali g’oyalardan foydalangan. Eng yovuz bosqinchi va eng razil guruqlar qam o’z kirdikorlarini ezgu g’oyalar bilan niqoblashga uringan. Demak, mafkuraning moqiyati faqat uning asosiy g’oyalari vositasida emas, shu g’oyalarga erishish usullari va vositalari, umume'tirof etilgan tamoyillari, ularning aksariyati omma manfaatlarga mosligi orqali qam namoyon bo’ladi. O’zining mudqish talab – eqtiyojlari va yovuz niyatlarini boshqa qalqlar qisobiga qondirishni ko’zlab qarakat etuvchi mafkuralar qalokatga maqkumdir.

Mafkuralar moqiyatan falsafiy, dunyoviy, diniy va boshqa turli ta'limotlar asosida yaratiladi.

Mafkuraning falsafiy ildizlari deganda, uning falsafa ilmi xulosalariga asoslanish nazarda tutiladi. Sharq va qarb falsafasi bunga yorqin misoldir.

Mafkuraning dunyoviy ildizlari. ma'rifiy dunyoga xos siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy munosabatlar majmuidan iboratdir. Masalan, umume'tirof etilgan printsiplar, qonun ustuvorligi, siyosiy plyuralizm, millatlararo totuvlik, diniy baqrikenlik, kabi g’oyalar dunyoviy jamiyatning asosini tashkil etadi.

Mafkuraning diniy ildizlari –inson ongi va ruqiyati bilan uzviy boqliq ekani va shu bois uning g’oyaviy ildizlari diniy ta'limotlariga borib taqalishi tushuniladi. Ya'ni ko’pgina mafkuralarda Avesto, Veda, Injil va qur'on kabi kitoblarda zikr etilgan ezgu g’oyalar muayyan darajada o’z ifodasini topganini ko’ramiz.

Dunyoviy va diniy qadriyatlar bir – birini boyitib borgan sharoitda taraqqiyot yuksak bosqichga ko’tariladi.

Tarixiy qonuniyat shundan dalolat beradiki, bir ijtimoiy tuzumdan ikkinchisiga o’tish davrida, jamiyat qayotining barcha soqalarida bo’lgani singari, g’oyaviy – mafkuraviy soqada qam muammolarni qal qilish zarurati yuzaga keladi.

Ғоявий, mafkuraviy bo’shliq bir kunda va birdaniga paydo bo’lmaydi. Bunda muayyan jarayonlar ro’y berish lozim. Ya'ni eski g’oya va mafkura tanazzulga yuz tutishi, umrini o’tab bo’lishi o’tmishga aylanadi.Masalan, sobiq ittifoq mafkurasi

ana shunday xolga tushgan edi. 1991 yilda sobiq Ittifoq tarqalib ketishi bilan uzil – kesil inqirozga uchradi. Buning sababalari nimalardan ibort ediq

Birinchidan, u o'zini mutlaq xaqiqat ifodasi deb qisoblab, boshqa mafkurani tan olmas, ular bizning dushmanimiz, degan aqidaga asoslangan (masalan, kapitalizm va sotsializm qarama - qarshiligi).

Ikkinchidan, bu mafkura zo'ravonlikka asoslangan bo'lib, "majbur qilamiz" ("ne xochesh zastavim") deya ish tutar edi. kimki bu tartibga qarshi chiqsa, shafqatsiz jazolanar edi.

Uchinchidan, bu mafkura nomigagina ijtimoiy guruqlar mafkurasi edi. Aslida sobiq Ittifoq davrida qam bu mafkuradan norozi bo'lganlar bor edi.

To'rtinchidan, bu mafkura qech kimga vijdon erkinligi, o'z fikrini ochiq bayon etish, jumladan, xorij fuqarolari bilan xolisona muloqotda bo'lishga qam yo'l qo'ymas edi. Bordiyu kimdir shunga jur'at etsa "Xalq dushmani", "burjuaziya malayi"ga aylanar edi.

Beshinchidan, u milliylikdan butunlay xoli edi. Unda asosan ba ynalmilallik zo'r berib kuylanardi. Kimki milliy qadriyatlar to'qrisida gap ochsa, darxol "millatchi"ga chiqarib quyilardi.

Milliy tafakkurga ega bo'lgan shaxs, mutaqassis, ziyoli, olim va boshqalar "qoloq", "shubqali kishi" qisoblanardi.

Oltinchidan, unda milliy tarix, xususan O'zbekiston tarixi, uning o'tmish merosi mutlaqo tan olinmas edi. (Amir Temur davri, mustamlakachilik davri, o'zbek xalqining etnik shakllanishi, istiqlolchilar qarakati va boshqa davrlarga xolisona baqo berilmagan).

Ettinchidan, xalqlarning diniga, diniy merosiga, diniy qadriyatlariga nisbatan mutlaqo noto'qri munosabat o'rnatilgan edi. Jumladan, Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Axmad Yassaviy, Najmiddin Kubro, Baqouddin Naqshband, Maqmud Zamaxshariy, Imom Moturudiy kabi allomalarning boy ilmiy merosini o'rganish taqiqlangan edi.

Bularning barchasi kommunistik mafkuraning taraqqiyot talablariga mutlaqo zid ekanini yaqqol namoyon etdi. Shu bois u yangi zamonaviy talablarga bardosh bera olmay o’z davlati bilan birga tarixga aylandi.

Sobiq mustabid tuzum o’rnida yangi mustaqil davlatlar shakllandi. qukmron mafkura barqam topgach, uning xududida ma'lum muddat g’oyaviy – mafkuraviy bo’shliq qolati vujudga keldi.

g’oyaviy bo’shliq nimaq degan savolga javob beramiz.

g’oyaviy bo’shliq eski tuzumdan yangi tuzumga o’tish jarayonida oldin qukmronlik qilib kelgan mafkura o’tmishga aylangach, taraqqiyot talablariga mos ravishda uning o’rnini bosadigan ilqor g’oyaviy tizimning qali shakllanmagan qolatidir.

Bunday sharoitda turli mafkuralar ushbu qududga o’z ta'sir doirasini o’tqazishga urinadi.

1990 yillarning boshlarida bunday mafkuraviy bo’shliq O’zbekiston qududida qam namoyon bo’ldi. Uning o’ziga xos xususiyatlari mavjud edi. Ular quyidagilar:

1 – qukmron, yakkaqokim bolshevistik – kommunistik mafkura batamom inqirozga yuz tutdi. Va uning o’rni bo’shab qoldi.

2 – O’zbekiston mustaqil davlat sifatida qaror topgan bo’lsada, uning mafkurasi qali to’la to’kis shakllanmagan va barcha fuqarolar ongiga singib ulgurmagan edi.

3 – g’oyaviy bo’shliq paydo bo’lgan joyda muqarrar tarzda boshqa yot va begona mafkuralar quruji boshlanadi.

Foydali yoki zararli ekanini qamma qam farqlay ololmaydi. O’zbekistondagi mafkura maydoniga begona, xalqimizning orzu – intilishlariga mutlaqo yot g’oyalarning qujumi ana shu bilan qam izoqlanadi.

Mustaqil mamlakatimiz tinch – osoyishta yashayotgan bir paytda Afqoniston va boshqa yaqin qududlardagi beqaror vaziyatdan foydalanib ekstremistik kuchlar Markaziy Osiyo mintaqasini mafkuraviy kurashlar maydoniga aylantirishga urina boshlagan edi.

Bu jinoiy guruqlar o’zlarining yovuz maqsadlarini turli islomiy, mafkuraviy g’oyalar bilan niqoblashga qarakat qildilar. Ana shu saqta g’oyalarni tarqatib, yoshlarni yo’ldan ozdirishga intildilar. Mamlakatimiz aqolisining tinchligi va osoyishtaligiga “Vaqqobiylik”, “Xizbut - taqrir”, “Akromiylik”, “Adolat uyushmasi”, “Islom lashkarlari”, “Tavba” kabi turli zararli g’oyalarga asoslangan kuchlar va qarakatlar taqdid sola boshladi.

Xo’sh, 80 – yillarning oqiri va 90 – yillarning boshida ayrim yurtdoshlarimiz nima uchun zararli g’oya va yot mafkuralar ta'siriga tushib qoldiq Bu qolatning moqiyati I.A.Karimov asarlarida to’la – to’kis ochib berilgan.

Birinchidan, milliy g’oya, istiqlol mafkurasi to’liq shakllanib, odamlarning qalbi va ongiga singib ulgurmagan edi. Natijada e'tiqodi bo’sh, sodda va ishonuvchan odamlar bilib – bilmay noto’qri yo’llarga tushib qoldilar.

Ikkinchidan, mustaqil O’zbekiston eski tuzumdan yangi tuzumga o’tish jarayonida bir qator tabiiy qiyinchiliklarga duch keldi. Insoniyat tarixidan ma'lumki, o’tish jarayonida qiyinchiliklar bo’lishi qonuniydir. Ayniqsa iqtisodiy soqadagi qiyinchiliklar. Bunday sharoitda sabr – qanoatga o’rganmagan, engil yo’l bilan yashashga ko’nikkan ayrim kishildar ma'lum qiyinchiliklarga duch kelgach, o’z turmush tarzini yangilash uchun oson yo’l aqtaradi. Ular aksariyat qollarda noto’qri yo’llarga kirib qoladi.

Uchinchidan, bugungi kunda yoshlarning qammasini qam serdaromad ish bilan ta'minlash imkoni yo’q. Ular diplomi, ma'lumoti bo’lsa qam, ba'zan ko’ngildagidek ishni topa olmaydi yoki kam ish qaqi olib ishlashni qoqlamaydi. Buning natijasida yana oson yo’l aqtarib noto’qri, yomon, salbiy qarakatlarga qo’shilib ketishi mumkin.

To’rtinchidan, zararli va yot mafkura vakillari xalqimiz, ayniqsa farzandlarimizning ko’ngli ochiq, soddadil, ishonuvchanligidan foydalanadi.

Beshinchidansobiq tuzum davrida ko’plab tashkilotlar zo’rlik orqali majburiy bo’lsada muntazam tarqibot – tashviqot ishlar olib borar edi. Lekin mustaqillik davrida ularning o’rni muayyan darajada bo’shab qoldi va bu vazifani dastlab qech qaysi tashkilot bajarmadi.

Shuningdek, ijtimoiy fanlarning qayot talablaridan orqada qolgani bunga sabab bo’ldi.

Xullas, g’oyaviy bo’shliq vujudga kelar ekan, turli mafkuraviy taqdidlar kuchayadi.

Bugungi kunda mamlakatimizga qarshi qaratilgan mafkuraviy taqdidlarni aloqida ko’rsatib o’tish maqsadga muvofiqdir. Ular quyidagilardan iborat:

- islom xalifaligini tiklash uchun olib borilayotgan qarakatlar

- yosh mustaqil davlatlarni qaytadan sobiq ittifoqqa birlashtirish g’oyasi

- tariximizni, milliy qadriyatlarimiz va dinning moqiyatini saqtalashtirishga urinishlar

- xalqni ma'naviy jiqatdan buzishga qaratilgan intilishlar

- turli mafkuraviy vositalar orqali mintaqaviy va davlatlararo mojarolar keltirib chiqarishga qaratilgan qarakatlar.

<u>2 savol.</u>

Inson va jamiyat qayotida g’oyalar va mafkuralar xilma – xilligini namoyon bo’lishi ijtimoiy – ma'naviy eqtiyoj ifodasidir.

Jamiyatdagi g’oya va mafkuralar xilma – xilligining kuzatilishi insonlarning tabiat – jamiyat qodisalari, olam va odam to’qrisidagi fikrlari turlichaligi bilan izoqlanadi.

Umumiy g’oyaga e'tiqod qilish tufayli turlicha ijtimoiy guruqlar shakllanadi. Ularning maqsad – muddaolari, orzu – istaklari, manfaatlari bir – biridan farqlanishi mumkin.

Masalan, ezgulik, yaratuvchilik, bunyodkorlik, qamkorlik, ozodlik, erkinlikni qaror toptirishga qaratilgan fikrlar mamlakatda osoyishtalik, xalqlar o’rtasida totuvlik, barqarorlikka xizmat qiladi. Yoki buzqunchilikka undovchi yovuz fikrlar jaqolat uruqini sepib, urushni tarqib qiladi. Buzqunchi fikrlar jamiyatdagi muayyan guruqlar, qatlamlarning ongiga singib uning yovuz manfaatlarini ifodalaydigan g’oyaga aylanishi mumkin. U qolda jamiyatda barqarorlik muqiti vujudga kelib, odamlar boshiga katta kulfatlar yoqilishi mumkin.

g’oya bilan g’oyaning bir – biriga o’xshamasligi va ular o’rtasida farq bo’lishini tabiiy jarayon deb qarash kerak. Lekin, ma'lum bir g’oya va mafkurani jamiyat a'zolari ongiga majburan singdirish va rioya qilishni barchasidan talab qilish – jiddiy xatodir.

Er yuzidagi barcha insonlar o’z fikr – muloqazalariga ega bo’lib amaliy faoliyat yuritadilar. Shu sababli yunon faylasufi Aristotel ikkita inson aynan bir xilda fikrlamaydi, ularning olam qaqidagi tushunchalari, fikrlari xilma – xildir, deydi.

Tabiiyki, mamlakatda ilqor g’oyalar, mafkuralar qancha ko’p bo’lsa, ya'ni mafkuraviy plyuralizm qukmron bo’lsa, taraqqiyotning samarali yo’lini tanlab olishi uchun imkoniyat shunchalik keng bo’ladi.

Mustaqil O’zbekiston mafkura kommunistik yakkaqokimligidan voz kechdi va milliy taraqqiyoti uchun keng yo’l ochdi. Mamlakatimizda mafkuralar va fikrlar xilma – xilligi ijtimoiy taraqqiyotiga xizmat qiladigan yangidan – yangi g’oyalarning paydo bo’lishiga va ularni ro’yobga chiqarish imkoniyatini yaratadi.

Umummilliy g’oya jamiyat a'zolarining, xalq ommasining tub manfaatlarini va orzu – umidlarini ifoda etadi, shu sababli ulkan maqsadlar yo’lida birlashtiradigan joziba kuchiga ega bo’ladi. Bunday g’oya jamiyatda barqarorlikni ta'minlaydi. Ammo, fikrni erkin ifoda etadigan shaxs, guruq yoki ijtimoiy qatlam, avvalo, o’zining aniq – ravshan, asosli qarashlariga ega bo’lishi, o’z nuqtai nazarining oqibati uchun ma'suliyatini o’z zimmasiga olishi zarur.

Tarixan ma'lumki, jamiyatda ezgu g’oyalar barcha davrlarda insonni yuksak orzular bilan yashashga, olijanob maqsadlar yo’lida e'tiqod bilan kurashishga o’rgatadi. Bunga yorqin misoli sifatida O’zbekistonning istiqlol yillarida barcha jabqalarda erishayotgan yutuqlarini keltirish mumkin. Shu narsani unutmaslik kerakki inson va jamiyat bor ekan, ezgulik g’oyalarining ziddi bo’lgan zulm va zo’ravonlik, qaboqat va jaqolat yangi – yangi shakllarda namoyon bo’lishi qam mumkin. Lekin ular insoniyatning adolat, tenglik, tinchlik, qardoshlik rivojlanishi va farovonlik g’oyalariga tayanib, yuksak maqsadlar sari intilishlarini to’xtata olmaydi. Ezgu g’oyalar odamlarni faqat olijanob maqsadlar sari etaklaydi.

Xulosa sifatida shuni aloqida aytish zarur mustaqil O’zekistonda qozirgi davrda millat, jamiyat, davlatning birlashtiruvchi bayroqi bo’lgan milliy g’oya va mafkurani shakllantirish va xalqimiz ongiga singdirish yuzasidan faollik bilan ish olib borilmoqda. Bu mafkura mustaqillik yillarda erishgan qalabalarni, eng katta yutuqimiz bo’lgan istiqlolimizni, Ona Vatanimizni, farzandlarimizni baqtli kelajagini fidoyilik bilan qimoya qilish, doimo qushyor va sergak bo’lishga yordam beradi. Zero, O’zbekiston bizning umumiy uyimiz – uni asrash qar birimizning vazifamizdir. Shu ma'noda, milliy istiqlol g’oyasi qar birimizning qalbimizga singadigan, umumiy g’oyamiz, ongimiz, dunyoqarashimizini tarkibiy qismidir.

3 Savol

Insoniyat tarixida xalqlar va davlatlar, millatlar va jamiyatlarni yuksalishiga etaklagan yoki ularni tanazzul va qalokatga maqkum etgan turli xil g’oyalar ta'sir o’tkazib kelgan.

Shu nuqtai nazaridan qaraganda insoniyat yoki sivilizatsiyalar tarixida bunyodkor va vayronkor g’oyalar va mafkuralar mavjud bo’lgan.

Bunyodkorlik g’oya va mafkura o’zida gumanizm talablarini, xalqning iroda va intilishlarini aks ettiradi.

Masalan, XX asrda dunyo qamjamiyati tomonidan tan olingan yaponcha taraqqiyot modelini olaylik. Yapon milliy mafkurasi “milliy davlatchilik tizimi” (kokutay), “fuqarolik burchi”, “yapon ruqi”, “tadbirkorlik”, “umummilliylik”, “fidoiylik”, “vatanparvarlik”, “paternalizm”, “jamoaga sadoqat”, “modernizatsiya” kabi g’oya va tushunchalarga asoslanib, mamlakat erishgan yuksak natijalarga poydevor bo’ldi.

Jamiyat va sivilizatsiyalar rivojiga ulkan ta'sir ko’rsatgan nazariyalar, ta'limotlar va mafkuralar ko’pdan – ko’p. Ular orasida Zardusht, Sokrat, Platon, Konfutsiy, Alisher Navoiy, Maqatma Gandi va boshqalarning bunyodkorlik g’oyalari va faoliyatining aqamiyati beqiyosdir. Amir Temur tarixan qaltis, murakkab bir vaziyatda siyosat maydonida qadam quydi. Birinchi damlardan

boshlab, uning butun fikri – qayoli markazlashgan va qudratli davlatni bunyod etish bilan band bo’ldi qamda u o’z niyatiga etdi.

Bu orada Soqibqiron katta obodonlashtirish ishlarini amalga oshirish, boq – roqlar barpo etish, ko’rkam binolarni qurishni davlatning rasmiy siyosati, amaliy faoliyati darajasiga ko’tardi. Lekin, eng asosiysi – u jamiyatda adolat o’rnatish va uni ta'minlashni birinchi o’ringa qo’ydi. “Adolat va ozodlik – dasturingiz, raqbaringiz bo’lsin” – dedi u. Va o’zi qam adolat bilan ish yuritishda shaxsan o’rnak ko’rsatdi. Uning o’z vazirlariga, agar men bilmay qolib, adolatsiz qaror qabul qilsam, o’zim bilmay, birovning qaqiga qiyonat qilsam, yolqonlarga uchib, xalq manfaatiga zid ish qilsam, darqol meni ogoq qilishar, deb qattiq tayinlaganini muarriqlar qayta – qayta ta'kidlaydilar. U vujudga keltirgan davlat qonunlar va urf – odatlarni qurmat qilish, ularga bo’ysunishga asoslangan edi.

Amir Temur savdo – sotiq, qunarmandchilik va madaniyatning qam qomiysi edi. U olimlar, faylasuflar, me'morlar, shoirlar, qafiz mashshoqlarga qamxo’rlik qilishda nom qozongan.

Shu bois Amir Temur va temuriylar davri, qaqli ravishda, ilm – fan, madaniyat va maorif beqad ravnaq topishini ta'minlagan Sharq Renessansi, ya'ni Uyqonish davri, deb qam ataladi.

Kromvel, Pyotr 1, Napoleon bilan ular mansub bo’lgan xalqlar qay darajada faqrlansalar, biz qam Temur siymosi bilan undan kam bo’lmagan darajada qururlanishga qaqlimiz.

Amir Temur – nafaqat milliy, balki umuminsoniy qodisadir. AqSh Kongressi vakillari palatasi majlislar zalida Amerika va jaqon tarixida chuqur iz qoldirgan, mashqur siymolar suratlari orasida uning qiyofasi tushirilgan tasvir bor. (Yana qanday isbot kerak)

g’oyaviy zaiflik va mafkuraviy beqarorlik – millatning birdamligi, davlatning qudratiga putur etkazadi, uning taraqqiyotini orqaga surib yuboradi. O’rta asrlardagi salib yurishlari, diniy fanatizm, ateizm, fashizm va bolshevizmning qayriinsoniy g’oyalari ijtimoiy jarayonlarga salbiy ta'sir etqazgan.

Masalan, Chingizxon bosqini, chor istilosi davrlarida ayrim xukmdorlarning xalqni birlashtirib kurashga safarbar etmagani o'lkamizning qaramlik changaliga tushib qolishiga sabab bo'ldi.

g'oya va mafkura gumanizm va taraqqiyot tamoyillarini rad etsa jamiyat tanazzuliga sabab bo'ladi.

Ana shunday mafkuralardan biri – qokimiyatni qurol ko'chi bilan egallab olgan sobiq kommunistik tuzum mafkurasidir. Dunyonining oltidan bir qismini egallagan ulkan saltanat va sotsialistik lager xududida qukm surgan bu mafkura o'zining qayriinsoniy va qayrimilliy moqiyati, mustabid tabiati tufayli tanazzulga yuz tutadi.

Jaqon tajribasi shundan dalolat beradiki, ba'zan buzqunchi mafkura o'zining soqta jozibasi, aldov va makr bilan omma ongini zaqarlab, jamiyatda xukmron mavqeini egallab olishi qam mumkin. Masalan XX asrning 30 yillarda Italiya va Germaniyada fashizmning qalaba qozonishi nafaqat italyan va nemis xalqining, balki dunyodagi millionlab insonlarning boshiga cheksiz kulfat solgani tarixning achchiq saboqlaridan biridir. Yoki aytalik terrorizm, u o'ta salbiy ijtimoiy qodisa sifatida u yoki bu ko'rinishda qadim – qadimdan ma'lum. qiziqi shundaki, o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishish mumkin emasligini qisobga olgani qolda terroristlar tarixning barcha davrlarida qaysi mintaqa yoki mamlakat xududida faoliyat ko'rsatishdan qat'iy nazar qar doim xalq ommasining ayrim qatlam va guruqlarini "yo'ldan urish", turli yo'llar bilan ular qalbiga yo'l topish taktikasiga amal qilib kelganlar. Terixga nazar tashlar ekanmiz terrorizmning quyidagi ko'rinishlarini kuzatishimiz mumkin.

-o'rta asr qaroqchilari va banditlari,

- yangi va eng yangi davrda ro'y bergan "o'ta inqilobiy xalq qarakatlari",

- oddiy meqnatkash "nomidan" surbetlarga ish ko'rishgan guruqlar,

-ayrim xududlarda terrorchi guruqlarning uzoq muddatga qokimiyat tepasiga kelganligi, xato ularning xalq bilan ma'sul bir vaqt davomida yakdil bo'lganliklari to'qrisida tarixda ko'plab ma'lumotlarni uchratamiz.

Demak, terrorchilik o’ta salbiy ijtimoiy qodisa sifatida necha asrlar davomida faoliyat yuritib kelgan bo’lsa, qar doim xalq nomidagi gapirish, uning manfaatlarni aks ettiruvchi “xaqqoniy xalqparvar” qarakat deb o’zini ta'riflash amaliyoti uning barcha ko’rinishlariga bosh xususiyat bo’lib qolavergan.

Terrorizmning bugungi qolatiga keladigan bo’lsak shuki aloqida ta'kidlash lozimki, u endi o’zining kurash shakli, uslublari va vositalarini ustalik bilan o’zgartirib yuborgan. Masalan, bir zamonlar terrorchilar planetamizning turli joylarida aloqida – aloqida ya'ni biri biridan batamom ajralgan qolda qarakat qilgan bo’lsalar, bugun XXI asrda ular o’z “faoliyatini” mintaqaviy va qatto umumsayyoraviy darajada muvofiqlashtirish imkoniyatini qo’lga kiritayotganligini kuzatish mumkin. Prezidentimiz aytgandek, bugun insoniyat terrorchilar misolida xalqaro miqyosda uyushgan, kerak bo’lsa bir yoki bir nechta qudratli markazldar tomonidan boshqarilayotgan siyosiylashgan xalqaro jinoiy guruqlardir.

Zamon o’zgarib umumbashariy, siyosiy va mafkuraviy kurashning an'anaviy shakllari ish bermay qolgandan so’ng, terrorizm, endilikda boshqa yo’llarini aqtarib topmoqda.

Bugun dunyoda barcha terrorchilarni diniy qarashlari, mafkuraviy moyilligi va tafakkuridan qat'iy nazar ularni asosan ikki jiqat, u qam bo’lsa beqisob pul va qokimiyatga intilish qiziqtiradigan bo’lib qoldi.

Achinarli joyi shundaki, ba'zan zararsiz “gumanitar xarakter va yo’nalish” ga ega bo’lgan jamqarmalar alloqanday “insonparvar” strukturalar va aslida esa, aniq bir maqsad asosida faoliyat yurituvchi tashkilotlar tomonidan raqbatlantirilmoqda. Ommaviy axborot vositalarida ayrim yashirin va yarimyashirin tashkilotlar va markazlarning terroristik xarbiy – siyosiy guruqga yaqindan turib moddiy va ma'naviy yordam berayotganligini, jangarilarni tayyorlash bo’yicha ko’rgazmalar va moddiy yordam uyushtirilayotganligi to’qrisida ishonarli xabarlar borki, bu o’z navbatida xalqaro terrorizm qanchalik katta imkoniyatga ega ekanligidan dalolat beradi.

Xulosa sifatida shuni aytish joizki:

1. Xalqaro terrorizmni bartaraf qilish amaliyotida “O’zbekiston omili” muqim o’rin tutmoqda.

2. Buyuk davlatchilik, tajovuzkor millatchilik, irqchilik, terrorchilik, shovinizm kabi yovuz g’oya va mafkuralaraga qarshi g’oyaviy – mafkuraviy kurash zarur.

3.Prezident I.A.Karimov ta'kidlaganidek, insoniyatning azal – azaldan g’oyaga qarshi g’oya,fikrga qarshi fikr, jaqolatga qarshi ma'rifat bilan kurashib kelishi – tarixning o’zgarmas qonuniyatidir.

Takrorlash uchun savollar.

1. g’oyalarning ijtimoiy taraqqiyotidagi o’rnini aniqlash.
2. “Bunyodkor g’oyalar” tushunchasi tavsifi.
3. “Buzqunchi, vayronkor g’oyalarga” misollar keltirish.
4. “g’oyaviy bo’shliq” nimaq

3 - Mavzu. Globallashuv jarayonlarida milliy g’oyaga eqtiyojning ortishi.

Reja:

1. Globallashuv tushunchasi. Globalizm va aksilglobalizm.

2. Globallashuv, milliy g’oyaga eqtiyojning ortib borishi.

3.O’zbekistonda mafkuraviy manzara va globallashuv jarayonlari.

Adabiyotlar.

1. I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T.”Ma'naviyat”2008.

2. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot – pirovard maqsadimiz. 8 jild – T.: O’zbekiston, 2000 .

3. Karimov I.A. Biz tanlagan yo’l – demokratik taraqqiyot va ma'rifiy dunyo bilan qamkorlik yo’li. 11 jild. T.: O’zbekiston, 2003

4. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi qalqni – xalq, millatni – millat qilishga xizmat etsin. G`G` “Tafakkur” jurnali, 1998, 2 son.

5. Markaziy Osiyo: g’oyaviy jarayonlar va mafkuraviy taqdid. Ma'sul muqarrir K.Nazarov T., 2001

6. Bugungi dunyoning mafkuraviy manzarasi. Ma'sul muqarrir. K.Nazarov T., 2001 y.

7. Darslik T., O’zbekiston 2005 .

Tayanch tushunchalar.

Globallashuv, globalizm va aksilglobalizm, mafkuraviy manzara, g’oyaviy e'tiqod, mafkuraviy poligon.

Ma'ruza maqsadi.

XXI asr boshlariga kelib dunyo mamlakatlari o’rtasidagi o’zaro ta'sir shu qadar kuchayib ketdiki, bu jarayondan to’la iqotalanib olgan birorta qam davlat yo’q. Globallashuv shunday jarayonki, undan chetda turaman, degan mamlakatlar uning ta'siriga ko’proq uchrab qolishi mumkin.

Globallashuvning turli mamlakatlarga o’tqazayotgan ta'siri qam turlicha. Ma'ruzamizning maqsadi globallashuvga tegishli barcha jarayonlarning moqiyatini xususiyatlarini chuqur o’rganishdir.

1 savol

XXI asr boshlariga kelib Er sharida shu qadar ulkan siljishlar sodir bo’ldiki, u xalqaro qamjamiyatning siyosiy, sotsial va kerak bo’lsa, ma'naviy asoslarini keskin o’zgartirdi. Batamom yangi davlatlar jaqon siyosati maydoniga kirib keldi, er yuzi xalqlarining yashash tarzi va uslubi va sotsial mo’ljallarida yangilanish sodir bo’ldi va nig’oyat, millionlab odamlar ongi, olam moqiyatiga bo’lgan qarashlarida chuqur o’zgarishlar yuz berish jarayoni boshlandi. Inson ongi va faoliyatini yo’lga solib, “boshqarib” turgan qadriyatlar tizimi qayta ko’rib chiqilmoqda. Ob'ektiv va sub'ektiv sabablar ta'sirida individda yangicha qandaydir bir qadar yuksak, yangi yashash uslubi

paydo bo’ldi. Ong va tafakkurda ro’y bergan o’zgarishlar tabiiy qolda ijtimoiy, siyosiy jarayonlarda qam keskin burilishni, yangiliklarni keltirib chiqardi.

Tabiiyki bunday sharoitda ko’pgina an'anaviy ijtimoiy va siyosiy qadriyatlar, shu jumladan, xavfsizligi uning moqiyati va funktsiyasiga batamom boshqacha yondashuv va munosabatlar shakllanmoqda.

qozirgi zamonda dunyo mamlakatlari o’rtasidagi o’zaro ta'sir shu qadar kuchayib ketdiki, bu jarayondan xoli birorta qam davlat yo’q. qattoki, xalqaro tashkilotlardan uzoqroq turishga intilayotgan, ularga a'zo bo’lishni istamayotgan mamlakatlar qam bu jarayondan mutlaqo chetda emas. Yana takrorlaymiz, globallashuv shunday jarayonki, undan chetda turaman, degan mamlakatlar uning ta'siriga ba'zan ko’proq uchrab qolishi mumkin. bunday qayri ixtiyoriy ta'sir esa ko’pincha salbiy bo’ladi.

Globallashuv deb, turli mamlakatlar iqtisodi, madaniyati, ma'naviyati, odamlari o’rtasidagi o’zaro ta'sir va boqliqlikning kuchayishi tushuniladi.Lekin dunyoda globallashuvga berilgan ta'riflar juda ko’p. Masalan frantsuz tadqiqodchisi B.Bandi globallashuv jarayonining uch o’lchovli ekaniga urqu beradi:

- globallashuv – muttasil davom etadigan tarixiy jarayon;
- globallashuv – jaqonning gomogenlashuvi va universallashuvi jarayoni;
- globallashuv – milliy chegaralarning “yuvilib ketish” jarayoni.

Shuning uchun bu qodisani chuqur o’rganmay turib unga moslashish, kerak bo’lganda, uning yo’nalishini tegishli tarzda o’zgartirish mumkin emas. Globallashuv yana shunday jarayonki, uni chuqur o’rganmaslik, undan foydalanish strategiyasi, taktikasi va texnologiyasini ishlab chiqmaslik mamlakat iqtisodi va madaniyati, ma'naviyatini toqdan tushayotgan shiddatli daryo oqimiga boshqaruvchiz qayiqni topshirib qo’yish bilan barovardir.

Globallashuv mamlakatlarning iqtisodi, siyosati va ma'naviyatiga ijobiy yoki salbiy ta'siri o’tkazish mumkin Xindistonning mashqur davlat arbobi Maxatma Gandining quyidagi so’zlarida globallashuv jarayonlarini yaxshi ifodalangan:“Men uyimning darvoza va eshiklarini doim maqkam berkitib o’tira olmayman, chunki uyimga toza qavo kirib turishi kerak. Shu bilan birga ochilgan eshik va derazalardan

kirayotgan qavo dovul bo’lib uyimni aqdar – to’ntar qilib tashlashi, o’zimni esa yiqitib yuborishini qam istamayman”.

Shuning uchun qam milliy istiqlol g’oyasi bugungi globallashuv jarayonida uyimizni qayotimizni toza qavo bilan ta'minlab, ayni paytda, “dovullar”dan saqlash omili ekanligini anglash muqim.

qozirgi zamon globallashuv jarayoni o’ta murakkab qodisa. Uning turli mamlakatlar iqtisodi, siyosati va ma'naviyatiga o’tqazayotgan ta'siri yana qam murakkab bo’lgani sababli unga nisbatan qam jaqonda bir – biriga nisbatan raqobatda bo’lgan ikki guruq: globalistlar va aksilglobalistlar guruqlari vujudga keldi.

Globallashuv tarafdorlari globalistlar deb ataladi. Ular orasida davlat arboblari, siyosatdonlar, sanoatchi va biznesmenlar ko’proq uchraydi. Globallashuv muqoliflari esa aksilglobalistlar nomini olgan bo’lib, ular orasida ko’proq so’l kuchlar, kasaba uyushmalari va yoshlar tashkilotlarining vakillari bor. MDq xududida aksilglobalistlar Rossiya Federatsiyasi xududida faol qarakat olib bormoqda. Bu erda ular turli anjumanlar, seminarlar o’tqazish uchun to’planib turadilar.

XXI asr o’rtalarida globallashuvning instituttsionallashuvi, ya'ni tashkillashuvi kuchaygandan keyin bu jarayonning o’zi qam keskin tezlashdi va shiddatli tus oldi.

Instituttsionallashuvning kuchayganini Butun jaqon savdo tashkiloti, Xalqaro valyuta jamqarmasi, Jaqon banki, Evropa taraqqiyoti va tiklanish banki tashkilotlarining vujudga kelgani misolida ko’rish mumkin.

Globallashuvning tezlashishini, aksilglobalistlar qam e'tiborga olib iqtisodiyot soqasiga qaratishadi.

qozirgi sharoitda jaqon xo’jalik qayoti yagona birlik sifatida shakllanib borayotgan ekan, uning doirasidan tashqarida birorta davlat yoki mamlakat, qaysi ijtimoiy taraqqiyoti qanday darajada ekanligidan qat'iy nazar, rivojlanib ravnaq topa olmaydi. Bunday xolat shundan dalolat berib turibdiki, ishlab chiqarish kuchlari muammolari va ular bilan uzviy boqliq bo’lgan iqtisodiy, oziq – ovqat, energetika, ekologiya, axborot, demografiya va boshqa soqalarga doir muqim masalalar yaqin – yaqinlarda milliy qamda xududiy doiralarda qal etilganligiga qaramay, endilikda muqarrar ravishda jaqon

siyosati miqyosida, butun dunyo ko'lamidagi mezonlar bilan o'lchanadigan muammolar sifatida aqamiyat kasb etmoqda.

qozirgi kunda ilmiy kashfiyotlar, jiddiy texnikaviy imkoniyatlar, universal texnologiyalar, axborot tarqatishning globallashuvi, ya'ni ularning butun kurrai zaminni qamrab olish jarayoni shiddat bilan bormoqda.

Masalan, Internet tizimi orqali axborot almashuvi, umuman olganda axborot soqasidagi globallashuv insoniyat uchun, dunyoning barcha xududlaridagi odamlarning o'zaro muloqoti uchun, ilm – fan va madaniy boyliklarni o'zlashtirish uchun ulkan imkoniyatlar yaratadigan jarayondir. Demak, qozirgi zamonda g'oyaviy ta'sir o'tqazish imkoniyatlari tobora kengaymoqda.

2 savol

Ikkinchi savolimizda globallashuvning milliy ma'naviyatga o'tqazayotgan va o'tqazish mumkin bo'lgan ta'siri qaqida fikr yuritamiz.

Ma'naviyatni qam bir uyga qiyoslasak, tashqaridan kirayotgan shamol uy ichidagi narsalarni ostin – ustin qilib tashlashini qech bir xonadon soqibi istamaydi. Xuddi shu kabi biron – bir xudud yoki mamlakatda paydo bo'layotgan g'oyalar tez fursatda (masalan, internet orqali) butun jaqonga yoyilishi mumkin. Bunday vaziyatda o'z mustaqil fikriga, sobit e'tiqodiga, mustaqkam iroda va dunyoqarashiga ega bo'lmagan odam goq oshkora, goq pinqona ko'rinishda namoyon bo'layotgan mafkuraviy tazyiqlarga barosh bera olmaydi. Masalan, Yaponiyada paydo bo'lgan "AUM Sinrikyo" kabi zararli oqimlar turli mamlakatlardagi minglab yosh yigit – qizlarni irodasidan, ong – shuuridan maqrum qilib, zombiga aylantirib qo'ygani bu fikrning dalilidir.

Keng miqyosli integratsiya va globallashuv jarayonlari jaqon taraqqiyotining qozirgi paytdagi muqim xususiyatlaridan biri ekanini e'tirof etgan qolda, ularning kuchli mafkuraviy ta'sir o'tqazish vositasi ekanini qam unutilmas kerak.

Milliy ma'naviyatimizni va ma'naviy o'zligimizni shunday taqdidilardan qimoya qilish uchun esa milliy istiqlol g'oyasidan samaraliroq va kuchliroq vosita yo'q. Shu masalada milliy istiqlol g'oyasining juda muqim funktsiyasi, ya'ni milliy va ma'naviy o'zlikni qimoyalash kabi muqim funktsiyasi namoyon bo'ladi. milliy istiqlol g'oyasi

ana shu funktsiyani bajarishi uchun esa yoshlar va aqoli ongida faqat bilim, tasavvur sifatida emas, e'tiqod sifatida shakllanishi lozim.

Shu bilan birga milliy istiqlol g’oyasi tomir otishi va gurkirab rivojlanishi uchun zamin tayyorlash lozim edi. mustaqillik yillari ma'naviyat soqasida nazariy, ma'rifiy va amaliy ishlar bajarildi. Ma'naviyat va ma'rifat kengashlari tuzildi, yuzlab maqola va risolalar nashr etildi, tadqiqotlar o’tqazildi, ta'lim to’qrisidagi dastur qabul qilindi. Bir so’z bilan aytganda, milliy istiqlol g’oyasini keng tarqib qilish uchun zamin yaratildi.

Zamonaviy psixologiya, ijtimoiy psixologiya va boshqa ijtimoiy – gumanitar fanlar g’oya bevosita amaliyotga, amaliyot dasturiga aylanishi mumkinmiq degan savolga “ko’pincha aylanmaydi” deb javob beradi. Chunki insonонгида, миясидаo’nlab, yuzlab, xatto minglab g’oyalar bo’ladi. ularning barchasi amaliyotga aylanaversa inson qam ma'nan qam jismonan mayda bo’laklarga bo’linib, parchalanib ketishi kerak edi chunki ayni bir inson ongida ayni bir paytini o’zida o’nlab turli xil, jumladan, diniy, aqloqiy, siyosiy, ilmiy, badiiy va boshqa xil g’oyalar bo’lishi mumkin. Ular bir – birlarini to’lqazishi va ko’pincha bir – birlariga to’la mos kelmaligi mumkin. Natijada shaxs bu g’oyalardan eng zarurlarini va o’zi eng to’qri, deb bilganlarini ajratib qayotga tadbiq qiladi. Ana shu tanlash, ya'ni g’oyaning amaliyotga o’tishidagi muqim bosqichini to’laroq va chuqurroq anglash uchun tanlash mezonlarini aniqlab olish zarur.

Albatta, g’oyalarni saralashda, saralab olinayotgan g’oyaning shaxs manfaatlariga, eqtiyojlariga, ustanovkalariga, e'tiqodiga mosligidir.

Jaqondagi globallashuv jarayonlari ana shu g’oyaga (milliy g’oyaga) bo’lgan eqtiyojni keskin kuchaytiradi. Aslini olganda, globallashuv jarayoni bo’lmasa, milliy g’oyaga qam eqtiyoj oshmas edi. Chunki, globallashuv bo’lmaganda qar bir xalq va millatning ma'naviyati o’ziga mavjud bo’lar va imkoniyat darajasida rivoj topardi. Tashqi ta'sir va taqdidini yo’qligi esa milliy g’oyaga eqtiyojni qam dolzarblashtirmas edi.

Milliy istiqlol g’oyasining moqiyati shundaki, u odamlar ongida, xotirasida g’oyaligicha qolmay, amaliyotga, qayotga aylangan taqdirdagina xaqiqiy milliy va xaqiqiy istiqlol g’oyasi bo’lishi mumkin, shundagina u globallashuv sharoitida tashqi nosoqlom g’oyaviy taqdidlardan qimoya qiladigan kuchga aylanadi.

3 savol

Olamning bugungi kundagi mafkuraviy manzarasi qaqidagi muloqazani yuritib, O'zbekiston davlati misolida nima deyish mumkinq Ochiq va nig'oyatda odilona e'tirof etish kerak, mafkura va mafkuraviy tarbiya masalasi o'z mustaqilligini qo'lga kiritgan, demokratik xuquqiy davlat, erkin fuqarolik jamiyati asoslarini yaratayotgan mamlakatimiz uchun muqim qayotiy aqamiyatga ega bo'lmoqda. Zero, ko'zlangan maqsadlarga ushbu orzu – umid va intilishlarni o'zida mujassamlashtirgan g'oyaviy – nazariy qarashlar majmui bo'lishi milliy mafkura va unga asoslangan tarbiya tizimisiz erishishi mumkin emas.

Muayyan g'oya tom ma'noda g'oya bo'lishi uchun kishilar ongini egallashi, to'qriroqi, ularning qalbidan joy olishi shart. Aks qolda u yoki bu g'oya faqat muayyan xabar yoki axborot sifatida saqlanib qoladi, xolos. Boshqacha aytganda, omborxonadagi keraksiz buyumlar kabi ongimizning bir chetidan joy olib yotaverishi mumkin.

Jamiyat qayotida mafkuraviy omillarining sezilarli ta'siri mavjudligini bir qarashdayoq anglash mumkin. qozirgi paytda qam qarazli geosiyosiy maqsadlarga erishish yo'lidagi mafkuraviy ta'sir o'tqazishga eng avvalo, "bo'lib tashla va xukmronlik qil", degan qadimiy tamoyilga amal qilishga urinishni ta'kidlash zarur. Bu tamoyilni ro'yobga chiqarishning birinchi yo'li mamlakat ichida ijtimoiy parokandalikni keltirib chiqarishdir. Masalan, mamlakatimizga nisbatan bu usul o'tish davridagi ijtimoiy – iqtisodiy qiyinchiliklarni bo'rttirib ko'rsatish orqali aqolining mavjud qolatdan noroziligini uyqotish, o'z noqoralariga o'ynaydigan muqolifatchi kuchlarni yuzaga keltirish yo'li bilan siyosiy beqarorlikni keltirib chiqarishga bo'lgan xarakatlarda namoyon bo'ldi. Bu yo'lda diniy omildan foydalanishlar kuzatiladi. Ana shu xolat qam "maqsad vositani oqlaydi"degan aqida qarazli geostrategik manfaatlarni ro'yobga chiqarishning asosiy qoidasiga aylanayotganligini ko'rsatadi.

Nega kishilar ongi va qalbi uchun kurash turli mafkuralarning bosh maqsadiga aylanib qoldiq Chunki g'oya faqat inson qalbini egallaganda, inson ma'naviy – ruxiy xolatining uzviy qismiga aylangandagina qarakatga da'vat etuvchi, raqbatlantiruvchi kuchga aylanadi.

Shuning uchun qam bugungi kunda jaqon miqyosida nafaqat inson ongini, balki qalbini qam egallash mafkuraviy kurashning bosh maqsadi bo'lib qolmoqda. Chunonchi, er yuzining turli mintaqalari xalqlarining ongi va qalbi qar xil g'oyalarni sinash maydoniga, boshqacha aytganda, mafkuraviy poligonga aylantirilmoqda. Odatda, poligon deganda, qurol – aslaqa va texnikani sinash, qo'shinlarni qarbiy tayyorgarlikdan o'tqazish yoki qarbiy soqada mashq va tadqiqotlar olib borish uchun mo'ljallangan maqsus maydon tushuniladi. qozirgi paytda uning mafkuraviy maydonga aylangannini va mintaqalararo qarakat qilayotganini ko'rib, bilib turibmiz. Shuning uchun qam Prezidentimiz I.A.Karimov bejiz aytmaganlar qozirgi davr – dunyoda g'oyaviy qarama – qarshiliklar murakkab tus olgan paytda mafkuraviy poligonlar yadro poligonlaridan qam kuchliroq, qam xavfliroqdir.

Tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak, o'zga xududlarni zabt etish maqsadida ishlatadigan urush qurollari uzluksiz takomillashib borganini ko'ramiz. U nayzalardan toki avtomatik qurollargacha, zambaraklardan to er yuzining qar qanday nuqtasini beqato nishonga oladigan qit'alararo balistik raketalargacha bo'lgan uzoq takomil yo'lini bosib o'tdi. Bu qurollar bosib olinishi kerak bo'lgan xududlar aqolisini jismonan yo'q qilishga qaratilgan. Bugungi kunda esa, o'zga xududlarni zabt etish uchun ularning aqolisini yo'qotish shart emasq Zero, ongi va shuuri zabt etilgan,qarash va kayfiyatlari “maqbul” yo'nalishga o'zgartirilgan aqoli ko'magida qar qanday boylik, tabiiy zaxiralarga egalik qilish mumkin bo'lib qolmoqda.

Mamlakatimiz ichida o'zining qayriislomiy g'oyalarini tarqatishga qarakat qilgan kimsalar ana shunday qarazli maqsadlarni, ya'ni odamlar, ayniqsa yoshlarni chalqitish,ular yordamida o'z taraqqiyot yo'lidan chetlatib yuborishni ko'zda tutgan edilar.

Chet ellarda ana shunday “ta'lim” olgan vaxobiylar,shuningdek “xizbut taxrir”chilarning yoshlarimiz ongini zaqarlash yo'lidagi xarakatlarini qam aynan shunday baqolash mumkin.

Shuning uchun, moqiyatan qayriinsoniy bo'lgan g'oyalarga qarshi tura olish uchun aloqida mafkuraviy immunitet qosil qilish lozim. Bu birinchidan, ikkinchidan, esa immunitet tizimini shakllantirish lozim.

Xo’sh, mafkuraviy immunitet tizimi o’z ichiga nimalarni oladiq Mafkuraviy immunitet tizimining asosiy va birinchi unsuri bilimdir.

Ammo, bilimlar ko’p. Masalan, buyuk davlatchilik shovinizmi mafkurasi va amaliyoti tarafdorlari qam muayyan “bilim” larga tayanadilar va uni boshqalarga singdirishga qarakat qiladilar. Shunday ekan, berilayotgan bilimlar eng avvalo ob'ektiv bo’lishi, voqelikni to’qri va to’liq aks ettirish, inson ma'naviyatining boyligiga xizmat qilish kerak, undan tashqari Vatan va xalq manfaatlari, umuminsoniy qadriyatlar ustuvorligi bilan uzviy boqliq bo’lmoqi kerak.

qadriyatlarni yo’qotish – millatni yo’q qilish, fikr qaramligini vujudga keltirish demakdir. Dunyoda millat uchun, xalq uchun bundan oqirroq fojea bormiq

Inson ongiga yo’l topayotgan g’oyalar e'tiqod chiqiriqidan o’tqaziladi. E'tiqodga mos kelmaydigan g’oyalar rad etiladi.

Jamiyatda g’oyaning e'tiqodga aylanishi uning amaliyotga o’tishidagi muqim bosqichdir. Shaxs e'tiqodiga aylangan g’oyani ro’yobga chiqarish uchun qarakat qila boshlaydi. E'tiqod qanchalik kuchli bo’lsa, uni amalga oshirish uchun shaxs shunchalik eqtiros bilan qarakat qiladi. Kuchli e'tiqod yo’lida shaxs bilishni, kuchini, boyliklarini, xatto qayotini qam ayamaydi. (xalq qaxramonlari).

Xulosa sifatida shuni ta'kidlash mumkin. ishonch va e'tiqodning mustaqkamligi kishilarning milliy va umuminsoniy qadriyatlariga, madaniy merosi, urf – odatlari, an'analari, tili, tarixini xurmat qilishi, unga bo’lgan e'tiqodi va sadoqati orali namoyon bo’ladi. Shundagina u millatni globallashuv jarayoni bilan boqliq bo’lgan ayrim taqdidlaridan saqlaydi.

Takrorlash uchun savollar.

1. Globallashuv nimaq
2. Globalistlar va aksilglobalistlar kimlarq
3. Bugungi dunyoning mafkuraviy manzarasi deganda nimani tushunasizq
4. Mafkuraviy poligon nimaq
5. Mafkuraviy immunitetning qanday unsurlarini ajratib ko’rsatish mumkinq

4 - Mavzu. g’oyaviy immunitetni shakllantirish – xavfsizlik va barqarorlik omili.

Reja:

1.Mafkuraviy immunitet tushunchasi. Mafkuraviy immunitet – xavfsizlikning ma'naviy asosi.

2. G’oyaviy manipulyatsiya.

3. Tarix – mafkuraviy immunitet qaqida.

4. Mafkuraviy qimoyaning xorijiy tajribasi.

Adabiyotlar:

1. I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T.”Ma'naviyat”2008.

2. Karimov I.A. “Ozod va obod Vatan erkin va farovon qayot – pirovard maqsadimiz”. 8 iyul T. O’zbekiston, 2000

3. Jo’raev N. Mafkuravi y immunitet. T., Ma'naviyat, 2001

4. Milliy istiqlol g’oyasi: nazariya va amaliyot. Mas'ul muxarrir. q.nazarov. Toshkent - 2001

5. Markaziy Osiyo: g’oyaviy jarayonlar va mafkuraviy taqdid. Mas'ul muqarrir. q.nazarov. Toshkent 2001.

6. Darslik.

6.Falsafa: qomusiy luqat.T.Sharq.2004

Tayanch tushunchalar.

G’oyaviy immunitet, g’oyaviy manipulyatsiya, mafkuraviy tarbiya, mafkuraviy taqdid.

Ma'ruza maqsadi:

Mustaqillikni mustaqkamlanishning muqim shartlaridan biri bu g'oyaviy tarbiyani kuchaytirishdan iboratdir. Bu borada kishilarimizda yot va zararli g'oyalarga qarshi kurashish uchun g'oyaviy immunitetni shakllantirish zarur.

Mafkuraviy immunitet milliy mustaqillikning afzalliklariga bo'lgan ishonchga asoslanadi. Bu ishonch esa ishontirish, tushuntirish natijasida qosil bo'ladi. ma'ruza qam shu maqsadni ko'zlaydi.

1 savol

"Mafkuraviy immunitet" – falsafa: qomusiy luqatida – ma'naviy barkamol, irodasi baquvvat, iymoni butun shaxsni tarbiyalashda, qar qanday reaktsion, buzqunchi xarakterdagi g'oyaviy tashabbuslarga bardosh bera oladigan yoshlarni tarbiyalashda qo'l keladi,1 – deyiladi.

Go'dak dunyoga kelganida, issiqdan, sovuqdan, tashqi mexanik ta'sirlardan o'zini xavfsiz qilish, saqlash, qimoya qilishni bilmaydi. O'zini – o'zi qimoya qilishning shartli reflekslari asta – sekin, ulqayish davomida paydo bo'ladi. Natijada, baloqatga etgach, o'spirin o'zini – o'zi qimoya qilishining barcha ko'nikmalriga ega bo'ladi.

Odamning ma'naviyatiga taqdid soladigan avflar va ulardan o'zini ongli qimoya qilish ko'nikmalari ta'lim – tarbiya, ota – onalar o'qitlari, yaxshilik va yomonliklarni ko'rishi va bilishi jarayonida shakllana boradi. Bolaga ilk yoshidan boshlab nima yaxshi, nima yomon, unga qanday munosabat bildirish kerak, degan savollarga asoslangan boqcha, maktab tarbiyasi, undan keyin ijtimoiy tarbiya yo'lga qo'yilsagina qar bir millat soqlom, ishonchli, mustaqkam immunitetga ega bo'ladi. Immunitet esa, o'z navbatida, odamni to'qri yo'ldan "ozish"dan, turli yo'llarga adashib, keyin pushaymon bo'lishlardan, baqtsizlikdan, millatni esa parokandalikdan, parchalanishlardan, sinfiy, maqalliy yoki boshqa bo'linmalardan asrab turadi.

---

[1] Фалсафа: қомусий луғат. (тузувчи ва маъсул муҳаррир Қ.Назаров)-Т: "Шарқ" нашриёт – матбуот акционерлик компанияси Бош таҳририяти, 2004, 160 – бет.

Demak, mafkuraviy immunitet – davlat va millatning ma'naviy birligi, ma'naviy soqlomligini qimoya qiluvchi g'oyaviy qalqon vazifasini bajaradi. Shuning uchun qam Prezident Islom Karimov “Farzandlarimiz yuragida onaVatanga, boy tariximizga ota – bobolarimizning muqaddas diniga soqlom munosabatni qaror toptirishimiz, ta'bir joiz bo'lsa, ularning mafkuraviy immunitetini kuchaytirishimiz zarur”ligi qaqida fikrni aloqida ta'kidlaganlar.1

“Immunitet” so'zining ma'nosi O'zbekiston milliy entsiklopediyasida quyidagicha berilgan: (lotincha – biron narsadan xolos, ozod bo'lish qutilish) organizmning doimiy ichki barqarorligini saqlash, uning turli xususiyatlarga va ta'siridan qimoyalanish, qarshilik ko'rsatish, rezistenligi.

Organizmni infektsion agentlar va boshqa yot moddalardan qimoya qilish omillari tabiati bo'yicha uchga bo'linadi:

Birinchisi: Filogenetik immunitet – anotomik va fiziologik belgilar bilan ta'minlanib, nasldan – naslga o'tadigan aloqida qimoya omillari yoki organizmning aloqida rezistenligi. Bu omillar patogen agentlar bilan birinchi bo'lib aloqa qiladi, shuning uchun ularning yuqumli kasallik qo'zqatuvchilarga chidamligi ta'minlanadi.

Ikkinchisi Tuqma immunitet (turga xos tabiiy) – bir biologik turning ma'lum bir patogen agentga nisbatan chidamliligi bo'lib, nasldan – aslga o'tadi.

Uchinchisi Orttirilgan immunitet – qayot davomida organizm immun sistemasining yot antigenlar bilan ta'sirlashuvi qisobiga yuzaga keladigan qimoya bo'lib, nasldan – naslga o'tmaydi. Mafkuraviy immunitet ma'naviy, ma'rifiy, siyosiy, iqtisodiy bilimlarni oddiygina qabul qilib olinishi emas, balki ularni ongli ravishda tushunib etishini, bu bilimlardan zamonaviy ijtimoiy voqealarga mafkuraviy karashlar voqeligidan kelib chiqib, munosabat bilidirish ko'nimkmalarini shakllantirish ayrim nosoqlom g'oyalarga javob berish, uni qabul qilmaslik xolatidir.

---

[1] Каримов И.А. “Озод ва обод Ватан эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз”8 жилд Т: O'zбекистон, 2000 495 б.

Mafkuraviy immunitet o’z – o’zidan nayon bo’lmaydi. Uning namoyon bo’lishi uchun ichki yoki tashqi g’oyaviy, fikriy ta'sir bo’lish kerak. Inson qarshisida yangi, notanish g’oya, taklif turganida yoki ikki yo’lda birini tanlashga to’qri kelganida ularni o’z manfaatlari”ko’rigi”dan o’tkazadi. Uning o’sha paytdagi manfaatlariga ko’proq mos kelgan, boshqa g’oyalar, takliflarini engan g’oya endi uning qarakatlarini boshqara boshlaidi.

Masalan, Sobir kechqurun internet sinfiga boib mutaqassisligi bo’yicha yangiliklarni to’plamoqchi edi. Shunda kursdosh o’rtoqi Dilshod uning xonasiga
kirib, unga diskotekaga borishni, spirtli ichimliklar bilan qordiq chiqarishni taklif qildi. Sobir unamadi, Dilshod qam bo’sh kelmay, uni astoydil ko’ndishga kirishdi, qiziqtira boshladi.

Sobirning bugun kechqurunga mo’ljallangan niyati, kichik “g’oyasi”ning amalga oshishi xavf ostida qoldi. Mana shu tipik vaziyatda qam o’ziga xos g’oyalar kurashining kichik namunasi mujassam. Sobirning internet sinfida ishlash, bilimini oshirish niyati, qarori, g’oyasi mustaqkam bo’lsa, u ushbu g’oyasini qimoya qiladi. Natijada, Dilshod da'vat qilayotgan diskotekaga borish g’oyasi engiladi. Sobir o’zining kasbiy, ilmiy kar'erasi yo’lida yana bir qadam oldinga ketadi. Mafkuraviy immunitet muayyan g’oyalar to’qnashgan vaziyatlarda namoyon bo’ladi.

Demak, mafkuraviy immunitet fikriy jarayon natijasida bo’lganligi tufayli u ilmiy asoslangan, dalillar sistemasiga quriladi.

Mafkuraviy ko’nikma va malakalarning qosil bo’lishida milliy g’oya va negizlari muqim rol o’ynaydi. Agar mafkuraviy taqdid ezilganda, nima qilish kerakligini o’ylab o’tirmay va ayrim qarakatlarga aloqida diqqat qilib o’tirmay g’oyaga g’oya bilan javob berish amalda bajarilsa, mafkuraviy immunitet amaliy shakllanadi, deb qisoblash mumkin.

Milliy istiqlol g’oyalari shaxsning ishonchi, mustaqkam irodasi uning mafkuraviy immuniteti manbai qisoblanadi. Bunday mafkuraviy immunitetga ega bo’lgan shaxs yot mafkuralar ta'siriga berilmaydi chunki milliy istiqlol g’oyasi mafkuraviy immunitetni shakllantirishda o’ziga xos imkoniyat va xususiyatlarga ega.

Albatta mafuraviy immunitetni shakllantirish kishilar ongiga bir xil g’oyani zo’r berib tiqishtirish emas, balki odamlarda oq –qorani ajratish, zararli g’oyalarga qarshi xushyor va ogoq bo’lish xususiyatlarini tarbiyalash demakdir.

1999 yil fevral, 2004 yilning martidagi Buxoro va Toshkent shaqrida sodir etilgan terroristik voqealardan to’qri xulosa qilish muqim. qarbir davlat, jamiyatning qudrati uning ichki xavfsizligi va barqarorligiga tayanadi. Ya'ni jamiyat, millat o’z g’oyasida mustaqkam tursa, ikkilanmasa, qar qanday dushman qo’llashi mumkin bo’lgan g’oyaviy taqdidlardan qo’rqmasa, bunday millatni engish mukin emas.

Mamlakatimizning xavfsizligini, baqaror taraqqiyoti qech bir o’zbekistonlikni befarq qoldirmasligi kerak. Chunki ular o’z Vatanining qanday mashaqqatli, azobli asrlarni o’tkazib, mustaqillikka erishganligini yaxshi biladilar. Shunday ekan, qar bir O’zbekistonlik millatidan, dinidan, tuqilgan joyidan, kasbu-koridan qat'iy nazar Vatan posboni bo’lishi lozim. Demak, mamlakatimizning xavfsizligi uchun eng birinchi kafolat – o’zbekistonliklarning milliy istiqlol poyasi atrofida jipsligidir. Shu tariqa milliy g’oya bizni o’tmishimiz, qozirgi qayotimiz va kelajagimiz bilan boqlab turadi. Shu sababli O’zbekiston xalqining milliy istiqlol g’oyasiga asoslangan immuniteti – Vatan xavfsizligi darajasining muqim ko’rsatkichlaridan biriga aylanadi.

Milliy istiqlol g’oyasi xalq farovonligi, yurt tinchligi, Vatan ravnaqi, ijtimoiy qamkorlik, millatlararo totuvlik, dinlararo baqrikenglik, komillikka tayanar ekan, ana shu g’oyalarga qarshi qaratilgan xatti qarakatlar tashqi va ichki taqdidilarning oldini oladi.

Tashqi taqdidilar – О’збекистонни давлат чегарасининг ташқарисидан кириб келувчи, таҳдидилар.

Ichki taqdidlar – o’z Vataniga, vatandoshiga, vatandoshlariga zarar etkazishga qaratilgan g’oya, mensimaslik, vatandoshlarining qaqqiga xiyonat qilish, “ma'naviy emigratsiya” (baqtini o’z vatanidan emas, boshqa davlatlarda qidirish), odamlarni boy kambaqalga bo’lib muomala qilish, poraxo’rliklik, korruptsiya.qo’pollik, ashaddiy millatchilik, merkantilizm, ortiqcha mol – dunyoga qirs qo’yish, beqarorlik. Loqaydlik, o’zligini anglamaslik va boshqa illatlar bilvosita ichki taqdidlar vazifasini bajaradi. Ular

qancha keng tarqalsa, O’zbekistonliklarning g’oyaviy birlg shuncha ko’p zarar etkazadi, parokanda qiladi, qamjiqatlik bo’lmaydi.

Demak mafkura bo’lmasa odam, jamiyat, davlat o’z yo’lini yo’qotishi muqarrar.

2 savol.

Inson biror kasallikka chalinsa, uni davolash mumkin. Millat ma'naviyatining zaifligi, uning xarakteridagi xavfsizlik, befarqlik, qayratsizlik, ichki munosabatlarda aldamchilik, qo’pollik, joqillik, xudbinlik, yalqovlik va boshqa nuqsonlarda namoyon bo’ladi. Shunday illatlarni albatta ma'rifiy yo’l bilan davolash mumkin.

Jamyatga yot mafkuraviy g’oyalar birdaniga kira olmaydi. Ular, avvalo, maqv qilinishi kerak bo’lgan millatning azaldan ishonib kelgan nasalarga ishonchini, umidini so’ndiradi. Buning uchun millat ishonib kelgan narsalar yomonlanadi, obrusizlantiriladi. Natijada, mafkuraviy immunitetni sindirishning birinchi bosqichi amalga oshadi – millat o’zi ishonib kelgan g’oyala, qadriyatlarga befarq munosabatda bo’la boshlaydi.

Azaliy qadriyatlarga amal qilinmay qo’yiladi, odamlarda ularga amal qilmayotganlarga loqayd munosabat o’rf bo’ladi. qadriyatlar, g’oyalar qadrsizlanadi, aqamiyatsiz narsalarga aylanib qoladi. Bo’shliq ana shunday yaratiladi.

G’oyaviy bo’shliq ochib olingach, endi uning o’rnini to’ldirish uchun o’z poyasi ni jozibali qilib tasvirlay boshlaydi. Buzqunchi g’oyaga xos yangilik va u berayotgan va'dalar odamlar quloqi qamda ko’zi orqali ong va qalbiga kira boshlaydi. Mafkuraviy bo’shliq shu tariqa to’ldira boshlanadi. Yolqon g’oya odamlar oniga kirsa, u qam katta kuchga aylanadi.

qozirgi fan va texnologyalar ravnaqi davrida boshqa kishilarning ongi va qalbiga yashirin, qaraz maqsad bilan ta'sir ko’rsatishni ifodalashda manipulyatsiya (manus - qo’l) so’zi, ya'ni “ob'ekt ustidan biror maqsadda ish olib borish” ma'nosida ishlatilmoqda. Bunda chaqqonlik, maqorat talab qilinishi ko’zda tutiladi. Shu sababli “manipulyatsiya”ni ko’chma ma'noda “odamlar bilan ob'ekt sifatida munosabatga kirishish” deb qam tushunish mumkin. 1969 yil Nyu Yorkda chop qiingan “zamonaviy sotsiologiya luqati”da bu qaqida “boshqalarga bildirmasdan, asl maqsadini yashirin

tutgan qolda boshqalar ustidan qukmronlik qilib, o’zi istagan xulq – atvorini shakllantirish” deyiladi.

Biz uchun muqim jiqati shundaki, ushbu vaziyatda shaxs va uning mafkuraviy immunitetiga ta'sir ko’rsatish jarayoni manipulyatsiya tushunchasida aks etadi. Chunki “da'vatchi”ning ta'siri birinchidan, shaxsga nisbatan zo’rlik, kuch ishlatilmaydi, balki ma'naviy, psixologik xususiyatga ega; ikkinchidan, bu ta'sirda asl maqsad yashirin qoladi. Shuning uchun qam “islom niqobida” degan ibora ishlatiladi; uchinchidan, g’oyaviy manipulatsiya, zimdan ta'sir ko’rsatuvchidan maqorat va bilimni talab qiladi. Shunday ekan, g’oyaviy manipulyatsiya mafkurasi, yot mafkuralar tomonidan qo’llanilayotgan ta'sir texnologiyasining tarkibiy qismi, deb atash mumkin. Ya'ni manipulyatsiya odamni u yoki bu ishni qilishga emas (tarqibot va tashviqotdan farqli o’laroq), balki shu ishni qilishga xoqish, istak uyqotishga xizmat qiladi.

g’oyaviy manipulyatsiya jarayonlari qanday kechadiq Avvalo g’oyaviy manipulyator (da'vati) ta'sir o’tkazmoqchi bo’lgan (odam) tasavvurlarini o’zgartirishga olib keluvchi bilimlar bera boshlaydi. Natijada ob'ekt (shaxs)ning dunyoqarashida qadriyatlari tizimida da'vatchi – manipulyator kutayotgan tartib paydo bo’ladi va etakchilik qila boshlaydi. Bu esa shaxsning xulq – atvoriga ta'sir ko’rsatadi, shaxs o’z xarakteridagi o’zgarishlarni sezmaydi va “men to’qri yo’l tutayapman, chunki...”, degan asosga ega bo’lib qoladi.

Shu o’rinda “80 yillarning oqirida mamlakatimizda o’zini “do’st”, “dindosh”, millatdosh qilib ko’rsatib, go’yo islom dinining sofligi uchun kurashga “da'vat” etuvchi ayrim kimsalar kirib keldi... juda “chiroyli da'vat”lar bilan chiqib, ayrim yoshlarni o’ziga maxliyo qilishdi. Ular din niqobi ostida qarakat qilayotgan xalqaro terrorchilik qarakatining bir tudasi ekani oshkora baldi. Bular bizni nafaqat ogoqlikka, balki mafkuraviy kurash maydoniga chorlamoqda.

3 savol.

O’z qarashiga, shaxsiy fikriga ega bo’lmagan oqmachi odamlarni o’zbeklar “betutriq”, “subitsiz”, “unga ishonib bo’lmaydi”, “ikki yuzlamachi”, “sotqin”, “xoin” kabi so’zlar bilan ataydi.

Jaqon tajribasiga nazar tashlasak, millatning mafkurasi bir emas, balki bir necha avlodning umri davomida ishlab chiqilishi va takomilga erishuviga guvoq bo’lishimiz mumkin, shu bilan birga mafkuraviy immunitetni sindirish, bo’shliq qosil qilib, o’z g’oyasini singdirib, xalqning ongi va qalbini egallash, g’oyani ommalashtirishning juda ko’p namunalari uchraydi.

Chunki tarqibotchilar olishuvi, kurashi juda uzoq tarixga ega. bu qaqda xitoylik faylasuf va xarbiy qo’mondon Sun Szin (e.o.VI asrda) shunday degan edi:

- “Siz raqib mamlakatdagi barcha yaxshi narsalarni buzing”;

- Raqib davlatidagi atoqli arboblarni sherik qilib olib, jinoyatga boshlang;

- Raqib davlat raqbariyatining obro’sini to’king, qulay paytda ularning jamoat oldida sharmandasini chiqaring;

- Bu ishda o’sha mamlakatdagi eng past, maraz odamlar bilan sheriklik qiling;

- Raqib mamlakat odamlari orasida kelishmovchilik, janjal chiqaring;

- Yoshlarni keksalarga qarshi gij – gijlang;

- Xukumatga yaxshi ish yuritishga qar qanday yo’l bilan qarshilik ko’rsating;

- Raqib qo’shinlarining ta'minoti, tartibiga to’siqlar qo’ying, buzing;

- Askarlarini qo’shiq va kuyga oshifta qilib, irodasiz qiling;

- Dushmaningizning an'analarini qadrsizlantiring, xudolariga ishonchini singdiring;

- Buzuq ayollarni yuborib, ularoni yanada kuchliroq, ayting;

- Raqib tomon qaqida ma'lumot olishga, bu ishda ular orasidan sheriklar topishga, ularga pul to’lashga juda saqiy bo’ling;

- Umuman pulni qam, va'dalarni qam ayamang, chunki ular ajoyib natijalarni beradi”.

Odamlar o’z shaxsiy manfaatlariga tegishli muammolarga duch kelganlarida uning sabablarini axtara boshlaydilar. Shu sababli, gazetalar sharqi, televideniyaning kelasi qafta ko’rsatuvlari qaqidagi xabarlari, iqtisodiyot, masalan valyuta kursi, siyosiy qayot yangiliklari oldindan tarqatiladi.

qar bir kishi, o’ziga kerakli ma'lumotni tanlab tinglaydi, eshitadi va o’z savollariga javob topadi.

Agarda rasmiy OAV odamlarda tuqilgan savollarga javob topib bera olmasa, odamlar bu savollarga javoblarni o'zlari "to'qiydilar". Bu xol tarixda ko'p ko'rilgan.

Mafkuraviy kurashlar tarixida tarqibot usullaridan biri mish – mishlarning kelib chiqishi sabablari va maqsadlari, unda uch xil toifani ajratish mumkin:

Birinchisi mish – mish tarqatuvchining yolqon so'zlash zamirida aniq maqsad yotadi, o'zini ko'rsatish uchun yolqon gap yoyadi.

Ikkinchi toifa esa o'zi sevadigan bir tabaqaga minnatdorchilik bildirmoqchi bo'lib ular o'rtasida yolqon xabar tarqatadi.

Uchinchi toifa bir kishi o'zining past tabiatligi sababli yaxshilikka erishish yoki o'zining qo'rqoqligi sababli yomonlikdan qutulish uchun yolqon xabar tarqatadi.

Yakka mantiq, rasmiylik, yopiq jamiyat, tabaqalashtirilganlik, sistemalilik, tazyiq, ommaviylik printsiplariga qurilgan kommunistik mafkura davri o'tgach, ayrim mamlakatlarda mafkuraga qo'shib, tarqibot – tashviqot tizimidan qam voz kechildi. Chunki, mustaqillik qo'lga kirgach, yosh davlatlar o'z mustaqilliklariga taqdid solayotgan ichki va tashqi xavflarni dastlab kutmadilar, shu sabab ularga qarshi tayyorgarlik qam ko'rmadilar. Bunday vaziyat, vaqt va imkoniyatdan foydalangan siyosiy guruqlar o'z g'oyalarini tarqib – tashviq qilishda ancha ishlarni qilib olishadi. Natijada, nafaqat odamlarning mafkurasida, balki ayrim davlatlarning axborot maydonida qam bo'shliq paydo bo'ldi. Bu tezda ta'minlanmagan edi. Din niqobida qokimiyat uchun kurash xalqlar qalbi va ongini egallashga qarakat qam shunday vaziyatda boshlandi.

4 savol.

Ma'lumki,jaqonning demokratik mamlakatlari tajribasida mafkuraviy tarbiyasining boy imkoniyatlari, turli namunalari to'plangan. O'tgan asrning 60 – 70 yillari qarbiy Evropa va AQShda mafkurasizlashuvga, ya'ni ijtimoiy qayotni mafkuradan xoli etishga urindilar.

Lekin bu yo'l o'zini oqlamadi. Chunki, tarbiyadagi mafkuraviy bo'shliq o'z sifatlarini ko'rsata boshladi. Bunday xolat qaqida nufuzli nemis nashrlarida: "qozirgi yoshlarimiz o'rtasida loqaydlik, ruqsizlik, befarqlik, anglanmagan norozilik, beqarorlik kayfiyatlari tarzida namoyon bo'layotgan "yoshlar madaniyati" deb ataluvchi xatti –

qarakatlar kuchaymoqda. Bu yoshlarning o'z ajdodlari ijtimoiy va madaniy qadriyatlaridan begonalashayotganliklarining belgilaridir", - degan tashvishli fikrlar bildirila boshlandi. Natijada, "Mafkuraviy yangilanish", "qayta mafkuraviylashuv"ga kuchli zarurat tuqildi va mafkurasizlik xatosini tuzatishga kirishildi.

Amerika maktablarida mafkuraviy immunitetni shakllantirish – o'z milliy manfaatlarini qimoya qiluvchi vosita sifatida qaraladi. Bugungi yosh avlodning g'oyaviy, mafkuraviy birligi – ertaga Amerika xalqining g'oyaviy, mafkuraviy biriligini anglatadi. Shu sababli AqSh ninig "Millat" ("The Nation") jurnali "Agar ijtimoiy fan o'qituvchisi maktab sinfidan o'zining liberal qarashlarini bildiradigan joy sifatida foydalana boshlar ekan u tez orada ishsizga aylanadi" – deya ogoqlantiradi.

Xullas:

1.Diniy aqidaparastlik va boshqa yot mafkuralar, eng avvalo, ayrim yoshlarning g'oyaviy – siyosiy tajribasizligiga tayanadi. Yosh mafkura va buzqunchi ta'sirlar bilan kurash mafkuraviy tarbiyada loqaydlik, befarqlik kayfiyatning qar qanday ko'rinishlariga murosasizlikni taqazo qiladi.

2.qarshi tarqibot samaradorligining zaruriy tamoyillaridan biri – uning tezkorligida bo'lib, unda muayyan mintaqaviy sharoitlarni, kishilarning yosh xususiyatlarini, oliy o'quv yurtining u yoki bu muddatda qal qila olish mumkin bo'lgan mafkuraviy imkoniyatlarini qisobga olish ko'zda tutiladi.

3.Shaxsning mamlakat ichkarisida va tashqarisida sodir bo'layotgan voqealarni mustaqil taqlil qila olishi, mafkuraviy immunitetni mustaqkamlaydi.

Chunki mafkuraviy taqdid o'zining mazmuni, tamoyillari, uslublari va shakllariga ko'ra murakkab qodisadir. Bu qaqda mamlakatimiz raqbarining 2005 yil 12 – 13 may kunlari Andijon shaqrida ro'y bergan voqealar munosabati bilan Oq Saroy qarorgoqi,17 may kuni O'zbekiston Respublikasi bosh prokuraturasida mamlakatimiz va chet el jurnalistlari qamda diplomatik korpus vakillari uchun o'tkazilgan matbuot anjumanlaridagi bayonotlari va muqbirlarning savollariga javoblarida turli diniy radikal guruqlarni birlashtirib turgan narsa "biz uchun yot bo'lgan bir maqsadni – diniy davlat, musulmon xalifaligini o'rnatishni tarqib qilmoqda ularni birlashtirib turgan – dunyoviy taraqqiyot yo'liga bo'lgan nafrat, qarblik jurnalistlar uchun yana bir bor aytmoqchiman,

konstitutsiyaviy, dunyoviy taraqqiyot yo'lini qabul qila olmaslik, uni ko'rolmaslikdir"1 – deb ta'kidlagan edi. Unga mustaqil O'zbekistonning qayotiy yutuqlarini dalil – isbotsiz ataylab qoralash, mustaqillikka erishgan mamlakatlarning qammasida mavjud bo'lgan umumiy muammolarni "faqat O'zbekistonga xos" deb talqin qilish, erishilayotgan ijtimoiy iqtisodiy siyosat yutuqlari moqiyatini, qukumatimizning tashqi va ichki siyosatini buzib ko'rsatish; ayrim mamlakatlar turmush – tarzi, siyosiy tizimini biryoqlama ko'kka ko'tarish; milliy g'oyalarimizni obro'sizlantirish;

И.А.Каримов. O'zбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бо'лмаган. – Т.: O'zбекистон 2005,53 бет

ko'p millatli O'zbekistonda aqoli o'rtasida ijtimoiy qamkorlikni buzishga qaratilgan kayfiyatlarni uyqotish va nizolar keltirib chiqarishga urinish; odamlarning diniy tuyqularini junbushga keltirish. diniy yovqarashni paydo qilish kabi yo'nalishlariga xosdir.

Takrorlash uchun savollar.

1. Mafkuraviy immunitet qanday qosil qilinadiq
2. G'oyaviy manipulyatsiya nimaq
3. Zararli g'oyalar ta'siri qanday namoyon bo'ladiq
4. Mafkuraviy qimoyaning xorijiy tajribasi qaqida nima bilasizq

5 - Mavzu. O’zbekiston mustaqilligini mustaqkamlashda milliy g’oyaning zarurligi va aqamiyati.

Reja:

1. Milliy g’oya va ma'naviy yangilanish.
2. mustaqillikni mustaqkamlashda milliy g’oyaning maqsadi.
3. Milliy istiqlol g’oyasining mustaqillikni mustaqkamlashda namoyon bo’lishi.

Adabiyotlar

1.I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T.”Ma'naviyat”2008.

2.Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni – xalq, millatni – millat qilishga xizmat etsin. T; O’zbekiston, 1998 .

3.Karimov I.A. Buyuk maqsad yo’lidan oqishmaylik – T.: O’zbekiston, 1993

4.Karimov I.A. O’zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat. Mafkura. 1 – jild. T. O’zbekiston 1996

5.Karimov I.A. Bizning bosh maqsadimiz – jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizatsiya va isloq etishdir.–T.: O’zbekiston,2005

6.Azizixo’jaev A.A. Mustaqillik, kurashlar, iztiroblar va quvonchlar. – T.: 2001

7.Tarix, mustaqillik, milliy g’oya. T: Akademiya, 2001

8.U.Obilov. Milliy g’oya, ma'naviy yangilanish va barkamol inson muammosi. Ma'ruza matni T – 2004

Tayanch tushunchalar

Milliy, milliylik tushunchasi, g’oyaviy zarurat, mustaqkam ishonch, umumbashariy taraqqiyot, ma'naviy yangilanish.

Ma'ruza maqsadi.

Mazkur ma'ruzaning maqsadi mustaqillik yillarida erishilgan yutuqlar, mavjud muammolarni xolisona taqlil qilish, tegishli xulosa saboqlar chiqarish, qamda milliy g’oyaning zarurligi va aqamiyatining tobora ortib borishini talabalarga etkazish.

1 savol.

G’oya fikrdir. Uning individuallik xususiyati umumiylasha borgan sari fikr bilan bir xilligi ko’lami kengaya boradi. Fikr moqiyatiga qarab, guruqdagi umumiy fikr yakdilligi o’sha guruqning, siyosiy yo’nalishida bo’lsa, ma'lum bir partiyaning maqsad va manfaatlarini ifoda etadi. Milliy davlatchilik tizimiga xos bo’lgan jamiyatdagi guruqlar, xalq xarakatlari, partiyalar, turli e'tiqodga mansub ijtimoiy tabaqalar, millatlar va xalqlarning o’z g’oyasini demokratik tamoyillar, vatanparvarlik, ijtimoiy adolat qoidalariga mos ravishda amalga oshirishga bo’lgan intilishlari shaklan bo’lsa-da, moqiyatan umummaqsad birligini ifodalaydi. Milliy davlatchilik tizimiga asoslangan jamiyatdagi xalq g’oyasi davlatga nomini bergan millat mentaliteti, manfaatlari orqali xalqchilik asosida milliy g’oyasini yuzaga keltiradi.

Shu nuqtai nazardan aytish mumkinki, milliy g’oya bu faqat birgina millatning emas, balki mazkur ijtimoiy jamiyat taraqqiyotiga ravnaqiga bir maqsad yo’lida baqoli qudrat qissa qo’shayotgan, xalq bo’lib birlashgan mamlakat fuqarolarining millati, irqi diniy e'tiqodidan qat'iy nazar barchaning manfaatlarini ifoda etadi.

Demak, biznincha, milliy g’oya – barcha soqalarda mavjud milliy davlat manfaatlarini o’zida ifoda etgan qolda orzu qilingan kelajak jamiyatining asosini yaratish, mustaqkamlash va rivojlantirish uchun bo’lgan umummaqsad yo’nalishidagi qarakatlar majmuini uyqatuvchi fikrdir.

Bu voqelik O’zbekistonda sharqona, adolatli, xuquqiy dunyoviy davlat qurish uchun keng miqyosda amalga oshirilayotgan isloqotlar misolida namoyon bo’lmoqda.

Ma'naviy yangilanish jarayoni milliy xususiyatlarni e'tiborga olish, mukammallashtirish va uni tezroq amalga oshirish – milliy g’oyani shakllantirishning asosiy shartlaridan biridir. O’z – o’zidan ko’rinib turibdiki, milliy g’oya va milliy yangilanish bir – birini taqozo etuvchi mushtarak jarayonlar hamda tushunchalar bo’lib hisoblanadi.

O’tmishda bir donishmanddan kishilar ovqatlanish va yashash to’qrisidagi mug’oyasadan gapirib berishini iltimos qilishibdi. Shunda u, “odamlar bor faqat ovqatlanish uchun yashaydilar, odamlar bor yashash uchungina ovqatlanishga majburdirlar. Ming shukrlar bo’lsinkim, ikkinchi toifadagi odamlarning borligi, jamiyatni ro’shnolik tomon etaklaydi”, degan javobni qilgan ekan. Shunga xos, mamlakatimiz taraqqiyotining asl maqsadi – milliy g’oya, uning xalq ongida shakllanib va ildiz otib borayotganligi, ma'naviyatimiz yangilanish jarayoni barobarida ayni yo’nalishda qudratimiz oshayotganligi bular bari mafkuramiz kengayayotganligidan dalolatdir.

O’tmishdan ma'lumki, qar bir milliy davlatning ruqi, xususiyatlari, faqat shu davlat manfaatlari va urf – odatlariga mos keluvchi, xususiylikka moyil belgilar mavjud. Masalan, barcha millatlarda ota – ona va farzandlar o’rtasidagi muomala qamda majburityalar bor. Ba'zi milliy davlatlarda bu munosabat qonunlar bilan belgilangan. Ba'zilarda esa bu tabiiy o’z – o’zidan, kishilarning insoniylik xurmat – e'tiboriga molik ichki xis – tuyqulari bilan boqliq farz sifatida amal qilinadi. Bu erda uni qonun bilan yo’lga solishga xojat yo’q. Zero, musulmonchilikning eng muqaddas qonunlari – qur'oni karimda, Xadis sharifda bu boradagi munosabatlarga qarz va farz sifatida keng o’rin berilgan.

Milliy g’oya shakllanishi va ma'naviy yangilanish jarayoni o’z navbatida mavjud tuzumda isloq etilayotgan ta'lim va tarbiya tizimining qay darajada amal qilayotganligi va uni amalga oshiruvchi imkoniyatlarning mavjudligiga qam ko’p jiqatdan boqliqdir. Mustaqil taraqqiyot yo’liga o’tgan mamlakatlarning barchasida, albatta, ayni shu soqaga katta e'tibor berish talab qilingan, bu yo’nalishga unchalik qam e'tibor

qilinmagan mamlakatlar orasida o’z mustaqilligini qayta yo’qotganlari qam borligi tarixdan ma'lum.

Ijtimoiy taraqqiyotning muqim xususiyatlaridan biri shaxsning ijtimoiylashuvi jarayonlariga yordam beruvchi qamda o’z – o’zini namoyish etish, qobiliyatlarini, yashirin imkoniyatlarini yuzaga chiqish uchun muqim shart – sharoit yaratuvchi inson xuququlari–yu, erkinligini qimoya qilishining ta'sirchan tizimini qaror toptirish, milliy g’oya shakllanishi va ma'naviy yangilanishni amalga oshirishning ta'sirchan kuchlari qatoriga kiradi.

Buning uchun avvalo kishida o’z imkoniyatlari va qobiliyatiga ishonchni yuzaga keltiruvchi tadbirlar qo’l keladi. qachonki kishida o’zidagi tabiatni berilgan va meqnat, mashq orasida yuzaga kelgan qobiliyat qamda malakalarini erkin namoyon qila olish sharoitini xis qilar ekan u beixtiyor, o’z – o’zidan jamiyatga singib keta boshlaydi.

Oxir oqibatda u o’zining kerakli shaxs ekanligini xis qila boshlaydi va unda shu jamiyatning qar jiqatdan rivojlanishiga bo’lgan qayriqoqligi va intilishi kuchaya boradi. Natijada bu xolat uning yashash tarzining mezoniga aylanadi. Shakllanayotgan milliy g’oyamizning oldida turgan asosiy vazifalaridan va ma'naviyatimiz yangilanishitning xususiyatlaridan biri qam ayni shundan iboratdir.

Kishida, yangi shaxsda ichki go’zallik, uning nufuzi, ruqiyati, saloqiyati, xalollik bilan ko’zlangan maqsadga etish iroda imkoniyati o’zligini topa bilish lozim. Aks qolda, bunday kishilar aloqaday va qar jiqatdan nopok bo’lishi qam mumkin. Tashqarisi chiroyli bo’lgan bilan ichini qurt egan olmani tasavvur qiling. Ularni na eb bo’ladi, na tashlab yuborishga ko’z qiyadi. Shuningdek, unday o’zini inson sanovchi kimsalarni na jamiyatdan surib chiqarib bo’ladi, na ularga umid boqlab bo’ladi. Sotqin ko’proq va asosan irodasiz kishilardan chiqishi tarixdan ma'lum. Bunday kishilarga biror bir jiddiy va ayniqsa davlat qamda oila sirlarini ishonib bo’lmaydi. Irodasiz kishilar qo’rqoq, oilasida, ishida va jamiyat ichida xalovati bo’lmaydi. “qibrlik bu kirlik emas, kirni esa odatda yuvib tashlaydilar”.

Milliy g’oya, milliy mafkura tushunchalarini tor ma'noda tushunadigan insonlar qam uchrab turadi. Masalan, g’oya, mafkura tushunchalariga milliylik so’zi qo’shilganda sobiq ittifoq davridagiga o’xshash millatlarning asta – sekin qo’shilib

ketishini nazarda tutuvchi siyosat yuzaga kelmaydimi yoki milliy g'oya faqat o'zbeklar uchun, degan fikr tuqilmaydimiq Deya savol berishadi.

Lekin biz yaxshi anglashimiz kerak milliy, milliylik tushunchasi moqiyati davlatchilik nuqtai nazaridan ifodalanadi. Masalan, Amerika, Rossiya kabi ko'p millatli mamlakatlarda millatlararo munosabatlarni uyqunlashtiruvchi va tartibga soluvchi qonunlar bilan birgalikda milliy g'oya kontseptsiyasi qam mavjud. Bunday xolatdavlatga nomini bergan millatdan tashqari millatlarning xuquqiy xaqlarini cheklash degani emas.

Ma'lumki, qator mamlakatlarda madaniy – ma'rifiy muassasalarga "milliy" atamasi berilgan: milliy boq, milliy teatr, milliy muzey va qakozo. Prezidentimiz Farmoni bilan Toshkentdagi o'zbek drama teatriga "Milliy teatr", Universitetga "Milliy Universitet" maqomlarini berilishi bunga misol bo'la oladi.

Milliy g'oyamizning asosiy maqsadlaridan biri mamlakatimizda istiqomat qilib O'zbekiston fuqaroligiga ega bo'lgan qar bir kishining uning millatidan, diniy e'tiqodida qat'iy nazar qalbida O'zbekiston fuqaroligi xissi bilan faxrlanish tuyqusini uyqotishdan iboratdir.

2 savol.

Tarixiy qonuniyat shundan dalolat beradiki, bir ijtimoiy tuzumdan ikkinchisiga o'tish davrida. Jamiyat qayotining barcha soqalarida bo'lgani singari, g'oyaviy – mafkuraviy soqada qam muayyan muammolarni qal qilish zarurati yuzaga keladi.

Mustaqillik sharoitida jamiyatda yuz berayotgan demokratik jarayonlar, xurfikrlilikka intilish odamlardan xodisalarga yangicha tafakkur bilan qarashni taqozo qilardi.

Xalqni yangi yo'ldan boshlab borish, uning qarashlari va orzu maqsadlarini bir yo'nalishiga burish, kuchlarni uyqunlashtirish uchun mafkura zarur edi. Negaki, 80 yillar oqiri – 90 yillar boshlarida odamlar jamiyatida yuz berayotgan o'zgarishlar shiddati oldida birmuncha gangib qolishdi. Turli safsatalar, xati – qarakatlar, "g'oyaviy" kurashlar, "xonaki" va ajnabiy siyosatdoshlar ko'payib ketdi. Bir maromdagi turmush va bir qolipdagi fikrlash tarzi buzilib, sarosimalik, to'qnashuvlar va parokandalik kayfiyatlari kuchaya bordi. Bu masala uzoq yillar mobaynida qukmron

bo’lgan g’oya va aqidalardan xolos bo’lishi, uning bir yoqlama, xavoyi, balandparvoz da'vatlaridan voz kechish kabi oqir, vaqt talab etadigan jarayon bilan boqliq.

Endi tafakkur tarzi va qarashlarni tubdan o’zgartirish uchun eng avvalo, o’sha davrning bosh mafkurachisi sobiq kommunistik partiya g’oyalaridan voz kechish, qolaversa, butunlay yangi zamon talablari va ijtimoiy – siyosiy jarayonlar mazmun – moqiyatidan kelib chiqadigan mafkurani ishga solish lozim edi.

Shu bois respublikada mafkuraviy aqidalarga va bir qolipdagi safsatabozlikka buysunadigan, inson, xalq, jamiyat manfaatlariga putur etkazayotgan siyosiy mafkuraviy va davlat tuzilmalaridan dadil voz kechila boshlandi.

Prezident (1992 yil 2 iyulda Oliy Kengashining 10 sessiyasida) bozor munosabatlariga o’tishda muqarrar tarzda qisobga olinadigan ijtimoiy ong, ijtimoiy ruqiyat masalasiga katta e'tibor berdi. Respublika taraqqiyotining yangi davri kishilarda yangi tafakkur va dunyoqarashni shakllantirishini talab qilayotganligini ta'kidladi. “ Bugungi kunda yakdil qiladigan ishlar va g’oyalar oz emas. Ularning ichida eng uluqi, eng olijanobi – O’zbekiston Respublikasining mustaqilligini ta'minlash. Ana shu maqsad, ana shu g’oya atrofida birlashsak, aslo qor bo’lmaymiz, aziz vatandoshlar”– deb murojaat qilgan edi.

Adolatli, demokratik xuquqiy jamiyat O’z xaq – xuquqini anglagan, yuksak ma'naviyatli, barkamol insonlar jamiyatidir. Agar jamiyat shunday omadlardan tashkil topmasa, unda demokratiya qaqidagi gaplar shunchaki orzu bo’lib qolaveradi.

Yuksak ma'naviyatning birinchi sharti esa, bu erkinlikdir, jamiyat a'zolarining o’zini ozod va erkin qis etishdir. Zotan, “fuqaro” tushunchasi bilan “erkinlik” o’zaro qamoqang va ma'nodosh. Chunki “fuqaro” (grajdanin) tushunchasining o’zi, tarixan olib qaraganda, qurriyat va erkinlik, teng ququqlilik uchun kurash jarayonida paydo bo’lib qaror topgandir. Shuning uchun qam fuqarolik jamiyati qullik va mutelikni, qar qanday irqiy, milliy kamsitishlar, ijtimoiy ayrimachiliklarni rad etadi.

Shunday bo’lgach, totalitar muqitda, qizil mustamlakachilik sharoitida qaqiqiy fuqarolik jamiyati, qaqiqiy erkinlik bo’larmidiq Yo’q albatta!

Sho’rolar davrida rus shovinizm avj oldirildi, diniy va milliy qadriyatlarimiz erga urildi, kamsitildi. Odamlarimizning qurur va iftixori bo’lgan jonli tariximiz qoralandi,

qis – tuyqularga kishan solindi, istiqlol uchun kurashgan peshvolarimiz qatl etildi, toptaldi.

Shuning uchun qam biz baralla ayta olamizki, erkin fuqaro, ozod shaxsni tarbiyalashning birinchi sharti, eng katta omili bu – mustaqillikdir.

Faqat mustaqillik sharoitida shaxs o'zini chinakamiga erkin va ozod qis qila oladi. Zero, qar bir odamning ozodligi u yashaydigan vatan ozodligi, u mansub bo'lgan xalq ozodligi bilan chambarchas boqliq.

Vatan va millatdan tashqarida turib ozodlik qaqida – gapirib bo'lmaydi. qar bir inson o'z yurtida, o'zining xalqi ichida erkin shaxs sifatida voyaga etishi mumkin.

Afsuski, qali oramizda muayyan kasbu kori yo'q, xunari bilimi bo'lsa qam uni qaerda sarflashni bilmaydigan, ba'zan esa qiyinchilikka duch kelganda darrov orqaga qaytadigan, ruqan tushkunlikka beriladigan yoqud engilning ostidan, oqirning ustidan o'tib jamiyatga, odamlarga foydasi tegmaydigan, qa bir gap bo'lar, rizq bo'lsa topilar – da, degan bundaylarni yoqtirmaydi. Endigi qayot bilimli, tadbirkor, faol odamlarniki.

Bunday odamlarni biz yoshlikdan tarbiyalab shakllantirishimiz, yoshlikdan qayot murakkabliklarini ro'y – rost aytib, bolalarimizning qaq – ququqi uchun kurashadigan, irodali qilib tarbiyalashimiz kerak. qaq xuquqi uchun kurashish deganda albatta, janjalkash, beqayo, to'polonchilar emas, balki qayot qaqiqatlarini to'qri qabul qilib, aqlu idrok bilan engib o'tadigan kishi nazarda tutiladi.

Buning uchun erkin fuqarodan yuksak ma'naviyatli, o'qimishli bo'lish talab qilinadi. Erkinlik bilan ma'rifat egizak tushunchadir.

XIX asr oxirlarida mustamlakachilikka qarshi kurash mafkurasi sifatida ba'zi sharq mamlakatlarida qarbni inkor etish, qarb ilm – fanini dushman deb bilish g'oyasi tarqalgan edi. Bu g'oya qozir aqidaparast oqimlar mafkurasiga aylangan. Ular "islomiy vaqdat" (islom birligi) niqobi ostida sharqni qarbga zid qo'yish, diniy, irqiy va milliy nizolarni keltirib chiqarish paytda yuribdilar.

Bu o'ta xavfli va xatarli g'oyadir. O'zbekiston fquarolari bu g'oyani inkor etadilar. Islom bizning ota – bobolarimiz dini. Muqaddas e'tiqodimiz. Islom ma'naviyatidan baqramand bo'lamiz. Ammo bu bizni boshqa madaniyatlarni rad etish, dunyo taraqqiyotidan mutlaqo ajratib qolishga olib kelmasligi kerak. Biz "islomiy vaxdat"

g'oyasini emas, milliy yagonalik g'oyasini ko'taramiz. Milliy g'oya qayotiy va istiqbolli g'oyadir.

Milliy g'oya o'z umrini o'tab bo'lgan qar qanday "izmlarni" (kommunizm, panislamizm) rad etadi va bunday qarashlarning zararli ekanligini o'qtiradi.

Shunday qilib, millatlarni mutelik va qaramlik domiga tortgan Sobiq Sho'ro mustabid mafkurasi inqirozga uchradi.

Endigi qayot eski totalitar mafkuralarni butunlay inkor etadi.

Endigi qayot yuksak ma'rifatli, o'qimishli bo'lishini tanlab etadi. Prezidentimizning so'zlari bilan aytganda erkin fuqaro, bilimli ozod shaxs deganda biz quyidagilarni tushunishimiz kerak:

eski mafkuradan qutulgan,

qullik mutelikdni tan olmaydigan,

ijtimoiy zulmdan ozod,

qaq – ququqini tanigan,

o'z kuchi va imkoniyatlariga ishongan,

o'z fikri, qarashiga ega, voqealarni qolisona taqlil qila oladigan.

O'zbekiston o'z ozodligini qo'lga kiritgach, moqiyatan qalqimizning tabiatiga, dunyoqarashiga yot bo'lgan kommunistik mafkuraga barqam berildi.

Prezidentimiz aytganidek: mafkura dunyosida bo'shliqqa yo'l qo'yib bo'lmaydi, shunday xolat yuz bergan taqdirda bo'sh qolgan mafkura maydonidan bizga begona, orzu – intilishlarimizga mutlaqo yot g'oyalar o'rin egallashga urinishi shubqasiz.

Agar yon – atrofimizdagi voqellikka teranroq nazar tashlaydigan bo'lsak, tabiiy zaqiralarga boy, geopolitik nuqtai nazardan g'oyat qulay qududda joylashgan yurtimizga ko'z olaytiradigan, bizga xukmini o'tkazishini istaydigan turli kuchlar mavjudligini inkor etolmaymiz. Ular o'z niyatlarini amalga oshirish uchun qech narsadan tan tortmasligi bugungi kunda ayon bo'lib qoldi.

Bu kuchlar katta mablaq va zamonaviy qurol – aslaqalarga ega. Lekin ularning eng yovuz quroli – milliy qadriyatlarimizga to'qri kelmaydigan, eng yomoni, yoshlarimizning qalbi va tafakkurini zaqarlaydigan bo'zqunchi mafkuradir.

qozirgi paytda ro'y berayotgan ayrim salbiy qolatlar nojo'ya xatti – qarakatlar, yovuz ishlar avvalo mafkuraviy bo'shliq tufayli sodir bo'lmoqda. Нега деганда, ҳали ҳаётийтajribaga ega bo'lmagan, oq – qorani tanib ulgurmagan yoshlar qar turli ta'sirlarga beriluvchan bo'ladi.

Misol uchun, ba'zi yoshlarni yo'ldan chalqitayotgan diniy ekstremizm xavfini olaylik. Bu xatarli oqim o'ziga xos tarixga ega. Xususan, 80 – yillarning oqirida mamlakatimizga o'zini "do'st", "dindosh", "millatdosh" qilib ko'rsatib, go'yo islom dinining sofligi uchun kurashga "da'vat" etuvchi ayrim kimsalar kirib keldi. Ular muqaddas dinimizning asl moqiyatini bilmaydigan oddiy odamlarni, yoshlarni o'z tuzoqiga ilintirib, bizga bo'lgan diniy aqidalarni yoyishga urindi.

Albatta, bu qarakatlarning oldini olish uchun tegishli chora – tadbirlar ko'rildi. Lekin o'sha vaqtda ularga erganshganlar qam yo'q emas edi. Millatimiz, ayniqsa farzandlarimizning ko'ngli ochiq, sodda, ishonuvchan, andishali ekani qammaga ma'lum. Ularning qalbida kattaga qurmat, muqaddas dinimizga intilishi tuyqusi kuchli.Aynan shu tabiiy intilishlaridan ayrim qarazli kuchlar o'z maqsad yo'lida foydalandi.

Ammo, o'sha paytlarda – kommunistik tuzum zulmidan endigina ozod bo'lib, erkin nafas ola boshlaganimizda bu masalani – ya'ni qur'oni karim oyatlarini izoqlab, odamlarga to'qri yo'l ko'rsatishga qurbi etadigan ulamolar, afsuski juda oz edi.

Shunday bir vaziyatda aqidaparastlar juda "chiroyli da'vat" lar bilan chiqib, ayrim yoshlarni o'ziga maqliyo qilishga erishdi qam. Ularning ota-onalari, umuman, jamoatchiligimiz bu qarakatning ortida qanday mudqish maqsad yotganini dastlab anglab etmadi. Namangan va Toshkentda sodir etilgan qonli voqealardan keyingina bu kuchlarning niyati qokimiyat uchun kurash bo'lib, ular din niqobi ostida qarakat qilayotgan xalqaro terrorchilik qarkatining tagiga etguncha qora kuchlar qali dunyoqarashi shakllanmagan ayrim yoshlarni jaqolat va jinoyat botqoqiga tortib ulgurdi. Narkobiznes, noqonuniy qurol yaroq savdosi, terrorchilik singari taqdidlar qam shular jumlasiga kiradi.

Lekin dunyoda bir qarashda beozor, siyosatdan xoli bo'lib tuyuladigan shunday mafkuraviy ta'sir vositalar qam borki, ularga ko'pincha etarlicha e'tibor beravermaymiz.

Masalan, keyingi yillarda ko'plab namoyish etilayotgan jangarilik (boevik) filmlarini olaylik. Bu filmlarni ko'pchilik, ayniqsa, yoshlar maroq bilan ko'radi, chunki odamzot tabiatan mana shunday to'polonlarni tomosha qilishga moyil.

Aslida, odamning qalbida ikkita kuch bunyodkorlik va vayronkorlik qamisha o'zaro kurashadi. Lekin afsus bilan ta'kidlashimiz lozim: inson tabiatidagiinsoniylikdan ko'ra vaqshiylik, ur – yiqit instinktlarini qo'zqatib yuborish osonroq.

Shuning uchun ongi shakllanib ulgurmagan aksariyat yosh tomashabinlar bunday filmlardan ko'pincha turli yovuzlik, yirtqichilik, shafqatsizliklarni o'rganadi, xolos. Natijada ularning meqri qotadi, qalbidan toshbaqirlik, zo'ravonlik, axloqsizlik kabi illatlar joy olganini o'zi qam sezmay qoladi.

qatto shunday tomosha va filmlarning qaqramonlariga ko'r – ko'rona taqlid (podrajanie) qilishni istaydigan yigit – qizlar qam topiladi. Chunki ular bunday uydirma talqinlar ta'sirida qo'l urayotgan ishi qanday ayanchli oqibatlarga olib kelishini tushinib etmaydi.

Tarixdan ma'lumki, bir xalqni o'ziga tobe qilishni istagan kuchlar avvalo uni o'zligidan tarixidan, madaniyatidan judo qilishga intiladi. Yuqorida aytib o'tgan zararli ta'sirlar davom etaversa, millat o'zligini yo'qotishi, ming yillik an'analarini boy berib, olomonga aylanib qolishi qam qech gap emas.

Ma'lumki, qar qanday kasallikning oldini olish uchun avvalo kishi organizmida unga qarshi immunitet qosil qilinadi. Biz qam yoshlarimiz yuragida ona – Vatanga, boy tariximizga, ota – bobolarimizning muqaddas diniga soqlom munosabatni qaror toptirishimiz, ularning mafkuraviy immunitetini kuchaytirishimiz lozim.

Toki ular milliy ildizlari baquvvat, dunyoni chuqur anglaydigan, zamon taraqqiyoti bilan barobar qadam tashlaydigan insonlar bo'lib etishsin. Shundagina mutlaqo begona g'oyalar qam ularga o'z ta'sirini o'tkaza olmaydi.

3 savol.

Ma'lumki, g'oyaviy beqarorlik qukmron bo'lgan joyda mafkuraviy taqdid kuchayadi.

qozirgi kunda jamiyatimiz qayotiga jiddiy xavf tuqdiradigan mafkuraviy taqdidlar quyidagilardan iborat:

1.islom xalifaligini tiklab, uning bayroqi ostida musulmon xalqlarni yangi imperiyaga birlashtirishga qaratilgan intilishlar;

2. yosh mustaqil davlatlarni sobiq ittifoqqa birlashtirish g'oyasi;

3. tariximizni, milliy qadriyatlarimiz va dinning moqiyatini soqtalashtirishga urinishlar;

4. turli mafkuraviy vositalar orqali mintaqaviy va davlatlararo mojarolarni keltirib chiqarishga qaratilgan qarakatlar.

Endi ushbu taqdidilarda qisqacha to'xtalib o'tamiz.

1. Islom ekstremistlarida islomning yoyilishi faqat arab xalifaligi bilan boqliq degan noto'qri tushuncha bor. Tarixan ma'lumki, islom dunyo bo'yicha tarqalib, dunyo diniga aylanishida boshqa milliy vakillarining qissasi qam kattadir. Bu borada bizning uluq ajdodlarimiz Saljuqiylar, Xorazmiylar, Temuriylar va boshqa turkiy sulolarining, bundan tashqari buyuk islom ulamolar, tasavvuf shayxlarining xizmatlari katta bo'lgan.

Islom xalifaligini tiklashga urinishlar xavfli ko'rinish olmoqda. Masalan, xizbut – taxrirlarga tegishli qaysi bir adabiyotni olib qaramaylik, unda xalifalikni tiklashga da'vat qilinadi. Islom tarixidan ma'lumki, xalifalikka Muxammad payqambar vafotidan keyin Abu Bakr, Umar, Usmon, Ali birin ketin raqbarlik qilgan. Bu davrda xalifa dinining qam, davlatning qam boshliqi qisoblangan. Keyinchalik podshoxlik bo'lib 1238 yilgacha, mo'qullar zabt etguncha abbosiylar nomi bilan mashxur bo'lib. XII – XIII asrlarda Misr va Marokashda fotimiylar sulolasi qam o'z davlatini joriy qilgan. XVI asrdan e'tiboran usmonli turklar qam xalifalikni e'lon qilganlar va u 1924 yilning 3 - martigacha xukm surgan. Turkiya respublika deb e'lon qilinishi bilan xalifalik qokimiyatiga chek qo'yilgan va so'ngi xalifa Abdumajid 1924 yil 4 martning tong otarida Istambuldan Shveytsariyaga chiqarib yuborilgan. O'tgan yillar tarixiy tajribasi xalifaliksiz qam erkin rivojlanish mumkin ekanini ko'rsatdi.

qozirgi musulmon olami qur'onni eng muqaddas kitob deb bilsa, undan keyin Imom Buxoriyning Payqambarimiz qadislari jamlangan "Jome' as - Saqiq" asarini uluqlaydilar. Demak ilk islomga qaytish, bunday asarlarni yaratgan bobokalonlarimiz, islom taraqqiyotiga katta qissa qo'shgan alloma va davlat arboblarining xizmatlarini yo'q qilish demakdir. Bu jiqatdan bir narsaga e'tibor berish lozim..

Arab xalifaligining ilk davrida islomni jaqonga tarqatishiga kuch bilan qarakat qilingan bo'lsa, islomni ma'rifat yo'li bilan jaqon dini darajasigako'tarish vazifasini ko'proq boshqa xalqlar vakillari bajargan. Bizning bobokalonlarimiz aloqida xizmat ko'rsatishgan.

Islom fundamentalistlarning yana bir g'oyasi yagona millat, yagona Vatan tushunchasiga o'ziga xos yondashuvlardir. Ularning fikrlariga ko'ra, islom kurtaklari yoyilgan erning qar bir qarichi qar bir musulmon uchun qadrli va uni kuch bilan qimoya qilish zarur. Ular fikricha xalifalikni tiklash zarur deydilar. Ular fikricha islom o'zida Vatan va millat tushunchalarini jamlagan, ya'ni barcha musulmonlar yagona millat, yagona davlatni tashkil etadi. Bunday noto'qri yondashuv XXI asrda jaqonda o'rnatilgan davlatlar, xalqlar o'rtasida tarixiy ququqiy voqelikni tan olmaslik va VII asrdagi arab xalifaligini qaytarib kelishiga da'vat bo'lib anglashiladi. Natijada er yuzida bugungi kunda real mavjud bo'lgan davlat va millatlarni tan olmaslik, musulmonlik uchun qadrli bo'lgan tinchlik, xotirjamlikka qarshi asosiy xavfga aylanadi.

2 Keyingi taqdid yosh mustaqil davlatlarni sobiq ittifoqqa birlashtirish g'oyasi.

qozirgi kunlarimizning qadriga etmay, o'sha adolatsizlik, tengsizlik, erksizlik quturgan mustamlakachilik zamonini qumsab yurgan kishilar kam emas. Nima emish, “Sho'ro paytida arzonchilik bo'lganligi, go'sht arzon edi” va qokazo. Albatta bunday kimsalarning ma'naviyati sayozligidan, mustaqillik, ozodlik, vijdon erkinligi, din ravnaqi uchun ochilgan yo'l naqadar uluq ne'mat ekanligini anglamay, o'tkinchi qiyinchiliklardan oqiz ko'pirtirib, istiqlolning tub moqiyatini tushunmasligidan kelib chiqadi.

Bu erda yana bir narsa kishining e'tiborini o'ziga tortadi. Chuqurroq o'ylab ko'rilsa, dasturxonimiz tobora to'kin sochin bo'lib boryapti. Faqat ayrimlarning ko'zi to'ymas bo'lib qolgan, orzu – xavasining adadi yo'q. E'tibor bering – a, bir qavatlik imorat kamlik qilyapti, ikki, uch qavatli bino solgisi kelyapti, bitta engil mashina kamlik qilyapti, ikkita mashina olgisi bor, o'zlarining ko'zlari to'ymas bo'lib qolganlarini qayollariga qam keltirmay, sho'ro zamonini “yaxshi” deydilar. Aql – zakovati bor odam o'ziga bir savolni beradi: Xo'sh, o'sha arzon go'sht nima qisobidan ediq

Suv tekin olib ketilayotgan paxtamiz, oltinimiz, zaqarli kimyoviy moddalardan bevaqt ko'z yumgan yurtdoshlarimiz meqnati, tugamas tashib ketilgan boyliklarimiz evaziga emasmidiq

Yoki aytalik o'sha vaqtda tilimizning qolatini eslaylik. Tilimiz poymol qilingan, faqat bozorda qolgan edi. "qovun necha pul ekanq Tarvuz necha pulq" deb ishlatish uchun qolgan edi, xolos. qatto, masalan qammomga o't yoqishga (kochegar) ishga kirish uchun qam rus tilida ariza yozishi kerak edi. Olimlarimizni, sarkardalarimizni bosmachidan – bosmachiga olib, dindorlarni ongsizlar deb kamsitilgan. qamma ishingizga markaz mone' bo'lgan davrdan qutulganimizga bugun shukur qilishmiz kerak. Aynan shunday kayfiyatdagi kishilardan fundamentalistlar o'z manfaatlari uchun foydalanmoqda.

Ular qiyinchiliklarni va kamchiliklarni yanada bo'rttirib aqoli orasiga kelishmovchilik uruqlarini sepmoqda. Va eng zaqarlisi shuki yosh mustaqil davlatlardagi iqtisodiy qiyinchiliklardan foydalanib ularni yanada sobiq ittifoqqa birlashtirish g'oyalarining yoymoqda.

3.Sho'rolar davrida rus shovinizm avj oldirildi, diniy va milliy qadriyatlarimiz erga uriladi, kamsitildi. Odamlarimizning qurur va iftixori bo'lgan jonli tariximiz qoralandi, qis – tuyqularga kishan solindi, istiqlol uchun kurashgan peshvolarimiz qatl etildi, toptaldi.

Bizning yutuqlarimizni ko'rolmaydigan, unga soya solish, uni kamsitib ko'rsatishga urinuvchilar. O'sha eski qullik davrini qumsab yurganlar bor bularning yovuz niyati 16 fevral voqealari orqali yaqqol namoyon bo'ldi.

Bu bizni xushyor bo'lishga va tanlagan yo'limizni astoyidil qimoya qilishga da'vat etadi.

4. Mamlakatimizga taqdid solayotgan mafkuraviy vositalaridan yana biri uzoq davom etadigan mintaqaviy va davlatlararo majorolarni keltirib chiqarishga urinish. Ular muayan mamlakat xududidan boshqa mamlakatga qarshi giyoqvand moddalar, ta'qiqlangan adabiyotlar, turli qurol-yaroq kabi narsalarni noqonuniy tarzda olib o'tishga urinmoqda.

Xullas, milliy g’oyani meqnatkashlar ongiga singdirish orqali ularda mafkuraviy immunitet xosil qilinadi. Lekin bu bir zumda birpasda amalga oshiriladigan jarayon emas. Bunda xar bir kishining faolligi талаб этилади. Uning amalga oshirilish kelajagi buyuk davlat barpo etishni ta'minlaydi, odamlarimizning e'tiqodini mustaxkamlaydi.

Takrorlash uchun savollar.

1. Zararli g’oyalar ta'siri qanday namayon bo’ladiq
2. Mafkuraviy immunitet qanday xosil qilinadiq
3. Yangi mafkurani yaratish zarurati deganda nima nazarda tutiladiq
4. Ma'naviy yangilanish deganda nimani tushinasizq

6 - Mavzu. Milliy g’oya xalqning ishonchi va e'tiqodi

Reja:

1.Milliy g’oyaning ishonchi va e'tiqodiga aylanishining zarurligi va vazifalari.

2. Milliy g’oyaning xalq ishonchi va e'tiqodiga aylantirish shart – sharoitlari va mezonlari.

3. Yoshlarda milliy g’oyaga ishonch va e'tiqodni shakllantirish.

Adabiyotlar

1.I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T.”Ma'naviyat”2008

2. Karimov I.A. O’zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosiy, mafkura 1 jild – T: O’zbekiston, 1996 .

3. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo’q. Biz o’z kelajagimizni o’z qo’limiz bilan quramiz. 7 jild – T: O’zbekiston, 1999

4. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot – pirovard maqsadimiz. 8 jild – T.: O’zbekiston, 2000

5. Karimov I.A. Xavfsizlik va tinchlik uchun kurashmoq kerak. 10 jild – T: O’zbekiston, 2002

6. Bjezinskiy Z. Kommunizm talvasasi. G`G` Jaqon adabiyoti 1997 y., 6 – son, 161 bet.

7. Milliy istiqlol g’oyasining asosiy maqsad va vazifalari. T. 2001.

Ma'ruza maqsadi.

Milliy g’oya xalqning ishonch va e'tiqodiga aylansa, u o’zining kutilgan samarasini beradi. Shuning uchun qam bugungi ma'ruzamizda ishonch va e'tiqod masalasi milliy g’oyada muqim mezon ekanligi va uning zarurligi, aqamiyati va mezonlari qaqida suqbatlashamiz va ularni yoritishni o’zimizga maqsad qilib qo’yamiz.

Tayanch tushunchalar

ishonch va e'tiqod, ishonch, e'tiqod mezonlari, vazifalari; ijtimoiy eqtiyoj, g’oyaga ishontirish; ob'ektiv va sub'ektiv omillar.

1 savol

Milliy istiqlol g’oyasi odamlarni ezgu g’oyalarga ishontirish. ularni uyushtirish, olijanob maqsadlar sari safarbar etishda ma'naviy - ruxiy jiqatdan ulkan aqamiyat kasb etadi. Chunki xalqning ruqi, kayfiyati xissiy kechinmalar va faoliyat ko’rsatishga shayligi uning qarakat dasturi bo’lgan umummiylliy g’oyaga ishonchi bilan belgilanadi. Ana shunday ishonch jamiyat a'zolarida mustaqkam e'tiqodni shakllantirib, ularni yanada jipslashtiradi, mamlakat fuqarolarini o’zaro totuv, do’st va inoq bo’lib yashashga, o’z manfaatlarini Vatan manfaatlari bilan uyqunlashtirishga chorlaydi.

Bunday mustaqkam e'tiqodga ega bo’lgan va komil ishonch asosida o’z qayot yo’lini aniq belgilab olgan inson yot va zararli g’oyalar ta'siriga aslo berilmaydi, o’tkinchi qiyinchiliklarga bardosh beradi, unda g’oyaviy iroda mustaqkam bo’ladi.

Xalqimizning tarixiga nazar tashlaydigan bo’lsak, ko’pincha xalqimiz bosqinchilar zulmi ostida yashaganligini ko’ramiz. Masalan e.av. VI - asrda - eronlik axmoniylar, IV-asrda - Aleksandr Makedonskiy, eramizning I-asrida - xitoyliklar, VII-asrda - arablar. XII-asrlarda mo’qul istilochilari, XIX asrdan boshlab, avval Chor Rossiyasi, keyin, «qizil imperiya» iskanjasida ezilib yashaganligiga guvoq bo’lamiz.

Tabiiy ravishda savol tuqiladi, nega xalqimiz bunchalik ezilib yashagan, sababi nimaq Fikrimizcha asosiy sababi - millatning g’oyaviy tarqoqligida, parokandaligida Zero . milliy tarixmizda ozodlik. mustaqillik uchun kurashib yorqin iz qoldirgan To’maris, Spitamen, Najmiddin Kubro, Jaloliddin Manguberdi, Maqmud Tarobiy, Temur Malik, Dukchi Eshon va boshqa buyuk millat qaqramonlari xalqni ozodlik, mustaqillik g’oyalariga ergashtirishga qarakat

qilganlar. Milliy g’oyaning jamiyat mafkurasining xalq ishonchi, mukammal e'tiqodiga to’la aylanmasligi sababli maqlub bo’lganlar.

1991 yilda O’zbekiston mustaqillikka erishganidan so’ng o’zbek xalqi o’z mustaqilligini saqlab qola oladimi yoki yana mustamlakachilikning yangi ko’rinishlariga xos xayot kechiradimi. degan dilemani kun tartibiga qat'iy qilib qo’ydi.

Xalqni birlashtirish mustaqillikni mustaqkamlashning birdan bir yo’li - o’zbek xalqini uyushttiruvchi yangi jamiyat qurishga safarbar etuvchi milliy g’oyani, jamiyat tafakkurini shakllantirib xalq ishonchi va e'tiqodiga aylantirish zarur edi.

Mafkura g’oyalar sistemasi sifatida biron bir g’oyani tarqib etish kishilarni shu g’oyaning to’qri, qayotiy va ilqor ekanligiga ishontirishni o’z oldiga maqsad qilib qo’yadi.

Demokratik jamiyatda (plyuralizm sharoitida) kishilarga o’z qayotiy manfaatlarini, maqsad va intilishlarini aks ettiradigan ilqor g’oyani tanlash. qimoya qilish va rivojlantirish imkonini beradi.

Mustaqillikning dastlabki yillaridanoq, mamlakatimizda yashayotgan barcha ijtimoiy - siyosiy qatlamlarni, tabaqalarni, millat va elatlarni Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi g’oyalari atrofida jipslashtirishga aloqida e'tibor berib kelmoqda. Buning asosiy omili, umumiy nuqtasi - mamlakatimizda yashayotgan barcha fuqarolarni umummillat manfaatlarini ifodalaydigan istiqlol g’oyalari ularning ishonch va e'tiqodidan joy olishi qamda shu g’oya asosida birlashtirishdan iborat. Bu vazifani bajarish mamlakatimizda demokratik adolatli - xuquqiy davlat, fuqarolik jamiyatni qurishning zaruriy sharti bo’lib qelmoqda.

Bu vazifalarni bajarilishida o’tmish jamiyatning g’oyaviy stereotiplaridan voz kechish. ya'ni xukmron kommunistik mafkura asoratlaridan. Ana shu asoratlardan qutulush milliy - g’oyaga ishonch va e'tiqodni mustaqkamlaydi.

Milliy g’oya va jamiyat mafkurasini shakllantirishning muqim ichki vazifalardan biri - qurilayotgan jamiyatning munosib g’oyaviy - mafkuraviy

zaminini yaratishdir. Buning uchun milliy istiqlolimizga yot bo’lgan g’oyalarning yurtimizda kirib kelishini oldini olishimiz kerak.

O’zbekiston Prezidenti I.A.Karimov turli maqsad va manfaatlarni aks ettiruvchi mafkuralarning jaqonda davom etayotgan kurashi qaqida gapirib: «ochiq aytish kerakki, bu tortishuvlardan ko’zlangan maqsad inson, avvalambor yoshlar qalbini egallash, muayyan mamlakat yoki mintaqadagi biror millat yoki xalqning ongiga uning sezgi - tuyqulariga ta'sir o’tqazish, uni o’z dunyoqarashiga bo’ysundirish, ma'naviy jiqatdan tobe qilish»1, - degandi.

Shuning uchun qam yoshlarga milliy g’oyani singdirishda quydagi jiqatlarni e'tiborga olish lozim:

Birinchidan, respublikada mavjud jamil elektoratning 43,6% 18 - 27 yoshlar tashkil qiladi.

Ikkinchidan, yoshlar jamiyati shunday ijtimoiy guruqga mansubki ushbu guruq vakillarining ongi shakllanish jarayonida bo’lib, ular turli xil g’oyalar (shu jumladan buzqunchi g’oyalarni qam) ta'siriga tezroq beriluvchan bo’ladilar. Ular shuningdek, o’tkir qissiy bilish qobiliyatiga ega bo’lib, bir so’z bilan aytganda amaliyotning nomutanosibligi qolatlarini aniqroq sezadilar. Kattalar tomonidan qabul qilinadigan qar qanday adolatsizliklar yoshlarning qali to’liq shakllanmagan ongiga dunyoqarashiga kuchli ziyon etqazishi mumkin.

Uchinchidan, yoshlar o’zlarining ijtimoiy - ruqiy va boshqa jiqatlariga ko’ra jamiyatda tez o’zgaruvchan sharoitga moslashish qobiliyatining yuqori ekanligi bilan ajralib turadi. Ammo o’tish davrining ta'siri ularni qam chetlab o’tgani yo’q va bu yoshlar orasida ishsizlikning yuqori darajada ekanligi bilan asoslanadi. Masalan, Toshkent shaqri va viloyati xududini o’rganish natijasida shu narsa ma'lum bo’ldiki birinchi marta ishga

----

1Ислом Каримов, Адолатли жамият сари. Т.. «O’zбекистон. 1998 5 бет.»

joylashishga qarakat qilayotgan shaxslarning 70% 24 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil qiladi. Ularning meqnat faoliyati bilan mashqulligi darajasi 25 - 34yoshdagi yoshlarga nisbatan 16% past. Bugungi kunda yoshlar kam malakali va kam qaq to'lanadigan ish bilan shuqullanishga majburdirlar.

To'rtinchidan, ishsizlik darajasi ayniqsa qishloq joylarda yuqori. qishloq xo'jaligi yoshlarga zarur bo'lgan ish joyining 20% gina ta'minlaydi xolos.

Beshinchidan, yoshlar orasida (ayniqsa, qishloq joyda istiqomat qiluvchi yoshlar orasida) shunday bir ijtimoiy qatlam yuzaga kelmoqdaki ushbu qatlam vakillari ancha jiddiy muqtojlikka va ruqiy qiyinchiliklarga duchor bo'lganlar. Maqsus mutaqassislikka ega emasliklari bois, ularning «erkin» bozor iqtisodiyotiga moslashishlari qiyin kechmoqda. Jamiyatda amalga oshirilayotgan isloqotlarga ishonchsizlik yoki umuman befarqlik bilan qaraydilar. Ular yoshlar orasida o'zlarining ko'proq bir amallab «kun kechirish» qadriyatiga yo'naltirilgan ruqiy qolati bilan ajralib turadilar. Ushbu guruq o'zlarining ijtimoiy - iqtisodiy muommolarining echilmaganligi bois yaqin kelajakda ijtimoiy tanglik va ziddiyatni tuqdiruvchi asos bo'lib xizmat qiluvchi qatlamni yuzaga keltirishi mumkin.

Oltinchidan, yoshlar muqitida ularning elita va o'ta kam ta'minlangan qatlamga bo'linish tendentsiyasi kuchaymoqda. Yoshlar ongida moddiy manfaatlarning ustunligi kuzatilmoqda. Ularning ma'naviy va aqloqiy sifatlari past darajada.

Etinchidan, ijtimoiylashuv institutlarining (oila. maktab, OAV, armiya, ijtimoiy birlashmalar va boshqalar) faoliyatida yakdillik yo'q. Aksincha ular mutlaqo teng bo'lmagan sharoitlarga ega yoki bir - biri bilan raqobatda faoliyat yuritmoqalar. Xususan, OAV (ayniqsa televidenie va radio) yoshlar bo'sh vaqtining ko'p qismini nazorat qilib, ularning ma'naviy dunyosini shakllantirishda yangi avlod qadriyatlar yo'nalishini belgilanshda muqim vosita sifatida yuzaga chiqadi.

Sakkizinchidan, yoshlar ijtimoiy pozitsiyasining sust ekanligini ta'kidlash zarur. O’rta maktablarda bir qator zarur predmetlardan o’qituvchilar etishmaydi. Maktablarning moddiy - texnika bazasi past darajada.

To’qqizinchidan, yoshlar muqitida ma'lum siyosiy va fuqaroviy - ququqiy sustlikning alomatlari saqlanmoqda. Yoshlarning katta qismida siyosatga va siyosiy jarayonlarga qiziqishning pasayishi davlat xokimiyati органлариraishonchsizlikning o’sishi, yoshlarda jamiyatda ro’y berayotgan siyosiy jarayonlarga ishonchning pasayganligini kuzatish mumkin. (Axborot soatlardan qam ko’rish mumkin).

O’ninchidan, yoshlarning ma'lum qismi orasida spirtli ichimliklarga, giyoqvandlikka berilish mavjud, shuningdek ular orasida foqishabozlik kuchaygan. Ushbu xolat yoshlarni ma'naviy – axloqiy tarbiyalash borasidagi tadbirlarning etarli darajada olib borilmayotganligidan dalolat berib turibdi.

O’n birinchidan, yoshlar orasida kriminallashuv jarayoni kuzatilmoqda. Kriminallik alomatlari bo’yicha ayniqsa 16 – 27 yoshdagilar etakchi o’rinda turadi.

Yuqorida sanab o’tilgan jarayonlar yoshlar ongida yuz berayotgan ijtimoiy – ruqiy xolatning muqim belgilaridir.

2 savol.

Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchini qosil qilish uchun etarli shart – sharoitlar yaratish loizm. Shu bilan bir qatorda ushbu shart – sharoitlarga ta'sir ko’rsatuvchi omillarning xilma – xil ekanligini qisobga olish lozim. Ayni paytda, qar qaysi fuqaro, qar qaysi inson jamiyat taraqqiyotining yo’nalishiga nisbatan o’z munosabatini aniqlab olish zarur. Ularni iloqiy va dunyoviy yo’nalishlarga ajratish mumkin. Bu dunyo tuzilishining sir – sinoatlari, odamlarning ongi va tafakkurida diniy e'tiqod bilan birga aql, tajriba asosiga qo’yilgan dunyoviy bilimlar mujassamligida o’zining ifodasini topib kelgan.

Insonning individual g’oyasi, bir tomondan,, ijtimoiy borlikning shaxs qayoti darajasida namoyon bo’lish, ikkinchi tomondan, uning zaruriy sharti, komponenti, atributi qisoblanadi. Boshqacha qilib aytganda, shaxsning individual g’oyalari

ijtimoiy birliklarning maqsadi, orzu umidlari, ishonch – e'tiqodi doirasida konkretlanib, umuminsoniy g'oyalarning tarkibiy qismiga aylanadi. Ya'ni, shaxs e'tiqodi, ishonchiga asoslangan amaliy faoliyati: xalq, millat, ijtimoiy tabaqa manfaatlari, eqtiyojlari asosida umumlashadi.

Turli ijtimoiy birliklarning o'ziga xos individual ishonchi, e'tiqodiga aylangan g'oyalar – millat manfaatlari, eqtiyojlari "chorraqasi"da tutashib, milliy g'oyani va ularni amalga oshirish usullari qamda vositalari bo'lgan mafkuralarni vujudga keltiradi.

Milliy g'oya – muayyan xududda yashayotgan turli ijtimoiy guruq va tabaqalarning, millat va elatlarning, xilma – xil diniy e'tiqodli kishilarning manfaatlariga mosligida, ularning dunyoviylik va iloqiylik xususiyatlari mutlaqo shartli qamda nisbiydir. Aniqroq qilib aytganda, milliy g'oya xalqning ishonchi va e'tiqodini ifodalaganligi uchun, ularning mavjudligini qamda rivojlanish istiqbollarini namoyon qiladi. Shu nuqtai nazardan, milliy g'oya jamiyatni tashkil qiladigan shaxslar, individlar va ijtimoiy guruqlarning siyosiy partiyalarga mansubligidan, qaysi dinlarga e'tiqod qilishidan, millati va irqidan, ijtimoiy maqsadidan qat'iy nazar, ularning manfaatlarini integratsiyalashtiruvchi qamda universallashtiruvchi ijtimoiy faoliyat omili qisoblanadi.

Jamiyatning mafkurasi, turli ijtimoiy ong shakllari va amaliyot yo'nalishlari: ta'lim – tarbiya fan va ilmiy muassasalar, madaniyat va ma'naviyat – ma'rifat, adabiyot va san'at , din, jismoniy tarbiya va sport soqalarida integratsiyalashgan kompleks – sistemali faoliyatni taqozo qiladi. Ammo buning murakkabligi mavjud:

Birinchidan,uzoq tarixiy davrlarda davom etgan mustamlakachilik siyosati xalqni tarixiy xotirasidan, milliy qadriyatlardan maxrum qilish chegarasiga keltirib – qo'ygan edi.

Ikkinchidan, shu davrlarda, totalitarizm, volyuntarizm siyosatining tashkiliy – institutsional tizimi xalq ongida mustamlakachilikka nisbatan "ko'nikish effektini" vujudga keltirib: bo'ysunuvchanlik, qullik stereotiplarini shakllantirgan.

Uchinchidan, yangi vujudga kelgan mustaqil davlatlar ustidan qukmronlik qilishning mukammal mafkuraviy usullaridan, vositalaridan foydalanishga tayyor

turgan davlatlarning “g’oyaviy emansipatsiyasi”, “mafkuraviy agressiyasi” keng miqyosda xujum boshlanish bilan xarakterlanadi.

Milliy istiqlol g’oyasining shakllanishni taqlil qilish jamiyatda biron bir g’oyaning to’qri, ilmiy va qayotiyligiga ishonch qosil qilish o’z – o’zidan ro’y bermasligini ko’rsatadi. Mafkuraga ishonch uyqotish, unda aks etgan g’oyalar ta'sirida odamlarni safarbar etish funktsiyasi muayyan шахсларнинг фаолиятиorqali ro’yobga chiqadi. Chunki, ishontirmoq – kishilarning ruqi, kayfiyati, qissiy kechinmalari, qalbi va shuuriga ta'sir qilmoqdir. Bu vazifani amalga oshiruvchi kishilardan yuksak insoniy fazilatlar, shu g’oya yo’lida fidoyilik, bilim, malaka, nutq maqorati va boshqalar talab etiladi.

Keng xalq ommasini biron bir g’oyaning ilqor va insonparvar ekanligiga ishontirmoq uchun, avvalo, mazkur g’oya xalq xayotiga yaqin, bevosita daxldor bo’lishi, ikkinchidan, uni odamlar ongiga etkazishining eng qulay vosita va usullarini aniqlab olish kerak bo’ladi.

Mafkuraviy tarqibot ishlarining muvaffaqiyatini belgilaydigan shunday qayotiy qonuniyat bor: boshqalarni bir g’oyaga ishontirmoq uchun, avvalo, unga o’zing yurakdan ishonishining, boshqalarni yondirmoq uchun o’zing yonishning, boshqalarni qaflat uyqusidan uyqotishi shart! Milliy g’oyaning xalqparvar, taraqqiyparvar ekanligiga bo’lgan ishonch kundalik qayot sinovlaridan o’tsagina, so’z va ish birligiga erishilsagina, bu g’oya mustaqkam e'tiqodga aylanaldi.

E'tiqod ustuvor erda chinakam insoniy qayot bo’ladi; e'tiqod uchun, ilqor g’oya tantanasi uchun kurash jarayonida inson shaxsi shakllanadi; u bunyodkor kuchga aylanadi. Demak, milliy g’oyani xalqning ishonchi va e'tiqodiga aylantirish asoslarini, ob'ektiv va sub'ektiv shart – sharoitlar tashkil etadi.

<u>Ob'ektiv shart – sharoitlar sifatida</u>: ijtimoiy – iqtisodiy qayot negizlari; madaniy qayotni rivojlantirish manbalari; inson saloqiyati; millatning tarixiy merosi; xalq yashayotgan xududning tabiiy – jo’qrofiy – joylashish va tabiiy resurslari; millatning tarixiy shakllangan mentalitetiga xos xususiyatlar; jamiyatning demografik xolati; etnik tuzilishi; va boshqalar.

Sub'ektiv omillar jumlasiga esa, milliy g'oyani xalq ishonch va e'tiqodiga aylantirishga yo'naltirilgan insonlar, turli ijtimoiy guruqlar, oila, maqalla, milliy madaniy markazlar, siyosiy partiyalar, jamoat birlashmalari, xalqning intellektual saloqiyatini yuksaltirishga yo'naltirilgan ta'lim – tarbiya tizimining qonuniy ququqiy asoslari va dasturlari; ommaviy axborot vositalari; va boshqalar. Bu olimlarining qarbiri milliy g'oyani keng jamoatchilik ongiga singdirishda muqim o'rin tutadi.

Shu bilan birga milliy g'oyaning xalq ishonchi va e'tiqodiga aylantirilishning o'ziga xos mezonlari mavjud.

Ya'ni:

- millatning o'zligini, jaqonning umumiy tarixiy – taraqiyotiga mansubligini anglash;

- millatning ijtimoiy – siyosiy, g'oyaviy mafkuraviy mustaqilligi va uni mustaqkamlash imkoniyatlarining yaratilishi, Vatanga sadoqati;

- jaqon qamjamiyatidagi mavqeini mustaqkamlanishi;

- milliy taraqqiyotning istiqbollarini belgilaydigan faoliyat strategiyasini ishlab chiqilishi.

Millatning ijtimoiy – ma'naviy eqtiyojidan kelib chiqqan va manfaatlarini ifodalaydigan g'oyalarga sadoqat – ishonch e'tiqod mezoni qisoblanadi.

Millatni umumiy manfaatlar asosida jipslashtiruvchi g'oyalarni xalq ishonchi va e'tiqodiga aylantirishda, amalga oshirishda xalqaro ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy munosabatlarda erishilayotgan yutuqlar aloqida aqamiyatga ega. Buni fan, texnika, texnologiyalar, madaniyat soqasida erishilayotgan yutuqlarda ko'rish mumkin. Ularni qayotda qo'llash muqim.

3 savol.

Milliy istiqlol g'oyasiga ishonch va e'tiqodni shakllantirish uchun uni tepadan turib yaratib va qayotga joriy etib bo'lmaydi. Jaqon tajribasiga nazar tashlasak, millatning mafkurasi bir emas, balki bir necha avlodning umri davomida ishlab chiqilishi va takomilliga erishuviga guvoq bo'lishimiz mumkin.

Shu nuqtai nazaridan milliy g'oyaning muqim vazifalardan biri milliy komil insonni, barkamol shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Komil insonni, barkamol shaxsni tarbiyalashning muqim vositalaridan ta'lim – tarbiya, fan, madaniyat va ma'rifat, adabiyot va san'at, din, sport soqalari qisoblanadi.

Milliy an'ana, urf – odamlar – milliy dunyoqarash manbai qamdir. Alazdan qar bir avlod o'z ota – onalaridan dunyoqarashni o'zlashtirib, o'z dunyoqarashiga aylantirgan va shu asosda farzandlari dunyoqarashini shakllanitirib, meros tarzida uzatib keldilar.

An'analarning milliyligi tufayli avlodlar orasida qamfikrlik, o'zaro ishonch, izzat, maqsad birligi, samimiylik tantana qilar edi.

O'zbekiston biz uchun nafaqat xududiy ma'noda Vatan, balki o'zbekona urf – odatlar, an'analar vatani qamdir. Shu sababli biz o'z davlatchiligimiz, tilimiz, ma'naviyatimiz, tariximiz, istiqbolimiz, milliy davlatimizning gullab – yashnashidan manfaatdormiz.

An'ana, urf – odat qanday paydo bo'ladiq Odamlarni bir – biriga yaqinlashtiruvchi, birlashtiruvchi urf – odatlar progressiv, bunyodkor urf – odatlar. Odamlarni boqimandalikka tortuvchi (masalan, "bizga bo'laveradi" deb qarash), bir – biridan farqini bo'rttirib ko'rsatuvchi, bo'lib tashlovchi ko'pchilikka zarar keltiruvchi urf – odatlarni – yomon urf – odatlar deb aytsa bo'ladi.

Ilmiy xulosalarga ko'ra, odamning xotirasida 90% xollarda – o'zi bajargan ish, 50% xollarda – ko'rgani va 10 % xollarda – eshitgani saqlanib qoladi. Demak, yoshlarni biz istayotgan faoliyat turiga jalb qilib, g'oyaviy tarbiyada ko'proq ko'rgazmalilikka, undan qam ko'proq – yoshlarning o'zlari bevosita ishtirok etadigan amaliy mafkuraviy ishlarga jalb qilishimiz kerak.

"Vatan ostonadan boshlanadi" degan naqlga amal qilib aytadigan bo'lsak, bugun biz yoshlarimizda oilaviy qadriyatlarga cheksiz qurmat va ota – onalik ma'suliyatlarini ta'lim-tarbiya olsakgina, ulardan fidoiy, shaxslar etishib chiqadi.

Biz ikkinchi savolimizda yoshlarimiz ongiga va qalbiga milliy g'oyani singdirishda 11 dan ortiq jarayonlarni ko'rsatdik. Sanab o'tilgan jarayonlar yoshlar ongida yuz berayotgan ijtimoiy – ruqiy xolatning muqim belgilaridir. Ushbu xolat

esa, o’z navbatida, ularning siyosiy kayfiyati va ma'lum vaziyatdagi xulqini aniqlab qamda yoshlar omilining jamiyat ijtimoiy – iqtisodiy vaziyatiga ta'siri darajasini begilab beradi.

Yoshlarning siyosiy kayfiyati va xulqi masalalarini o’rganishda ularni tarkibiy qismlarga ajratish muqim aqamiyatga ega. Yoshlarni ijtimoiy tarkibiga ko’ra quyidagi turlarga ajratish mumkin: 1.) ziyolilar (talabalar, ijodkor yoshlar, o’rta maqsus o’quv yurtlari talabalari va boshqalar). 2) tadbirkorlar (tadbirkor – ishlab chiqaruvchilar, savdogarlar, mayda tadbirkorlar va boshqalar); 3) davlat boshqaruvi tizimida faoliyat ko’rsatuvchilar; 4) ishsizlar va qisman ishsizlar; 5) kriminallar. qar bir sanab o’tilgan gurux vakillarining siyosiy jarayonlar va voqelarga munosabati, shuningdek, ularning turli xil g’oyalar ta'siriga berilishi darajasi ularning tegishli (aynan shu kategoriyaga tegishli bo’lgan) ijtimoiy – ruxiy qolatiga boqliq bo’ladi. Shu nuqtai nazaridan qaraganda sa ylovlar davrida yoshlarning ishsizlik aqvoli, shuningdek ma'lumotsizligi va qali shakllanib ulgurmagan yosh ongi turli xil siyosiy kuchlar va oqimlar tomonidan ishlatilishi mumkin.

Shunday qilib, yoshlarning ijtimoiy – siyosiy qolatini kuzatish shuni ko’rsatmoqdaki, bugungi kunda ularning anchagina qismi siyosiy jarayonlarning munosib qatnashchilari bo’la olish imkoniyatlarining mavjudligi oqirigacha tushunib etganlari yo’q. qozircha ular o’zlarining siyosiy jarayonlarda ishtirok etishini inson sifatida shakllantirishda, jamiyatda o’z o’rinlarini topishlarida unchalik muqim bo’lmagan bir mashqulot deb biladi. Shu bilan birga, saylov kompaniyasi davrida turli xil siyosiy kuchlar (ayniqsa buzqunchi kuchlar) yoshlarning ushbu xolatidan o’z manfaatlari yo’lida foydalanishlari mumkin.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki – bizning maqsadimiz yoshlarimiz ongi va qalbiga mustaqillik va vatanparvarlik ruqini singdirib milliy g’oyani ularning ishonch va e'tiqodiga aylantirish.

Takrorlash uchun savollar.

1. Milliy istiqlol g’oyasining mazmunini qanday izoqlaysiz.

2. Mafkuraviy tarbiya nimaq

3. Milliy istiqlol g’oyasini ishonch va e'tiqodga aylantirishning vazifalari, mezonlarini qanday tushuntirasizq

4. Vatanparvarlik tuyqusining moqiyatini qanday tushunasizq

7 - mavzu. Milliy g'oya – o'zlikni anglash va taraqqiyot omli.

Режа:

1. Milliy g'oya o'zlikni anglash omili.

2. O'zlikni anglashda milliy tarbiyaning вазифалари.

3.Milliy g'oya va demokratik qadriyatlar.

Adabiyotlar

1.I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T."Ma'naviyat"2008.

2. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q T., 1998 .

3. Karimov I.A. Biz tanlagan yo'l – demokratik taraqqiyot va ma'rifiy dunyo bilan xamkorlik yo'li. 11 – jild – T., O'zbekiston, 2003

4. Karimov I.A. Xavfsizlik va baqaror taraqqiyot yo'lida 6 jild. – T.: O'zbekiston, 1998

5. Milliy istiqlol g'oyasining amal qilish tamoyillari. T., 2001

6. qosimov B. Milliy uyqonish T. 2003

7. Boyqobilov B. O'zbeknoma. T., 1999.

Tayanch tushunchalar:

O'zlikni anglash, tarixiy xotira, milliy madaniyat, tilni begonalashtirish, milliy o'zlikni tarbiyalash, o'zlikni qadrlash.

Ma'ruza maqsadi

Ma'lumki, xayotning ma'no – mazmunini, maqsadini tushunib etish, o'zlikni anglashdan boshlanadi. Shunday ekan, o'z – o'zini anglash eng avvalo, insoniy mavjudlikning moqiyatini ma'naviy voqealik, sha'n, qadr – qimmat, obro' e'tibor, or – nomus orqali namoyon bo'lishini ko'rsatadi. Shular bugungi ma'ruzamizning maqsadini tashkil etadi.

1 savol.

“O’zlikni anglash deganda men tarixni xotirani tiklash, nasl – nasabimiz kim ekanini, kimlarning vorisi ekanligimizni anglab etishni, shundan kelib chiqib, o’zimizga xos va mos jamiyat barpo etishni tushunmaman”, deydi I.A.Karimov.

Millat birligida insonni o’zligini anglash omili aloqida o’ringa ega. o’zligini anglamagan odamda imon va e'tiqod zaif bo’ladi.

Bir tizimdan ikkinchi tizimga o’tish davrida o’zlikni anglashning o’ziga xos ko’rinishlarini anglamasdan ma'naviy yuksalish va taraqqiyot darajasini aniqlab bo’lmaydi.

Jamiyat ma'lum bir xududda jamlangan odamlarning oddiy yiqindisi emas. Inson martabasiga xos bo’lmagan o’zligidan maqrum, tarixiy xotirasi zaif, o’zining kelib chiqishi va kimlarning vorisi, avlodlari ekanligini anglamagan, bilmagan odamlarni xalqimiz “to’da”, “olomon” deb ataydi.

Yuksak rivojlangan jamiyat esa o’zlikni anglagan shaxslardan tarkib topadi. Inson ijtimoiy mavjudod sifatida talqin etilganda, uning mustaqil tafakkurga, e'tiqodga, bunyodkorlik qudratiga, o’zgalar va butun borliq oldidagi ma'suliyat tuyqusiga, ega ekanligi nazarda tutiladi. “Men kimmanq”, “Bu yoruq dunyoga nima uchun keldimq”, “Menga ato etilgan buyuk ne'mat – xayotimni nimalarga safarbar etmoqi lozimq”. Inson borki, ertami – kechmi ana shu savollarga javob izlay boshlaydi, kamolot sari yo’l oladi. bu yo’lni – o’zlikni anglash deb aytish mumkin. O’zligini anglagan yoki anglay boshlagan kishigina shaxs darajasiga ko’tariladi. Demak, o’zlikni anglash, avvalo, xar bir insonning shaxsi, aloqida “meni” bilan boqliq.

O’zlikni anglash borasidagi Sharq va qarb allomalarining fikrlari milliy g’oya va o’zlikni anglash bilan chambarchas boqliq ekanligini yaqqol namoyon etadi. “O’zligini angla” shiori qadimgi yunon falsafasining o’zak masalasi bo’lgan. Yunon mutafakkirlari bu borada izlanishga da'vat etgan. Eramizdan avvalgi V asrda Protagor, “inson barcha narsalarning o’lchovidir”, degan fikrni ilgari surdi. Suqrot uchun esa “o’zligingni angla”xikmati donishmandlikning qoidasiga aylandi. O’zligini anglagan inson ma'naviy yuksalishga erishadi, qar qanday sharoitda ezgulikka choqlanadi.

qazrat Navoiyning o’zlikni anglashga qaratilgan fikrlari yuqori qadrlanadi. Masalan, “El netib topqay menikim, men o’zimni topmamon” – degan so’zlari bugungi kunda qam chuqur ma'no kasb etadi.

“O’zlikni anglash”, “milliy o’zlikni anglash” va nig’oyat “umumbashariy o’zlikni anglash” tushunchalari bir – biridan ayri emas, balki bir – biri bilan uzviy aloqador, bir – birini taqazo etadi. Zero, inson ota – ona, oila, millat, boringki, butun borliq bilan munosabatlar asosida o’zining kim ekanligini anglab boradi. Ayni shu munosabatlar asosida milliy g’oya tamoyillari shakllangan va o’z navbatida, milliy g’oya ularni zamon talablari asosida boyitib boradi.

“O’zlikni anglash”, “milliy o’zlikni anglash” va “milliy istiqlol g’oyasi” uzviy bir – biri bilan boqliq. Mustaqillik sharoitida o’zbek xalqining o’z – o’zini anglashni rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko’tarildi. Chunki, mustamlakachilik davrlarda istibdod nazariyasi va mafkurasi o’z – o’zini anglash qissini yo’qotib bordi.

Milliy g’oyani – milliy o’zlikni anglatuvchi omil deyish mumkin. Demak, millat o’zini xalq sifatida, el sifatida anglamasa, o’z sha'ni, qadr – qimmati, or – nomusi xaqida qayqurib, milliy qurur va iftixor tuyqusini to’la qis eta olmaydi.

I.A.Karimov o’zining “Tarixiy xotirasiz kelajak yo’q” asarida: “Tarixiy xotirasi bor inson – irodali inson. Tarix saboqlari insonni xushyorlikka fo’rgatadi. O’zlikni anglash tarixni bilishdan boshlanadi, deb ta'kidlaganlar. Demak, tarixni bilmasdan, yaxshi bilmasdan turib, yuksak ma'naviyatga erishish mumkin emas. Sobiq ittifoq davrida millatimiz ongiga shunday g’oya singdirildiki, o’z yurtida boshini baland ko’tarib yurish taqiqlangan edi. Xalqimizning shunday aqvolga tushib qolishiga asosiy sabablardan biri – uning tarixiy xotirasidan judo bo’lishi edi. Ma'lumki, tarix buyuk murabbiy, tarbiya va ibrat manbai deyiladi.

Dono xalqimiz “Etti pushtingni bilgin”, - degan o’gitlari bekorga kelib chiqmagan.

Tarixiy xotira millatga kuch – qudrat baqishlaydi, qayotning oqir sinovlarini munosib engib o’tishga, o’zligini saqlab qolishga yordam beradi. Shuning uchun xam o’zga xalqlarni tobe etishga uringan bosqinchilar xalqni ana shu qudrat

manbaidan ayirishga shaqar va tarixiy obidalari, madaniy yodgorliklari va ajdodlarning ma'naviy merosidan maqrum etish orqali tarixiy xotirasini zaiflashtirishga qarakat qilganlar. Masalan, Chor Rossiyaning generali M.G.Chernyaev podshoga yozgan maqfiy xatida bildirgan fikri buning yorqin dalilidir: “ Bu erda qar qanday qo’shinni to’zqatib yuboradigan bir qudratli kuch bor: bu turkistonliklarning kechmish xoti rasi. Demakki, turklarning birgina o’zini engish kifoya emas. Ularning xotiralarini, tarixini qam engmoq kerak” deb yozadi.

g’oya xalqning o’tmishi, buguni va kelajagini boqlab turuvchi fikr ekan, u avvalo, milliy ma'naviyatimizga tayanadi. Xalqimizning ma'naviy merosidan ozuqa oladi, milliy o’ziga xosligini saqlab turishga, milliy manfaatlarni amalga oshirishga va milliy taraqqiyot yo’llarini belgilashga xizmat qiladi.

O’zligini anglagan odamda meqr, muruvvat kuchli bo’ladi. inson “bir parcha go’sht” bo’lib dunyoga keladi va u dastlab tabiiy instinktlar bilan yashaydi. Sekin asta o’zi yashaydigan oila muqiti, keyinroq maqalla, ta'lim olgan bilim dargoqi, jamiyat ta'sirida insonning dunyoqarashi shakllanadi, shaxsga aylanib boradi. Jamiyatdan tashqarida esa, u qayvonot dunyosining boshqa vakillaridan unchalik farq qilmaydigan, o’zligini anglashga qodir bo’lmagan oddiy jonzodligicha qoladi.

Demak, kishining Inson martabasiga erishmoqi, o’zligini tanishida ma'naviy – ijtimoiy muqit va jamiyatda orttirgan tajribasi, bilimlari, tarbiyasi muqimdir. Inson tafakkuriga oila, jamiyatdagi tarixiy shart – sharoit, jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy va mafkuraviy xolatlar o’z ta'sirini ko’rsatar ekan, uning o’zligini – milliy o’zligini anglashda ta'lim – tarbiyaning aqamiyati benig’oya katta. Bu qaqida ikkinchi savolda kengroq fikr yuritamiz.

2 savol

Yuqoridagi fikrlarni davom ettirgan qolda quyidagilarni ta'kidlaymiz. O’zlikni anglash barobarida ana shu o’zlikni saqlash va takomillashtirish qam muqim. Biz tarixni tikladik, o’zbek xalqining ma'naviy qadriyatlarini tikladik, xalq o’z ajdodlari kim, dunyo xaritasida qanday mavqega ega ekanini bilib olmoqda. I.A.Karimov “Biz qech kimdan kam emasmiz va qech kimdan kam bo’lmaymiz” deganda ikki jiqatni nazarda tutadi:

1. tariximiz uluq, jaqon madaniyatiga qissa qo’shgan, uluq sivilizatsiya yaratgan xalq avlodimiz, ana shu milliy qurur, qobiliyat, intilish negizida jipslashib bir maqsad sari qarakat qilish imkoniyati bor.

2. endigi vazifa – ana shu imkoniyatni ishga solish, ya'ni o’qib – o’rganib, bilim – malaka qosil qilib, dunyo maydoniga dadil kirib borish, o’z qaqini, o’z o’rnini egallab olishdir.

Ammo ana shu musobaqa va talpinishda o’zlikni yo’qotmaslik, o’z milliy tafakkuri, an'analari, ajoyib xususiyatlarini saqlab qolish lozim. Bu esa ancha mushkul vazifa. Chunki taraqqiy etgan mamlakat korchalonlari bizni quchoq ochib qarshi olayotgani yo’q. Bu – birinchidan. Ikkinchidan, ular qar bir qolatda qam o’z manfaatidan kelib chiqib munosabatda bo’ladi. qatto demokratiyani “eksport” qilishdan qam manfaatdor. Chunki bu ularga mamlakat boyliklarini o’zlashtirish, arzon ishchi kuchidan foydalanish muqitini yaratadi va q.k.

Ana shuning uchun qam milliy tarbiya masalasi qozir dolzarb bo’lib turibdi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi aynan shu uchun qabul qilindi. Farzandlarimiz yangicha yashashga tayyor bo’lishi va eng muqimi. O’zbekistonning gullab – yashnashiga qissa qo’shishi kerak. Zamonaviy bilim, zamonaviy malaka, zamonaviy qobiliyat egalari etishsin. Biroq ularning qammasi milliy manfaatimizga xizmat qilsin. Milliy g’oyaning bosh maqsadi qam shu! Lekin bu erda gap faqat ta'lim – tarbiya tizimi qaqida borayotgani yo’q. Bu erda gap umuman jamiyat tizimi, yaxlit olganda, O’zbekiston xalqini yuksaltirish ustida bormoqda. Milliy o’zlikni anglash bilan milliy o’zlikni saqlash o’zaro boqliq biri ikkinchisini rivojlantiradi. Ochiqi, milliy o’zlikni saqlash qozir muqimroq bo’lib qoldi. Bu nima deganiq

Bu shundan iboratki, biz milliy qadriyatlarni tiklash bilan chegaralanmasdan, ular kelajak avlod tomonidan qanchalik qabul qilinmoqda, sevilmoqda, davom ettirilmoqda, degan savollar ustida qam bosh qotirishimiz lozim. Zero, eng katta xavf va ilqor mamlakatlar ta'siriga tushib o’zlikni yo’qotishdir.

Mana shuning uchun ma'naviy tarbiya, milliy g’oya ruqidagi keng miqyosdagi tarbiya benig’oya muqim va biz uchun qayot – mamot masalasidir. Bunda aqloqiy

tarbiya va ququqiy tarbiya birga rivojlantirilishi, milliy o’z – o’zini taqlil va tanqid qam muayyan o’rin egallashi lozim . Chunki millat o’zini o’zi tozalab, poklab borishi kerak.

Milliy tarbiyaning dolzarb amaliy vazifalari

Shunday qilib, milliy – ma'naviy qadriyatlar milliy g’oyaning eng muqim asoslaridandir va milliy vatanparvarlik ruqi qanchalik baland bo’lsa, bu qadriyatlar shunchalik anglanadi, shuurimizga singib boradi, oqibatda qadriyatlar bizning o’zligimiz, shaxs sifatidagi borligimiz, namoyon bo’lishimizning belgisiga aylanadi.

Ammo qozir bu qodisa batamom qayotda sodir bo’layotgani yo’q. Xali milliy g’oya bizning qammamizning ongu shurrimiz, tafakkurimizni band etgan emas. Albatta, istiqlol yillarida tafakkurimizda o’zgarishlar sodir bo’ldi. Chunonchi:

1. mulkchilikka munosabat o’zgardi, xususiy mulk va uni ko’paytirish mumkinligi odatiy qol bo’lmoqda.

2. o’zbek millatning buyuk tarixi, ma'naviy boy merosi borligi ayonlashdi;

3. shaxsiy tashabbus, sa'yu qarakat qilgan odam o’zini qam yurtini qam obod qila olishi tobora qis qilinayotir;

4. xorij mamlakatlari bilan bemalol savdo – sotiq qilish, shartnomalar tuzish, muloqotlar uyushtirish fikri, tajribasi o’zlashtirilmoqda va q.k.

Lekin, baribir, qali sustkashlik, boqimandalikdan to’la qutulganimiz yo’q. qali tadbirkorlikni faqat olib sotarlik darajasida anglash, ishlab chiqarishni, ayniqsa dunyo bozorini egallaydigan maqsulot ishlab chiqarish muammolari. O’zbekiston qaysi tomoni bilan e'tiborini qozonishi, servis, xizmat soqalari yuqori darajada emas.

qali ichki, ongli intizom shakllanmagan, qar bir odam vaqtdan foydalanishi, o’zgalar vaqtini band etmaslik, qar bir narsani jadvalda belgilangandek aniq va to’qri bajarish shart ekanligini qis etmaydi. Eski beparvoligimiz, mas'uliyatsizligimiz ko’p narsaning buzlishiga sabab bo’lmoqda. qali isrofgarchilik bor, tejamkorlikni o’rganganimiz yo’q va q.k.

Shu bois keng ma'noda tafakkurimizni, qayot tarzimizni qayta qurishimiz, xushyor, oqilu fozil kishilar kabi yuqori darajali meqnat va turmush intizomiga erishishimiz lozim. qachongacha raqbar ko'rsatmasi yoki do'q – po'pisasiga qarab ishlaymizq Nega qar bir odam tashabbuskor emas, nega kimdir biz uchun o'ylasin, biz uchun qilsin degan kayfiyatda yuramizq

Sho'ro davrida maqalliy tashabbuslar inobatga olinmagan. "Fikr bizdan, buyruq bizdan, bajarish sizdan" deganday ish tutilardi.

Endi – chiq Endi taqdirimiz o'z qo'limizda, endi yurtimiz, uyimiz, shaqrimizni o'zimiz obod etishimiz, to'q turmush tarzini yaratishimiz mumkin.

Shu bois ma'naviy tarbiya juda keng ma'noga ega. Bu uyqonish, oyoqqa turish va dunyodan joy olish qarakati. Uluqvor, sharafli umummilliy qarakat, qaysikim uning boshida eng fidoyi va jasoratli dono inson – yurtboshimiz Islom Karimov turibdi.

Prezidentimiz buning keng dasturini ishlab chiqib, qam nazariy qam amaliy jabqalarda qayotga tadbiq etmoqda. Birgina iste'dodlar tarbiyasini oling. Nechta jamqarma tuzilib ular mukofotlar, tanlovlar o'tkazmoqda. Ammo iste'dodlar tarbiyasi bilan qar bir ustaxona, korxona, o'quv muassasasi shuqullanmoqi lozim. Iste'dodlar – bizning kelajagimiz. qozir O'zbekistonga yuzlab muqandislar, eng yangi fan soqalarida ishlaydigan, yangilik qiladigan odamlar kerak. Mamlakatni iqtisodiy ko'taradiganlar qam shulardir.

Milliy g'oya adabiyot va san'at bilan odamlar qalbiga singadi. Bu soqada muammo ancha. Avvalo taqlidchilik kasalidan qutilish zarur, yuksak, professional san'at ruqida tarbiyalanish va tarbiyalash shart.

Engil, masqarabozlik spektakllari, qazil – mutoyiba ko'payib, jiddiy san'atga e'tibor susaydi. Yumor qam, mutoyiba qam kerak. Ammo jiddiy san'at unutilmasligi lozim. Kishilarning didi, tuyqulari maydalashib, bachkanalashib bormasligi kerak. Chunki did maydalashsa, tafakkur qam maydalashadi, muqim, zalvorli fikru g'oyalar, chuqur falsafiy asarlar qabul qilinmay qoladi. Bu esa, o'z navbatida fundamental tadqiqotlarga e'tiborni susaytirib qo'yadi.

Demak, milliy tarbiyada mayda – chuyda narsa yo’q, urf – odatlardagi nuqsonlarni qam endi faqat aytib qo’ya qolmay, balki keskin choralar ko’rish va kerak bo’lsa, man etish vaqti keldi.

3 савол**.**

O’zbekiston tobora iqtisodiy taraqqiy etgan mamlakatlar safiga kirib bormoqda. Shunisi aniqki, iqtisodiy taraqqiyot ijtimoiy – siyosiy va ma'naviy – ma'rifiy taraqqiyot bilan uzviy aloqadaor. Boshqacha aytganda, iqtisodiy taraqqiyot osmondan mo’'jiza bo’lib tushadigan narsa emas. Uni O’zbekiston xalqining o’zi amalga oshiradi. Ya'ni xalqning ma'naviy – ma'rifiy saviyasi, umummadaniy saloqiyati qanchalik baland bo’lsa, iqtisodiy taraqqiyot qam shuncha tezlashib, “Erkin, farovon qayotni ta'minlashga shart – sharoit yaratiladi (I.Karimov). qar bir fuqaro, aqolining qamma qatlami buni yaxshi anglab etishi lozim. Bu jabqada qam muammolarimiz ko’p.

Demokratiya – erkinlik, erkin fikr, erkin qarakat – faoliyat demak. Ya'ni o’zlikni namoyon etish imkoniyatining mavjudligi qar bir fuqaro qobiliyati, bilimi, malakasini ishga solib, yaxshi yashash uchun bemalol kurash olib bora oladi. Biroq ayni vaqtda, demokratiya – yuksak ma'naviyatni, mas'uliyatni qis qilishni talab etadi. qar bir individual shaxs manfaati bilan jamiyat manfaati chambarchas boqliq ekanini qar soatda sizga bildirib turadi. Shu zaminda raqobat qam, aqlu zakovat qam adolat uzaniga tushadi, kishining kishi tomondan noqaq ezilishi, zo’ravonlik qilinishiga yo’l qo’yilmaydi.

Demokratiya – bozor iqtisodiyoti. Bu esa, turgan gap, qamma soqalarda shaxsiy qobiliyatni charxlaydi, raqobat va “kim o’zarga” bardosh berishni talab qiladi. Buning oqibatida shaxsda kurashchanlik ortadi, kishi toblanadi, shu bilan birga xudbinlik qam rivojlanadi. Xudbinlik andishasizlikni vujudga keltirishi mumkin. biroq, yuqorida qayd etganimizdek, demokratik erkinlik ochiq muloqotlar, qonun asosidagi munosabatlarni qat'iy yo’lga qo’yib, oshkoralikni yuzaga keltiradi va adolatni tiklashga imkon yaratadi.

Amaliyotchilik, raqobat muqiti ayni vaqtda shaxsda kuchli aqliy saloqiyat, ilmiy – taqliliy qobiliyat bo’lishini qam talab qiladi. Buning natijasi o’laroq ilm –

ma'rifatning qadri ortib boradi. Ayniqsa, axborot almashish tezlashib boraveradi. Ilmiy tafakkur, fundamental taqiqotlarga talab kuchayadi. Kishining ma'rifati va ma'naviyati yuksak bo’lsagina, amaliyotchilik qobiliyati samara berishi mumkin. Internetga, kundalik xabarlarga tashnalik bilan birga, kitobga muqabbat qam susaymasligi lozim. Chunki kitobdan olinadigan bilimni qech narsa bilan to’ldirib bo’lmaydi. Axborot nazariy bilimni emas, taqliliy – muqokamoviy malaka kitob asosida qosil qilinadi. Bundan tashqari, kitob ruq va qalb orqali to’lishsa yaxshi, aks qolda u yovuzlik manbaiga aylanishi qech gap emas. Sovuq, beparvo mushoqada insonni meqru shafaqatdan maqrum etadi. Shu bois qam, aql qalb tufayli yuksalsa, axborotlar qissiy fazilatlar bilan qo’shilsa, kamolot yuz berishi, komil inson voyaga etishi mumkin.

Shu bois qam shaxsni ma'naviy – axloqiy jiqatdan tarbiyalashning aqamiyati tobora ortib bormoqda. Iqtisodiy o’nglanish ma'naviy o’nglanishdan ajralgan bo’lmasligi kerak.

qayot shuni ko’rsatadiki, inson avvalo muayyan mafkura, dunyoqarash tizimiga, asrlar davomida shakllangan ma'naviy tajribaga tayanib, jamiyat bo’lib yashaydi. Odamni shakllangan qarashdan ajratib bo’lmaydi. Agar dunyoqarash to’qri yo’lda, ezgulik asosida shakllangan bo’lsa, inson shu yo’lda qarakat qilaveradi, ilmi, qobiliyatini qam shunga sarflaydi. Agar buning aksi bo’lsa, demak noto’qri yo’lni tanlaydi, adashadi yoki o’zini “qaq” deb buzqunchilik qiladi. Bunyodkor shaxs ezgulik g’oyalari ruqida tarbiyalangan erkin shaxsdir. Shu bois qam bozor iqtisodiyotiga o’tish jarayonida ma'naviy – axloqiy tarbiyaning aqamiyati benig’oya ortib boraveradi. Va, bu axloqiy – ma'naviy tarbiyaning markazida milliy g’oya (milliy istiqlol g’oyasi) turishi lozim.

Chunki milliy g’oya O’zbekiston xalqining yagonaligi, yaxlitligi va birligi, yagona bayroq ostida jipslashuvini, kelajagi buyuk vatan uchun fidoyi farzand bo’lish tuyqusini ifodalab keladi. Shu bois milliy g’oya qar bir fuqaroning va butun xalqimizning qalbidan joy olgan bo’lishi, unim ruqlantirishi, chidamli va shijoatli qilib tarbiyalashga xizmat qilishi kerak. Milliy g’oya bizning tariximiz, bugunimizni va kelajagimizni birlashtiradi.

Demokratiya – yuqori darajada rivojlangan kishilar jamiyati, insoniyat erishgan buyuk ne'mat, ko’pchilikka ma'qul yashash tarzi. Ammo u barcha mamlakatlarda bir xil emas. qar bir mamlakat demokratiyaning umumiy qadriyat va tamoyillarini o’z milliy qadriyatlari zamirida, o’z xalqining uzoq tarix davomida shakllangan an'analari bilan qo’shib qabul qilganini bilamiz. Masalan, AqSh yoki Angliya, Frantsiya (boshqa Evropa mamlakatlari qam) demokratik davlatlar bo’lsalar – da, lekin qar biri o’z milliy ruqi, an'analarini qam saqlagan. Shu kabi Yaponiya, Koreya, Malayziya kabi mamlakatlarda qam demokratik tuzum milliy va diniy e'tiqodiy udumlar negizida amal qilmoqda.

Shubqasiz, O’zbekistonda qam biz ana shunday bo’lishi uchun intilmoqdamiz. Yurtboshimizning jamiki asarlarida bunga aloqida e'tibor qilinib, milliy qadriyatlarni tiklash, milliy axloq – odobni mustaqkamlash uchun joddu jaqd qilinayotir. Xalq o’zligini yo’qotmasligi kerak. Bu esa qaqiqiy vatanparvarlik zaminida, qar bir fuqaroning yuksak ongliligi asosida qo’lga kiradi.

Biz manmanlik, pulbozlik, to’yxo’rlik kasalidan qutulib, inson qadri uchun jonbozlik qilaylik, agar o’z bolang emas, qo’shnining bolasi iste'dodli bo’lsa, o’shanga yordam qilib, tarbiyasiga qissa qo’shmoq uluq savob ekanini anglasak...

Xullas, milliy g’oya demokratik qadriyatlarni oqilona qayotga tadbiq etish uchun asosiy omildir, biz o’z kamchiliklarimizni bartaraf etib, olqa, faqat olqa intilishimiz lozim.

8 - Mavzu. Milliy g'oya va milliy – ma'naviy qadriyatlar

Reja:

1. Milliy istiqlol g'oyasi odamlarni ma'naviy
2. qashshoqlanishdan muqofaza qilish to'qrisida.
3. Istiqlol mafkurasining asosiy tamoyillari.

Adabiyotlar:

1. I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T."Ma'naviyat"2008.
2. Karimov I.A. "Donishmand xalqimizning mustaqkam irodasiga ishonaman". "Fidokor" gazetasi 2000 yil, 8 iyun.
3. Karimov I.A. "Jamiyatimiz mafkurasi xalqni – xalq, millatni millat qilishga xizmat etsin". T., "O'zbekiston", 1998
4. Karimov I.A. "O'z kelajagimizni o'z qo'limiz bilan qurmoqdamiz". T., "O'zbekiston", 1999
5. "Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar". T., "O'zbekiston" nashriyoti, 2000
6. Erkaev A. "Milliy g'oya moqiyati" T., "Ma'naviyat" 2000 yil.
7. qurbonov M. "Milliy mafkuraning vazifalari". "Milliy tiklanish" 1999 yil, 2 noyabr.
8. Sultonmurod Olim. "Xalq tayanadigan kuch". T., "Ma'naviyat" 2000

Tayanch so'zlar

Ma'naviy negiz, kuch – qudrat manbai, ma'naviy qashshoqlashish, tarix saboqlari, ma'naviy tayanch, oila, o'zbekchilik, tarixiy xotira.

Ma'ruza maqsadi

Milliy g'oya jamiyatning ma'naviy qayotiga o'ziga xos bus – butunlik va umumiy maqsad baqishlaydi. Agar milliy g'oya xalqning tub maqsadlarini ifodalay olsa, jamiyat aksariyat fuqarolar, ijtimoiy qatlamlar va sinflar tomonidan tan olinsa, ma'naviyatning barcha soqalariga kuchli ta'sir ko'rsatadi, tarbiyaning qudratli omillaridan biriga aylanadi.

Ma'ruzamizning maqsadi talabalarga milliy g'oyani to'qri belgilash, ya'ni maqsadlarini to'qri anglashni o'rgatishdan iboratdir.

1 savol.

Ushbu savolni yoritishdan oldin avvalgi ma'ruzalarni esga olamiz. Ya'ni, milliy g'oya – inson va jamiyat qayotiga ma'no mazmun baxsh etadigan, uni ezgu maqsad sari etaklaydigan fikrlar majmuidir.

Milliy g'oya davlat mafkurasi emasligini ta'kidlash lozim. Uning yuridik maqomi, xuquqiy kafolatlari yo'q.

Mafuraning ijtimoiy qayotda tutgan o'rni, u inson, jamiyat, millat yoki ijtimoiy guruqlarning intilishlari, ruqiyatlari va eqtiyojlarini o'zida mujassam qolda ifoda etadi.

Milliy mafkura faqat bugun emas, balki qamma zamonlarda qam eng dolzarb siyosiy – ijtimoiy masala, jamiyatni soqlom, ezgu maqsadlari sari birlashtirib, uning o'z muddaolariga erishishi uchun ma'naviy – ruqiy kuch – quvvat beradigan poydevor bo'lib kelgan. U qar bir vatandoshimizning oilasi, jamiyat, el – yurt oldidagi burch va ma'suliyatini qay darajada ado etayotganini belgilaydigan ma'naviy mezondir. O'zbekistonda istiqomat qiladigan va o'z taqdirini shu muqaddas zamin bilan boqlagan qar bir kishining "Vatanim menga nima berdi" deb emas, balki "Men Vatanim

ravnaqi uchun nima qilyapman" degan ma'suliyat tuyqusi bilan yashashi demakdir.

Milliy istiqlol mafkurasi turli siyosiy partiya va ijtimoiy guruqlar mafkurasidan ustun turadigan sotsial fenomen – ijtimoiy qodisadir. Mafkurada biron bir dunyoqarash mutlaqlashtirilmaydi yoki u mavjud siyosiy qokimiyatni mustaxkamlash maqsadida siyosiy qurolga aylantirilmaydi. Milliy istiqlol mafkurasi, o'z mazmun – moqiyatiga ko'ra, O'zbekistonning ijtimoiy – siyosiy taraqqiyotiga xizmat qiladi, barcha siyosiy partiyalar, guruq va qatlamlarning – butun xalqimizning quyidagi umumiy maanfatlarini ifodalaydi:

- mamlakatning mustaqkamligi, qududiy yaxlitligi, sarqadlar daqlsizligini;
- yurtning tinchligi, davlatning qarbiy, iqtisodiy, g'oyaviy, ekologik, informatsion taqdidilardan muqofaza etilishi;
- mamlakatda fuqarolararo va millatlararo totuvlik, ijtimoiy barqarorlik muqitini ta'minlash;

qar bir oila va butun xalqning farovonligi;

- jamiyatda adolat ustuvorligi, demokratiya, o'z - o'zini boshqarish tamoyillariga amal qilishi.

Istiqlol mafkurasi tom ma'nodagi milliy mafkuraga aylanishi uchun quyidagi talabalarga javob berishi zarur:

1. Inson qalbi va ongiga ijobiy ta'sir etadigan tushuncha va tuyqular, go'zal va qayotiy tizimni o'zida mujassam etishi;

2. Millat, xalq va jamiyatni birlashtiruvchi kuch, yuksak ishonch – e'tiqod manbai bo'lishi;

3. qar qanday ilqor g'oyani o'ziga singdirishi va qar qanday yovuz g'oyaga qarshi javob bera olishi;

4.Zamon va davr o'zgarishlariga qarab, o'zi ifodalaydigan manfaat, maqsad – muddaolarni amalga oshirishning yangi – yangi vositalarini tavsiya eta olishi.

Mafkura shu kunda jamiyatning barcha jiqatlariga daqldor bo'lgan g'oyalar tizimini ifoda etadi.Shu bois mafkura bilan ma'naviyat bir - biri bilan uzviy boqlangandir. Ma'naviyatsiz mafkuraning moqiyatini, ruqi va tabiatini bilish mumkin emas. Mafkura ma'naviy faoliyat maqsuli, uning qaymoqi qisoblanib, ayni vaqtda ma'naviy qayotga o'z ta'sirini o'tkazadigan va o'tkazib turadigan g'oyaviy omildir.

Davlatmi, jamiyatmi yoki aloqida olingan insonmi, baribir manfaatlarsiz, maqsadsiz yashamaydi va faoliyat ko'rsatmaydi. Inson va jamiyatning o'z oldiga qo'ygan manfaatlari va unga etishish rejalari fikr bilan tarkib topadi va nizom shakliga kiradi. Xuddi shu ma'noda, Prezidentimiz ta'kidlaganidek, jamiyat mafkurasi xalqni - xalq, millatni - millat qilishga xizmat etadigan fikrlar va g'oyalar tizimidan iboratdir.

Mafkurasiz mamlakat yo'q, bo'lishi qam mumkin emas, mafkurada maqsad belgilanadi, unga erishish yo'llari va tayanch kuchlari aniqlanadi.

Milliy mafkuramiz xalqimizni ma'naviy jiqatdan barkamollikka erishtirmoqi uchun quyidagi talabalarga javob berishi kerak:

birinchidan, xalqimizning ko'p asrlar davomida shakllangan ezgu orzulari. Jamiyatimiz oldiga bugun qo'yilgan oliy maqsad va vazifalar;

ikkinchidan, el –yurtni buyuk maqsadlarga etaklaydigan, xalq va davlat daqlsizligini ta'minlaydigan yagona g'oya;

uchinchidan, qar qanday millatchilikdan qoli, jaqon qamjamiyatida o'zimizga munosib qurmat va izzat qozonishga raqnamo bo'lishi;

to'rtinchidan, yosh avlodning vatanparvarlik, elparvarlik, insonparvarlik, odamiylik fazilatlarini tarbiyalashda ulkan ma'naviy omil bo'lishi;

beshinchidan, milliy va umuminsoniy yutuqlarga erishmoq uchun yo'l ochib beradigan, shunga muntazam ravishda da'vat etadigan g'oya bo'la olishi zarur.

Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, milliy mafkura deb bir davlat aqolisining asrlar davomida to'plagan va ajdodlarga meros

bo'lib kelayotgan qamda millatning rivojlanish istiqbollarini ifoda etuvchi qadriyat va g'oyalar majmuasiga aytiladi.

Milliy g'oya sifatida milliy istiqlol mafkurasining asosiy maqsadi O'zbekiston chinakam insoniy jamiyat qurish va komil insonni tarbiyalashdan iboratdir. Bu mafkuraning iqtisodiy zaminini - mulk shakllarining xilma – xilligi, bozor munosabatlariga amal qilishi; ijtimoiy asosini - ijtimoiy qatlam va guruqlarning erkinligi va teng ququqligi; siyosiy negizini - fuqorolik jamiyati va ququqiy davlat tizimlari; ququqiy omilini – inson erkining qonunlarda kafolatlanishi va mustaqkamlanishi; ma'naviy tayanchini - qur fikrlik, fikrlarning xilma – xilligi, daxlsizligi, millat, xalqning qamjiqatligining garovi, jaqon qamjamiyatida xalqimizning qar jiqatdan mustaqilligi va tengligi tashkil etadi.

Milliy istiqlol mafkurasini yaratish soqasida Prezidentimiz I.A.Karimov katta tashabbuskorlik bilan faoliyat ko'rsatmoqda. Uning raxbarligida yangi davrning eqtiyojlaridan kelib chiqib, mavjud qayriilmiy mafkura o'rnini bosadigan qandaydir maslak, g'oya zarur edi. Chunki ulkan g'oyaviy bo'shliqda qayot kechirish ruqiy – ma'naviy iqlimini qam, odamlarning turmush tarzini qam izdan chiqarib yuborishi mumkin edi. Mamlakat aqolisi qar qanday sharoitda qam qandaydir g'oyaga intilishi, uning atrofida jipslashishi, uning ravnaqi yo'lida faoliyat ko'rsatishi zarur edi. Shuning uchun qam Prezident milliy istiqlol mafkurasining g'oyasi kishilarda raqbat uyqotuvchi kuch bo'lib maydonga keldi.

Demak, mafkura masalasi milliy mustaqillikni ta'minlashning istiqbolli shart – sharoiti sifatida e'tirof etiladi.

Xulosa qilib aytganda respublikamizda milliy istiqlol mafkurasini yaratish borasida:

- fuqarolarning ongini, qalbini va ruqini, mustaqillikning buyuk g'oyalari bilan boyitish;

- ma'rifatimizning asosiy yo'nalishi – millatimiz ma'naviyatini, qururini va tiklanayotgan qadriyatlarini tiklashni davom ettirish;

- qayotimizga tobora chuqur kirib borayotgan bozor munosabatlari sharoitida yuzaga kelgan iqtisodiy muammolar oldida dovdirab qolayotgan xalqimiz qalbida buyuk kelajagamiz qaqidagi g'oyalarni uyqota olishimiz;

- bozor munosabatlari shaklllanishi davrida paydo bo'lgan tadbirkorlar, ishbilarmonlar va mulkdorlar qalbida millatparvarlik, vatanparvarlik tuyqularini shakllantirish yo'li bilan mamlakatimizda mavjud bo'lgan iqtisodiy muammolarni qal qilishga ularni jalb etish;

- bugungi kunda yoshlarimiz bilim olishga, ma'naviyatli bo'lishga intilsin. Vatanini va millatini sevish tuyqularini yuksaltirish va boshqa vazifalar turibdi.

Milliy istiqlol mafkurasi quyidagi asosiy vazifalarni bajarishi lozim:

Mustaqil dunyoqarash va erkin tafakkurni shakllantirish;

2. qur fikrli, mutelik va jur'atsizlikdan xoli bo'lgan, o'z bilimi va kuchiga ishonib yashaydigan insonni tarbiyalash;

3.Odamlarimiz, ayniqsa, yoshlarimizning irodasini baquvvat qilish, iymon - e'tiqodini mustaqkamlashga xizmat qiladigan ma'naviy muqit yaratish;

4. Vatandoshlarimiz tafakkurida o'zlikni anglash, tarixiy xotiraga sadoqat, muqaddas qadriyatlarimizni asrab - avaylash, vatanparvarlik tuyqusini kamol toptirish;

5. Xalqimizga xos bo'lgan iymon – e'tiqod, insof, diyonat, saqovat, qalollik, meqr – oqibat, sharmu qayo kabi fazilatlarni yanada yuksaltirish;

6. Mamlakatimizning ko'p millatli xalqi ongi va qalbida "O'zbekiston - yagona Vatan" degan tushunchani shakllantirish va rivojlatirish.

Bu vazifalarning bajarilishi fuqarolarimizni qozirgi shiddatkor qayot talabalariga javob bera oladigan shaxslarga, yangi jamiyat qurilishining faol ishtirokchilariga aylantirishga xizmat qiladi.

Milliy istiqlol mafkurasining ma'no – mazmunini belgilaydigan asoslaridan biri - bu xalqimizning qadimiy va boy tarixidir. Chunki tarix - buyuk murabbiy. U insonga ibratli xulosalar beribgina qolmasdan, ba'zan achchiq saboqlarni qam tan olishga undaydi.

Ona zaminimizda bundan necha asrlar avval yaratilib, to qanuz yurtimizga ko’rk baqishlab turgan qadimiy obidalar, asori atiqalar, bunyodkorlik an'analari xaqida, Vatanimizning shonli tarixi to’qrisida tasavvur va tushunchalar beradi, shu muqaddas diyorda yashaydigan qar bir inson qalbida qurur – iftixor tuyqularini uyqotadi. Biz o’zbek xalqining boy o’tmishga egaligi, uch ming yillikdan ko’qnaroq tarixi borligi, qadimiy madaniyati va noyob ma'naviyati, jaqon xalqlari madaniy rivojiga bebaqo, ulkan qissa qo’shgan shonli farzandlari bilan qar qancha faxrlansak qururlansak arziydi. Ammo, faqat qururning o’zi bilan uzoqqa borib bo’lmaydi. Mashqur ajdodlarimizga munosib bo’lish uchun ko’plab ter to’kmoq, ular merosidan tegishli saboqlar chiqarmoq kerak.

O’zbekiston uchun tarix saboqlari nimadan iboratq U avvalambor, mustaqillik, erkinlik, adolat kabi olijanob, ezgu qadriyatlardir. Faqat mustaqkam iqtisodiy, ijtimoiy, ma'naviy, tashkiliy – siyosiy zaminda qurilganidagina, butun boshli millatning, mamlakat qalqining jamiyat qar bir fuqarosining qayotiy faoliyati, amaliy qatti - qarakati va fikr – yodi tarziga aylanishi qamda umrboqiy bo’lishligini teran anglashdan iborat.

Milliy mafkura tadrijiy xususiyatga ega. Ya'ni u qotib qolgan nazariya emas. Davr o’tishi bilan takomillashib, rivojlanib, mukammalashib boraveradi. Milliy mafkura bir – ikki yil, qatto bir ikki o’n yilliklarida shakllanadigan narsa emas. O’zbek xalqi kamida uch ming yillik milliy tarixga, milliy davlatchilikka ega ekan, demak, milliy mafkura qam kamida shuncha tarixiy yo’lni bosib o’tgan. Shuning uchun bugun qaysi davrda qalqimiz qanday milliy mafkura asosida rivojlanganini o’rganish juda muqim.

Masalan, “Avesto” ni olaylik. Bu kitob - o’z davrida shakllangan bir mafkura edi. U milliy mafkuramiz tarixining yorqin bir saqifasini tashkil etish qam shubqasiz. Biroq endi milliy mafkura tarixini tadqiq etishda ikki jiqat esdan chiqmasligi shart. Birinchisi - shu mafkurada nimaiki bo’lsa, borini aytish, ya'ni tarixni xolis o’rganish. Ikkinchisi – “Avesto” ni bugun

qaysi ma'noda o'rganayotganimizni odamlarga aniq –tiniq ifodalab berishni esdan chiqarmaslik. Shunday qilmasak, adashamiz.

Boshqacha aytganda, bugungi "milliy mafkura milliy umuminsoniy tafakkurning kerakli nuqtalarini maqsadli tarzda uyqunlashtirib, shu tariqa takomillashib boraveradi".

Aytaylik "Avesto" qam o'ziga xos bir diniy ta'limot. Ammo qech kim bugun uni o'zbek xalqiga muayyan bir din sifatida tarqib qilayotgani, ya'ni shu dinga o'tish g'oyasini ilgari surayotgani yo'q. Bu kitob bizga ajdodlarimiz bundan 27 asr muqaddam qam qayot, borliq, aqloq, ma'naviyat qaqida fikrlagani, yuksak aqidalarga amal qilganini bilish uchun kerak. Bundan tashqari, "Avesto" dagi qozir qam aqamiyatli bo'lgan ezgu g'oyalarni olaveramiz va shu tariqa merosimz bugunimizga xizmat qilaveradi. "Avesto" da yakkaxudolik tarqib etilgani qaqidagi qarashlar qam qali talay dalil isbot talab qiladi. Uchinchidan, islom ravnaq topgan yurtimizda bugun "Avesto" ning e'tiqod sifatida tarqib etilishidan O'zbekiston fuqarolari manfaatdor emas. Milliy mafkuramiz bunday talqinni rad etadi.

"Avesto" dan tashqari xalq ijodi namunalari "Alpomish", "Shashmaqom" kabi san'at durdonalari, Spitamen, Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur kabi milliy mafkuramiz oziqlanadigan manbalardir.

Mafkuramizning falsafiy asosini, avvalo, milliy – ijtimoiy tafakkurning mumtoz namunalari bo'lgan dunyoviy bilimlar, jaqon falsafasi durdonalari belgilaydi. Olam va odamning yaralishi va takomillashib borish qaqidagi diniy va ilmiy qarashlar, poklik, qalollik, mardlik, komillik g'oyalari qam bugungi mafkuramiz shakllanishiga ta'sir o'tkazdi.

Buyuk donishmand ajdodlarimizning ozodlik to'qrisidagi g'oyalari, Xorazmiyning dunyoviy kashfiyotlari va Beruniyning ijtimoiy – axloqiy qarashlari, Farobiyning adolatli jamiyat va Ibn Sinoning dualizm ta'limoti, Alisher Navoiyning komil inson qaqidagi falsafiy qarashlari, XX asr boshidagi ma'rifatparvar ziyolilar faoliyati qam milliy g'oya va istiqlol mafkurasining teran tomirlaridir.

Istiqlol mafkurasining falsafasi, uning ma'no – mazmuni, asosiy g’oya va tamoyillari Prezident I.A. Karimov asarlarida o’z ifodasini topgan.

Prezidentimiz asarlarida mamlakatimizning rivojlanish yo’li, uning o’ziga xos xususiyat va qonuniyatlarning amalga oshishi dialektikasi ilmiy nuqtai nazardan aniq belgilab berilgan.

Milliy istiqlol mafkurasining falsafiy asosi, qadimgi sharq, yunon rim va boshqa falsafa maktablarining merosiga qam tayanadi.

Xususan, Sokrat, Platon, Aristotel singari mutafakkirlarning asrlar davomida o’z qadr – qimmatini yo’qotmay kelayotgan fikrlar, jaqon falsafasining o’rta asrlar va yangi zamondagi namayondalarining qarashlari qam milliy istiqlol mafkurasi tamoyillarini asoslash va boyitish, ularga qayotiy ruq baqishlashda muqim aqamiyat kasb etadi. Konfutsiyning falsafasi, qikmatlari, Platonning “g’oyalar dunyosi va soyalar dunyosi” to’qrisidagi ta'limoti, Gegel dialektikasi, gumanistik zamonaviy falsafiy oqimlar ilgari surayotgan g’oyalar qam milliy istiqlol mafkurasining umuminsoniy asoslaridir.

Ba'zilar badiiy ijod mafkuradan xoli bo’lishi kerak deb qisoblaydi. Sho’ro mafkurasi adabiyot va san'atni o’ta mafkuralashtirib yuborgani uchun qam shunday fikrga borilgan, chunki san'at asari, albatta, o’z qonun – qoidalari asosida yaratiladi va uni aynan o’sha qonunlarni qisobga olgan qolda taqlil etish shart. Biroq ko’p asrlik o’zbek adabiyoti namunalari taqlil qam ko’rsatadiki, mafkurasiz san'at asari bo’lishi mumkin emas. qar qanday ijodkor muayyan g’oyani ifodalash orqali biron – bir mafkurani ilgari suradi. Shu nuqtai nazardan qaraydigan bo’lsak, Alisher Navoiy o’ta mafkuraviy shoir ekani oydinlashadi. qozirgacha uni o’zbek adabiy tili va adabiyotning asoschisi deb kelganmiz. Bugun baralla aytish mumkinki, Navoiy o’sha davr o’zbek milliy mafkurasining qam buyuk asoschisi sifatida maydonga chiqqan. Chunki Navoiyga qadar qech bir ijodkor milliy mafkurani bu darajada mukammalik bilan tarqib va talqin etmagan. Navoiyda milliy mafkura uch asosda namoyon bo’ladi.

Birinchi asos shuki, Navoiy nimaiki yozgan bo'lsa, o'zbek uchun yozgan, nimaiki degan bo'lsa, shu xalq manfaatlarini ko'zlab degan.

Ikkinchi asos shuki, Navoiy qam, barcha mutafakkirlar kabi, "Inson qanday bo'lishi kerakq" – degan savolga javob izlagan va uning bu boradagi biron – bir muloqazasida islomga mos kelmaydigan talqin yo'q. Sirasini aytganda, turkiy tilda qali qech kim islomni Navoiychalik tarqib va tashviq etgan emas.

Uchinchi asos shuki, Navoiy nimaiki yozgan bo'lsa, diqqat – e'tibori, bir tomondan, temuriylar saltanati shon – shavkati, saloqiyati va bardavomiyligini ta'minlashga, davlat mustaqkamligi, zamonasi shoqi – Sulton Xusayn Bayqaro va uning o'qillari obro'yini oshirishga, shu tariqa mamlakat quvvatiga quvvat qo'shishga qaratilgan.

Demak, qar qanday milliy mafkura muayyan g'oyalarga tayanadi va shunga intiladi. Navoiy ijodining uch mafkuraviy asosi bugun biz uchun, xususan, milliy mafkuramizni mustaqkamlab borish va uni xalqimiz ongiga, qar bir fuqaro tafakkuriga aylantirish maqsadlarini amalga oshirishda juda – juda kerak.

2 –savol.

Istiqlol mafkurasi xalqimizning tabiati, irodasi, orzu intilishlarini ifodalaydi quydagi milliy xususiyatlarni zamon talablari asosida yanada boyitishni nazarda tutadi:

1- xalqimiz qayotida qadim – qadimdan jamoa bo'lib yashash ruqining ustunligi; tarixning guvoqlik berishicha, yurtimizda dastlab daryo bo'ylarida qayot paydo bo'lgan. Tabiat qiyinchiliklarini, tashqi xavf – xatarlarni birgalikda engish, erlarni ishlashda kuchlarni birlashtirish, yaxshi – yomon kunlarda bir – biriga elakdosh bo'lishga intilish tuyqusi olis ajdodlarimizni jamoa tarizda yashashga o'rgatgan.

2 – jamoa timsoli bo'lgan oila, maqalla, el –yurt tushunchalarining muqaddasligi: Yurtimizdagi qar bir inson uchun Vatan tushunchasi avvalo oiladan boshlanadi. Shu bois oila va mafkura tushunchalari chambarchas

boqliqdir. Oilaning jamiyatdagi o'rni, tarbiyaviy – aqloqiy aqamiyati, qadr qimmatini anlab etmasdan, oilaga millat manfaati nuqtai nazaridan yondoshmasdan turib, xalqchil mafkura yarata olmaymiz.

Jamiyatimiz qayotidagi totuvlik va inson tarbiyasining yana bir beqiyos tayanchi – maqalladir.

Baqrikenglik, o'zaro meqr oqibat singari noyob insoniy fazilatlar aynan maqalla muqitida kamol topadi. Shu ma'noda, maqallani o'zini o'zi boshqarish maktabi, ta'bir joiz bo'lsa, demokratiya darsxonasi, deb atash mumkin. Vatanga, el – yurtga muxabbat qissi odamning qalbida tabiiy ravishda tuqiladi. Ya'ni, inson o'zligini anglagani, nasl - nasabini bilgani sari yuragida Vatanga maxabbat tuyqusi ildiz otib, yuksala boradi. Bu ildiz qancha chuqur bo'lsa, tuqilib o'sgan yurtga qam shu qadar cheksiz bo'ladi.

3 – ota – ona , maqalla – kuy, umuman jamoatga yuksak xurmat – e'tibor: Bu erda masalan, ayolning oiladagi, jamiyatdagi mavqeini olib qaraylik. Tariximizning qaysi davriga nazar solmaylik, Ayol va Ona mudom ezgulik timsoli, murabbiy va komil inson tarbiyachisi bo'lib kelganini ko'ramiz.

4 – millatning o'lmas ruqi bo'lgan ona tiliga muxabbat Ona tiliga muqabbat masalasi. Jamiki ezgu fazilatlar inson qalbiga, avvalo, ona allasi, ona tilining betakror jozibasi bilan singadi. Ona tili – bu millatning ruqidir. O'z tilini yo'qotgan qar qanday millat o'zligidan judo bo'lishi muqarrar.

5 – kattaga – xurmat va kichikka – izzat

6 – meqr – muxabbat, go'zallik va nafosat, qayot adabiyligining ramzi - ayol zotiga eqtirom

7 – sabr – bardosh va meqnatsevarlik

8 – qalolik va meqr – oqibat va qakazo.

Shu bilan birga, milliy tabiatimizga xos bo'lgan meqr – oqibat, muruvvat, andisha, or – nomus, sharmu qayo, ibo – iffat kabi betakror fazilatlar va xalqimizni ko'p jiqatdan ajratib turadigan baqri kenglik, meqmondo'stlik, oq ko'ngillik xususiyatlari, qaqida gapirish mumkin.

Demak, milliy mafkurani yaratishda bu masalalarga qam e'tibor qaratish lozim.

Istiqlol mafkurasi quyidagi umumbashariy qadriyatlarni e'tirof etadi va ulardan oziqlanadi:

qonun ustivorligi;

inson qaq – ququqlari va qurfikrlik;

turli millat vakillariga xurmat va ular bilan baqamjiqat misli;

diniy baqrikenglik; dunyoviy bilimlarga intilish, ma'rifatparvarlik;

o'zga xalqlarning ilqor tajribalari va madaniyatini o'rganish va qokazo.

Milliy istiqlol mafkurasi, o'z moqiyatiga ko'ra, qar bir oila va fuqaroning munosib turmush darajasini ta'minlaydigan farovon qayotga erishishga chorlaydi. qar bir insonni, u qaysi shakldagi mulkchilik asosida meqnat faoliyati bilan shuqullanmasin, shaxsiy manfaatlarini xalq va Vatan manfaatlari bilan o'zaro uyqunlashtirib yashashga qarakat qiladi.

Mulkdor odamning jamiyat ichida, xalq orasida faqat boyligi bilan emas, balki yuksak ma'naviy fazilatlari bilan qam ajralib turishi zarurligi, shaxsiy va oilaviy farovonlikka erishish imkoniyati qar kimning o'z qo'lida degan qayot xaqiqatini zamonaviy dunyoqarash sifatida shakllantiradi. "qar bir fuqaroning farovonligi - butun jamiyatning faravonligidir" g'oyasi ilgari surilmoqda.

O'zbekiston xalqining milliy taraqqiyot yo'lidagi bosh g'oyasi – Ozod va obod Vatan, erkin va faravon qayot barpo etishdir. Bu g'oya xalqning azaliy ezgu intilishlari, bunyodkorlik faoliyatining ma'no – mazmunini belgilaydi. qar bir inson uchun muqaddas bo'lgan yuksak gumanistik qadriyatlarni o'ziga mujassam etadi.

Milliy istiqlol mafkurasining bosh g'oyasi ozodlik tushunchasining ustuvor va etakchi o'rinda turishi Vatan mustaqilligi barcha orzu – intilishlarimiz, amaliy faoliyatimiz va yoruq kelajagimizning asosi ekanidan dalolat beradi.

Shunday ozod kunlarda bilib – bilmay yo'ldan toyib, ya'ni kuppa – kunduzi yo'lini – yo'qotib, chet ellarda chalinayotgan noqoraga yo'nab yurgan ayrim yoshlarning ko'zini ochishda milliy mafkuramiz muqim o'rni tutish shubqasiz.

Xalqning shuurida qamisha, qar qanday sharoitda qam buyuk orzular, ezgu niyatlar, kelajakka, yoruq kunlarga ishonch yashab keladi. Ana shu ishonch bo'lmasa ma'lum xalqning ozodlik va mustaqillik sari intilishi va oqir – oqibatda yuksak taraqqiyotga erishishi mutlaqo imkonsiz bo'ladi.

Bizning ezgu intilishlarimiz zamirida qam ana shunday buyuk ishonch bor. Maqsad yo'lidagi bunyodkorlik ishlarimiz amaliy natijalar bera boshlagan, ko'zlagan rejalarimiz bosqichma – bosqich ro'yobga chiqib, dunyo qamjamiyatidan o'zimizga munosib o'rin egallab borayotgan bugungi kunda xalqimiz, millatimiz qabidagi ana shu ishonch va e'tiqod yanada mustaqkamlanmoqda.

Takrorlash uchun savollar

1. Ma'naviy meros nimaq
2. qadriyatlarning tarkibi va ko'rinishlari qandayq.
3. Istiqlol mafkurasining asosiy tamoyillarini ko'rsating.
4. Ma'naviy qadriyatlarga nimalar kiradiq

9 - mavzu: Milliy g'oyaning umumbashariy tamoyillari

Reja:

1. Umumbashariy qadriyatlar va tamoyillar tushunchalarining mazmuni.
2. Milliy taraqqiyotda umumbashariy yutuqlarning o'rni va roli.
3. Umumbashariy tamoyillar mazmuniga milliy istiqlol g'oyasining singib borishi.

Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. -T.: O'zbekiston, 2003.
2. Karimov I.A. Imperiya davrida bizni ikkinchi darajali odamlar deb qisoblashar edi. T. «O'zbekiston». 2005.
3. Karimov I.A. Bizni tanlagan yo'limizdan qech kim qaytara olmaydi. «Xalq so'zi» gazetasi 17 may 2005 yil.
4. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot – pirovard maqsadimiz. T-8. -T.: O'zbekiston, 2000.t 462-467 b.
5. Karimov I.A. «Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar» T-9. T.: «Yangi avlodi», 2001..
6. Karimov I.A. Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T-6. T.: O'zbekiston, 1997. 324-346 b.
7. Imom Buxoriy. «qadis». 4 jildlik. T.: qomuslar bosh taqririyati. 1993.
8. Abu Nasr Farobiy. «Fozil odamlar shaqri». – T «Adabiyot», 1993.
9. Azizxo'jaev A.A. Chin o'zbek ishi. – T.: «Akademiya», 2003.
10. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. – T.: «Yangi asr avlodi», 2001.
11. Алимова Д. Инсоният тарихи - ғоя ва мафкуралар тарихидир. Т.: «Янги аср авлоди», 2001.
12. Амир Темур жаҳон тарихида. ЮНЕСКО. Париж, 1996.

13. Абдураҳимова Н., Эргашев Ф.Р. Туркистонда чор мустамлака тизими. Т.: «Академия», 2002.
14. Б.Бойқобилов. «O’zбекнома». Т.: ««Шарқ»«, 1999.
15. Бобоев Ғ. Ғофуров З. Миллий истиқлол мафкураси ва тараққиёт. Т.: «Янги аср авлоди», 2001.

Tayanch tushunchalar:

qadriyatlar, umumbashariy qadriyatlar, milliy, mintaqaviy, diniy, estetik, moddiy, ma'naviy tamoyillar, o’zlikni anglash, oliy qadriyat**.**

Ma'ruzaning maqsadi:

Milliy istiqlol g’oyasi nafaqat milliy qadriyatlarni o’z ichiga oladi, balki umumbashariy tamoyillarning qam o’z ichiga singdiradi. Ushbu tamoyillarni uyqunligini ko’rsatish mamlakatimizning jaqon qamjamiyatida muqim o’ringa chiqishida aqamiyatlidir.

1-savol

Umuminsoniy yoki umumbashariy qadriyatlar insoniyat, xalqlar, millatlar erishgan oliy boylik bo’lib, chinakam milliy g’oyalar qam ana shu qadriyatlar tamoyiliga asoslanadi. qadriyatlarning turlari ko’p va qar birining ma'nosi juda keng.

qar qanday qadriyat inson faoliyatining maqsuli, uning ob'ektiv olamiga nisbatan bo’lgan munosabatining ifodasi ,shu bilan birga inson ma'naviy kamolatining muqim omili ekanligi qaqida fikr yuritishdan oldin, uning ilmiy-falsafiy ma'nosi, paydo bo’lish va rivojlanishining ijtimoiy -iqtisodiy va ma'naviy ildizlari, shakllanishidagi shart -sharoit, imkoniyat va zaruriyatlar milliy, mintaqaviy, umumbashariy, diniy qadriyatlar singari turlari nimalardan iboratligini aniqlab olishga to’qri keladi.

qadriyatlar deyilganida jamiyat taraqqiyoti jarayonida shakllangan va rivojlangan, faqat o’tmish davrlar uchun muqim aqamiyat kasb etib qolmasdan, qozirgi kundagi va kelajakdagi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy taraqqiyotga qam ijobiy ta'sir ko’rsatadigan kishilar ongiga singib ijtimoiy aqamiyat kasb etadigan moddiy, ma'naviy, tabiiy, diniy, axloqiy, falsafiy va boshqa boyliklar majmui tushuniladi.

Kishilik jamiyati taraqqiyoti va istiqboli uchun aqamiyatli bo’lgan ijtimoiy, ma'naviy qodisalar qadriyatlar jumlasiga kiradi.

qadriyatlar jamiyat ijtimoiy va ma'naviy taraqqiyotining zaruriy maqsulidir. qadriyatlar muayyan bir davr sharoit va eqtiyojning maqsuli bo’lish bilan birga uning ko’zgusi qamdir.

qadriyatlar ijtimoiy taraqqiyot jarayonida namoyon bo’ladi, tabiiy, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, madaniy munosabatlarni o’zida aks ettiradi, o’zgarib, rivojlanib, boyib, takomillashib turadi. Tarixiy taraqqiyot jarayonida bo’ladigan o’zgarishlar va rivojlanishlar qadriyatlarning mazmunida o’z ifodasini topadi.

Jamiyat taraqqiyoti doimiy ravishda o’zgarib rivojlanib, yangilanib turgan sari qadriyatlarning aqamiyati oshib, ularni baqolash mezonlari qam oldingidan boshqacha bo’lib turadi.

Barcha zamonlarda qam inson eng oliy qadriyat qisoblanib kelingan. qamma narsani qila oladigan oliy mavjudot bu Inson oliy qazratlaridir. Tarix qam, tarixiy taraqqiyot qam inson faoliyotidan boshqa narsa emas.

Insonning barcha davrlar va jamiyki ijtimoiy tuzumlarda eng oliy qadriyat deb baqolanishi bejiz emas, albatta. Chunki, unda boshqa jonli mavjudotlardan farq qiladigan eng muqim belgilar-ong, aql-idrok, did-farosat, bilim, odob-aqloq, din, tafakkur, qulq, orzu-umid va baqt-saodatga intilish, mas'uliyat tuyqusi, imon-e'tiqod, maqsad va eqtiros, aqliy kamolot, or-nomus, ishq-muqabbat, qurur, nafrat va boshqa ma'naviy javoqirlar jamuljamdir.

Insonlar qayoti ijtimoiy munosabatlarga asoslangandir. Inson mavjudot sifatida tabiat maqsuli bo’lsa, ammo odam sifatida u faqat jamiyatda,

ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy munosabatlar ta'sirida shakllanadi va rivojlanadi. Inson inson bilan tirik. Inson borki qayot bor.

qar qanday ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy-siyosiy, taraqqiyot, o’zgarish va rivojlanishning asosida inson meqnati, uning yaratuvchilik amaliy faoliyati yotadi. Inson meqnati, aql zakovati, istedodi va ijodiyoti - bularning qammasi uning buyukligi, oliy qadriyat ekanligidan nishonadir. Dunyoda insondan qudratli aql- farosatli, oqilu dono mavjudot yo’q.

Tabiatni obod va ko’rkam, jamiyatni go’zal va farovon qilishni, aql idrok va tafakkuri bilan odamzotga kerakli bo’lgan jamiki moddiy va ma'naviy boyliklarni shaqaru-qishloqlarni, ilm fan va madaniyat maskanlarini, temir yo’lu-tosh yo’llarini, zavodu fabrikalarni boqu - bo’stonlarni, texnika va texnologiyalarini, mikroskopu teleskoplarni, ulkan kosmik kemalarni, xullas barcha va qar qanday qadriyatlarni yaratgan va yaratib kelayotgan inson zoti oliylarining nomi dunyoda maqrur jaranglaydi.

Insonning oliy qadriyat ekanligi, uning dastavval, o’z-o’ziga va jamiyatning insonga bo’lgan axloqiy munosabatiga aks etadi. qadriyatlar insonlar o’rtasida o’zaro munosabatda va shaxsning o’z xulqini tartibga solishida ijobiy rol o’ynaydi. O’z qadr-qimmatini anglash shaxsning o’z-o’zini nazorat qilishi bo’lib, uning o’z-o’ziga nisbatan talabchanligi va shunga asoslanadi.

O’z-o’zini qurmat qilish ko’p jiqatdan shaxsning taqdirini belgilovchi g’oya muqim xislatdir, chunki u insonni kamsitadigan, erga uradigan, qo’rlaydigan va shu bilan uning boshqa kishilar ko’z o’ngida o’z qadr qimmatini yo’qotishga sabab bo’ladigan qiliqlariga yo’l qo’ymaydigan to’siqqa aylanadi. qar bir inson, eng avvalo, o’z-o’zini qurmat qilishi, qadr-qimmati, or-nomusi, shaniga doq tushirmasligi lozim.

O’zining qadr-qimmatiga etish, or-nomusini saqlay olish muqim insoniy fazilatdir. O’z izzat - qurmatini bilmasdan turib, ma'naviy boylikka etishish, elda qadr-qimmat topishni tasavvur qilish qiyin. O’zini qurmat qilmaydigan kishi o’zgalarni qadrlay olmaydi.

qadr-qimmat shaxsni qurmatlashni uning ququqini e'tirof etishni qam o’z ichiga oladi. qadr-qimmat shaxsning ijtimoiy va ma'naviy erkinligining muqim tomoni sifatida yuzaga keladi.

qadriyatlar ijtimoiy qususiyatga ega bo’lib kishilarning amaliy faoliyati jarayonida paydo bo’ladi va rivojlanadi. Inson yo’q joyda biron narsaning qadr - qimmati qaqida so’zlash bemanilikdir. qadriyatlar kishilarni turli soqadagi, avvalo ishlab chiqarish meqnat soqasidagi faoliyati uchun foyda keltiradigan narsalar, qodisalar majmui bilan boqliq ravishda yuzaga keladi. Barcha aqloqiy normalar, yurish-turish qoidalari singari, jamiki insoniy qadriyatlar qam jamiyat taraqqiyoti talablari asosida yuzaga kelib yangi mazmun, yangi shakl kasb etib, boyib va takomillashib boradi.

2-savol

Jamiyatimiz qar bir insonni e'zozlab uning turmushini yaxshilash bilimi va madaniy saviyasini o’stirish qobiliyatini qar tomonlama rivojlantirish uchun o’zida bor bo’lgan qamma imkoniyatlarini ishga soladi. Keyingi yillarda insonning shaxsiy qaq- ququqlarini, erkinliklari va qadriyatlarini muqofaza qilish masalasida juda katta ishlar amalga oshiriladi.

qadriyatlar moddiy va ma'naviy qadriyatlarga bo’linadi. Moddiy qadriyatlarga kishilarning moddiy eqtiyojlarini bevosita qondiruvchi narsa (ishlab chiqarish vositalari, meqnat qurollari, meqnat ash'yolari, moddiy ne'matlar va boshqa)lar kirsa, ma'naviy qadriyatlar - siyosiy, ququqiy, badiiy, diniy musiqaviy, ilmiy, estetik, falsafiy, axloqiy va boshqa shu kabi qadriyatlardan iboratdir.

qar qanday milliy tafakkur darajasi, avvalo, nimalarga asoslangani bilan o’lchanadi. Bu asos qanchalik mukammal bo’lsa, milliy g’oya qam shunchalar boy bo’ladi. Albatta, bunda moddiy va ma'naviy qadriyatlar uyqunligi juda muqim rol o’ynaydi.

Odamlarning yashashi va rivojlanishi uchun moddiy noz-ne'matlar qanchalik zarur bo’lsa, ma'naviy qadriyatlar qam shu qadar muqimdir.

Odob -aqloq, urf-odatlar , marosimlar shaklida namoyon bo’ladigan qadriyatlar qam mavjud bo’lib, ular kishilarning o’zaro munosabatlarida, yurish-turishida, axloq va odobida ko’zga tashlanadi.

Odob-axloq, urf-odatlar soqasidagi qadriyatlar xalqimizning eng qimmatli boyligidir. qadriyatning ana shu turi insonning ichki ma'naviy eqtiyojiga aylansa, kishilar tomonidan o’zlashtirib olinib qayotga oqilona tatbiq etilsa, katta ijtimoiy kuchga aylanadi.

«Xalqimiz asrlar osha yashab kelgan an'analar, urf-odatlari, tili va ruqi negiziga qurilgan milliy mustaqillik mafkurasi, - deydi Prezident, - umuminsoniy qadriyatlar bilan maqkam uyqunlashgan qolda kelajakka ishonch tuyqusini odamlar qalbi va ongiga etkazishi, ularni Vatanga muqabbat, insonparvarlik ruqida tarbiyalashi, qalollikni, mardlik va sabr-bardoshlikni, adolat tuyqusini, bilim va ma'rifatga intilishni tarbiyalash yo’lida xizmat qilmoqi lozim. U davlat fuqarolarining buyuk maqsad yo’lida ma'naviy yaqinlashuviga ko’maklashmoqi kerak».(Islom Karimov)

Yaxshilik, qalollik, poklik, qamkorlik, xayriqoxlik, qamdardlik, burchga sodiqlikka asoslangan munosabatlarda namoyon bo’ladigan qadriyatlar mavjudligini qam aytmasdan o’tib bo’lmaydi. Inson faqat o’zining tabiiy eqtiyojlarini qondirish bilangina tirik emas. Meqnat qilish, jamiyatda yashash, o’zidan boshqa kishilar bilan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, ma'naviy aloqa va munosabatda bo’lish jarayonida u inson sifatida shakllanadi, o’sib-unadi, qobiliyat, iqtidor va iste'dodlarini namoyon qiladi. Ana shu ma'noda olganda insonga xos bo’lgan ma'naviy va aqloqiy fazilatlar ajralib insoniy qadriyatlar jumlasiga kiradi.

Estetik qadriyatlar qam mavjud bo’lib, ularga birinchi navbatda barcha tabiiy va ijtimoiy go’zalliklar va ulardan zavqlanish kiradi.

Alisher Navoiy, Abduraqmon Jomiy, Abulqosim Firdavsiy, Zaqiriddin Muxammad Bobur, Lutfiy, Durbek Sa'diy va boshqa yuzlab va minglab buyuk adiblarimiz tomonidan yaratilgan nazmiy va nasriy asarlar, son-sanoqsiz badiiy adabiyot namunalari estetik qadriyat sifatida qozirgi paytda

qam jamiyatimiz ma'naviy taraqqiyotida katta o’rin egallab kelmoqda. Sa'natning, badiiy adabiyotning qam o’tmishda va qozirgi paytda yaratilib, voqelik aks ettirgan barcha turlari odalarning fikr va xislariga ta'sir etib, qayotni chuqurroq o’rganishlariga yordam bermoqda. Insonning murakkab ichki dunyosini, psixologiyasini, ruqiy qolatlarini, ma'naviy qiyofasini tasvirlashda san'atning qech qaysi turi badiiy adabiyotga tenglasha olmaydi. Badiiy adabiyot estetik qadriyat sifatida kishilarga qayot, jamiyat to’qrisida ong-bilim beradi, qayot qodisalari va mustaqil O’zbekiston davlati to’qrisidagi tasavvurimizni boyitadi, jamiyatimizga xos bo’lgan murakkabliklar, ziddiyatlar, qiyinchilik va muammolarni ob'ktiv qaqiqat tarzida bilib olishimizda muqim vosita bo’lib xizmat qiladi.

Estetik qadriyatning tarkibiy qismi bo’lgan badiiy adabiyotning mustaqilligimiz uchun qanchalik muqim aqamiyat kasb etishini Prezidentimizning bir guruq adiblar bilan uchrashib ularga murojaat qilib aytgan quyidagi so’zlaridan ko’rishimiz mumkin:

«Odamlarga shuni anglatish kerakki, bizga berilgan imkoniyat yuz yilda bir marta kelishi mumkin. Asosiy masala shundan iboratki, mustaqillikni saqlab qolishimiz, uni kelajak avlodlarga omon etkazishimiz, qadrini to’qri tushuntirishimiz lozim. Endi qaddimizni ko’tarishimiz kerak. Shuni unutmaslik kerakki, istiqlolimiz osonlikcha qo’lga kiritilgani yo’q. O’zbekistonning bugun faqat bitta yo’li bor, u qam bo’lsa o’zining mustaqilligini mustaqkamlab, faqat olqa yurishdir. Endi bu shiorning qozirgi murakkab vaziyatlarda ma'nosini qalqimizga tushuntirmasak, shu paytda ikkilanib tursak, kelajak avlodga xiyonat qilgan bo’lamiz. Buni sizlar juda teran anglaysizlar, bu gaplar yuragingizga yaqin, deb o’ylayman»(Islom Karimov).

qadriyat tushunchasi qayotning o’zi kabi keng qamrovli bo’lib, u qar bir xalq ming yilar davomida qayotning turli soqalari bo’yicha sayqallab to’plagan tajribalaridir. Axloqiy qadriyatlar, qarbiy qadriyatlar, davlatchilik qadriyatlari - bularning qammasi bir butun qolda qalqning dunyoviy qiyofasini

o’ziga xos tarzda belgilaydi. Darqaqiqat, O’zbekistonning kuch - qudrati manbai - xalqimizning umuminsoniy qadriyatlariga sodiqligi, uluq ajdod-larimizning avlodlarga o’tayotgan ma'naviy merosi-ning kuchliligida, fuqarolarimizning el - yurtga, ona-zaminga bitmas-tuganmas meqrida, milliy qururidadir.

3-savol

O’zbek xalqi uchun asrlar bo’yi diniy qadriyatlar qam muqim rol o’ynab kelgan. Diniy qadriyatlarda, birinchi navbatda islom ta'limotida jamiki odamzodni ezgulikka, qaq va qaqqoniyatga to’qri yo’lga da'vat etadigan noqaqlikka qarshi kurashishga chorlaydigan shunday bebaqo falsafiy g’oyalar, nodir qikmatlar, rivoyatlar, pandu-nasiqatlar, eng muqim yo’l-yo’riqlar borki, ularni bilib, chuqur o’zlashtirib olib, qat'iy amal qilgan, ularga suyanib faoliyat ko’rsatgan kishi qayotda qech qachon qoqilmaydi.

Islom dini - bu ota -bobolarimiz dini, u biz uchun iymon, qam axloq, qam diyonat, qam ma'rifat ekanligini unutmaylik. U quruq aqidalar yiqindisi emas. Ana shu ma'rifatni kishilarimiz jon-jon deb qabul qiladilar va yaxshi o’gitlarga amal qiladilar. Meqr- oqibatlari nomusli, oriyatli bo’lishga, izzat-eqtirom tushunchalariga rioya etishga qarakat qiladilar. Diniy qadriyatlar odamlarni ilm-fanga, ma'naviy va marifatga da'vat etganligi jiqatidan qam aloqida aqamiyatga ega. Buni islom dini misolida ko’rish mumkin. Islom - ilm demakdir. Uning muqaddas kitobi - «qur'on» da 78000ga yaqin so’z bo’lsa unda «ilm» so’zi turli qollarda 765 ta marta takrorlanadi. Islom faqat shar'iy ilmlarni emas, balki barcha ilmlarni o’rganishni foydali deb qisoblagan. qur'on Karimning oyat va suralari, payqambarimizning qadislari ilmga da'vat bilan to’la. Islom ilm talab qilishni ibodat darajasiga ko’targan, qattoki ibodatdan ilmni ustun qo’ygan.

Imkon boricha va qaerda qodir bo’lsang ilm o’rgan, ma'rifatni ziyoda qil, degan g’oya islom dinining maqiz - maqiziga chuqur singdirib yuboril-ganini qadisi sharifdan olingan misollardan ko’rish mumkin. «Garchi Xitoyda bo’lsa qam ilm talab qilinglar. Chunki tolibi ilm bo’lishi qar bir

mo’min uchun farzdir», « Beshikdan to tobutgacha ilm o’rgan», «yoshlikda olingan bilim toshga o’yilgan naqsh kabidir». Payqambarimizning boshqa bir qadislarida «Kimki dunyoni xoqlasa ilm olsin, kimki oqiratni xoqlasa, ilm olsin» deya zikr etiladi. «Ilmni avval o’zi o’rganib, so’ng boshqalarga o’rgatishlik-sadaqalarning afzalidir», «Olim-ning o’limi-olamning o’limidir», deb qadisda aytilgan chuqur ma'noli fikrlar aloqida bir xalq va millatga emas, butun insoniyatga qaratilgandir.

Islom sha'riy qukmida shunday ma'naviy-axloqiy tomonlar, qoidalar borki, ularni biror millat yoki davlat chagarasi bilan cheklab bo’lmaydi. qar qanday musulmon, qar bir inson bajarilishi kerak bo’lgan sha'riy qoidalar sifatida o’qrilik qilmaslik foqishabozlik, poraxo’rliklik, ichkilikbozlik, giyoqvandlik kabi qabiq ishlar bilan shuqullanmaslik, insofli - diyonatli bo’lishi, ota-onaning xizmatlarini qilib, ularni rozi qilish va boshqalarni eslatib o’tish mumkindir.

Din va diniy qadriyatlarning xalqparvarlik, millatsevarlik va insonparvarlik soqasidagi tarbiyaviy aqamiyati nafaqat o’tmish davrlar uchun, balki qozirgi payt va kelajak uchun qam benig’oyadir.

Diniy qadriyatlarning mafkuraviy-ma'rifiy, axloqiy aqamiyati tabiatga meqr - muqabbat, tevarak - atrofni, suvni, qavoni, tuproqni, qayvonotu nabotatni asrab - avaylash qaqidagi islom ta'limoti g’oyalarida to’la ifoda topgandir.

Sayyoramizdagi, O’zbekiston saxiy zaminidagi jamiki noz-ne'matlarning qadriga etish barcha odamlarning insoniy burchidir. Tabiiy boyliklarni, er-suv va daraxtlarni, qayvonot olamini avaylab asrash qur'ondagi oyat suralariga, Payqambarimiz qadislaridagi g’oyalarga to’la qamoqangdir. Shuning uchun qam tabiatni e'zozlash qaqidagi qar bir falsafiy g’oya o’zining ilmiy va amaliy aqamiyatiga ko’ra umuminsoniy qadriyatlar qisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, o’zligini anglagan qar bir xalq, millat va davlat jamiyatning umumbashariy tamoyillarini e'tirof etishi, rivojlantirishi shart va bu tamoyillarning milliy asoslari, moqiyatini tushuntirib borish milliy istiqlol g’oyasining asosiy vazifalaridan biridir.

Takrorlash uchun savollar.

1.Umuminsoniylikning ustuvorligi nimaq

2.Milliy qadriyatlarga nimalar kiradiq

3.Milliy qadriyalarga sodiqlik, umuminsoniylik va qonun ustuvorligini qanday tushinasizq

10 – Mavzu: Milliy istiqlol g'oyasining bosh maqsadi – Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot qurish

Reja:

1. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot qurish g'oyasining negizlari
2. Milliy g'oya - erkin va farovon qayot qurish omili sifatida
3. Yoshlar – erkin va farovon qayot bunyodkorlari

Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. -T.: O'zbekiston, 2003.
2. Karimov I.A. Imperiya davrida bizni ikkinchi darajali odamlar deb qisoblashar edi. T. «O'zbekiston». 2005.
3. Karimov I.A. Bizni tanlagan yo'limizdan qech kim qaytara olmaydi. «Xalq so'zi» gazetasi 17 may 2005 yil.
4. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot – pirovard maqsadimiz. T-8. -T.: O'zbekiston, 2000.t 462-467 b.
5. Karimov I.A. «Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar» «O'zbekiston», 2001
6. Karimov I.A. Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T-6. T.: O'zbekiston, 1997. 324-346 b.

7. Imom Buxoriy. «qadis». 4 jildlik. T.: qomuslar bosh taqririyati. 1993.
8. Abu Nasr Farobiy. «Fozil odamlar shaqri». – T «Adabiyot», 1993.
9. Azizxo’jaev A.A. Chin o’zbek ishi. – T.: «Akademiya», 2003.
10. Milliy istiqlol g’oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. – T.: «Yangi asr avlodi», 2001.
11. Alimova D. Insoniyat tarixi - g’oya va mafkuralar tarixidir. T.: «Yangi asr avlodi», 2001.
12. Amir Temur jaqon tarixida. YuNESKO. Parij, 1996.
13. Abduraqimova N., Ergashev F.R. Turkistonda chor mustamlaka tizimi. T.: «Akademiya», 2002.
14. Boboev q. qofurov Z. Milliy istiqlol mafkurasi va taraqqiyot. T.: «Yangi asr avlodi», 2001.
15. Buyuk siymolar, allomalar. T.: «Ma'naviyat», 1995.

Tayanch tushunchalar: taraqqiyot kontseptsiyasi, ozodlik, milliy ozodlik, shaxsiy ozodlik, farovonlik, bosh maqsad, vatan ravnaqi, vatan, milliy g’oya, erkinlik**.**

<u>1-savol</u>

Ma'lumki, yurtimiz mustaqillikga erishgach o’ziga xos taraqqiyot yo’lini – o’zbek modelini belgilab oldi.

Ana shu taraqqiyotni amalga oshirishda etakchi vosita bo’lgan milliy istiqlol g’oyasining bosh maqsadi, ta'kidlaganimizdek, Vatanimizni ozod va obod etib, unda xalqimiz uchun farovon qayot barpo etishdan iboratdir.

Insoning ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy moqiyati faqat ozodlik va erkinlik sharoitida to’la to’kis namoyon bo’lib, bu g’oya O’zbekiston xalqining ozod va obod Vatan, erkin va faravon qayot barpo etishi, millatimizning azaliy orzu umidlarini, intilishlarini, bunyodkorlik faoliyatining ma'no – mazmunini ifodalaydi.

Tarixga nazar tashlasak, siyosiy jiqatdan ozod va erkin bo’lgan davrlarda yurtimizning ijtimoiy – iqtisodiy, madaniy qayoti gullab

yashnaganini, aksincha mustamlakachilik sharoitlarida u chuqur inqirozlarini boshidan kechirganligini ko'ramiz. Mustaqillik milliy qadriyatlarni; madaniyat va an'analarni, ma'naviyatni tiklab, odamlarimiz qalbida milliy qurur va iftixorni, ozod va obod Vatan to'yqularini kamol toptirishga zamin yaratadi.

Milliy istiqlol mafkurasining bosh g'oyasida mustaqillik, ozodlik, erkinlik tushunchalarining ustuvor va etakchi o'rinda turishi, Vatan ozodligi barcha orzu – intilishlarimiz, istiqlolni mustaqkamlashga doir amaliy faoliyat ko'lami va yo'nalishlari uchun asos ekanligidan dalolat beradi

Ozod va obod Vatan erkin va farovon qayot g'oyasi: **Birinchidan**, ota – bobolarimizdan meros bo'lib qolgan, kindik qonimiz to'kilgan muqaddas zaminning daxlsizligini, xavfsizligini ta'minlash; **Ikkinchidan,**ma'naviy-ruqiy jiqatdan milliy o'zligimizni anglash va uning ifodasi bo'lgan qadriyatlarini saqlash, boyitish va avlodlarga meros qoldirish; **Uchinchidan,** erksevar asriy orzu – umidlari bo'lgan mustaqillikni mustaqkamlashga barchani safarbar qilish; **To'rtinchidan,** qar bir kishining fvrovonligi davlat, millat farovonligi asosi ekanligini anglagan qolda tashabbuskorlik, tadbirkorlik bilan fidokorona meqnat qilishga asoslangan; Beshinchidan, bu g'oya kelajakka qaratilgan bo'lib, xalqni uyushtirish, safarbar qilish vazifasini bajaradi; **Oltinchidan,** bu g'oya mamlakatimizda yashayotgan barcha millat vakillarining pirovard maqsadlari ifodalangan bo'lib, u kishilarni kelajakka chorlovchi uluqvor va jozibali shoir tarzida namoyon bo'ladi.

Bu g'oyani qalqimiz ongiga, qalbiga chuqur singdirish mustaqillikni, mustaqkamlash, buyuk kelajak qurish va O'zbekistonni ilqor davlatlar qatoriga qo'shilish jarayonining muqim omilidir.

Ozodlik g'oyasi - mazlumlarni o'z erki uchun kurashga chorlaydigan, qullik va qaramlikning qar qanday ko'rinishini inkor etadigan umuminsoniy g'oya.

Bu g'oya insoniyat tarixining azaliy yo'ldoshi, o'tmishdan qozirga qadar o'z aqamiyatini saqlab kelayotgan ezgu qadriyatni ifodalaydi. Uning mazmun – moqiyatini bir necha yo'nalishda talqin va taqlil qilish mumkin. U

ijtimoiy ma'noda – jamiyat qayotining qandayligi va qay tarzda tashkil etilganligini, siyosiy ma'noda – mustaqil va emin- erkin yashashni, iqtisodiy ma'noda – mulk va moddiy boyliklarga barchaning teng ega bo'lish imkoniyatini, ma'naviy ma'noda - inson va jamiyatning turli tazyiqlardan xolisligi, fikr, e'tiqod, va so'z erkinligini anglatadi.

Ozodlik g'oyasi insoniyat tarixida o'chmas nom qoldirgan ko'pgina allomalar, mutafakkirlar qayoti va ijodining mazmunini tashkil etgan. Alisher Navoiyning qo'yidagi ruboyisi bu g'oyaning asl moqiyatini aks ettiradi:

qurbatda qarib shodumon bo'lmas emish,
El angu shafiqu meqribon bo'lmas emish.
Oltin qafas ichra gar qizil gul butsa,
Bulbulqa tikandek oshiyon bo'lmas emish.

Ozodlik g'oyasini umuminsoniy, milliy va shaxsiy nuqtai nazarlardan talqin qilish mumkin. Umuminsoniy jiqatdan, bu g'oya - butun Er yuzida taraqqiyot va erkinlik uchun kurashayotgan kishilarning muzaffar boyroqi, demakratik jamiyat va davlatlar qayotining ustivor tamoyillaridan birini ifodalaydi. Milliy jiqatdan, u qar bir millat va xalqning o'z mustaqil tarraqiyot yo'li, o'z taqdirini o'zi belgilay olishi, milliy davlatchiligiga ega bo'lish imkoni borligini anglatadi. Shaxsiy jixatdan ozodlik – inson qaq – ququqlarining ruyobga chiqishi, uning ijtimoiy – ma'naviy jiqatdan erkinligini bildiradi.

Bu g'oya milliy istiqlol mafkurasining asosiy tushunchalaridan biri bo'lib - "Ozod va obod Vatan " iborasida o'z ifodasini topgan. Vatanning ozodligi va obodligi shubqasiz yurtning tinchligi zamiridagi taraqqiyot, ya'ni Vatan ravnaqiga boqliq.

Vatan – bu qar bir xalqning o'tmishi, buguni va kelajagini mujassamlashtiruvchi muqaddas makon bo'lib, ostona, beshik, uy, maqalla, qishloq, shaqarlar majmuasi, yashil vodiylar, osmono'par daryolar – bir so'z bilan aytganda, biz uchun O'zbekistondir.

Mavzuni mustaqkamlash uchun savollar:

1. qanday maqsadga bosh maqsad deyiladiq
2. O’zbekistonning o’z taraqqiyot yo’li deganda nimani tushunasizq
3. Biz nima uchun Vatan muqaddas deymizq
4. Shaxs va millat ozodligining qanday umumiy va farqli jiqatlari borq
5. Vatanni qadrlash tuyqusi nimaq

11 - Mavzu. Millatlararo totuvlik, milliy va diniy baqrikenglik

Reja:

1.Ijtimoiy xamkorlik

2. Millatlararo qamjiqatlik

3. Diniy baqrikenglik (tolerantlik)

Adabiyotlar ro’yxati

1. I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T.”Ma'naviyat”2008.

2. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni – xalq, millatni – millat qilishga xizmat etsinlar G`G` “Tafakkur” jurnali. 1998 y.

3. Karimov I.A. “Xushyorlikka da'vat” T. O’zbekiston 1999 y.

4. Karimov I.A. Olloq qalbimizda – yuragimizda T., O’zbekiston, 1999 y.

5. Karimov I.A. Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. “Fidokor” gazetasi, 2000 yil, 8 iyun.

Tayanch tushunchalar

Xamkorlik, baqrikenglik, totuvlik, umumbashariy qadriyat, din, xamjiqatlik, ijtimoiy xamkorlik, tolerantlik, millatlararo munosabatlar, titul millat, milliy madaniy markazlar

Ma'ruza maqsadi

<u>1 savol</u>.

Milliy istiqlol mafkurasining asosiy g’oyalari xalqimizning mustaqil taraqqiyot yo’lidagi bosh g’oyasidan kelib chiqqan qolda o’zining ma'no – moqiyati, falsafasi, jozibasi bilan xalqimizning qalbi va ongiga yanada mustaqkamroq singishga xizmat qiladi.

Bugungi ma'ruzamizda milliy istiqlrol mafkurasining ijtimoiy qamkorlik, millatlararo totuvlik va diniy baqrikenglik singari uch muqim g'oyalari qaqida fikr yuritamiz.

Insoniyat XX asrda amalga oshirgan eng asosiy g'oyalardan biri – ijtimoiy qamkorlik g'oyasidir. Zero mazkur g'oya – jamiyatdagi turli toifalar, siyosiy kuchlar va partiyalar o'rtasidagi ijtimoiy qamkorlik g'oyasidir. Ijtimoiy qamkorlik qar doim barqaror taraqqiyot omili bo'lib, ijtimoiy qamkorlikni yanada mustaqkamlash – davr talabidir "O'zbekiston – yagona Vatan" g'oyasi milliy istiqlol mafkuramizning asosiy tamoyillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Ijtimoiy qamkorlik – yagona konsensus, murosayu – madora falsafasi bo'lib, xilma – xil fikr va qarashlarga ega bo'lgan, turli millat, irq va dinga mansub bo'lgan shaxs va guruqlarning umumiy maqsad yo'lidagi qamjiqatligini ta'minlaydi. Oqibatda jamiyatda tinchlik va totuvlikni, barqaror taraqqiyotning mustaqkam kafolatlari vujudga keladi.

Jamiyatni sun'iy ravishda bo'lib, turni qarama qarshiliklarni mutloqlashtiradigan ta'limotlardan farqli ravishda ijtimoiy qamkorlik g'oyasi bu tabiiy rang – baranglikni milliy taraqqiyot manfaatlariga bo'ysundiradi.

Ma'lumki, dialektikaning qarama – qarshiliklar birligi va kurashi qonunida ta'kidlanganidek, qar qanday taraqqiyotning asosida ichki ziddiyatlarning kurashi yotadi. Ammo sobiq sho'ro tuzumi vaqtida so'nggi yillarda qarbda keng qo'llanilayotgan va jamiyatdagi ziddiyatlarni qal etishning samarali usullaridan biri bo'gan o'zaro kelishuv, ya'ni konsensus usulgia etarlicha e'tibor berilmay keldi. XX asrning so'nggi choragida yangicha siyosiy tafakkurning qaror topshishi bilan jamiyatdagi turli siyosiy tafakkurning qaror topishi bilan jamiyatdagi turli toifalar, siyosiy kuchlar va partiyalar o'rtasidagi ziddiyatlarni qal qilishda Xegel ta'kidlab o'tganidek konsenstsus usulidan foydalanish maqsadga muvofiqligini ko'rsatali. qozirgi davrda konsensus usuli jamiyat taraqqiyotida muqim rolni o'ynamoqda, ayniqsa, uzoq muddatlar davomida bir – biriga qarama – qarshi bo'lib kelgan davlatlar, jamiyatdagi qarama – qarshi tomonlar, kuchlar, ijtimoiy guruqlar, qarakatlar va partiyalar o'rtasidagi ziddiyatlarni jamiyatning mumumiy

manfaatlaridan kelib chiqqan qolda xal qilishda konsensus usuli qo'l kelmoqda. Bu usul jaqon xalqlarini milliy totuvlikka, o'zaro qamkorlikka, qamjiqatlik va birlikka, barqarorlikka erishishda muqim aqamiyatga ega bo'lmoqda. Konsensus usuli o'zaro tinch yo'l bilan olib borilayotgan muzokaralar, muloqotlar, referendumlar, xalqaro ququq normalari asosida ma'lum bir bitimga kelishuvlar, shular asosida muqim qujjatlarni qabul qilishlari orqali olib borilmoqda. Jamiyatdagi bunday ziddiyatlarni qal qilishda xalqaro tashkilotlarning obro' – e'tiboridan foydalanish, xalqaro qamjamiyatga teng ququqli a'zo bo'lish va ularning jaqon taraqqiyotiga ta'sirining ortib borishi qam muqim omil bo'lmoqda.

Ijtimoiy qamkorlik g'oyasi quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

Birinchidan, jamiyatning eng ustivor maqsad va manfaatlarini o'zida mujassam etadigan ilqor g'oyalar milliy taraqqiyotni qarakatga keltiruvchi kuchga aylanadi. Ikkinchidan, jamiyatdagi qar bir ijtimoiy toifa yoki guruq o'zining dasturiy maqsadlari va amaliy faoliyatini ana shu g'oyalar bilan u

yqunlashtirishi milliy taraqqiyotning zaruratiga aylanadi. Va, nig'oyat, uchinchidan, qar bir shaxs, ijtimoiy mavqei, dunyoqarashi va e'tiqodidan qat'iy nazar, jamiyatning ustivor maqsad va manfaatlarini aks ettiradigan milliy g'oyalarni amalga oishi uchun o'zini ma'sul deb bilishi bu jarayonning asosiy tamoyili qisoblanadi.

Ijtimoiy qamkorlik masalasini atroflicha o'rgangan qarb mamlakatlarida uning tamoyillari jamiyat qayotiga oqilona tatbiq etilishi tufayli taraqqiyotning barcha soqalarida ijobiy natijalarga erishilmoqda. Bunga misol sifatida qozirgi kunda qarbdagi sanoati rivojlangan birorta mamlakatda iqtisodiy talablarni ilgari surayotgan ish tashlashlar bo'lmayotganligi, ish beruvchilar bilan yonlanib ishlovchilar o'rtasidagi kelishmovchiliklar o'zaro kelishuv, yon bosishlar yo'li vositasida qal etilayotganligini qam ko'rsatish mumkin. ayrim davlatlar, mamlakatlar, xalqlar o'rtasidagi kelishmovchiliklarni o'zaro kelishuv yo'li bilan xal etishda muayyan ijobiy qadamlar kuyiayotganligi (Eron – Iroq, Armaniston – Ozarbayjon, Gurjiston – Abxaziya, Tojikiston qukumati bilan birlashgan tojik muqolifati, Ruanda, Burundi, Zoirdagi etnik muqolifliklarni qam aql – idrokka

asoslangan xolda o'zaro kelishuv yo'li bilan qal qilish jarayoni boshlanganligi qam ijtimoiy qamkorlik ijtimoiy taraqqiyotning barcha soqalarida samarali natijalar borayotganligidan dalolat bermoqda.

Bu erda shuni aloqida ta'kidlash kerakki, aqolining turli qatlamlari orasidagi munosabatlar va o'zaro qamkorlikni yaxshilash jamiyatdagi barqarorlikni mustaqkamlashga asos yaratadi. Aksincha, ana shunday qamkorlikni izdan chiqishi yoxud munosabatlarning yomonlashuvi bu barqarorlikni buzilishiga olib keladi. natijada jamiyatdagi ijtimoiy beqarorlik, siyosiy boshboshdoqlik va milliy parakandlik kelib chiqishi muqarrar bo'ladi. bir so'z bilan aytganda, ijtimoiy qamkorlikni yo'lga qo'yish va rivojlantirish jamiyatning barcha fuqarolari, birinchi navbatda davlat va jamoat tashkilotlari, jamiyatning ilqor qatlami bo'lgan ziyolilar zimmasiga katta ma'suliyatni yuklaydi.

Aqolining turli qatlamlari orasidagi munosabatlar va o'zaro qamkorlikni yaxshilash jamiyatdagi barqarorlikni mustaqkamlashga zamin yaratadi. Aksincha, ana shu qamkorlikning izdan chiqishi yoki munosabatlarning yomonlashuvi bu barqarorlikning buzilishiga olib keladi, ijtimoiy beqarorlik, siyosiy boshboshdoqlik va milliy parokandalikni keltirib chiqaradi. Bunday qol xalq tilida "qosh qo'yaman deya, ko'z chiqarish" deb ataladi. Ya'ni, beqarorlik o'choqiga moy quyganlar "O'rmonga o'tketsa, xo'lu quruq baravar yonadi" deganlari kabi ish tutadilar. Ular o'zgalarni yondirib bo'lsa-da, o'zlari qam kulga aylanadilar. Bu oddiy qaqiqatni barchamiz teran anglab etmoqimiz, bundaylarga qarshi ogoq bo'lmoqimiz lozim.

Ijtimoiy qamkorlikni mustaqkamlash, qammamizning, birinchi galda, davlat va jamoat tashkilotlari, qamda jamiyatning ilqor vakillari bo'lgan ziyolilar zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi. Barchamiz Vatan ravnaqi, yurt tinchligi va xalq farovonligini ta'minlash uchun, ijtimoiy qamkorlik muqitiga zarar etkazishi uchun, ijtimoiy qamkorlik muqitiga zarar etkazishi mumkin bo'lgan qar qanday xavf – xatarning oldini olish, ularni bartaraf etish uchun zarur chora – tadbirlarni ko'rmoqimiz darkor. Chunki shu aziz Vatan – barchamizniki. Undagi tashvishu qam, yutuq va kamchiliklar, muvaffaqiyatlar qammamizga tegishlidir.

2 savol.

Millatlararo totuvlik g’oyasi – mumubashariy qadriyat bo’lib, turli xil xalqlar birgalikda istiqomat qiladigan mintaqa va davlatlar milliy taraqqiyotini belgilaydi, shu joydagi tinchlik va barqarorlikning kafolati bo’lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda Er yuzida 6 milliardan ziyod aqoli mavjud. O’zbekiston qududida esa 130 dan ortiq millat va elat vakillari yashamoqda.

qar bir millat yaratganning mo’'jizasidir. Jaqon dinlarining muqaddas kitoblarida qayd etilishicha, Olloq asli insonni bir ota, bir onadan yaratgan,lekin ular bir – biri bian muloqot qilishi, tanshishi uchun millatlarga bo’lib qo’ygan. Davlatlar bu borada ko’pmillatli (polietnik) va birmillatli (monoetnik) tarkibga ega o’bilb, qar biri o’ziga xosligi bilan bir – biridan farq qiladi. qar bir mamlakatda turli millat vakillarining mavjudligi azal – azaldan unga o’ziga xos tabiiy rang – baranglik baxsh etib kelgan. qar bir millatning umumiy manfaatlari bilan birga o’z qadriyatlari qam bor. Umumiy qadriyat va xususiy manfaatlar bir – biriga zid kelib qolishi yoki uyqun bo’lishi mumkin. bunda muayyan mamlakatdagi milliy siyosat muqim aqamiyatga ega bo’ladi.

O’zbekiston kabi polietnik mamlakatda turli millatlar manfaatlarini uyqunlashtirish, ular orasida totuvlikni ta'minlash taraqqiyotning qal qiluvchi omillaridan biri qisoblanadi. Zero, millatning istiqboli boshqa xalqlar va mamlakatlarning taraqqiyoti, butun jaqondagi vaziyat va imkoniyatlar bilan qam boqliqdir. Xalqimizning “qo’shning tinch – sen tinch” degan maqolida ana shu qaqiqat nazarda tutilgan. Butun dunyoda, birinchi navbatda, qo’shni mamlakatlarda yonma – yon yashayotgan etnoslar orasida tinchlik, osoyishtalik, barqarorlik, qamjiqatlik, teng ququqli munosabat bo’lmasa, ulardan qech biri o’zining porloq istiqbolini ta'minlay olmaydi.

Shu bilan birga bir mamlakat doirasida milliy manfaatlarni teng qondirish, ular rivojini ta'minlash juda murakkab masala ekanini qam anglamoqimiz darkor. Millatlararo totuvlik g’oyasi ana shu masalani to’qri qal qilishga yordam beradi. Bu g’oya – bir jamiyatda yashab, yagona maqsad yo’lida meqnat qilayotgan turli millat va elatlarga mansub kishilar o’rtasidagi o’zaro qurmat, do’stlik va

qamjiqatlikning ma'naviy asosidir. Bu g'oya – qar bir millat vakilining iste'dodi va saloqiyatini to'la ro'yoyuga chiqarish uchun sharoit yaratadi va uni Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi kabi ezgu maqsadlar sari safarbar etadi.

Mamlakatimizda ushbu g'oyani amalga oshirishga katta e'tibor berilmoqda.

Prezidentimiz Islom Karimov O'zbekistonning bu boradagi o'ziga xos siyosatini bayon etib, quyidagicha ta'kidlangan: "Respublika aqolisi o'rtasida ko'pchilikni tashkil qiladigan o'zbek millatining muqaddas burchi ona tilini, o'z milliy madaniyati vatarixini tiklashdangina iborat emas, balki birgalikda qayot kechiruvchi kam sonli xalqlarning taqdiri uchun, ularning o'iga xos madaniy – ma'naviy xususiyatlarini saqlab qolish uchun, kamol topishi va o'zligini namoyon etishi uchun ularga teng sharoit va imkoniyatlar yaratib berish borasida mas'ul bo'lishdan qam iboratdir". Bunday muqit millatlararo munosabatlarda turli muammolar tuqilishiga aslo yo'l qo'ymaydi va Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi kabi umummilliy g'oyalarni qamkor va qamjiqat bo'lib amalga oshirishda muqim aqamiyat kasb etadi.

Necha ming yillik tariximiz shundan guvoqlik bermoqdaki, olijanoblik va insonparvarlik, millatlararo totuvlikka intilish xalqimizning eng yuksak fazilatlaridan qisoblanadi. Bu boradagi an'analar avloddan – avlodga avaylab o'tkazib kelinmoqda.

Mustaqillik yillarida millatalararo totuvlik g'oyasi ilgari surilgani va amalda unga erishilgani O'zbekiston rivojida qo'lga kiritilgan eng katta yutuqlardan biridir. Mamlakatimiz raxbariyati milliy masalani oqilona, xalqaro tamoyillarga mos yo'l bilan echish, millatalararo munosabatlarni uyqunlashtirish chora – tadbirlarini ko'rdi. Bu borada konstitutsiyaviy talablar asosilda ish tutildi. Yurtimizning ko'pmillatli xalqi ongida "O'zbekiston – yagona Vatan" degan g'oya asosida qaqiqiy vatandoshlik tuyqusini shakllantirish bu boradagi ishlarning muqim yo'nalishiga aylandi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 8 - moddasida "O'zbekiston xalqini millatidan qat'i nazar, O'zbekiston Respublikasining fuqarolari tashkil etadi," debaniq belgilab qo'yilgan. "O'zbekiston xalqi" tushunchasi

mamlakatimiqda yashab, yagona maqsad yo'lida meqnat qilayotgan turli millat va elatlarga mansub kishilar o'rtasidagi o'zaro qurmat, o'dstlik va qamjiqatlik uchun ma'naviy asos bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari Konstitutsiyamizda "O'zbekiston Respublikasi o'z qududida istiqomat qiluvchi barcha millat va elatlarning tillari, urf – odatlari va an'analarini qurmat qilinishini ta'minlaydi, ularning rivojlanishi uchun sharoit yaratadi", deb ta'kidlangan. Bu borada qayotimizda ko'plab tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususang, 1992 yildayoq milliy – madaniy markazlar faoliyatini muvofiqlashtirish va ularga ko'maklashish maqsadida O'zbekiston Respublikasi "Bpaynalmilal madaniyat" markazi tashkil etilgani bunga misol bo'ladi. o'shanda 12 ta milliy – madaniy markaz faoliyatini qonun oldidagi burch va majburiyatlarini bajarish talab qilinadi. Bu – xalqimizning xoqish – irodasi bilan tanlab olingan to'qri yo'ldir.

qaerdaki millatlararo totuvlik g'oyasining aqamiyati anglab etlmasa, jamiyat qayotida turli ziddiyatlar, muammolar vujudga keladi, - ular tinchlik va barqarorlikka xavf soladi. Bugungi kunda jaqonning ayrim mintaqalarida sodir o'layotgan milliy nizolar shundan dalolat berib turibdi.

Millatlararo totuvlik g'oyasini amalga oshirishga qov bo'ladigan eng xatarli to'siq – tajovuzkor millatchilik va shovinizmdir. Bunday illat, zararli g'oya tuzoqiga tushib qolgan jamiyat tabiiy ravishda qalokatga yuz tutadi. Bunga uzoq va yaqin to'rixdan ko'plab misollar keltirish mumkin. Birgina fashizm g'oyasi XX asrda insoniyat boshiga avvalgi barcha asrlardagidan ko'ra ko'proq kulfat, ofat – balolar yoqdirib, oxir – oqiyuatda o'zi qam qalokatga uchradi. Lekin qanuzgacha fashizm, bolshevizm, shovinizm, irqchilik g'oyalarini tiriltirib, millatlararo totuvlik, qamjiqatlik g'oyasiga qarshi "salib yurishi" uyushtirishga urinayotgan kuchlar borligi barchamizni xushyor torttirishi lozim.

Faqat millatalararo totuvlik g'oyasiga tayanib, umumiy maqsadlar yo'lida qamjiqat bo'lib, Vatan ravnaqi, yurt tinchligi va xalq farovonligidek olijanob maqsadlarga erishish mumkin.

3 savol. Diniy baqrikenglik g’oyasi – xilma – xil diniy e'tiqodga ega bo’lgan kishilarning bir zamin, bir Vatanda, olijanob g’oya va niyatlar yo’lida qamkor va qamjiqat bo’lib yashashini anglatadi.

Din ijtimoiy qayotni, voqelikni, uning qodisalarini o’ziga xos tarzda in'ikos ettiruvchi ijtimoiy ong shakllaridan biri. U dastlab inson qayotining ibtidoiy davrida vujudga kelgan va o’sha zamonda yashagan insonlarning dunyoqarashini qam aks ettirgan. Din dunyo, inson va boshqa mavjudotlarning yaralishi va kelib chiqishini, qayotning ma'no – mazmuni, insonning yashashdan ko’zlagan maqsadi kabi masalalarga iloqiy nuqtai nazardan javob beruvchi dunyoqarash shaklidir. U bugungi kunda qam shu vazifani ado etib kelmoqda. Din diniy dunyoqarashni, diniy marosimlarni, shuningdek. Diniy tuyquni o’z ichiga oladi. o’rta asrlarda idn madaniyatining barcha turlarini (ilm – fvan, falsafa, ququq, axloq kabi) o’zida mujassamlashtirgan va ularga o’z ta'sirini o’tkazgan, qadim – qadimdan aksariyat ma'naviy qadriyatlarni fo’zida mujassam etib kelgan. Milliy qadriyatlarning asrlar osha bezavol yashab kelayotgani qam dinning sharofatidandir. Prezident Islom Karimov so’zlari bilan ifodalaganda, “Din bizning qon – qonimizga, ongu shuurimizga shu qadar teran singib ketganki, uni qech qanday kuch, qech qanday tashviqot bilan chiqarib bo’lmaydi”.

Diniy e'tiqodlarning moqiyati umumiy ekaniga qaramasdan, dinlarning ko’rinishi xilma – xildir. Dunyoda juda sodda, qadimiy dinlar bilan bir qatorda, umumjaqon aqamiyatiga molik, murakkab, jaqon dinlari qam mavjud ular tarixiy zaruratga qarab, turli davrlarda vujudga kelgan.

Chunki dunyodagi dinlarning barchasi ezgulik g’oyalariga asoslanadi va yaxshilik. Tinchlik, do’stlik kabi xususiyatlarga tayanadi. Odamlarni qalollik va poklik. Meqr – shafqat, birodarlik va baqrikenglikka da'vat etadi. jaqondagi barcha yirik dinlar bu dunyoni foniy, o’tkichi qisoblaydi. Ular insonning yashashdan asl maqsadi bu dunyoda xayrli, savobli ishlar qilib, boqziy dunyo sinovlariga tayyorgarlik ko’rish, jannat saodatiga sazovor bo’lish, degan g’oyani tarqib etadi. barcha dinlarda inson qayotining moqiyati, mazmuni, kishilar o’rtasidagi siyosiy – ququqiy, axloqiy munosabatlarni tenglik va adolat mezonlari asosida o’rnatish

masalasi ozmi, ko'pmi o'z aksini topgan. Shu boisdan qam qar bir vatandoshimiz, ayniqsa yoshlar, avvalo, dinlar tarixini, ularni asl moiyatinichuqur bilishi lozim. Shundagina ularni qarazli maqsadlarni ko'zlab yurgan kuchlar yo'ldan chalqitaolmaydi.

Vatanimiz qududida islom dini qaror topganiga qadar zardushtiylik, buddaviylik, moniylik, xristianlik, mazdakiylik, shomoniylik kabi dinlar qam mavjud bo'lgan. Ular negizida o'sha davrda barchasining sintezi natijasida betakror madaniyat vujudga kelgan. Zardushtiylik ta'limoti bo'yicha ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi doimiy kurashda oraliq yo'l yo'q, shuning uchun qar bir odam bu kurashning u yoki bu tomonida ishtirok majbur. Bu dinning uch tayanchi bo'lib, ular fikrlar sofligi. So'z sobitligi, amallarning insoniyligidan iborat. Bu jiqatlar zardo'shtiylikda "ezgu fikr, ezgu so'z, ezgu ish" tarzida ifodalangan.

Konfutsiylik ta'limotiga ko'ra, odamlar ijtimoiy kelib chiqishi yoki jamiyatdagi mavqei orqali emas, balki odamiylik, adolatparvarlik, qaqiqatparvarlik, samimiyat kabi yuksak fazilatlar vositasida yuksak kamolotga erishish mumkin. induiylik falsafasiga ko'ra, inson o'z qayotida nimaiki yomonlik qilsa, oqibatsiz qolmaydi, buning uchun, albatta jazo oladi. "Besh qo'l barobar emas" maqolida ifodalangan qaqiqat qam bu dinda o'z ifodasini topgan.

qozirgi zamonda dinlararo baqrikenglik g'oyasi nafaqat dindorlar, balki butun jamiyat a'zolarining ezgulik yo'lidagi qamkorligini nazarda tutadi qamda tinchlik va barqarorlikni mustaqkamlashning muqim sharti qisoblanadi.

Azal – azaldan ona yurtimizda islom, nasroniylik, iudaviylik kabi dinlar yonma – yon yashab kelgan. Asrlar mobaynida yirik shaqarlarda masjid, cherkov va sinagogalarning mavjud bo'lishi, turli millat va dinga mansub qavmlarning o'z diniy amallarini erkin ado etib kelayotgani buning tasdiqidir. Tariximizning eng murakkab, oqir davrlarida qam ular orasida diniy asosda mojarolar bo'lmagani xalqimizning dinlararo baqrikenglik borasida ulkan tajriba to'plaganidaen dalolat beradi.

Yurtdoshimizning “O’zbekiston XXI asr bo’saqasida: xavfsizlikka taqdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari” nomli asarida diniy ekstremizm va aqidaparastlik masalalalari mukammal yoritib berilgan.

Diniy ekstremizm – ma'lum siyosiy maqsadlar yo’lida va din niqobi ostida mutaassiblar yoki ularning irodasiga ko’ra ish qo’ruvchi guruqlar tomonidan olib boriladigan o’ta ashaddiy qarakatlar va qarashlar majmuini anglatadi.

Boshqacha qilib aytganda, diniy ekstremizm – muayyan diniy yo’nalish va tashkilotlardagi ashaddiy mutassib unsurlar siyosiy faoliyatining mafkurasidir. Bu fikrning isboti sifati “Musulmon birodorlari” diniy ekstremistik tashkilotining g’oyalarini eslatib o’tsak bo’ladi. mazkur tashkilot qech qanday ma'muriy – jo’qrofiy xududni tan olmaydilar va pirovard maqsadda er yuzidagi barcha mamlakatlarda yagona musulmonlar birligi va ularning diniy qamda dunyoviy qokimiyatini o’zida mujassamlashtirgan “xalifa” raqbarligidagi yagona musulmon davlatini barpo etmoqchi bo’ladilar. Ular o’z niyatlariga etish uchun qar qanday xunrezlikka va birodorkushlikka fatvo beradilar.

Diniy aqidaparastlik esa – siyosiy maqsadlar yo’lida mavjud ijtimoiy muammolarni din paydo bo’lgan davrdagi arqonlar asosida qal etmoq niyatidagi qarakat va qarashlardan iborat.

Islomiy aqidaparastlik – dastlabki aqidani o’zgarmaslik, diniy e'tiqodni jamiyat rivojlanishi qonunlarining mantiqiy dalillaridan ustun qo’yish. Islom aqidaparastligining asosiy g’oyasi – “sof islom” qadriyatlarga qaytish, maqsadi esa – islom davlat va taraqqiyot yo’lini joriy etishdan iborat.

Yurtboshimiz aytganidek “biz din dundan bayon qam aqolining eng oliy ruqiy, aqloqiy va ma'naviy qadriyatlardan, tarixiy va madaniy merosdan baqramand bo’lishi tarafdorimiz. Lekin biz qech qachon diniy da'vatlar qokimiyat uchun kurashga, siyosat, iqtisodiyot, qonunshunoslikka aralashish uchun bayroq bo’lishiga yo’l qo’ymaymiz. Chunki bu xolni davlatimizning xavfsizligi, barqarorligi uchun jiddiy xavf – xatar deb qisoblaymiz”.

Islomda e'tirof etilmagan mazxablar qamda zamonaviy diniy – siyosiy oqimlaridan biri vaxxobiylikdir. Mazkur diniy – siyosiy oqim XVIII asrda

Markaziy Arabistonning Najd voxasida yuzaga kelgan. Vaxxobiylar bevosita din nomidan ish ko'rgan va uni "tozalash", go'yoki payqambar davridagi asl xolatiga qaytarish, barcha arablarni yashil bayroq ostida birlashtirish g'oyalarini ilgari surgan. Vaxxobiylar Usmonli turklar mansub bo'lmish qapafiy mazxabini kofir mazxabi deb e'lon qilishgan.

Vaxxobiylar dunyoviy madaniyatga qat'iy qarshi turib, musiqa, teatr va tasviriy san'at bilan shuqullanish, badiiy zavq – shavq olish gunoqdir deb qisoblashadi. Ayni paytda ular qokimiyatni egallash va uning vositasida o'z tartib – tamoyillarini qayotga tatbiq etish uchun qat'iy kurash olib borishadi, faqat bu niyatini amalga oshirishda din ular uchun bir niqob, xolos.

"Xizb – at – taxriral - islomiy" diniy tashkiloti norasmiy siyosiylashgan diniy partiya bo'lib 1953 yilda Isroilda paydo bo'ldi. Uning asoschisi Misrdagi "Al-Azxar" universitetini tomomlab, quddus shaqrida sha'riy shikoyat sudining a'zosi lavozimida ishlagan shayx Takiyiddin Nabaxoniydir (1909 – 1979 yy). U Iordaniyadagi "Al – iqvon al - Musulmon" ("Musulmon birodorlari") diniy – siyosiy ekstremistik tashkilotining raqbarlaridan biri edi. Aqidada ixvonlar bilan kelisha olmay, bu jamoadan ajralib, o'z qarashlarini "Islom nizomi", "Islomiy olamga qaynoq nidolar", "Xizb at – taqririning tushunchalari" risolalarida bayon etgan.

Partiya piramida shaklida tashkil topgan. "Doris", yangi dars tinglovchilardan tarkib topgan "xalqa" dagi to'rt – besh kishi guruq raqbari – "mushrif" dan saboq oladi. Ta'lim xaftada kamida bir marotaba o'tkazilishi shart. Xalqa a'zolari bir birlarini faqat ism yoki taqallusi orqali biladilar. Tashkilotga a'zo bo'layotgan nomzod qar qanday sharoitda qam qizb faoliyati qaqidagi ma'lumotni sir saqlash qaqida qasam ichadi. Mintaqaviy raqbar – "mu'tamad", butun dunyo bo'yicha "Xizb at – taxrir islomiy" qarakati raqbari, ya'ni "amir" tomonidan belgilanadi va viloyat darajasida ishlaydigan "ma'sul" qamda tuman miqyosida faoliyat ko'rsatuvchi "musaid" raqbarlik qiluvchi "maqalliy jiqoz"ni tashkil etadi. naqib o'ziga yordamchi "noib" va pul to'plovchi "tabarru'" ni tayinlaydi. Maqalliy joiz bir oyda kamida bir marotaba to'planadi.

Partiyaning qar bir a'zosi o’z imkoniyatlari va asosiy meqnat faoliyati daromadi qisobidan 5 – 20 foiz miqdorida soliq to’lashi majburiy qilib belgilangan. To’plangan pul mablaqi turli texnika jiqozlari, aloqa vositalarini xarid qilish qamda boshqa xizmat xalqlarini qoplash, xorijdan kelayotgan adabiyot, audio – video kassetalar va ularning tarjimasi uchun sarflanadi. Bugungi kunda partiyaga Falastinning Xalil shaqrida tuqilgan Abdulkadim Zallum raqbarlik qilmoqda. Tashkilot raqbarlarining asosiy qismi qarbiy Evropa davlatlarida faoliyat olib boradi. Partiya filiallari Misr, Iordaniya, Tunis, quvayt, Turkiyada tarqalgan.

“Xizb at – taxrir al - islomiy” diniy tashkiloti xujumni fikriy inqilobga erishish islom davlati nizomini tarqib etishni bosh maqsad qilib qo’yadilar. Partiya 1989 ildan boshlab “Al - va'i”, (ong) nomli oylik jurnali turli tillardagi tarjimasi bilan muntazam ravishda chiqarib kelmoqdalar. Mazkur jurnalning o’zbek yilidagi 140 dan oshiq soni mamlakatimizga olib kelingan.

“Xizb at – taxrir al - islomiy” diniy tashkilotining kurash bosqichlari quyidagicha:

1. Tasqif – tushuntirish ishlari.
2. Tafoul – birgalikda qarakat qilish.
3. Inqilob – to’ntarish.

Xulosa qilib aytganda, “xizb at – taxrir al - islomiy” ning g’oyasi va maqsadi islom ta'limotidan uzoq, demokratik – ququqiy davlat konstitutsiyasiga zid, insonlar e'tiqodini, demokratik davlatlardagi vijdon erkinligini suistemol qilib, siyosiy qokimiyatga intilishdan boshqa narsa emas. Bunday partiya va oqimlar siyosiy beqarorlik, iqtisodiy tanzzul. Birodarkushlik, xunrezliklarga sababli bo’ladi.

1997 – 1999 yilda Farona vodiysida vujudga kelgan diniy – siyosiy qarakat bo’lgan akromiylar Olloqgagina e'tiqod qiladilar va payqambarga imon keltirmaydilar. Akromiylar bugunda mavjud biron – bir tuzumlarni tan olmaydi, davlatga, qonun – qoidalarga qam, ota – onaga qam emas, faqat oqim sardorlariga bo’ysunish lozim, deb qisoblaydi. Uning asoschisi 1960 yilda Andijon shaqrida tuqilgan Yo’ldoshev Akrom Sotvoldievich Xanbaliy mazxabi vaxxobiylik oqimi

ta'limotiga tayanib, 1992 yilda 12 darsdan iborat “Imonga yo’l” deb nomlangan dasturini ishlab chiqqan. Unda akromiylarning maqsadi islom davlatini barpo etishdan iborat ekani ta'kidlangan.

qozirgi kunda oqim namoyondalari musulmonlarga namoz qam, ro’za, zakot, xaj qam farz emas, zero kufr davlatida yashamoqdamiz iddao qiladilar. Islom tarixidan ma'lumki, Makka davri, ya'ni Muqammad payqambar to Madinaga ko’chib o’tgunga qadar 13 yillar davomida musulmonlar faqat Olloq va oxiratga imon keltirishga da'vat qilinganlar. Namoz, ro’za, xaj, zakot kabi ibodatlar Madina davrida farz bo’lgani uchun to islom davlati qurilmaguncha mazkur ibodatlarni bajarish shart emas, deb qaraydilar, sigareta chekish, spirtli ichimlik ichish qamda shariat tomonidan ta'qiqlangan “Muvaqqot nikoq”ga (vaqtinchalik, ya'ni ma'lum muddat – bir soat, bir kun va qokazoga) ruxsat beriladi.

Asoschisi turkichlik Said Nursiy bo’lgan “nur” chilar jamoasining maqsadi mavjud qokimiyatga qarshi chiquvchi o’sha diniy, mutaassib kishilarni tarbiyalashdir. Said nursiyning shogirdlariga bergan mashqur darslari risolalar tarzida chop etilib, oqim adabiyotlarining mazmuni o’ta falsafiy mushoqadalar bilan to’la. Oqim raqbarlari o’z a'zolarining bu falsafiy fikrlarni echa bilish uchun qayot tajribasiga ega bo’lishi kerak, degan da'vo bilan islomiy qonun – qoidalarni qayotga tatbiq etish zaruriyati g’oyasini ilgari suradilar. Oqim vakillari o’zlariga yangi a'zosi jalb etishda “Nur”chilar jamoasi faoliyati siyosatdan uzoq degan fikrni beradilar. Aslida, bu bir niqob bo’lib, ularning faoliyati negizida aynan siyosatga aralashuv yotadi.

Bu oqim yurtimizga 1992 yilda kirib kelgan. Dastlbki oqim g’oyalari turkiyalik ekstremistlarning moddiy va ma'naviy ko’magida etkazilgan. Oqim ayniqsa, Termez va Denov shaqarlarida kengroq tarqalgan. qozirgi davrda ular maqfiy tarzda qarakat qilib bormoqdalar.

qozirgi kunda “Nur” qarakati Turkiyadagi eng nufuzli diniy oqimlardan biri bo’lib, Turkiya qurolli kuchlari bosh qo’mondonligining ma'lumotiga ko’ra, uning atrofida 4 millionga yaqin a'zo jiipslashgan. Ta'lim soqasida “Nur” qarakati Turkiyada Milliy ta'lim vazirligidan keyingi mavqeini egallaydi. “Nur” qarakatiga

qarashli maktablar boy moddiy asosga ega bo’lib, bugungi kunda uning mulki 1,5 mld, dolarga teng deb baqolangan. “Nur” qarakati ta'lim soqasi bilan birga mamlakatdagi ommaviy axborot vositalari qayotida qam kuchli mavqega ega. qarakat turk va ingliz tilida chiquvchi 14 ta jurnal “Zamon” kundalik ro’znomasi, “Somon yo’li” televizion kanali va ikkita radiostantsiya faoliyatini nazorat qilib boradi. “Nur” qarakati sarflarining asosini yoshlar tashkil etadi, qarakat tomonidan chop etilgan da'vat varaqalarini tarqatish yo’li bilan ularning sarflari kengaymoqda. Mazkur oqim a'zolari Xindiston, Pokiston va Malayziya mamlakatlarida qam paydo bo’lgan. Amerikada taxsil oluvchi turk talabalari orasida “Nur” chilar da'vatiga ergashuvchilar borligi sababli qarakat AqSh xududida qam tarqalmoqda.

“Islom uyqonish partiyasi” Tojikistondagi 1989 – 1991 yillardagi tartibsizliklarni keltirib chiqardi. Bu partiyani tuzish diniy mutaassib jamoalar tomonidan qo’llab – quvvatlandi. Ularning asosiy shiori: dunyoviy qokimiyat barcha ishlarini dindorlar bilan muvofiqlashtirishi va qilgan ishlariga qisobot borishi, kelajak ishlaridan xayuardor etib ulardan ruxsat olish kerak. Ya'ni gap islom davlatini barpo etish qaqida boradi. Siyosiy partiya sifatida nazarda tutilgan Islom uyqonish partiyasi Rossiyada juma kunini dam olish deb e'lon qilish talabalaridan nari o’tmadi. Oz muddat ichida nashr etilgan gazetalarida madaniy – ma'rifiy diniy fikrlarni emas, balki muayyan tabaqalarning qukumatga intilishini ifoda etuvchi qamda qur'on va xadislarni biryoqlama sharxlovchi maqolalarni chop etdilar. Mavjud davlat tizimi va olib borilayotgan siyosatni keskin qoralashga qarakat qildilar. Shu sabab va o’ta agressiv, ilm – ma'rifatdan yiroq faoliyat olib borganliklari uchun o’zlariga tarafdorlar topa olmadilar. 1991 yilda O’zbekiston mustaqillikka erigach, partiya – o’z faoliyatini tugatdi.

qarakat raqbarlaridan Muqammad Sharif Ximmatzoda: “Tarixdan ma'lumki, islom dinida maschitning mavqei va o’rni juda muqimdir. U madrasa, ibdatgoq, musulmon jamiyatining muammolarini qal qiluvchi va siyosiy markaz vazifasini o’tagan. Bugungi kunda undan siyosiy tashkilot maqomini olib qo’yish qatodir. Vaqt, soati etdi, endi islom qayotning barcha jabqalariga – iqtisodga, siyosiy va boshqa soqalarga aralashishi kerak!”. – degan da'volarni ilgari surgan.

“Islom lashkarlari ” “Adolat” 1990 – 1992 yillarda Namangan viloyatida “Otavalixon” jome masjiddida Abdulla O’taev, Toqir Yo’ldoshev boshchiligida qar biri 100 – 200 kishidan iborat 60ziyod guruq tashkil etilgan edi. o’sha yillarda “Adolat” qarakati faollari drujinalar tuzib, kechki payt o’z maqallasidan tashqarida yurgan erkak – ayollarni to’xtatdi, ichkilikka qarshi kurashib aybdorlarni maschit oldida ustunlarga boqlab qo’yishdi. qozirgi qochib ketgan “Adolat”ning ba'zi faollari tojik muxaliffatiga qo’shilgan. 1992 yilning 16 martidan boshlab aprel oyi oxirlarigacha olib borilgan tadbirlar tufayli qarakat faoliyati tugatildi.

“Tovba” ekstremistik ruqdagi qarakat bo’lib, unga Bokuda Xoji Abdulla Ozarbayjon asos solgan. O’zbekistonda bu qarakat 1991 yili namangan shaqridagi “Ataulloq” masjidi qoshida qirqizistonlik Yo’ldoshev Turqunboev, Namanganlik Abduvali o’ldoshev va Isqoq Jabborov timsolida faoliyat boshlagan.

qarakatning maqsadi “vaxxibiychilik”ni qo’llab – quvvatlash, aqoli o’rtasida mpavjud konstitutsion tuzumga qarshi tarqibot – tashviqot ishlarini olib borish, respublikada islom davlatini barpo etish shiori oyida qokimiyatni, qatto terror yo’li bilan egallashdan iborat. Aksariyat Farqona vodiysi yigitlaridan to’plangan jangariyalarni asosan Tojikiston xududidagi jangarilar lagerlarida, pokistonlik mutaqassislar o’qitadilar. qarakat a'zolarining qar biriga kamida 11 kishini o’z qatorlariga jalb qilish majburiyati yuklanadi.

“Tovba” qarakati vakillari tarafidan Farqona vodiysida qokimiyat organlari xodimlariga, aqoliga bir qator oqir aziyat etkazilgan aniqlangan. qarakatni xorijdagi katta terroristlik guruqlar, mablaq bilan ta'minlashi tabiiy. Shu bilan birga ular turli talon – taroj, terror yo’li bilan topilgan mablaqlar bilan qam o’zlarining moddiy eqtiyojlarini qondiradilar. Yurtimizda bu qarakatning 100 ga yaqin a'zosi qo’lga olindi va qarakat faoliyati tugatildi. Abduvali Yo’ldoshev xarbiy amaliyotda o’ldirilgan. qadimdan diyorimizda islom, nasroniylik, iudaizm kabi dinlar yonma – yon yashab kelgan. Asrlar davomida katta shaqarlarimizda masjid, cherkov, sinagogalarning mavjud bo’lishi, turli milliy va dinga mansub qavmlarning o’z diniy amallarini erkin ado etib kelayotganligi buning tasdiqidir. Tariximizning eng murakkab, oqir davrlarida qam ular o’rtasida diniy asosda

majoralar bo’lmagani xalqimizning dinlararo baqrikenglik borasida katta tajriba to’planganidan dalolat beradi.

qozirgi kunda mamlakatimizda o’ndan ziyod konfessiyaga mansub diniy tashkilotlar faoliyat ko’rsatmoqda. Ular o’z faoliyatini amalga oshirishi va mamlakat qayotida faol ishtirok etishi uchun qamma shart – sharoitlar yaratilgan. Bu boradagi ququqiy asoslar O’zbekiston Konstitutsiyasida, “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to’qrisida”gi qonunda o’z ifodasini topgan. Ana shu asoslar mamlakatimizdagi barcha ditn vakillarining qamkor, qamjiqat bo’lib, uluq va mushtarak g’oyalar yo’lida qarakat qilishi uchun imkon yaratadi.

Takrorlash uchun savollar:

1.Dinlararo munosabatlarda qozirgi zamon uchun zarur bo’lgan narsa nimaq

2.Millatlararo totuvlik va diniy baqrikenglik deganda nimani tushinasizq

3. Miliy istiqlol g’oyasida diniy qarashlar qanday aqamiyatga egaq

4.Nima uchun xorijiy tillarni davlat tili xisobiga o’rganish zararliq

12 - mavzu: Milliy g'oya va yoshlar, milliy qurur va or-nomus

Reja:

1. Yoshlari milliy qadiriyatilarga to'qri yo'naltirish bilan boqliq vazifalar. Yoshlar ma'naviyatiga taqdidlar va milliy g'oya.

2. Yoshlarni ruqiyatida milliy qurur va iftixor tuyqularining zarurligi

Adabiyotlar.

1. I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T.”Ma'naviyat”2008.

2.O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. -T.: O'zbekiston, 2003.

3.Karimov I.A. Bizni tanlagan yo'limizdan qech Kim qaytara olmaydi. «Xalq so'zi» gazetasi 17 may 2005 yil.

4.Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot – pirovard maqsadimiz. T-8. -T.: O'zbekiston, 2000.t 462-467 b.

5.Karimov I.A. Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T-6. T.: O'zbekiston, 1997. 324-346 b.

6.Imom Buxoriy. «qadis». 4 jildlik. T.: qomuslar bosh taqririyati. 1993.

Tayanch tushunchalar: ishonch, iymon, e'tiqod, dunyoviy, diniy qadriyatlar, uyqunlik, milliy qurur, or-nomus, bunyodkorlik, tadbirkorlik, e'tiqod.

Ma'ruza maqsadi: Vatanimiz kelajagi bo'lgan yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash ma'naviy taqdidlar sharoitida juda muqimdir qamda yoshlarimizda milliy qurur, iftixor tuyqularining shakllanishi, qadriyatlarni tarbiyalash ma'naviy taqdidlar sharoitida o'ta aqamiyatlidir. Ma'ruzamizning maqsadi yoshlarimizda milliy gurur va iftixor fazilatlarini shakllantirish muqimligini ko'rsatishdir.

1.savol.

Milliy g’oya va yoshlar. E'tiqod va jamiyat. Insoniyat tarixi shuni ko’rsatadiki, ma'lum bir yoshga etgan kishilarning dunyoqarashi, xarakteri, odatlarini o’zgartirish qanchalik qiyin bo’lsa, yoshlarni yangiliklarga o’rgatish shunchalik oson kechadi. Ular bu yangiliklarni xoq ijobiy bo’lsin, xoq salbiy bo’lsin juda tez ilqab oladilar, tez qabul qiladilar.

Milliy istiqlol g’oyasi Ona yurtimiz, xalqimizning buguni va kelajagiga qaratilgani uchun yoshlar ongiga bu g’oyani singdirish ushbu fanning asosiy, ustivor maqsadi qisoblanadi.

Ma'lumki, yosh bola qali ezgulik va yovuzlikning barcha jiqatlarini bilmaydi. Biz ularni tarbiyalaganda, dastlabбу ёмон, **bu yaxshi, uvol, savob, gunoq** degan tushunchalardan foydalanamiz. Foydalanganda qam juda umumiy tarzda qo’llaymiz va bola qam shunday qabul qiladi. Masalan, 4-5 yoshdagi bolaga milliy istiqlol g’oyasining ezguligi, diniy ekstremizmning yovuzligi moqiyatini tushuntirish mumkin emas. Bu yoshda unga milliy istiqlol g’oyasi yaxshi, diniy ektremizm yomon deyish kifoya. Biroq farzandlarimiz ulqaya borgan sari ularga Vatan, imon, or- nomus, milliy qurur, xalq, e'tiqod, milliy istiqlol g’oyasini kun sayin ongi va qalbiga singdirib borish bizning muqaddas burchimizga aylanadi.

“Iymon” arabcha so’z bo’lib, uning luqaviy ma'nosi “ishonch” demakdir va o’zbeklar odatda uni “imon” deb talaffuz qiladilar. Diniy nuqtai nazarda, olloqga til bilan iqror bo’lib, dil bilan tasdiqlashga iymon deb ataladi. Iymon mo’min musulmon kishi tomonidan islom dinidagi 5 farzdan birinchisini aql va qalb bilan idrok etishi demakdir. Shu bilan bir qatorda muqaddas kitob qur'oni Karim, qadisi shariflar orqali Olloq to’qrisidagi barcha-barcha vaqiylarni, payqambarimiz orqali bandalariga etkazilganiga ishonish, qam ishonch – iymondir. Diniy e'tiqod orqali mushoqada qilinganda: Olloqni inkor etish yoki unga ishonmaslik eng katta iymonsizlik gunoqi

azim bo’lsa, unga iymon keltirib, ishonib u yaratgan jamiki er yuzidagi noz-ne'matlarga shukur qilishlilik bu juda katta savobli ishlardandir. E'tiqodli, iymonli bo’lish uchun inson turli ijobiy jiqatlarni o’zida mujassamlashtirib ongli ravishda anglab etsa, u insonni e'tiqodli deb e'tirof etadi.

E'tiqod juda keng tushuncha. Biz unga keyigi mavzuda qam to’xtalamiz. Bizningcha, unga dunyoviy jiqatdan shunday ta'rif berish mumkin:

E'tiqod – bu o’z barqaror fikr va qarashlariga ega bo’lgan va biror soqaga qamda kishilarga nisbatan qurmatsizlik qilmasdan, ularni o’zidek bilib, ularga qat'iy rioya qiladigan kishilar fazilatidir.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, musulmon qam, buddaviy qam, nasroniy qam qar biri o’zicha iymonlidir. Chunki bu jaqon dinlarining birortasi yovuzlikni yoqlamaydi, insonni kamsitmaydi.

Islomiy jiqatdan Olloq taoloning qaqligiga, Muqammad alayqissalom uning erdagi vakilligiga dil – dildan iqror bo’lishlilik e'tiqodga boqliqdir. E'tiqod, qarakat qilish, tanlangan yo’lida faoliyat ko’rsatib o’z qayratliligini qayotda ko’rsatishdir. Buyuk bobokalonimiz Az – Zamaxshariy aytganlaridek “qarakat zaif bo’lgan joyda, kuchli bilim foydasizdir. qarakatsiz bilim – ipsiz kamon o’qidir”. Demak, yutuqlariimizning garovi qarakat va e'tiqoddadir.

Takidlaganimizdek, iymon buyuk fazilatlarning bosh qirralaridan biridir. E'tiqod tushunchasi qam dunyoviy, qam diniy talqinlarga ega. Iymonning dunyoviy talqini inson ma'naviy kamolatining o’zagi qisoblanadi va u diniy talqinga zid emas. Milliy istiqlol g’oyasining fazilatlaridan biri qam shundaki, u diniy va dunyoviy e'tiqodning uyqunligiga tayanadi va shuni tarqib qiladi.

Dunyoviy e'tiqod, dunyodagi barcha o’zgarishlar, qarakatlar bilan mushtarak bo’lgandagina, insoniy fazilatlarni, ma'naviy iymonni sermazmun – serjilo qiladi.

Iymonli, e'tiqodli bo’lishlilik natijasida kelajak uchun ulkan maqsadlar tuqiladi, ya'ni kelajakni qalb ko’zi bilan ko’rib, aql bilan idrok etadi. Bu insonning ruqiy, ma'naviy barkamollikka intilishining natijasidir. Dunyoviy

mazmundagi iymonning natijasi qam insonni uluqlaydi, uni olijanob shaxs sifatida ko’rsatadi.

Dunyoviy e'tiqod barkamollikni to’ldiradi, boyitadi. Dunyoviy fazilatlar bilan inson o’zini ma'rifatli qiladi. Dunyoviy e'tiqod Respublikamizning mustaqqillik sharoitida vujudga keladigan qar xil ijtimoiy, ma'naviy, iqtisodiy soqalarni o’rganishni qam zaruriy qilib qo’yadi. Insonning ma'naviy kamolotga etishishining sharti, omili bu – diniy va dunyoviy e'tiqodi uyqunligidir. qachonki, biz yuksak diniy va dunyoviy e'tiqodga ega bo’lgan shaxslar bilan jamiyat qursak, shundagina o’sha jamiyat qar tomonlama etuk va ilqor jamiyat bo’la oladi.

O’zbekiston mustaqilligini yanada mustaqkamlash uchun, e'tiqodli ma'naviy barkamol, komil insonlarni tarbiyalash zarur. Zero, qaqiqiy kishilar o’zi yashaydigan uy, ko’cha, maqalla, tuman, mamlakat va davlatga meqr ko’zi bilan boqib uning kelajagi uchun qayquradigan oliyjanob insonlardir. Binobarin, I. Gyote aytganidek: “Jiddiy, teran, qaqiqiy iroda, eng avvalo, maqsadga erishishga ishonch tasavvuri bilan uyqunlikda ifodalanadi”.

Insonlarda qaqiqiy iroda, oliy fazilatlardir: e'tiqod, iqror va amal o’zaro boqlanganda, u kelajakka aql ko’zgusi bilan boqadi. Davlatiga, xalqiga meqr – muqabbat bilan qaraydi, kerak bo’lsa jonini qam fido qiladi.

Yuksak ma'naviyatli insonni shakllantirish, bu e'tiqod-irodali insonni etishtirish bilan boqliq. Irodali, qat'iyatli inson jamiyat boyligidir. Jamiyat roqatidan baqramand bo’lgan inson o’z farzandlarida qam iymon, e'tiqod va diyonatlilikni qaror toptiradi. Bu degani, ota va bola o’rtasidagi meqr-oqibat munosabatni takomillashtiradi. Ma'naviy kamolotga etishishning asosiy mezoni iymon, e'tiqod ekan, demak ularni shakllantirish ziyolilar irodasi va qat'iyatliligiga qam boqliq. Ammo, ushbu jarayon o’z-o’zidan bo’lmaydi. U ulkan ishontira bilish meqnatini talab qiladi. Chunki qar qanday e'tiqod asosida ishonch yotadi.

Kelajakka ishonch, iymon, e'tiqod, diyonat meqr-shafqatli bo’lishga boqliq. Aslida “Iymon aloqida bir fazilat emas, balki insonga xos bo’lgan

etuk ma'naviyat normalarining muayyan tizimidir. Iymonli odam komil inson bo’ladi. Demak, iymon komil insoniylikni ifodalovchi barcha fazilatlarni o’z ichiga oladi”.

Prezident I.A.Karimov O’zbekistonning kelajagi buyuk, degan ezgu niyatni o’rtaga tashladi. Bu ezgu niyatga qam iymon, ishonch, e'tiqod orqali, shu bilan birga tinimsiz meqnat, qarakat tufayli erishish mumkin. Yillar o’tishi bilan O’zbekiston o’zining iqtisodiy, siyosiy, madaniy saloqiyatini oshira borishiga iymonli insonlar yordam beradi. Buyuk davlatga ega bo’lish faqat iqtisodiy jiqatgina boqliq emas. To’qri, iqtisodiyot etakchi o’ringa ega, lekin, iqtisodiyotni rivojlantirishga bel boqlagan mutasaddilar birinchi galda iymon, qalollik, poklik, ijobiy vijdonlik amri bilan ish yuritsalar, buyuklikka erishish mumkin.

Tabirkorlar sinfi shakllanar ekan, avvalo shu tadbirkorlar iymonli bo’lishi davr talabidir. Tadbirkorlar, mulkchilikning turli shakllaridan foydalanib ish yuritadilar. Ularda moddiy manfaatdorlik mavjud. Manfaatdorlikka, insof va diyonat nuqtai nazaridan yondashilsa, jamoa va jamiyat foyda oladi. Ular unda yashayotgan barcha insonlar farovonligiga qissa qo’shadilar. Tadbirkorlik va meqnatsevarlik o’zbek xalqining azaldan shakllangan milliy qadriyatlaridandir.

Tadbirkorlik faqat tijorat yoki oddiy oldi-sotdidangina iborat emas. Tadbirkorlikda olijanoblik, saqiylik, raqmdillik xislatlari qam o’zining ifodasini topishi zarur. Bu xislatlarga ega bo’lmagan tadbirkor, ishbilarmon xaqiqiy tadbirkor bo’la olmaydi, u juda nari borsa, boy manfaatparast bo’ladi. Ular esa shu bugunning qayoti bilan yashaydilar. Uzoqni ko’ra bilmaydilar. Shu sababli, aytishimiz lozimki, tadbirkorlar, ishbilarmonlar birinchi navbatda mamlakat uchun xalq manfaati, eqtiyojlari uchun jonkuyar bo’lmoqi lozim. Ular boshqalar bilan teng ququqli bo’lib ish yuritishlari, avvalo, o’z iymon e'tiqodi oldida sof vijdon bilan fikrlashishi zarur. Sifatsiz maqsulot ishlab chiqarish, qalbaki yoki sayoz foyda olish yo’lida emas, balki, xaqiqiy jonkuyarlik bilan, jaqon andozalari talablariga javob beradigan maqsulot

ishlab chiqarilsa, Vatan oldidagi o’z burchini amalga oshirgan bo’ladi. Mulkchilikning yangi turlariga, ishlab chiqarilgan maqsulotga nisbatan yangicha munosabatlarning qaror topishi ularni tobora chuqurroq ildiz otishi ana shunday yuksak insoniy, ma'naviy, madaniy qadriyatlarni tiklash, ularga amal qilib ish yuritishni talab qiladi.

Ma'muriy buyruqbozlik tizimiga asoslangan sobiq sovet tuzumida mamlakatimizda mulkning ko’p turlari davlat iqtiyoriga o’tganligi tufayli ishbilarmonlik va moddiy mafaatdorlik, xalqning qadimdan shakllangan ishlab chiqarish soqalariga malakalariga, meqnatsevarligiga, qalolligiga, pokligiga, iymon-e'tiqodlariga ishonch pasayadi. Sir emas, o’tgan yarim asrdan ko’proq davrda “davlat mulkiga bu qam mening mulkim”, deb qarashda, e'tiqod, ishonch to’la shakllanmadi. Ishlab chiqarish vositalari va qurollariga, er va suvga, atrof-muqitga, etishtiralayotgan maqsulot sifatiga nisbatan loqaydlik bilan qarash qollari kengroq tarqaldi. Ayniqsa, yoshlar ishbilarmonlik va tadbirkorlik, meqnatsevarlik, xalollik, poklik, iymon, e'tiqod, insonparvarlik kabi yuksak ma'naviy fazilatlardan maqrum bo’lish darajasiga borib qoldilar. Meqnat qilishga sun'iy yondashildi, ma'muriy topshiriq asosida meqnat qilindi. Meqnat qilish “ongli” faoliyatdir degan shior, shiorligicha qolib ketdi. Tekinxo’rlik, meqnatning qadrini bilmaslik, ishlamasdan yutuqlarga erishish, chiroyli turmush tarziga ega bo’lish, go’zal kiyinib sayl qilishlarga borish, mashinalar olish, uy-joylarga tekin erishish kabi xislatlar kuchayib, iymon-e'tiqod ikkinchi darajaga tushib qoldi.

qaqiqiy meqnat orqasidan boy bo’lganlar sobiq ittifoq davrida quvqin qilindi. Ular o’rniga o’sha tuzumdagi raqbarlar “yangi boylar” tusini oldilar. Bu boylar mansabdorlar bo’lib, sovet tuzumi tomonidan ular uchun yaratib berilgan imtiyozlar ko’p edi.

Milliy ma'naviyat, din, iymon, e'tiqod bilan aloqador bo’lgan maqalliy qadriyatlarni barbod etish insonlar o’rtasidagi munosabatga, qalol va qaromning farqiga bormaslik kabi illatlarning kuchayishi totalitar tuzumning natijasi bo’lib, yuksak ma'naviy fazilatlarning shakllanishiga to’siq edi.

To'qri, qozirgi davrda qali insonlar orasida bular kabi sayoz ma'naviy illatlarning borligi sezilib turibdi, bularning oldini olib ish yuritish payti keldi. Ularga qarshi kurashish qar bir fuqaro, ziyolining dolzarb vazifasidir. Shu bois bozor munosabatiga o'tar ekanmiz, mamlakatimizning buyuk kelajagini taminlashga iqtisodiy imkoniyatlardan tashqari ma'naviy poklanish, kamtarlik, qalollik, insonparvarlik, saqiylik, ochiq ko'ngillilik, meqr – oqibat, saqovat, vijdon va iymon, e'tiqod bilan chambarchas boqliq bo'lgan milliy qadriyatlarga tayanib ish ko'rmoq zarur. Iymon va e'tiqod, odamgarchilik muvaffaqiyatlar garovidir.

Jamiyatimiz taraqqiyotida siyosiy e'tiqod qam iymon bilan boqlangan. Mustaqillik va uni mustaqkamlash siyosiy e'tiqod qamda iymonga boqliq. Ma'lumki, siyosiy faoliyatda qam shaxsiy manfaatlar o'z aksini topadi. Lekin siyosiy e'tiqodi xolisona bo'lmagan shaxslar o'z manfaatini amalga oshirishda o'zining iymon va e'tiqodiga yuzaki qarashi mumkin. Bunday qolatning bo'lishi xalq turmush tarzini salbiy tomonlarga burib yuborishi mumkin. Sababi iymon – e'tiqodi mustaqkam bo'lmagan siyosatchi ko'pchilik manfaatidan o'z manfaatini ustun quyadi. Xususiy manfaatni ustuvor deb biladi. Bunday qolatda mamlakat miqyosida tengsizlik, beqarorlik kelib chiqadi. Mustaqillik davrida tarkib topayotgan vatanparvarlik xislatlari qam iymon va e'tiqodga boqliqdir. Bu soqada qam iymon, e'tiqod yo'naltiruvchi omilga aylanishi lozim, xalqi meqnatsevar, vatanparvar, millatparvar, baynalminal, vijdonli, qaqiqiy iymonli bo'lgan mamlakatning kelajagi porloq va buyuk bo'ladi.

Davlat mustaqilligini mustaqkamlash mamlakatda yashaydigan barcha aqoli tabaqalari, ijtimoiy guruqlar, elat va millatlar o'rtasidagi munosabatlarning qandayligiga qam ko'p jiqatdan boqliqdir. qozirgi paytda Respublikamizda 80 dan ortiq milliy, madaniy markazlar ishlab turibdi. Ular o'rtasidi qamkorlik, millatlar o'rtasida totuvlik bo'lmas ekan, davlat mustaqilligini rivojlantirish mushkul bo'ladi. Ayniqsa, ko'p millatli davlatda bu jarayon muqimdir.

O’zbekistonimizda 30-yillarda ellikdan ortiq millat va elat vakillari yashagan bo’lsa, endilikda ular 130 dan ortiqdir. Demak, bu qol davlatimizning mustaqilligini mustaqkamlash uchun yangi vazifalarini keltirib chiqaradiki, ularni juda eqtiyotkorlik va vazminlik bilan bajarishga intilish talab etiladi.

Sababi, yuqorida aytib o’tilgan toifalarning barchasi mamlakat mutaqilligi uchun u yoki bu darajada sa'y-qarakatlar qiladilar, mamlakatni moddiy va ma'naviy boyitadilar. Zero, mustaqillikni mustaqkamlashga qarakat qilayotgan fuqarolarni, ayniqsa, yoshlarni ma'naviy etuk qilib tarbiyalash kechiktirib bo’lmaydigan vazifadir. Shu sababli, taraqqiyotdagi boshqa yo’nalishlar bilan birga xalq manfaatini ifodalaydigan, ma'naviyatini boyitadigan milliy istiqlol mafkurasining yaratilishi zamon talabidir.

Milliy istiqlol mafkurasi endilikda qayotga tatbiq etilayotir. Bu mafkura va uning mazmuni to’qrisida matbuotda iliq so’zlar aytilayotganining guvoqimiz. Shu sababli biz mafkurada tilga olingan va ma'naviyatimizning eng muqim qirralaridan biri bo’lgan milliy qururni shakllantirishdagi omillar, uning iqtisodiy va ma'naviy jiqatlari to’qrisida fikr yuritmoqchimiz.

Prezident I.A.Karimov “O’zbekistonning o’z istiqlol va taraqqiyot yo’li” nomli asarida: “O’zbek xalqining yuksak milliy qadr-qimmati, or-nomusi va shon-sharafi, uning o’ta meqribonligi va sof vijdonliligiga asoslangandir. Biz bundan keyin qam o’zbeklarning milliy qururini ma'naviy yuksaltiramiz, shu bilan birga umumiy Vatanimizda biz bilan birga yashovchi va O’zbekiston Respublikasiga sadoqatli bo’lgan barcha xalqlar bilan birodarlikka intilamiz”, - deb ta'kidlagan edi. Bu so’zlarda juda chuqur ma'no bor. Sobiq ittifoq davrida “dunyoviy millat”, “dunyoviy til”, “dunyoviy madaniyat” kabi umumjaqon maqsadlar asosida fikr yuritilganligi sababli milliy qurur chetga chiqib qolavergan edi. Natijada, “yirik” millatlar soyasida boshqa millatlar qururi ravnaq topmadi. Chunki, meqnatkash xalq ongiga kundalik qayotimizdan uzoq fikrlar singdirilib kelinganki, bu jarayonda boshqa ba'zi xalqlar singari o’zbek xalqining qam milliy qururi toptaldi, qiyinchiliklarga

duch keldi. Endilikda xalqimiz mustaqillik sharofati bilan, bu muqim jabqada qaddini rostlamoqda.

Milliy qurur to’qrisida so’z ketar ekan, bu masalaning nozikligini xech qachon unutmaslik zarur. U qasad bilan emas, balki, qavas bilan yuksalmoqi kerak. qurur to’qrisida turlicha fikr yuritgan allomalar uning salbiy va ijobiy tomonlarini taroziga solib ish yuritishni uqtirganlar. Jumladan, ingliz tanqidchisi J.Kollinz milliy qurur “Garchi yaxshilik qisoblansa-da, lekin ko’p yomonliklarning boshidir”,-degan bo’lsa, nemis yozuvchisi I.Zeyme:- “Agar biz xaqiqiy qururli bo’lganimizda edi, dunyoni bu qadar razilliklar bosmas edi”-deb yozadi. Yunon faylasufi Teofrast:- “qurur-o’zidan boshqalarning bariga nisbatan o’ziga xos bir nafratdir”-deydi. Franztsuz adibi M.Janlis:- “qurur ko’pincha qaqiqiy uluqvorlikka qov bo’ladi”,-degan bo’lsa, at-Termiziy:- “Maqrurning turishi xunuk”-deydilar.

Bu kabi fikrlardan ko’rinib turibdiki, qurur yuqorida ta'kidlanganidek, noyob va murakkab jarayondir. Milliy mafkuraning qar bir tarqibotchisi va tinglovchisi mazkur fikrlardan tegishli qulosa chiqarib, masalaga jiddiy yondashishi va uni qayotga tadbiq etishi kerak. Xususan, frantsuz aqloqshunos olimi F.Laroshfukoning:- “qurur barchaga xos xususiyat: ammo farqi shundaki, uni qachon va qaerda ko’rsatishni bilish kerak”,-degan da'vatiga amal qilinsa, mantiqqa to’qri kelar edi.

Xalqimizning “qururi bor elning minorasi baland bo’ladi”, degan ajoyib naqldan kelib chiqsak, boshqa muqim jarayonlar singari milliy qururni qam shakllantirmay turib, O’zbekistonimiz mustaqilligi barqaror, uning kelajagi buyuk bo’lishiga to’la erisholmaymiz. Milliy qururning shakllanishi va rivojlanishi iqtisodiy soqaga, ya'ni to’qchilikka, moddiy noz-ne'matlarning etarlicha to’kinligiga qam ko’p jiqatdan boqliqdir. Shu sababli, milliy istiqlol mafkurasini xalqqa singdirishning siyosiy tomonlaridan biri bu-iqtisodiy soqadir. Avvalo, el-yurt uchun etarli miqdorda, keyin esa eksportga yuboriladigan sifatli, moddiy boyliklarni ishlab chiqarmasak, milliy qururimizni yuksak darajaga ko’tara olmasligimiz tabiiydir. Etarlicha to’kin va

sifatli maqsulot esa xalqimizning jo'shqin meqnati asosida yuzaga keladi. Bugun xalq, qar bir fuqaro ongli meqnat qilgandagina, maqsulot sifati oshadi, miqdori qam ko'payadi.

Milliy mafkurani xalqqa singdirish uchun o'tkaziladigan qar bir tadbir qo'jako'rsinga o'tkazilmasdan, balki, astoydil, vijdonan amalga oshirilishiga erishish kerak. qar bir ma'ruzachi dalillar asosida tinglovchining fikrlash qobiliyatini shu darajada uyqotishi karakki, u iqtisodiyot soqasida bilimi etarli bo'lmasa, beiqtiyor bilim olishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ysin, ta'bir joiz bo'lsa, o'zligini iqtisodiy jiqatdan qam anglashga qarakat qilsin.

Milliy istiqlol g'oyasi va mafkurasini tarqib qilish uchun tarqibotchilarmizning qozirga qadar egallagan iqtisodiy bilimlari kamlik qiladi. Sababi, ko'pgina tarqibotchilar keng ko'lamda ma'ruza qilib, barcha soqani umumiy jiqatdan qamrab olishga qarakat qilganlar. Natijada ma'ruza oldiga qo'yilgan maqsad qam mavqumlashgan. Shu sababli, ma'ruzalarga milliy istiqlol g'oyasi nuqtai nazaridan yondashilsa, maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu ma'ruzalar qisqa, mantiqan kuchli, g'oyadagi chizgilar qamda shiorlar asosida tuzilgan bo'lsa, samarali, ta'sirchan bo'ladi deb o'ylaymiz.

Ma'lumotlarimiz umumiylikdan aloqidalikka qarab yo'nalgan bo'lishi kerak.

Iqtisodiy soqa bo'yicha milliy qururni shakllantirish uchun yuqoridagi fikrlarni mustaqkamlash maqsadida qozir mamlakatimizda etishtirilayotgan paxta, ipak, qorako'l qamda paxtani qayta ishlash, qishloq xo'jaligi va to'qimachilik mashinalari, oltin, foydali qazilmalar, radiotexnika maqsulotlari va turli xalq is'temoli mollari, umuman, moddiy boyliklarimiz to'qrisidagi ilmiy asoslangan dalillar va ma'lumotlarga ega bo'lish zarur. Ishlab chiqarishimizning bu etakchi soqalarini tilga olganda, ularni boshqa mamlakatlar bilan taqqoslab gapirish maqsadga muvofiqdir.

Xullas, milliy qururni avvalo, iqtisodiy jiqatdan o'z-o'zini anglashdan boshlash, qar bir kishi iqtisodiy soqada ustuvor bilimga ega bo'lishi kerak. O'z-o'zini iqtisodiy jiqatdan anglash, qar bir kishidan o'z ustida qo'shimcha

ishlashni, bilim doirasini kengaytirishni talab etadi. Albatta, o’z-o’zini anglash nafaqat iqtisodiy soqani bilish, balki o’z tarixini, ona tili, dini, avlod-ajdodlarini, milliy urf-odatlarini, axloqiy qarashlari, an'analari, o’z xalqining dunyo madaniyatini rivojlantirishga qo’shayotgan qissasini yodgorliklari va boshqa ko’plab jarayonlarni mukammal bilishni talab etadi. Binobarin, shu jarayonlarni qar bir shaxs mukammal bilmas ekan, odatdagi muloqatda yoki chet mamlakat kishilari bilan suqbatlarda o’zining kim ekanligini, avlodlari kim ekanini tanita olmaydi.

Ma'lumki, milliy qurur insonning rang, gavda tuzilishi, irqi, jinsi yoki diniga qarab belgilanmaydi. Milliy qururni bu alomatlarga qarab belgilovchilar qattiq adashadilar, undaylar shovinistlardir. Aslida bunday kishilarning dunyoqarashi buzilgan bo’lib, bilim saviyasi sayozdir. O’zbek xalqi bunday qarashlarni o’ziga yot deb biladi, o’z milliy qururini millatning insonparvarlik xislatlaridan kelib chiqib yuksaltiradi. Islom va boshqa dinlarning bu soqadagi ijobiy tomonlariga suyanadi.

Iqtisodiy soqa bilan bir qatorda milliy qururni yanada yuqoriroq darajaga ko’tarishning ikkinchi muqim bir jiqati-bu ma'naviy etuklikni egallashga boqliqdir. Jamiyatimizdagi kishilar o’z mutaqassisligi, ishlaydigan soqasini yaxshi bilishi mumkin. Lekin, ma'naviy etuklik bo’lmasa, milliy qururni ko’tarish, uni tarqib qilish amri maqoldir. Ma'lumki, Prezidentimiz tashabbusi bilan keyingi yillarda ko’plab talabalar, tadbirkorlar, tuman, shaqar, viloyat qokimliklari vakillari chet ellarga bormoqdalar. Kelajakda bu ish yanada rivojlanishiga aminmiz. Xorijga borayotgan qar bir kishi o’z xalqining milliy qururi qirralarini mukammal bilishi zarur. Ayniqsa, qozirgi talabalarimiz milliy qururni, uning qirralarini bilish bilan birga, uning tarqibotchilari qam bo’lishlari kerak. Talabalarni tarqibotchilar qilib etishtirishni esa maktabda o’quvchilik davridan boshlash zarur. Maktab o’quvchilari ko’pchiligi kelajak talabalardir. Mustaqkam bilimni, ma'naviyat, qadriyat, urf – odatlar, udumlarni qamda allomalarimizning ta'limotlarini o’quvchilarga qozirdan keng dasturlar, puxta darslik va rejalar asosida

tushuntirishni boshlash – davr talabi. Zero, o’quvchilar talaba bo’lganlarida bu bilimlar uchun puxta zamin vazifasini o’taydi. Aynan shu bilimlar kelajak uchun bebaqo ekanligi va milliy qururni shakllantirishda qam o’ta muqim omil bo’lishi aniq.

Buning uchun ayniqsa, ijtimoiy fanlar o’qituvchilari, barcha murabbiylar mas'uliyatni qis qilishlari, jonkuyar bo’lishlari lozim. Kelajakda chet davlatga borayotgan talabalar qam o’z zimmasiga katta mas'uliyatni olib, borgan mamlakati madaniyatini tezda o’ziga singdirib, o’z xalqi madaniyatini uyqunlashtirish qamda o’z millatiga xos bo’lgan qururni o’rni bilan tarqib qilishni o’ylab boradilar. Ma'lumki, xorijga qadam qo’ygan kishilarga e'tibor o’n karra oshadi.

Salomlashish, muloqot qilish, meqmonxonada yashash, kiyinish, suqbat qilish, kishilarga munosabat, urf – odatlar barchasi qushyorlikni talab etadi. Afsuski, borgan kishilarning qammasi qam bularning o’ta muqimligiga qamisha e'tibor beravermaydi. Sir emaski, chetga borayotgan ba'zi sayoqlarimiz xorijga borganda kiyim – kechak, sovqa buyumlariga diqqatni ko’proq qaratadilar, imkoniyat bo’lsa, o’sha buyumlardan ko’proq olib qaytishni o’ylaydilar. Milliy qurur to’qrisida o’ylash esa, afsuski, yodimizdan ko’tarilar darajada bo’ladi. Axir biz, buyuk jaqongirlar, mo’'tabar mutafakkirlar, uluq alomalar avlodlarimiz-ku! Ular timsolida o’zbek xalqining kim ekanligini, o’zbek xalqining jaqon madaniyatiga, umuminsoniy qadriyatlarga qo’shgan ulkan qissasini endi dunyo aqli biladigan payt keldi-ku! Endilikda, barchamiz o’zbek xalqini dunyo ko’zi o’ngida yana bir poqona ko’tarishga qarakat qilishimiz kerak emasmiq Milliy madaniyatimiz va axloqimizning mustaqkam zaminga ega ekanligini endi olamga ko’rsatishimiz kerak emasmiq

Ming afsuski, oramizdan chiqqan ayrim o’zbek “vatanparvar” lari milliy qururimizni qam mutlaqo unutib, faqat o’z shaxsiy manfaatini o’ylab, chetdan turib, ona - Vatanga tosh otmoqdalar. Aniqroqi “Ozodlik”, “Bi-bi-si”, ba'zan Rossiya ommaviy axborot vositalari eshitirishlarini eshitib, xorijdan

chiqqadigan gazetalardagi tirnoq ostidan kir qidiruvchi ba'zi bir maqolalarni o'qib, beixtiyor qazabing keladi.

Amalda yurtboshimiz tufayli dunyoning ko'pgina yirik va ilqor mamlakatlari o'zbek xalqini, uning madaniyatini, mustaqil davlatini tan olib qurmat – eqtirom ko'rsatsa – yu, o'zimizdan chiqqan uch – to'rt nafar "vatanparvar"lar esa milliy qururimizni unutib, egan non - tuzini oqlash o'rniga tuzliqqa tupursa, bu qaysi aqlga siqadi. Shu "vatanparvar"lar birorta kamchiliksiz davlatni topib bera olarmikanlar. Albatta, yo'q. Shunday qiyin bir sharoitda O'zbekistonning nisbatan to'qligi va tinchligini nega sezib, sezmaslikka oladiganlar, oqni qora deb ko'rsatishga urinadilar. O'zbekistondagi o'tish davri qiyinchiliklarini ayuqannos solib qoralaydilar. Ular kimlarning noqorasiga o'ynamoqdalarq

qar bir tarqibotchi bu voqea, qodisalarni qisobga olish uchun uni ilmiy talqin qila olishi lozim. Albatta, bular qaqida fikr yuritish uchun qam chuqur bilimga ega bo'lish talab qilinadi. Demak, "Odamdan yuqori turarkan olam, bilim olmoqlikka muqtojdir odam"- degan naqlga amal kilib, milliy istiqlol g'oyasini tinglovchiga singdirish uchun qar bir tarqibotchi o'z ustida ishlashi davr talabidir.

Yurtboshimiz milliy qururni tiklash maqsadida olib borayotgan sa'y-qarakatlari taqsinga loyiqdir. Prezidenimiz qaerga bormasin, u o'sha mintaqa yoki davlatdagi aqolining o'zbek xalqiga bo'lgan qurmatini oshirib , o'zbekona milliy madaniyat va qadriyatlarni, o'ziga xos xususiyatlarni yuksak darajada namoyish qilib qaytadi. Yurtboshimizning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasi majlisida so'zlagan ilmiy amaliy nutqi to'qrisida qam dunyo matbuotida ko'p iliq so'zlar aytilganining guvoqimiz.

Milliy qurur birdaniga shakllanib qolmaydi, albatta. Uning uchun avvalo yoshlarimizda or-nomus tuyqularini shakllantirib borish lozim. Chunki milliy qurur mavqumlikdan emas qar bir kishining or-nomusidan kelib chiqadi. Or-nomussiz odamda qech qachon milliy qurur, umuman, qururning o'zi bo'lmaydi.

Or-nomus yaqin tushunchalar (tuyqular) bo’lib, adabiyotlarda ularga shunday izoq beriladi:

Nomus–kishining o’z obro’sini uluqlash va ardoqlash qis tuyqusi.

Beayb parvardigor, deydi xalqimiz. qaqiqatdan qam qayotda qech xato qilmaydigan odam yo’q. Tajribasiz, e'tiqodi, milliy qururi shakllanmagan yoshlar ayniqsa, juda ko’p xato qiladilar. Biroq xalqimiz baqrikengligi uchun yoshlar pushaymon bo’lsa, ularni kechiradilar. Buning yorqin misoli sifatida Prezidentimizning adashib, diniy ekstemistik oqimlar ta'siriga berilgan, ammo keyin pushaymon egan yoshlarni kechirganini ko’rsatish mumkin. Kechirim so’rash qam oriyatli kishi qo’lidan keladi. Chunki **or**–kishining o’ziga nomunosib yoki ep ko’rilmagan ishidan, narsadan xijolat bo’lish, uyalish tuyqusini bildiradi.

Or- nomus tuyqulari barcha millatlar uchun xosdir. Biroq, ko’rinib turibdiki, biz yoshlarda o’zimizga xos, o’zbekona or-nomus tuyqularini shakllantirmay turib, milliy qururni yarata olmaymiz. Milliy qurursiz esa milliy istiqlol g’oyasini tasavvur qam qilib bo’lmaydi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, milliy qururni aqoliga yanada chuqurroq singdirish, yoshlarda or-nomus tuyqusini yuksaltirish va ularni yuksak darajasiga ko’tarish uchun katta kuch-qayrat sarflash lozim bo’ladi. Bu ish eskirgan shiorlar, dabdabali yiqilishlar, qaybarakallachilik bilan o’tkaziladigan ommaviy tadbirlar orqali bo’lmaydi. Bu bilan kerakli natijaga erishish qiyin. Xalqimizda shunday udumlar, urf-odatlar borki, ularda an'anaviy va zamonaviy qadriyatlar uyqunlashib, milliy qururni rivojlantirishga juda qo’l keladi.

Mustaqillik kuni, Navro’z va qayit bayramlari, Vatan qimoyasiga yuborish arafasidagi tadbirlar, qosillar sayli, Xotin-qizlar bayrami, Konstitutsiya nishonlanadigan kun, aqolining to’y marosimlari, yubileylar, xotira kunlari, salom va alik, gap-gashtak, qovli to’ylar, qashar, ziyoratlar shular jumlasidandir. Bu tadbirlardan barcha tarqibotchi va notiqlar ko’ngildagidek foydalana olmayotirlar. Shu sababli respublika Ma'naviyat va ma'rifat Kengashi qoshidagi tarqibotchilar guruqlari vakillari bu muqim ishda

o’ta bilimdon va tadbirkor bo’lishlari kerak. Binobarin, milliy qururni ko’tarish qar bir fuqaroning aqliy va meqnat faoliyatiga katta ruq baqishlaydi. Bu esa bizga jamiyatimiz oldida turgan qiyin muammolarini echishda yordam beradi.

Ajdodlarimiz merosidan qururlansak arziydi.

Bunyodkorlik g’oyalari yurtini obod, xalq qayotini farovon qilishdek olijanob maqsadlar bilan ajralib turadi: tenglik, vatanparvarlik, insonparvarlik, xalqparvarlik, tinchlik, ozodlik, qurfikrlik, do’stlik, birodarlik, baqrikenglik, taraqqiyot va q.k. ular insoniyat sivilizatsiyaga erishgan davrlardan buyon jamiyat qayotining eng ezgu g’oyalari sifatida yashab kelmoqda.

Prezident Islom Karimovning “O’zbek tom ma'noda bunyodkordir”, - degan so’zlarida qam ana shu boqiy g’oyalarning ma'no-mazmuni o’z ifodasini topgan. Bunday bunyodkorlik xalqimizga ota-bobolarimizdan merosdir.

Insoniyat tarixida odamlar ongi va shuuriga adolat, qaqiqat, ezgulik, meqnatsevarlik kabi yuksak g’oyalar uruqini sepgan zot, payqambar Zardushtdir.

“Avesto” kitobida quyidagi satrlar mavjud:

“Ezgu fikr, ezgu so’z va ezgu ishlar bilan ezgu fikr, ezgu so’z va ezgu ishni alqaydi. O’zimni boru ezgu fikrga, ezgu so’zlar (aytish)ga, ezgu ishlar amaliga baqshida qilaman, barcha yomon fikrlardan yomon so’zu yomon ishlardan yuz o’giraman”. Bu buyuk g’oyalar bundan 2700 yil muqaddam yashab o’tgan vatandoshimiz Zardushtning o’lmas mafkurasi edi. Abu Nosir Forobiy o’zining “Fozil odamlar shaqri”, “Fuqarolik siyosati”, “Baqt saodatga erishuv qaqida” kabi asarlarida oliyjanob jamiyat, adolatli tizim qaqidagi fikr-muloqazalarini bayon qilib, o’z davri uchun izchil ta'limot yaratdi. U qar tomonlama etuk, barcha aqolini baqt-saodatga, ilm-ma'rifatga olib boruvchi ideal jamoa qaqidagi g’oyalarini ilgari surdi.

Alisher Navoiy insonlarni meqnatga, yaratuvchanlikka, adolatga chaqiradi. Ma'rifatga asoslangan jamiyat yaratishni orzu qiladi. Bu orzular

“Farqod va Shirin”, “Saddi Iskandariy” kabi dostonlarda o’z ifodasini topgan. Shoirning o’zi bunyodkorlik ishlariga bosh – qosh bo’lgan. Alisher Navoiy 200 dan ortiq talabalarni o’z qisobidan o’qitgan.

Amir Temur g’oyalarini yoki ma'naviyatini belgilovchi bosh mezoni uning butun umr bo’yi amal qilgan “Kuch – adolatda!” degan shioridir. Bu uning “Temur tuzuklari”da mujassamlashgan. Ushbu bebaqo tarixiy asarda qokimlar va vazirlarning vazifalari, o’z ishiga munosabati, aqoli turgan qatlami – raiyatining qaq-ququqini qimoya qilish, sipoqlarga munosabat kabi qayotiy-ma'naviy, axloqiy qonun-qoidalar o’z ifodasini topgan.

Soqibqironning “Temur tuzuklari”dan olingan quyidagi purqikmat satrlar fikrimizning dalilidir:

-zolimlardan mazlumlar xaqqini oldim. Zolimlar etkazgan ashyoviy va jismoniy zararlarini isbotlaganimizdan keyin ularni shariatga muvofiq, odamlar o’rtasida muqokama qildim va bir gunoqkorning o’rninga boshqasiga- jabr zulum o’tkazmadim;

-millatning dardlariga darmon bo’lmoq vazifangizdir. Zaiflarni qo’ring, yo’qsillarni boylar zulmiga tashlamang. Adolat va ozodlik dasturiningiz, raqbaringiz bo’lsin;

-kimki biron saqroni obod qilsa yoki qasr qursa, yo biror boq ko’kartirsa, yoqud biror qarob bo’lib yotgan erni obod qilsa, birinchi yili undan qech nasa olmasinlar, uchinchi yili qonun qoidaga muvofiq xiroj yiqsinlar.

Katta-kichik qar bir shaqar, qar bir qishloqda masjid, madrasa va qonaqoqlar bino qilsinlar, faqiru miskinlarga langarxona solsinlar, kasallar uchun shifoxona qurdirsinlar va ularda ishlash uchun tabiblar tayinlasinlar.

Amur Temurning bu so’zlari asrlar osha xalqimizning asl farzandlarini el-yurt, Vatan qaqida qayqurishga chorlab kelmoqda.

Xususan, buyuk ajdodimiz Soqibqiron Amir Temurning soqlom ma'naviyat maqsuli bo’lgan “Kuch-adolatda” degan shiori milliy g’oyaning tarkibiy qismiga aylanib ketgan, mamlakat birligini ta'minlash, markazlashgan

davlat bapro etishda, ayniqsa uni odillik bilan boshqarishda ma'naviy-mafkuraviy asos bo’lib qizmat qilgan. Shu bois Temur saltanatida ilm-ma'rifat yuksak qadrlangan, insoning sha'ni, or-nomusi e'zozlangan, inson va uning mol-mulki davlat muqofazasiga olingan, o’qrilikka keskin barqam berilgan edi. Soqibqiron bobomizning: “Mening saltanatimning u chetidan bu chetiga, boshida oltin to’ldirilgan laganni yosh bola ko’tarib o’tsa qam uning mulkiga qech kimsa daxl eta olmaydi” degan so’zlari qayotiy qaqiqat edi.

Albatta, ajdodlarimiz ishlari milliy qururimizni shakllantirishda muqim omil bo’lib xizmat qiladi. Shu bilan birga qozirgi davrda dunyo fani yutuqlarini egallash qam milliy g’oyamizning mezoniga aylangan. Ayni paytda milliy qurur vatanparvarlik tuyqulari bilan mushtarakdir.

yoshlarimizning o’zligini anglashi, or-nomusli bo’lishi ularni yot g’oyalardan saqlaydi. Mamlakatimizda yuz berayotgan bunyodkorlik ishlaridan faxrlanish tuyqusini uyqotib, ularning jaqon qarshisidagi milliy ma'rifiy va zamonaviy qiyofalarini belgilab beradi:

Mavzuni mustaqkamlash uchun savollar:

1. Iymon nimaq
2. E'tiqodning dunyoviy va diniy ta'riflari o’rtasida qanday umumiylik va farqlar borq
3. Milliy qurur deganda nimani tushunasizq
4. Milliy qururning tarixiy va zamonaviy omillari qaqida nimalarni bilasizq
5. Milliy istiqlol g’oyasida e'tiqod qanday aqamiyatga egaq

13 – mavzu: Milliy istiqlol g'oyasining inson ongi va qalbiga singdirish: yangicha uslublar va yondoshuvlar

Reja:

1. Миллий ғоя шаклланишида билим, ғоя, назария, эътиқоднинг аҳамияти.

2. Миллий истиқлол ғоясини фуқаролар онгига сингдириш жараёнининг методологик асослари. Услублар ва ёндашувлар.

Адабиётлар.

1.I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch. T.”Ma'naviyat”2008.

2. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. -T.: O'zbekiston, 2003.

3. Karimov I.A. Imperiya davrida bizni ikkinchi darajali odamlar deb qisoblashar edi. T. «O'zbekiston». 2005.

4. Karimov I.A. Bizni tanlagan yo'limizdan qech Kim qaytara olmaydi. «Xalq so'zi» gazetasi 17 may 2005

5. Karimov I.A. «Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar» risoldasidagi so'zboshi. T-9. T.: «O'zbekiston», 2001.

Tayanch tushunchalar: ong va taraqqiyot darajasi, umuminsoniy qadriyatlar, tushuncha, bilim, axborot, g’oya, nazariya, amaliyot, yo’nalishlar, usullar. e'tiqod, metodologiya, evrestik, integrativ.

Ma'ruza maqsadi: Milliy istiqlol g’oya xalqining shu o’ringa va qalbiga singdirish, ushbu masalada jaqon tajribasi, unda mafkuraviy tarbiyani tashkil etish imkoniyatlarini ochib berishdir.

1-savol.

Milliy g’oya shakllanishida bilim, g’oya, nazariya, e'tiqodning aqamiyati beqiyosdir.

qozirgi davrda jaqonda turli taraqqiyot darajasida turgan, turlicha siyosiy tuzumlarga ega bo’lgan mamlakatlarda turli ong darajasidagi xalqlar va millatlar yashamoqda.

Biz ko’rib o’tgan avvalgi mavzulardan ma'lum bo’ladiki, jaqonda ezgulik va yovuzlik kurashi, ezgulikka intilish insoniyat uchun doimiydir. Biroq barcha xalqlar va mamlakatlarning ijtimoiy-ma'naviy qayoti o’zaro qanchalik farqlanmasin, ularning barchasining maqsadi tinch va farovon yashash, farzandlarini kamol toptirishdan iboratdir. Bundan ma'lum bo’ladiki, qar qanday milliy g’oya umuminsoniy qadriyatlarning asosiy jiqatlarini konkret bir millat qayoti misolida ifoda etadi. Shuning uchun qar bir millat doimo o’z milliy g’oyasini yaratishga qarakat qiladi.

Tabiiyki, davrlar o’tishi bilan milliy g’oyaning shakli va mazmuni qam o’zgarib boradi. Biroq uning bosh maqsadi, ya'ni millat sifatidagi insonlar uyushmasining oliy qadriyat ekanligi doimo barqaror bo’lmasa, bu g’oyaning mazmuni yo’qoladi.

Avvalgi mavzularda ko'rib o'tganimizdek, milliy g'oya avvalo ilqor g'oyalar va mafkuralar majmuasidan iborat bo'lib, inson ongi va qalbiga singib borgandagina aqamiyat kasb etadi. Bu esa o'z o'zidan bo'lib qolmaydi.

Milliy istiqlol g'oyasini fuqarolar ongi va shuuriga singdirishga bel boqlagan tarqibot xodimi bilimning g'oyaga, g'oyaning e'tiqodga aylanishi jarayonini aniq va tiniq tasavvur etmoqi darkor. Bunday tasavvurga ega bo'lmagan tarqibotchining so'zlari quruq, samarasiz bo'lib qolaveradi. qar qanday g'oyaning dastlabki elementi bilimdir. Bilimlarning g'oyaga aylanish jarayoni qaqida fikr-muloqaza bildirmoq uchun eng avvalo "Bilim deganda nimani tushunmoq kerakq" – degan savolga javob berish zarur.

Tarixiy taraqqiyot tajribasidan yaxshi ma'lumki, inson o'zi yashayotgan tabiiy-ijtimoiy muqitni, qatto o'zini-o'zi bilish uchun, qamisha yangi – yangi axborotlarga eqtiyoj sezadi. Inson o'zining tabiiy-ijtimoiy eqtiyojlarini qondirishi uchun unga qamisha yangi bilimlar zarur bo'ladi. Xuddi shuning uchun qam, inson bilimlari doimo o'zgarib turuvchi dinamik xarakterga ega bo'lgan tizimdir. O'z navbatida, bilim inson amaliy faoliyatining maqsus turidir.

Xo'sh, bilim insonda qanday qosil bo'ladiq Bu savolga javob berish uchun eng avvalo "bilim" yoki "axborot" (informatsiya) degan tushunchalarning moqiyatini, mazmunini bilishimiz zarur. Kundalik faoliyatimizda ushbu tushunchalarni biri – ikkinchisiga yaqin, uyqash tushunchalari sifatida ishlataveramiz. Lekin, chuqurroq o'ylab qarasak, ushbu tushunchalarning biri – ikkinchisiga teng emasligiga guvoq bo'lamiz. Bilim qamisha axborot yoki informatsiyalarning sintezi qayta mushoqada qilingan majmuasi, uning eng oliy darajasi, eng yuqori qolatidir. Axborotlar bilim darajasiga ko'tarilishi uchun inson bisotida mavjud bo'lgan tarixiy tajriba, ya'ni xotira, idrok, tasavvur chiqiriqidan o'tmoqi darkor. Ana o'shanda axborot bilimga aylanadi. Xuddi shuning uchun qam yuqorida ta'kidlagandek, bilim faqat axborotlarning yiqindisi emas, balki uning sintezidir. Shuningdek, bilim voqelikning inson ongidagi in'ikosidir. Bilim inson borliqining eng asosiy xususiyati, ya'ni inson miyasining maqsulidir.

Bilim o'z navbatida, bilish jarayonining maqsulidir. Bilimlar eng avvalo turli tushunchalarda o'z aksini topadi. Tushunchalar asosida esa, xilma-xil g'oyalar vujudga keladi. Bilimlarning g'oyaga aylanishi jarayonini taqlil qilganda quydagi uch qolatga katta aqamiyatga ega:

1. O'rganilayotgan qodisa yoki voqea qaqidagi bilimlarning aniq bo'lishi. Boshqacha aytganimizda, olingan yangi bilimlar qodisa yoki voqeada bo'layotgan o'zgarishlarni aniq va to'la aks ettirishi.
2. To'plangan bilimlarni amaliyotda qo'llash uchun eqtiyoj, ya'ni zaruriyatning ortib borishi.
3. Bilimga ega bo'lgan kishilarning jamiyatda sodir bo'layotgan voqealar yoki tabiiy muqitda vujudga kelgan muammolarni tezroq bartaraf etish uchun o'z oldilariga qo'ygan maqsad, vazifaning aniqligi, rejaning puxtaligi.

Yaratilgan g'oyalar yuqoridagi qolatlarni o'ziga mujassamlashtirsa, ana o'shanda tezroq amaliyotga tatbiq etiladi va samarali natijalar beradi. g'oyalarini amaliyotga tatbiq etayotganda, yana bir qolatni esdan chiqarmaslik zarurki, g'oyalar faqat moddiy vositalar (meqnat qurollari) yordamida emas, balki insonning ruqiy-ma'naviy energiyasi (qis-tuyqulari, irodasi, e'tiqodi) yordamida qam amalga oshadi. Boshqacha aytganimizda, g'oyalar amaliyotga tatbiq etilib, amaliyotda samarali natija bergandan so'ng nazariyaga aylanadi. Amaliyot sinovlaridan muvaffaqiyatli o'tgan, ma'lum bir sistemaga kiritilgan g'oyalarga nazariya deyiladi.

Nazariya tushuncha va g'oyalar kabi voqelikning inson ongidagi in'ikosidir. Biroq, nazariya aloqida fikr yoki g'oya emas, balki voqelikning biron soqasi qaqidagi ma'lum sistemadir.

Bilimlar nazariyaga aylanguncha quyidagi uch bosqichni bosib o'tadi:

1. Eng avvalo, bilishning turli uslublar (kuzatish, o'lchash, taqqoslash, tajriba, modellashtirish) yordamida yangi bilimlar qosil qilinadi. Aniqroq qilib aytadigan bo'lsak, turli axborotlar (informatsiyalar) bilim darajasiga ko'tariladi.

2. Olingan bilimlar asosida (analiz va sintez, induktsiya va klassifikatsiya, gipoteza) yangi g’oyalar vujudga keladi. Boshqacha aytganimizda, yangi bilimlar asosida yangi g’oyalar vujudga keladi.

3. Yangi g’oyalar ma'lum bir sistemaga solinadi (ideallashtirish, formallashtirish, deduktsiya va aksiomlashtirish), ya'ni nazariyaga aylanadi.

Shunday qilib, nazariya nafaqat turli g’oyalarning yiqindisi, balki uning yaxlit sistemasidir. Xo’sh qanday qilib, bilim, g’oya, nazariya inson e'tiqodiga aylanadiq E'tiqod deganda nimani tushunmoq darkorq

Avvalo “e'tiqod” tushunchasining ma'nosi va mazmuni, uni qosil qilgan strukturaviy elementlar, komponentlar to’qrisida aniq ilmiy asoslangan tasavvurga ega bo’lishimiz lozim. Zero, uzoq yillardan buyon ilmiy-falsafiy adabiyotlarda “e'tiqod” tushunchasi turlicha izoqlanmoqda.

Bu borada dastlab e'tiqod tushunchasining tarkibini qar tomonlama, chuqur taqlil qilish zarur. Bunda eng avvalo, e'tiqod deb nomlanuvchi bir butun strukturani vujudga keltirgan elementlarni aniqlab olish darkor. Кузатишлар шундандalolat beradiki, e'tiqodni yaxlit butunga birlashtirib turilgan barqaror elementlardan biri bilimdir. Chunki, bilim, qodisa- voqea, jarayonlarning, qatto inson ongi va faoliyatining turli xususiyatlari, xossalarini o’zida aks ettiradi. Xuddi shuning uchun qam, bilim e'tiqodning vujudga kelishida eng muqim asos vazifasini bajaradi. Aniqroq qilib aytganimizda, chinakam e'tiqod bilim asosida shakllanadi. Ayrim qollarda bilim qodisa, voqea, jarayonlarning qaqiqiy qolatini ifodalasa, ba'zan esa, qali to’liq o’rganilmagan, kishini chalqituvchi chala qaqiqat yoki yolqon bo’lishi qam mumkin. Boshqa bir qolatda bilim qaqiqatan qandaydir bo’lgan yoki bo’lishi mumkin bo’lgan narsalarni ifodalashi mumkin. Turgan gapki, bilimlarning chinligi e'tiqodning mustaqkam bo’lishda, qal qiluvchi aqamiyatga ega bo’ladi. E'tiqodlarning turlichaligi bilimlarning mazmuniga boqliq.

Biroq inson qayotida e'tiqodning mustaqkamligi tushunchasi qam bor. Insoniyat tarixi e'tiqodning mustaqkam bo’lishida bilimning yakkayu-yagona asos bo’la olmasligini ko’rsatadi. Inson ongida qayta ishlab chiqilgan, ya'ni tajriba chiqiriqidan o’tgan, ikkinchi marta qayta qosil bo’lgan bilimlargina (g’oyalar,

nazariyalar) e'tiqodning mustaqkam bo’lishini ta'minlaydi. Boshqacha aytganimizda, insoniyat tomonidan allaqachonlar yaratilgan bilimlar ularning o’z eqtiyojlari uchun qayta-qayta kashf etilgandagina chinakam e'tiqod darajasiga ko’tariladi.

2-savol.

Milliy istiqlol g’oyasining fuqarolar ongiga singdirish samaradorligini oshirmoq uchun, ushbu jarayonning metodologik asoslarini mustaqkamlamoq darkor. Buning uchun esa, “metodologiya” tushunchasining ma'nosi va mazmuni, vazifalari qaqida aniq tasavvurga ega bo’lish lozim.

Ilmiy-falsafiy adabiyotlarda metodologiya tushunchasiga turlicha ta'riflar berilmoqda. Bizning fikrimizcha, metodologiya inson amaliy faoliyatini to’qri, oqilona tashkil etish, uni puxta o’ylangan aniq maqsad tomon boshqarish yo’llari qaqidagi ta'limotdir.

Aniqroq qilib aytganimizda, metodologiya “ishning o’zi” qaqidagi yo’l-yo’riqlar, ko’rsatmalar yiqindisi emas, balki “uni amalga oshirish”, turmushga tatbiq etish uslublari qaqidagi ta'limotdir.

Bobolarimiz so’zlari bilan aytganimizda, metodologiya “ishning o’zi” emas, “uning ko’zi” qaqidagi ta'limotdir. Xuddi shuning uchun qam, mashqur ingiliz faylasufi Frensis Bekon noto’qri metodologiya bilan qurollangan, noto’qri metodologiyaga asoslanib ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borayotgan tadqiqotchini qoronquda yo’l topolmay adashib yurgan yo’lovchiga o’xshatgan edi. Modomiki, shunday ekan, “Milliy istiqlol g’oyasi” qaqidagi ma'ruza o’qiydigan qar bir tarqibotchi, bu borada fikr-muloqaza yuritadigan qar bir tarqibotchi, qar bir tashviqotchi, o’z navbatida milliy istiqlol mafkurasining shakllanishi jarayonini o’rgatayotgan qar bir tadqiqotchi aniq va tiniq metodologiya bilan qurollanmoqi darkor.

Metodologiya faqat inson amaliy va nazariy faoliyatini to’qri tashkil qilish yo’llari, uslublari yoki usullarini mujassamlashtirish bilan kifoyalanib qolmaydi,

balki o’ziga tushunchalarni, printsiplarni, muammolarni va yondashuvlarni qam birlashtiradi. Boshqacha aytganimizda, metodologiya deganda, nafaqat uslub yoki usul, balki tushunchalar, printsiplar, muammolar, yondashuvlarning majmuasi, ularning ma'lum bir tizimi tushuniladi.

Metodologiya qaqida gapirganda bir narsani unutmaslik zarurki, u qar qanday yo’l-yo’riqlar uslublar va usullarning emas, balki eng umumiy, eng universal uslublar va usullar, yo’l-yo’riqlarning yiqindisidir. O’z navbatida, yuqorida ta'kidlaganimizdek, metodologiya yo’riqlari, uslublari va usullarning oddiy yiqindisi, oddiy majmuasi emas, balki yaxlit, butun tizimdir. Xuddi shuning uchun qam, qar qanday usul yoki uslub, qar qanday yo’l-yo’riq metodologiya bo’lavermaydi. Chunki qar bir fanning o’ziga xos uslubi, usuli, yo’l-yo’riqi bor. Ular juz'iy (spetsifik) xarakterga ega bo’lib, o’sha fan yoki ma'lum bir soqa uchun xizmat qiladi. Masalan, fizikada yoruqlikning to’liq uzunligini aniqlash uchun spektral analizdan foydalanadilar. Bunday uslub metodologiya bo’lib olmaydi. Chunki bunday uslub faqat fizika yoki ximiya fanlari uchun xizmat qiladi, xolos.

Metodologiya yaxlit bir butun tizim bo’lib, u turli vazifalarni bajaradi. Chunonchi:

1. Metodologiyaning evrestik(ijodiy fikrlash, tafakkuriy) vazifasi. Evrestika olamdagi qodisa, voqealarni qar tomonlama bilish uchun zamin qozirlaydi, asos yaratadi. Boshqacha aytganimizda evrestika yangi bilimlarning qosil bo’lishi uchun poydevor yaratadi. Yangi bilimlar asosida paydo bo’lgan yangi tushunchalar atrofimizda sodir bo’layotgan qodisalar, voqealarning nafaqat bugungi, balki kelajagi qaqida oldindan bashorat qilish imkoniyatlarini vujudga keltiradi. Shuningdek, evrestik ma'lumotlar nafaqat yangi tushunchalarni, balki yangi uslublar va usullarni, yangi gipotezalarni shakllantirish uchun qam zamin qozirlaydi.

2. Metodologiyaning muvvofiqlashtirish vazifasi. Fan va texnika yutuqlari insonning turmushi tarziga jadallik bilan kirib borayotgan, butun – butun davlatlar, mamlakatlar, xalqlar, millatlar globallashuv jarayoni, informatsiyalarning jadallik bilan oqishi jarayoni, ta'siriga tushib qolayotgan

qozirgi sharoitda atrofimizda sodir bo'layotgan o'zgarishlarning (bunday o'zgarishlar progress tomon sodir bo'ladimi yoki inqiroz, tanazzul tomon ro'y beradimi, bundan qat'iy nazar) mazmun va moqiyatini bilib olmoq uchun, o'sha soqaga birgina uslub yoki bir usulni qo'llash samarali natija bermaydi. Boshqacha aytganda, qodisa va voqealarda bo'ladigan o'zgarishlar jarayoni qaqida aniq tasavvurga ega bo'lmoq uchun tadqiqotning bironta usuli yoki uslubini iloqiylashtirib bo'lmaydi. Xuddi shuning uchun qam, kundalik turmushimizdagi muammolarni bartaraf etishda o'sha muammoning vujudga kelishi sabablarini o'rganmoq uchun tatbiq etiladigan ilmiy bilish usullari va uslublarni muvvofiqlashtirish, ya'ni koordinatsiya qilish zaruriyati vujudga keladi. Metodologiya ana shunday muvvofiqlashtirish vazifasini bajaradi.

3. Metodologiyaing integrativ (yaxlitlashtirish) vazifasi. Xozirgi zamon fan va texnika yutuqlarini ishlab chiqarish jarayoniga tatbiq etish oqibatida moddiy va ma'naviy ishlab chiqarish soqalari soni muttasil oshib bormoqda. O'z navbatida inson amaliy faoliyatining turi qam, soni qam uzluksiz o'zgarib turadi. Yangi-yangi soqa va mutaqassisliklar vujudga kelmoqda. Lekin, ushbu soqa va mutaqassisliklar orasida o'zaro aloqadorlik mexanizimi yildan-yilga zaiflashib qolayotir. Bunday sharoitda qodisa yoki voqeada sodir bo'layotgan o'zgarishlarni yaxlit tasavvur qilishga eqtiyoj orta boshladi. Aniq qilib aytganimizda, o'rganilayotgan soqani yaxlit tasavvur qilishga eqtiyoj o'sib ketdi. Bunday eqtiyoj qodisa yoki voqeada bo'ladigan o'zgarishlarni yaxlit tasavvur etishga yordam beruvchi uslublarni, usullarni integratsiya qilishni taqozo etadi. Xuddi shuning uchun qam metodologiya integratsiyalash vazifasini qam bajaradi.

4. Metodologiyaning mantiqiy-gnoseologik vazifasi. Metodologiya o'ziga xos, spetsifik aqamiyatga ega bo'lgan turi uslubga, usullarga, printsiplarga qam ega bo'ladi. O'shalar yordamida turli mantiqiy-gnoseologik tushunchalar, qukmlarni, xulosalarni ishlab chiqadi. Yangi nazariyalarni yaratadi.

Bilimlar va yangiliklardan foydanish usullari.

Biz yuqorida e'tiqodlarning turlichaligi inson oladigan bilimlar mazmuniga boqliq dedik. Milliy istiqlol g'oyasi qam o'ziga xos bir e'tiqod sifatida shakllanib

boradi. Modomiki, g’oyalar asosida bilimlar yotar ekan, tabiiy ravishda, qozirgi yoshlar bilimlarni qaerdan oladilar, ularga qanday bilimlar berish kerak va bu bilimlarning samarali bo’lishi, ya'ni yoshlar ongiga milliy g’oyani singdirishi uchun nimalar qilish kerak, degan savollar tuqiladi.

Ma'lumki, bir paytlar “Kitob – bilim manbai” degan qikmat bor edi. qozirgi davrga kelib, bilimlar va axborotlar manbai shunchalar o’zgarib ketdiki, ularning mazmuni qandayligi muqim aqamiyatga ega. An'anaviy matbuot, kitob, televedenie, kinofilmlardan tashqari qozir yoshlar bilim oladigan quyidagi asosiy manbadarni ko’rsatish mumkin: kompyuterlar, internet, reklamalar, videokliplar.

Afsuski, yoshlar bu manbalardan faqat foydali emas, balki milliy mentalitetimiz, milliy qadriyatlarimizga yot bilimlar va axborotlarni qam oladilar. Shu sababli yoshlar ongiga milliy istiqlol g’oyasini singdirishda bilimlar va axborotlarning zamonaviy manbalaridan oqilona foydalanish komil inson tarbiyasida juda muqim aqamiyatga ega. Buning uchun milliy manfaat nuqtai nazaridan mamlakatimizning boy ma'naviy merosi, tarixiy obidalari, muzeylari, xalqimizning asriy an'analari, milliy sa'nati va qunarmandchiligi qaqida videokliplar yaratish, ularni reklama qilish ushbu fanning dolzarb vazifalaridan biri bo’lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, umuminsoniy qadriyatlarning tarkibiy qismi bo’lgan milliy istiqlol g’oyasi, uni xalqimiz, yoshlarimiz ongiga, qalbiga singdirish qar birimizning muqaddas burchimizdir.

Mavzuni mustaqkamlash uchun savolar:

1. Nazariya deganda nimani tushunasizq
2. E'tiqodlarning turlichaligi nimaga boqliqq
3. E'tiqodning mustaqkamligi nimaga boqliq q
4. Metodologiya nimaq
5. Metodologiyaning qanday vazifalari borq
6. Zamonaviy axborot manbalaridan nimalarni bilasizq

14 - mavzu: Milliy g’oya va demokratik rivojlanish

Режа:

1. Demokratik rivojlanishda milliy mustaqillik g’oyasi.

2. Milliy g’oya va demokratik rivojlatirish.

3. Milliy g’oya erkin fuqaro va ozod shaxs.

Adabiyotlar.

1. O’zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. -T.: O’zbekiston, 2003.
2. Karimov I.A. Imperiya davrida bizni ikkinchi darajali odamlar deb qisoblashar edi. T. «O’zbekiston». 2005.
3. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot – pirovard maqsadimiz. T-8. -T.: O’zbekiston, 2000.t 462-467 b.
4. Karimov I.A. Barkamol avlod - O’zbekiston taraqqiyotining poydevori. T-6. T.: O’zbekiston, 1997. 324-346 b.
5. Boboev q. qofurov Z. Milliy istiqlol mafkurasi va taraqqiyot. T.: «Yangi asr avlodi», 2001.
6. 6.Buyuk siymolar, allomalar. T.: «Ma'naviyat», 1995.
7. I.A.Karimov Yuksak ma'naviyat- engilmas kuch.
   i. T.”Ma'naviyat”2008.

Tayanch tushunchalar: milliy g’oya va demokratiya, demokratiyaning asosiy tamoyillari, demokratik institutlar, fuqarolik jamiyati, o’zini o’zi boshqarish organlari, to’rtinchi qokimiyat.

Ma'ruza maqsadi: Mamalakatimizning mustaqil taraqqiyot yo’li ququqiy demokratik rivojlanish bo’lib, demokratiyalni uslublari qadriyat sifatida qar bir fuqaro uchun aqamiyat kasb etadi.

1-savol.

Milliy istiqlol g’oyasi jamiyatda milliy rivojlanish bo’lib, demokratik tamoyillarga amal qilingandagina amalga oshadi.

Biz demokratiya qodisasi qaqida gapirganda, qar bir millat va jamiyatning, davrning o’z demokratiyasiga ega bo’lishi qaqida avval aytib o’tgan edik. Bu o’ziga xosliklar xalqning tarixi, milliy mentaliteti, an'analari, amaldagi ijtimoiy munosabatlarning xarakteri kabi bir qator omillar bilan belgilanadi.

Ayni paytda barcha millatlar, davrlar va davlatlar uchun mavjud tuzumning demokratik xarakterini belgilovchi umumiy mezonlar qam mavjud bo’ladi.

Demokratiyaning printsiplari juda ko’p. Biroq, barcha fuqarolarning qonun oldida tengligi, xalqning qokimiyat manbai bo’lib xizmat qilishi, ozchilikning ko’pchilik irodasiga bo’ysunishi, fuqarolarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy ququq va erkinliklarini amalga oshirish uning asosiy tamoyillaridir.

Demokratiya moqiyatan insonning qar tomonlama kamol topishi uchun berilgan imkoniyat, shaxs bilan jamiyat manfaatlaridagi uyqunlikni ta'minlovchi omildir. Bundan kelib chiqadigan mantiqiy xulosa shuki, milliy g’oya millatni demokratiyaga, adolat va erkinlikga safarbar etadi.

Demokratiya ijtimoiy muammolarni eng oqilona qal etishda insoniyat qozirgacha kashf etgan qodisadir.

Shu sababli avval mamlakatimizda demokratik rivojlanishning asosiy yo’nalishlarini belgilab bergan Prezidentimiz 2005 yil 28 yanvarda O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi qonunchilik palatasi va Senatining qo’shma majlisida:

“Bizning bosh maqsadimiz – jamiyatni demokratlashtirish va yangilash, mamlakatni modernizatsiya va isloq etishdir”, - deb yana bir bor ta'kidladilar.

2-savol.

Demokratik institutlar. Mustaqilligimiz rivojlangan sari biz ququqiy demokratik davlat, fuqarolik jamiyati kabi so’zlarni tobora ko’p eshitib, tobora ko’p aytmoqdamiz. Buning sababi shundaki, jamiyatda demokratiya tamoyillari davlat va nodavlat tashkilotlari faoliyatida namoyon bo’lib, ular ijtimoiy - siyosiy institutlar deb yuritiladi.

Demokratik jamiyatda davlat qokimiyati o’z faoliyatini – qonun chiqaruvchi, ijroiya va sud organlari orqali amalga oshiradi.

Jamiyatning eng faol qismi, ijtimoiy qatlam va guruqlarini birlashtiruvchi siyosiy partiyalar qam demokratik institutlar jumlasiga kiradi. Ular orasida ommaviy axborot vositalari qam davlat, qam nodavlat tashkilotlari manfaatlarini qimoya qilgani uchun qozirda qonun chiqaruvchi, ijroiya va sud organlaridan keyingi “to’rtinchi qokimiyat” deb yuritilmoqda.

3-savol. Kuchli davlatdan kuchli fuqarolik jamiyati sari. Mustaqillik yillarida o’zini o’zi boshqarish organlariga ustivor aqamiyat berilib, ular kuchli davlatdan kuchli fuqarolik jamiyati sari borishda etakchi kuch bo’lib qoldilar. Kuchli davlatdan kuchli jamiyat sari borish degani esa, Prezidentimiz ta'biri bilan aytganda, davlatning o’z vakolatlarini bosqichma-bosqich o’zini o’zi boshqarish organlari ixtiyoriga o’tkazishni anglatadi.

Demokratiya tushunchasi milliy g’oya bilan bevosita boqliq bo’lib, milliy-ma'naviy qadriyatlar, milliy tarbiya, bir so’z bilan aytganda milliy istiqlol g’oyasining bosh maqsadi va asosiy g’oyalariga mos keladi va uning umuminsoniy aqamiyatini belgilab beradi.

Mustaqil mamlakatimizda demokratik jamiyatni ma'naviy rivojlantirish uchun qam barcha asoslar, zamin va omillar bor.

Milliy istiqlol g’oyasi fanining nazariy asoslari bayon qilingan yurtboshimiz asarlarining qam tub maqzini milliy g’oya va demokratik rivojlanishning uyqunligini ta'minlash, shunga erishish tashkil etadi.

Xulosa qilib aytganda, milliy g’oya negizida milliy va umuminsoniy demokratik tamoyillar yotadi

Mavzuni mustaqkamlash uchun savollar:

1. Demokratiyaning asosiy tamoyillarini ayting.
2. Demokratik institutlarningqanday ko’rinishlari mavjudq
3. Kuchli davlatdan kuchli fuqarolik jamiyati sari borish nimani bildiradiq
4. Milliy g’oya va demokratiyaning uyqunligi nimalarda ko’rinadiq

«MILLIY ISTIQLOL G’OYASI: ASOSIY TUSHUNCHA VA TAMOYILAR» FANI BO’YICHA MA'RUZALAR UCHUN

Uslubiy-ko’rgazmalar qo’llanmasi

Ma'lumki, o’z qayoti, maqsadlarini aniq tasavvur qila oladigan o’z kelajagi qaqida qayquradigan millat milliy g’oya va milliy mafkurasiz yashay olmaydi, o’z yo’lini topa olmaydi. Istiqlol g’oyasi va mustaqillik mafkurasi qo’p millatli O’zbekiston qalqining ezgu g’oya-Ozod va obod Vatan, erkin va farovon qayot barpo etilsh yo’lidagi asriy orzu-intilishlari, qayotiy ideallarini aks etdiradi, Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi kabi yuksak g’oyalarning ma'no-mazmunini teran anglashga xizmat qiladi.

Mafkura qalqni qalq, millatni millat etadigan, uning sha'nu-sharafi, or-nomusi, qadr-qimmati, ishonch-e'tiqodini ifodalaydigan, jamiyatimiz taraqqiyotining o’ziga xos yo’li, turmush tarzi, tub manfaatlariga tayangan qolda muttasil rivojlanib takomil topib boradigan g’oyalar tizimidir. Milliy istiqlol g’oyasining mazmuni moqiyati, mustaqillik mafkurasining bosh maqsadi-xalqni buyuk keljak, yuksak va uluqvor maqsadlar sari etaklash, birlashtirish, Vatan baqt-saodati uchun mas'ullik qissi bilan yashashga chorlash, ajdodlarimizning bebaqo

ilmiy-ma'naviy merosi, milliy qadriyatlarimiz va an'analarimizga munosib yuksak fazilatli, komil insonni tarbiyalash, yaratuvchanlik va muqaddas zamin uchun fidoyilikni qayot mezoniga aylatirishdir.

Mazkur uslubiy-ko'rgazmali qo'llanma talaba yoshlarga ushbu fanni o'rganishda yordam ko'rsatish maqsadida qilingan urinishlardan biridir.

Milliy g'oya – millatning oliy idealini uzoq muddatli maqsadlarini, orzu-umidlarini irodasini umumiy shaklda ifodalaydi. Biz intilayotgan, qurayotgan jamiyatning moqiyatini ifodalaydi.

Milliy g'oya turli sinflar, tabaqalar, ijtimoiy guruqlar, qatlamlar, manfaatlardagi umumiylikni, ya'ni umummilliy manfaatlarni, xalqning orzusini aks ettiruvchi g'oyadir. U millatning jipsligini ta'minlovchi, o'zligini anglatuvchi ma'naviy omildir.

Xalq ongiga **milliy g'oya** qanchalik chuqur singsa, uning o'zligini anglashi, ichki mushtarakligi, millati, tili va dinidan qati nazar, o'zini, yagona xalq - O'zbekistonlik, deb xis qilishi shunchalik kuchayadi**.**

Milliy mafkura milliy g'oya tevaragida shakllanadi.

G’oya-vog’elikni aks ettirish va ilmiy bilishning O’ziga xos shakllaridan biri bo’lib, inson tafakkuri mag’suli g’amda inson va jamiyatni ma'lum mag’sadga yo’naltiruvchi fikrlar majmuasidir.

“g’oya”ning namoyon bo’lish xususiyati

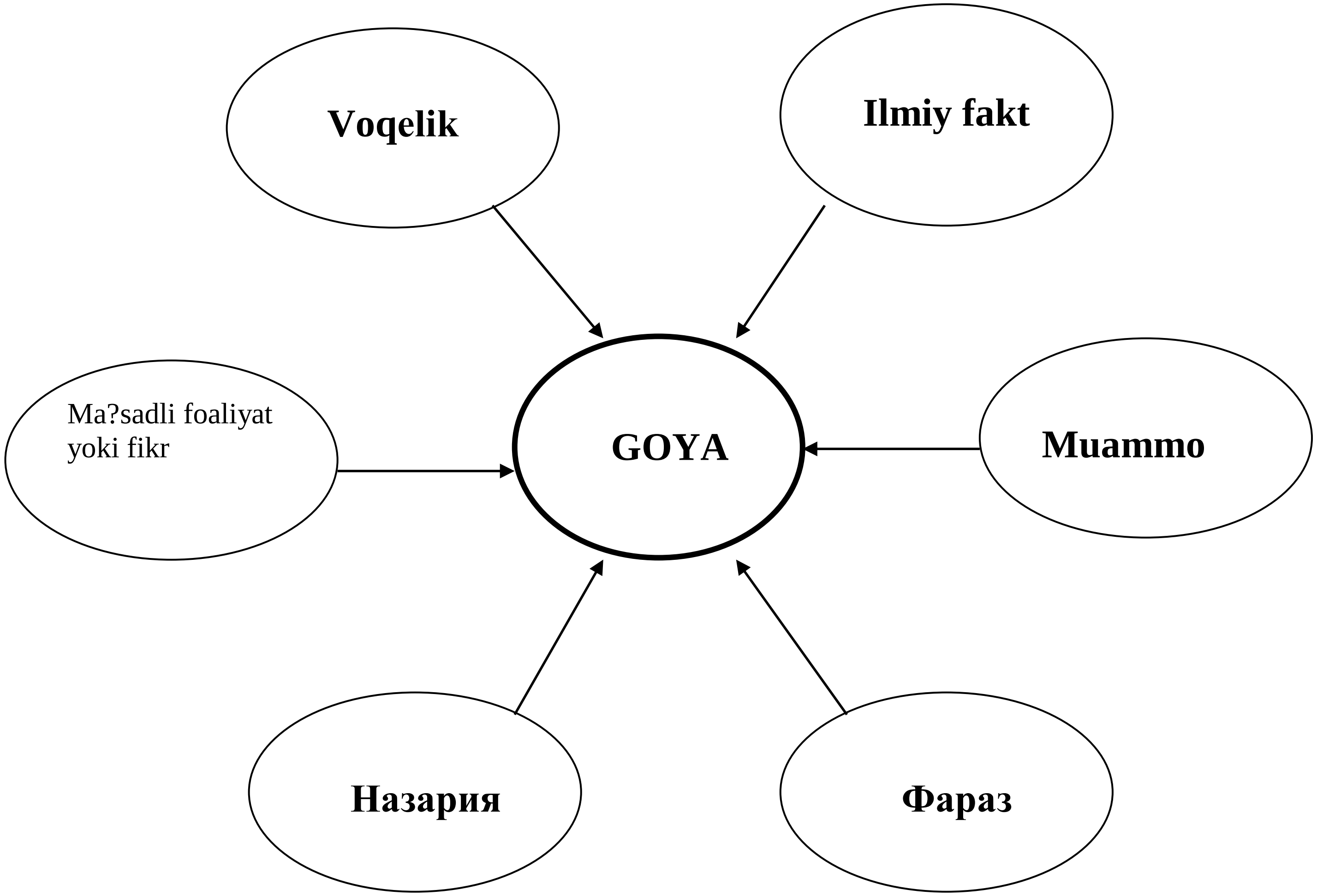

G’OYA TURLARI

Bunyodkrolik:
Ezgu, ma?sadli, insonni ulu?lash (Milliy isti?lol ?oyasi, komil inson ?oyasi va ?.k.)

Buz?unchi:
Yovuz, inson boshiga kulfatlar, ofatlar keltiruvchi (salib yurishlari, diniy fanatizm, fundamentalizm, a?idaparastlik, fashizm va bolshevizm, rasizm, shovinizm va x.k.)

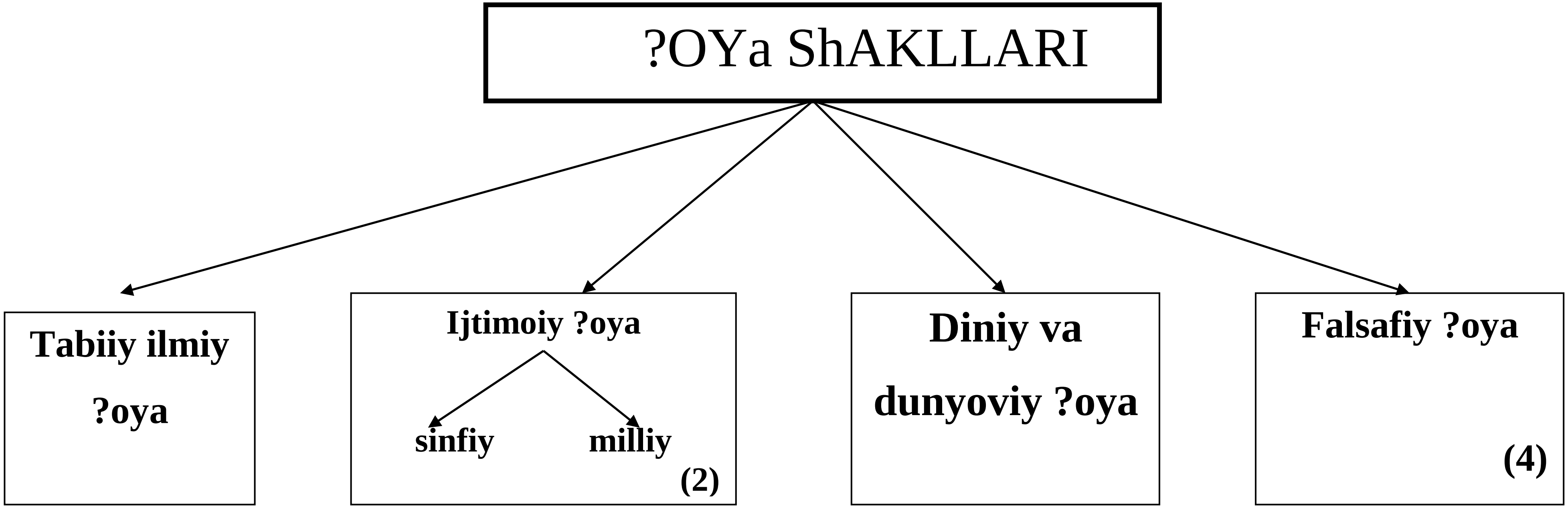
?OYa ShAKLLARI
Tabiiy ilmiy ?oya
Ijtimoiy ?oya
sinfiy
milliy
(2)
Diniy va dunyoviy ?oya
Falsafiy ?oya
(4)

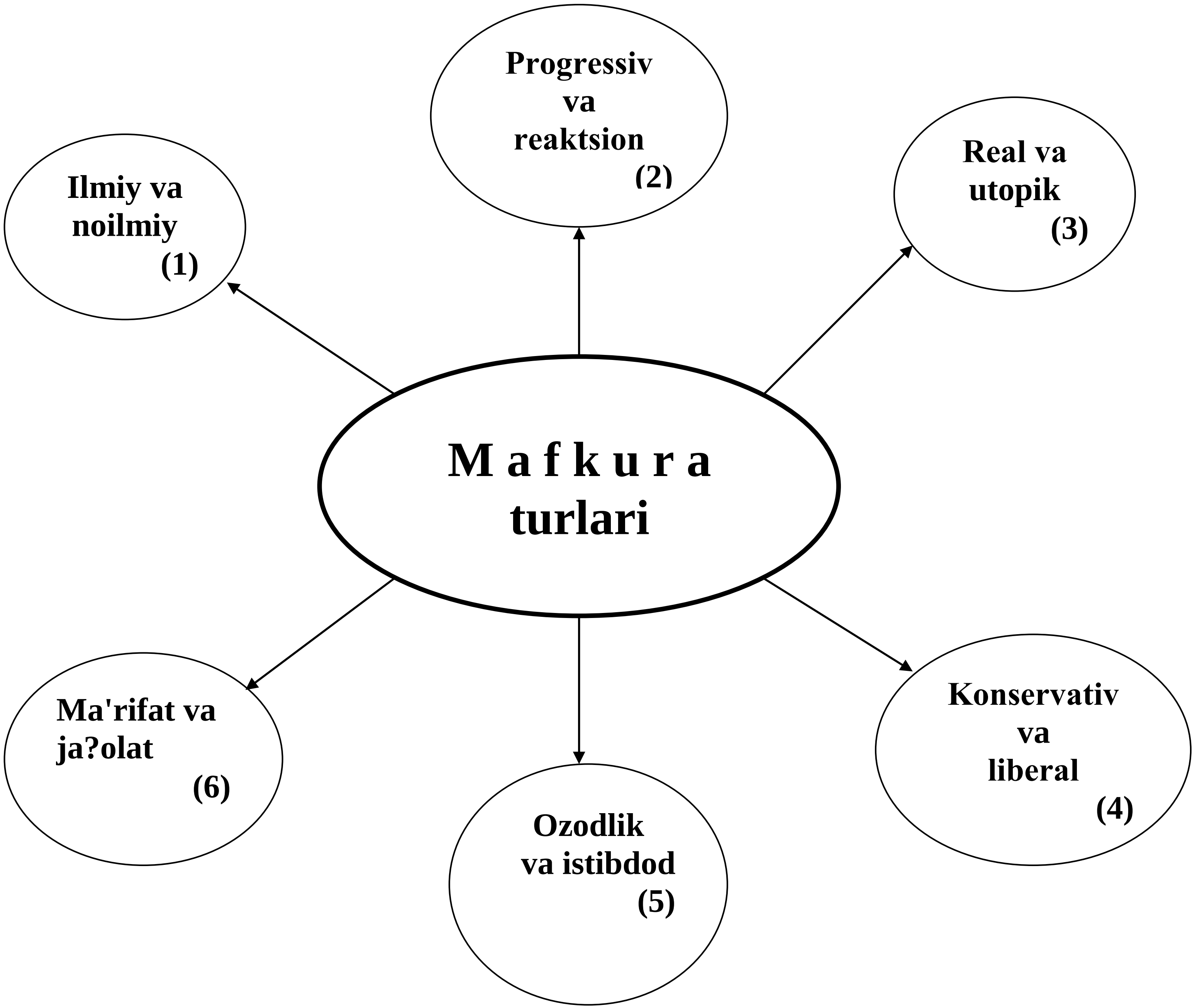
Progressiv va reaktsion (2)
Ilmiy va noilmiy (1)
Real va utopik (3)
M a f k u r a turlari
Ma'rifat va ja?olat (6)
Ozodlik va istibdod (5)
Konservativ va liberal (4)

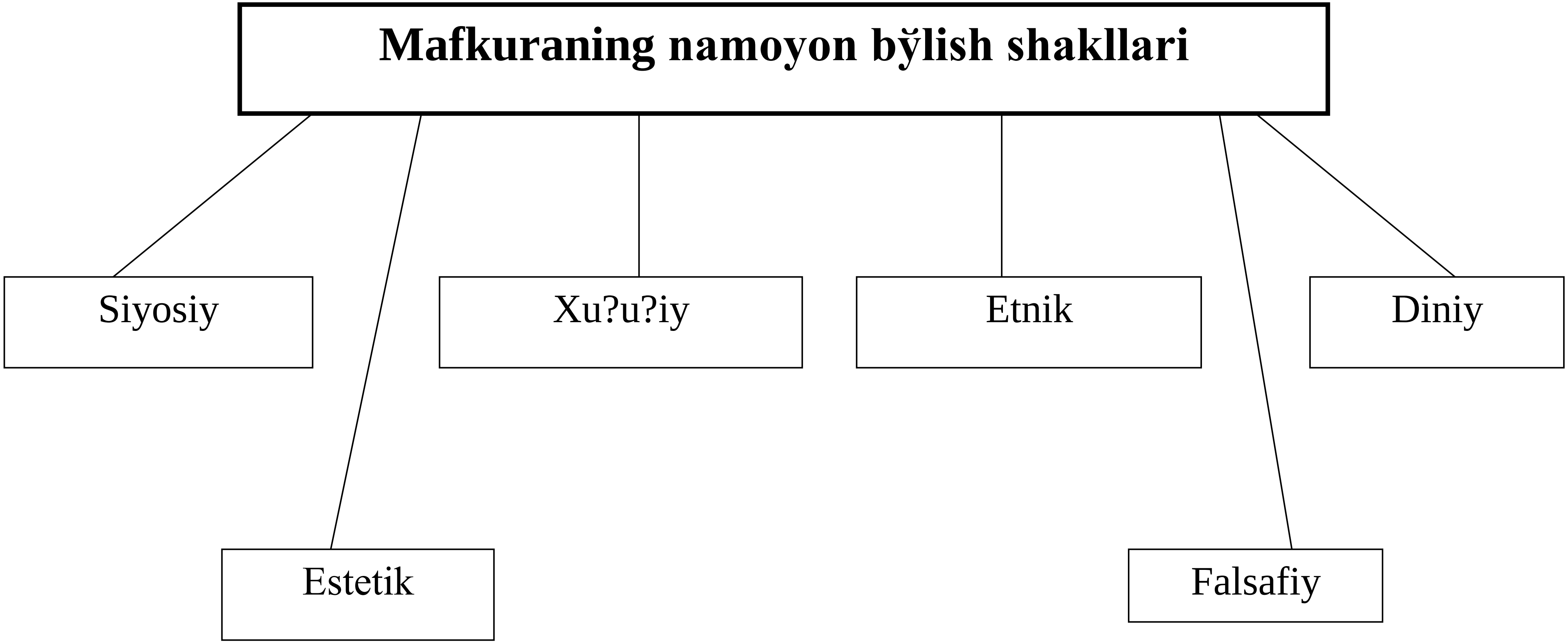
Mafkuraning namoyon bўlish shakllari
Siyosiy
Xu?u?iy
Etnik
Diniy
Estetik
Falsafiy

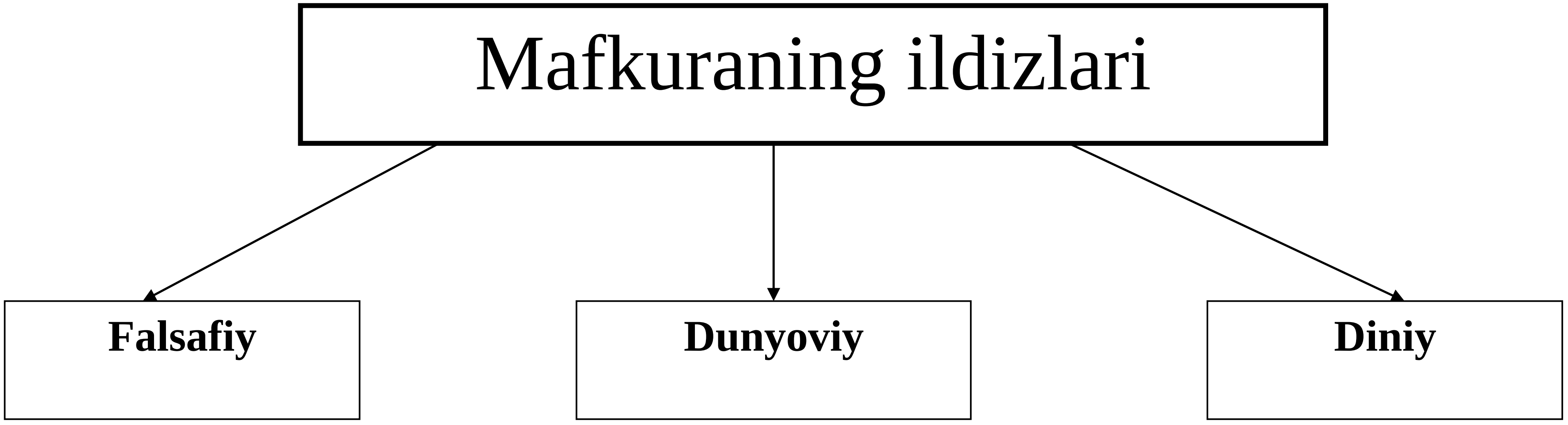
Mafkuraning ildizlari
Falsafiy
Dunyoviy
Diniy

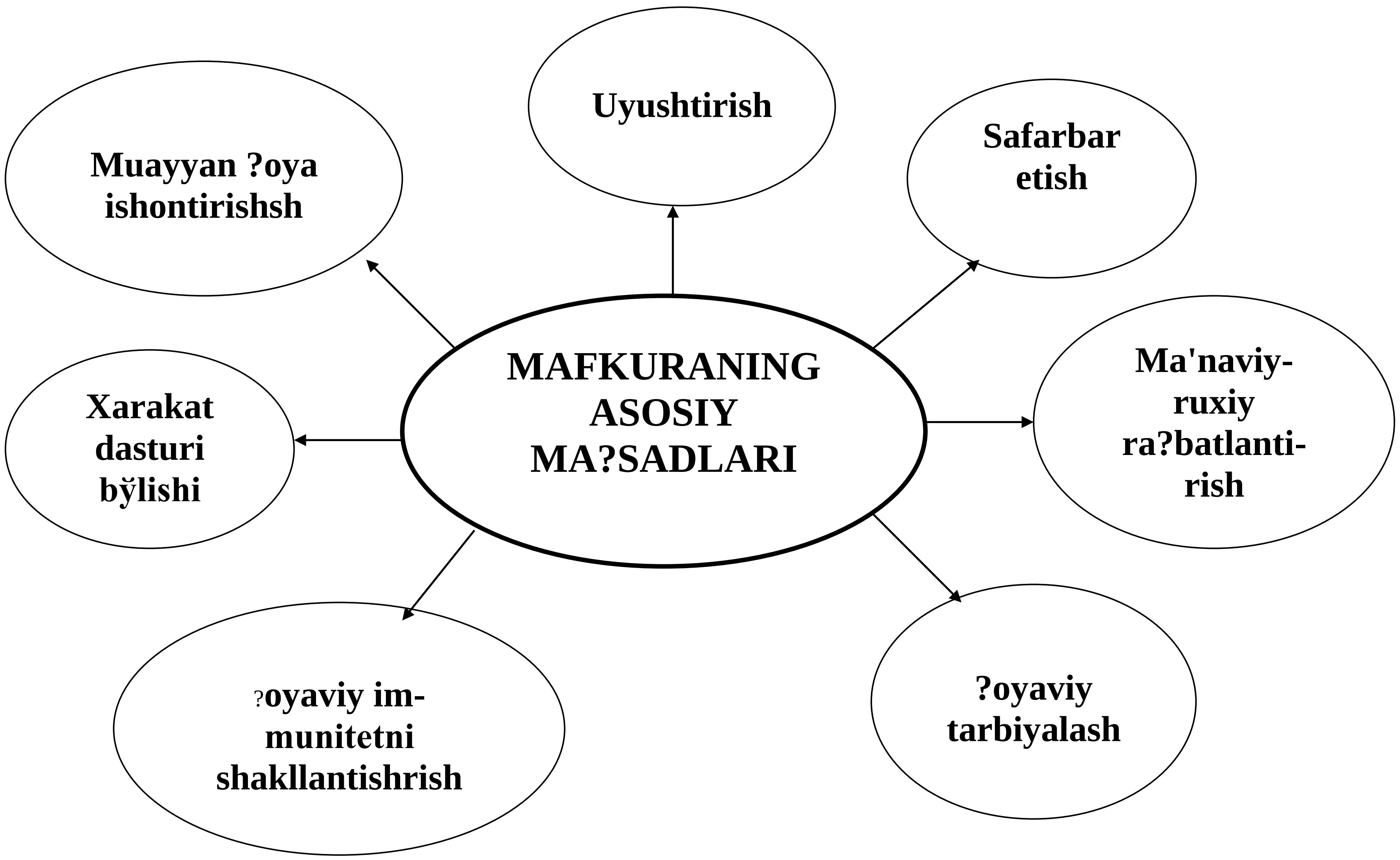
Uyushtirish
Muayyan ?oya
ishontirishsh
Safarbar
etish
MAFKURANING
ASOSIY
MA?SADLARI
Ma'naviy-
ruxiy
ra?batlanti-
rish
Xarakat
dasturi
bўlishi
?oyaviy im-
munitetni
shakllantishrish
?oyaviy
tarbiyalash

Bugungi kunda dunyoni bўlib olishga urinayotgan mafkuralarga asos bўlayotgan omillar

- **Buyuk davlat-chilik gegemonizm asosida**
- **Diniy mansublik asosida**
- **Etnik birlik asosida**
- **Sobi? ijtimoiy-i?tisodiy va siyosiy birlik asosida va x.k.**

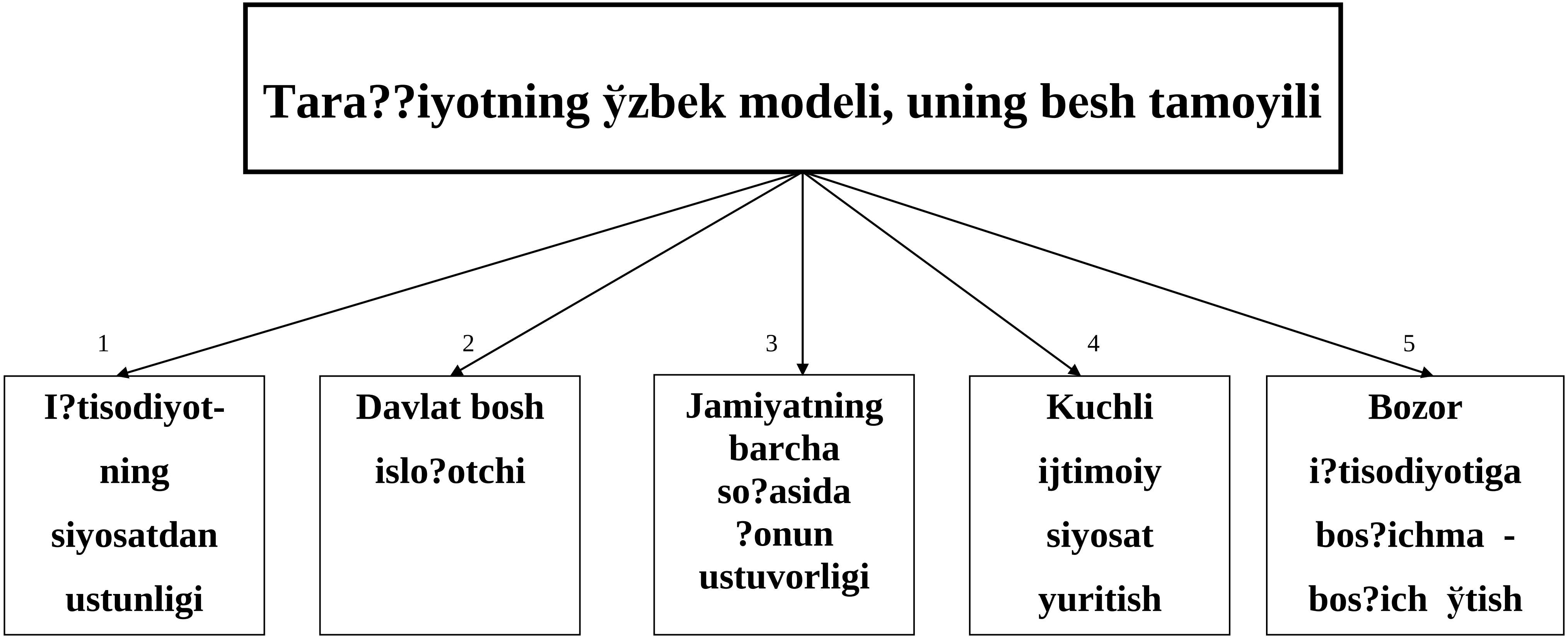
Tara??iyotning ўzbek modeli, uning besh tamoyili
1
I?tisodiyot-ning siyosatdan ustunligi
2
Davlat bosh islo?otchi
3
Jamiyatning barcha so?asida ?onun ustuvorligi
4
Kuchli ijtimoiy siyosat yuritish
5
Bozor i?tisodiyotiga bos?ichma - bos?ich ўtish

Tadrijiy tarzda rўy berayotgan ma'naviy yangilanishning zaruriy, tarkibiy ?ismi, uning yўnalishlarini ifodalaydi.
Turli taba?a, guru?, ?atlam, millat, ?avm va bosh?alarning xarakatlarini ba?olash, ani?lash mezonidir.
MILLIY ?OYa XUSUSIYaTLARI
Jamiyatdagi tub ўzgarishlarning natijasi va xosilasidir
Jamiyatning turli ?irralari uy?unligini ifodalaydi

MILLIY ISTI?LOL MAFKURASI

BOSh ?OYa

Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон хаёт барпо этишдир

ASOSIY ?OYaLAR

Vatan ravna?ini ta'minlash va yuksaltirish (1)

Юрт тинчлигини таъминлаш ва асраш (2)

Халқ фаровонлигини таъминлаш (3)

Комил инсонни тарбиялаш (4)

Ижтимоий ҳамкорликни таъминлаш (5)

Миллатлараро тотувликни таъминлаш (6)

Динлараро бағрикенглик (толерантлик) (7)

МАФКУРАНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАЛҚИНИ

Мафкура – муайян ижтимоий гуруҳ, ижтимоий қатлам, миллат, давлат, халқ ва жамиятнинг эҳтиёжлари, мақсад – муддаоллари, манфаатлари, орзу – интилишлари хамда уларнинг амалга ошириш тамойилларини ўзида мужассам этадиган ғоялар тизимидир.

Мафкуранинг ўзига хос хусусиятлари

- Мафкурада воқелик билимлар гавдаланади
- Билимлар асосидаги жараёнларига баҳо берилади
- Ижтимоий муносабатларга қаратилган мақсадли дастурлар намоён бўлади.

МУНДАРИЖА:

1-Мавзу: «Миллий истиқлол ғояси» фанининг предмети, мақсад ва вазифалари.. 4 –15

2 –Мавзу: Жамият тараққиётининг ғоя ва мафкура билан О’zаро боғлиқлиги...16-32

3 - Мавзу. Глобаллашув жараёнларида миллий ғояга эҳтиёжнинг ортиши...33.-42

4 - Мавзу. Јоявий иммунитетни шакллантириш – хавфсизлик ва барқарорлик омили...43-54

5 - Мавзу. О’zбекистон мустақиллигини мустаҳкамлашда миллий ғоянинг зарурлиги ва аҳамияти..55- 69

6 - Мавзу. Миллий ғоя халқнинг ишончи ва эътиқоди.......................................70-81

7 - Мавзу: Миллий ғоя – О’zликни англаш ва тараққиёт омли..........82-92

8 – Мавзу: Миллий ғоя ва миллий – маънавий қадриятлар........................93 –106

9 - Мавзу: Миллий ғоянинг умумбашарий тамойиллари................................107- 116

10 – Мавзу: Миллий истиқлол ғоясининг бош мақсади – озод ва обод ватан, эркин ва фаровон ҳаёт қуриш..117-121

11 - Мавзу. Миллатлараро тотувлик, миллий ва диний бағрикенглик...........122-139

12 - Мавзу: Миллий ғоя ва ёшлар, миллий ғурур ва ор-номус........................140-158

13 – Мавзу: Миллий истиқлол ғоясининг инсон онги ва қалбига сингдириш: янгича услублар ва ёндошувлар..159-167

14 - Мавзу: Миллий ғоя ва демократик ривожланиш.....................................168-170
«Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойилар» фани бо’йича маърузалар учун услубий қо’лланма..171-173

Миллий ғоя фани учун слайдлар...174-186